

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

99

ԱՅՆ ՈՒ ԱՏԷԹԼԷՐ

7

2004

25

Printed in Turkey

ՔՐԻՍԹՈՒԱՆ ՏԻՆՒՆՏԷ

ԱՅՆ ՈՒ ԱՏԷԹԻՂԻՐԻՆ

ԶՈՒՀՈՒՐՈՒ

“Հէր շոյե Բեճրեայե ետեյ՝ էյե օլմեը հըբը
էտին” : Ե Թե . Ե . 21 : “Վէ Եէհոտե
Տասուլարըն” Վէ հերշեւետեն՝ էեղ շեւե-
րեն տաեճէրեն Բեհայեհըրենէ տեգտե
էն-էյեւեր” : Տեա . Ե . 14 :

ՍԹԱՄՊՈԼՏԱ

ՇԻՐԳԷԹԻ ԸՐԳԷԻ ԳԱՍԾԱՌՆԷՍԻՄՆՏԷ

ԲԱՊ ՕԼՈՒՄԹՈՒՆ

1857

787 42

(901 - шк)

1136-87

Մ Ա Ւ Գ Ա Տ Ե Մ Է

ԻՆՉՊՈՒ քիթապըն իննվանի՝ ծնտա տերձ՝ օլունմա-
զա մերամ օլունան նէ օլտուղունու քիֆայէթ միգտարի ա-
շիքեար իտէր : Չօգ քիմսէլէր զանն իտէրլէր քի , շիմտի-
քի հալտէ Բրիսթիանլարըն պէյնինտէ պուլունան հէփ
այինլէր վէ Թալիմաթլէր Ազիզ Բիթապլարտան ալընմը-
լար , վէ ճիւմլէսի՝ քէնտի քիլիսէլէրինին հիւքմ ու նու-
ֆուզու իւղէրինէ մէսնի օլտուգլարը կիպի՝ Աւաքեալա-
ըրն սախի հիւքմ ու նուֆուզու իւղէրինէ մէսնի տիրլէր :
Իմտի միւլհազա օլունտուքի , ալէսսէվի դապուլ օլուն-
մուշ ատէթլէրին վէ պիր չօգ Թալիմաթլէրին նէ ղէմանտէն
պէրու վէ նէ վէճհ իլէ պաշլանտըղլարընըն վէ իճրա օլուն-
տուգլարընըն Թարիֆի պու միսիլու քիմսէլէրէ ֆայտէլի
օլաճագ տըր • իհթիմալ քի՝ պունլարտան պաղըլարը
քէնտիլէրին սայքի Ալլահ Թարաֆընտան Թայլին օլուն-
մուշ ֆարղլար նաղարը իլէ պագմաղա Թալիմ օլունտուգ-
լարը պունճէ շէյլէրին փէք չօղու՝ Բրիստոտան վէ Բը-
րիստոտուն Աւաքեալարընըն վէ ֆաթըրտան պիր դաշ
եիւղ սէնէ սօղրա քիւլլիւյէն ինտան նուֆու-
զու իլէ իճատ օլտուգլարընը կէօրմէյիլէ Թաճիւսլ իտէ-
ճէքլէր : Լսքին պու պէօյլէ սիր • վէ պիղ Թէվարիխտէ
պուլունան շէյլէրին հիլէթինի Թէսպիլ իտէմէղիլ : Պի-
ղիմ մերամըմըղ՝ պու միսիլու քիմսէլէրի պպթըլ կէօսթէր-
մէք եախօտ ինճիթմէք տէյիլ տիր • իլլա մըղումուղ պու
տուր քի , ծնլարը՝ ղայէթ մուհիմ մատպէլէրէ ալեհահ
իտէլիմ :

Ասէր չօգ քիմսէլէր տախի վար տըր քի , շիմտիքի
մէվճուտ քիլիսէ ատէթլէրինտէն վէ ղիւլիւմլէրինտէն պիր

չօլու Առաքեալարնն զէմանընտան սօլբա արիզօլմուչ օլտուգլարընը պիլիբլէր , լաքին նէ զէման վէ նէ սէպէպտէն էօթիւրիւ վէ քիմէրին վասիթասի իլէ իտիսալօլունտուգլարընը պիլմէզլէր : Իմտի ումարըզ քի , հէպ պու միսիլու քիմսէլէրէ պու քիթասպտա իշար օլունան խապէր մագպուլ օլաճագ տըր • շին քի պու խապէրլէր՝ հանկը ֆրրգատան՝ էանի րում՝ էրմէնի՝ Գաթուլք վէ Փրօթէսթանդ ֆրրգասընտան օլտուգլարը նագար օլունմայարագ՝ էն ալէա վէ միւթէպէր թարիխ միւէրրիլիլէրինտէն ալընմըչ տըրլար :

Պիղիմ սատէճէ մերամըմըզ կէրէքլլիյի՝ « Բրիստոստա օլտուղու կիպի » պէյան իթմէք տիր : Վէ իշպու սահիֆէլէրի թահրիր իտէն միւէլլիֆին նիյազը՝ վուք վէ սաֆի Ինճիլ կէրէքլլիյինն աշիքէար վէ դապուլ օլունմասընա՝ սահիֆէի մէզքիւրէլէրին պիր թարը իլէ վէսիլէ օլմալէրի տիր :

ՔՐԻՍԹՈՍԻԱՆ ՏԻՆՒՆՏԵ ԱՅՆ ՈՒ

ԱՏԵԹԼԵՐԻՆ ԶՈՒՏՈՒՐՈՒ

ՏԻՊԱՃԻ

ԻՆՊՈՒ քիթապտա թէֆթիչէ այննան այինէր վէ
թալմաթէրին էքսերիսի՝ փէք աղըր վէ աղար աղար սա-
պիթ օլմուչար տըր : Օնլար իպթիտա աղտան պաշլայրայ՝
օնտան սօղրա օնլարա իլավէլէր օլունտու . վէ պազը մա-
հալէրտէ իշթահար պուլմուչար իտի , վէ ախէր մահալ-
լէրտէ պուլմամըչարըտը . վէ պազը քիմսէլէրտէն վէ քիլի-
սէլէրտէն գապուլ օլունուպ՝ ախէրլէրտէն ըտտ օլունուր-
լարըսը : Պունուն պիթ թապի պէօլէ օլաճաղը աշիքեար
տըր . վէ պու խոսոստա՝ Ալլահն Գէլամընտան ըուխ-
սաթի գաթի իլէ սապիթ օլունմուչէյլէրտէ վագի օլմա-
ղա մէթիլ իտէ պիլտիյիթիզ կիպի օլմուչ տուր : Լաքին
հէման պու վուգուլաթ՝ օնլարըն իճատընըն վագթընը
թատգիգան ֆերգ իտէ պիլմէքտէ պիր կիւճիլէք հոսուլէ
կէթիրիր : Պու թագտիրտէ՝ հէփ պու միսիլու մատտէլէ-
րին իտխալի՝ ալէսսէվի սապիթ օլունմաղա պաշլատըզլարը
վագթը սայըլմըչ տըր . չիւն քիլիսէնին օնլարը գապուլ-
իթտիյի ղէման ֆիլ վագի օ տուր :

Ճէհտ իյլէմիշիզ քի , թէՖթիշ օլունան հեր պիր խուսուս պապընտա պիղարազ վէ սահիհ թարիֆ վերէլ չիմ . վէ քէնտի ագըմըզն էճատը օլարագ թէվարիխտէ պուրուննայան շէյլէր թագտիմ իթմէտիյիմիղէ՝ օգույանը դանտըրմագ իչիւն՝ քիլիսէ հայրապետէրինտէն վէ ախեր ինանըմաղա շայան միւթէպէր միւէլլիֆլէրտէն իսթիլլա ռաճլէր կէթիրմիշիզ : Պու միսիլլու տահա չօգ իսթիլլարաճ ու շահատէթլէր կէթիրիլէ պիլլըր իօի . լաքին հեր պիր մագուլ վէ պիղարազ ֆիքքի դանտըրմաղա քիֆայէթ իտէր միգտարի կէթիրիլիշ տիր : Էյէր իշպու միւէլլիֆլէրի սօղըու իսթիմալ իթտիյիմիղէ շիւպհէ իտէն օլուր իտէ , իշարէթ իթտիյիմիղ շահատէթլէրտէն գուլաղուզանարագ՝ օլ միւէլլիֆլէրին թէլլիֆաթլէրինէ պագսըն , վէ պուլաճագ տըր քի , ծնլարըն ճիւմլէսի՝ շահատէթ տէյիւ կէթիրիլէ միշ օլտուգլարը խուսուսլարը սապիթ իտէրլէր , վէ ծնլարը եաղնըշ իսթիլլարաճ իթմէմիշիզ :

Իհթիմալ տրո քի , այն ու ատէթլէրի՝ տին ծնլարա մերսուլթ կիլպի՝ աղիմ ֆարղլէր սայանլար՝ պիղի Քրիսթիանըզա՝ տէյիլ իըզմէթ իթմիշ՝ իլլա ծնա աղիմ զիյան իթմիշ սայաճագլար : Նաքին էյէր էյլէ քիմսէլէր պուլունուրլարսա , ծնլարա ըիճա իտէրիզ , քի Քրիստոսուն տի նինին բուհանի օլտուղունու իսթըրլարընսա կէթիրսինլէր : Օ տէյօր քի , “ Ալլահ բուհ տուր . վէ կերէք տիր քի՝ ծնա սէճտէ գըանլար բուհ իլէ վէ կերէքլէք իլէ սէճտէ գըսընլար ” : Յո՛վ . Գ . 24 : Ալէ Ալլահըն Քերամընտա պու տախի եաղըմըշ տըր քի , բապա ինսանըն պագտըլը կիլպի պագմաղ , զիրա ինսան կէօրիւնէնէ պագար , ամմա բապա էիւրէյէ պագար : Շէ՛մ . ԺԶ . 7 : Ալէ էկէրչի աղիմ սալթանաթ ու կէօսթերիշ իլէ օլուպ՝ եալընըզ տիշարըտան կէօրիւնէն վէ էիւրէքտէն կէլմէյէն իպատէթլէրի ըտտ իտէրէք թէքտիր իթմէք իչիւն՝ էֆէն տիմիզ իշպու գուլվէթլի սէօղլէրի գուլանմըշ տըր . “ Է՛յ միւրայըլար՝ Եսայի սիղին հագգընըզա էյի փէյղամսլըլլէք էտիպ տէմիշ տիր . Պու դալիմ պանա տուտագլար իլէ իղղէթ էտէր . ամմա ծնլարըն էիւրէյի՝ պէնտէն ուղազ տըր . հէմ ատէմ թէնպիհլէրինի թալիմլէրինի էյրէտէրէք՝ պանա նաֆիլէ իպատէթ էտէրլէր ” : Մո՛րի . ԺԵ .

7—9 : Մզնդ Քիթապար հէր եէրաէ էօյրէտիր քի , ի պատէթ մագպուլ օլմագ ի ճիւն՝ եիւրէքտէն սատըր օլմալը տըր . վէ պիզի՝ ալտանըպ տիշարը քի կէօրիւնէն սուրէթ-
 ւերի՝ եիւրէքտէն կէլէն իպատէթ սայմագտան սագընտը-
 րըր : Եէհուտիլերին դագահաթը պու իտի քի , ըուհանի
 իպատէթին եէրինէ՝ եիւրէքտէն կէլմէյէն այն ու սուրէթ-
 ւերի գօմնուշարըր : Քրիստոսուն վէ ընուն Առաքեալա-
 րընըն տինի՝ այն ու ատէթ սուրէթւերի խուսուսունտա
 դայէթ սատէ իտի . վէ ընլարըն ագապինճէ օլան տէհրտէ
 տախի Քրիսթիանլըգ էօյլէ իտի : Պիզիմ տախի կէօսթէր-
 մէյէ ճէհտ իթտիլիմիդ պու միտլըու տին տիր : Հէր պիր
 ատէմին եիւրէյինէ իլգա իթմէյէ մէրամ իլլէտիլիմիդ տին
 պու տուր , վէ պունու իթմէյէ էլիմիգտէն կէլտիլի գա-
 տար սայ ու ինթիմամ իտէրիդ . ճիւնքի Ալահըն Քէլա-
 մընտան թահգիլգան էօյրէնմիշիդ քի , ինսանը եալընըդ
 պու գուրթարա պիլիր :

Իմտի իշպու սահիթէլերտէ տիւրլիւ տիւրլիւ այն ու ա-
 տէթւերին վէ պազը թալիմաթւերին ասլընը վէ պաշան-
 կըճընը իզլէյէրէք՝ ընլարըն Քրիստոստան եիւզլէրճէ սէ-
 նէլեր սօղրա մէյտա օլտուդլարընը , վէ Քրիստոս
 քէնաի տինինի տիւնեատա պրագտըղը գէման՝ ընլարըն օ
 տինին Ֆարղլարընտան օլմատըգլարընը իսպաթ իթտիլի-
 միգտէ , սահիհ տինտարըղըն տօսթլարը տէյիլ կիպի սա-
 յըլամազըղ : Պիր շէյտէն՝ քէնաինին օլմայան պիր շէյի
 գալտըրմագ՝ ընա տիւշմէնլիք իթմէք տէյիլ տիր , իլա սա-
 հիհան ընա տօսթլուգ իթմէք տիր . վէ իշպու խըղմէթտէ
 պիզիմ թուլթուղումուղ թարաֆ պու տուր : Պիղ՝ սա-
 հիհ տինտարըղըն էն իսիւլիւսի վէ գալի թէսահիւպ իտի-
 ճիլերինտէն իղ : Քրիստոս վէ ընուն շայիրտլերի պիզէ
 էօյրէթմիշէր տիր քի , պու տիւնեատէ սահիհ ըահաթլըգ
 էլէ կէթիրմէնին՝ վէ ախրէթտէ էպէտի սաատէթէ էրմէ-
 նին եալընըդ էօլու պու տուր : Վէ պունտան պէօյլէ հէր
 պիր ատէմին իսիւլիւսանէ տինտար օլմատը՝ քէնտինին պօր-
 ճու վէ քէնտինէ Ալահըն պիր քէրէմի սայարըղ : Վէ
 պուրատա սալթ պունու կէօսթէրիլիդ քի , սահիհ ազիլ-
 լիք քէնտի թապիաթընտա պիր թագըմ այն ու ատէթ վէ
 ըուսումաթլարտան իպարէթ օլմատըղը կիպի՝ քէզալիք

Քրիստոստան իւշ էիւղ երլ սօղրայա գասար աղիլլիք օն-
 լարտան իսարէթ տիր տէյիւ ասլա սայրլմամըլտը , վէ
 օ կիւնլէրտէ շէհիտէր կիպի տին ուղուրունա գանլարընը
 տէօքէն սալիհ Քրիսթիանլար՝ օնլարըն խուսուսունսա
 ասլա պիր խապէրլէրի եօղուսու , վէ պու տիւնհասա
 օնլարսըղ էաշատըլար վէ էօլտիւլէր , վէ օնլարսըղ խէլա
 պուտուլար :

Պ Ա Պ Պ Ի Ր Ի Ն Ճ Ի

Ե Օ Ր Թ Ո Ւ Լ Ա Ր Ը Ն Զ Ո Ւ Հ Ո Ւ Ր Ո Ւ

Ի Շ Պ Ո Ւ մատտէնին թէֆթիշինէ՝ պիր գաջ միւլ-
հազալար իլէ պաշարըզ :

Ա . Պ ու եօրթուլարըն թութուլմասընա Բրիսպոս
Էախօփ ծնան Ասաթէաւարը էմր ինմէիւլէր Կիր : Լ, կէր-
չի ծնլարտան վիէք ազը՝ Աւաքեալլարըն զէմանընա եազըն
օլան վազըթլարտա թութուլուրուտու իսէ տէ , Ա
ուաքեալլարըն էմրի իլէ նուֆուզ պուլուպ մուգարէր
օլմուշ տէյիլլէրիտի : Իշարէթէ շայան պիր մատտէի
սահիհէ տիր քի , շաբաթըն՝ շիւպհէսիզ Բրիստոս
Էֆէնտիմիզին էմրի իլէ քէնտի գըլամընըն զիքրի
իչիւն՝ հաֆթանըն եէտինճի կիւնիւնտէն իւք կիւ-
նիւնէ թէպտիլ օլունմասընտան մաատա՝ Էֆէնտիմիզ
քէնտի էմրիւնտէ՝ քէնտի մէվլուտու՝ իսքէնճէ չէք-
մէսի՝ վէֆաթը վէ կէօյէ չըգմասը միսիլլու վուգու
պուլմուշ ազիմ՝ վուգուաթլէրին հիչ պիրինին զիքրի
իչիւն պիր կիւն թային վէ թախիս իթմէմիշիտի : Է-
կէրչի իշպու վուգուաթլէր՝ տիւնեանըն իւղէրինտէ վու-
գու պուլմուշ վուգուաթլէրին էն ազիմի վէ աճա-
յիպի իտի , վէ ծնլարըն պազըսը Բրիսթիանը-
լըն թէմէլի իտիլէր իսէ տէ , հիչ պիր եէրտէ՝ Էֆէն-
տիմիզին օլ վուգուաթլէրին մախսուսէն թային օլուն-
մուշ պիր կիւնտէ զիքր օլունմասընը թալապ իյլէտի-
յինի օգուամայորուզ : Օնուն՝ նէ պիր եօրթու կիւնիւ՝
նէ տէ պիր օրուճ եա վիէրհիզ կիւնիւ թային վէ թախ-
սիս իթտիյի վար տըր . վէ պէօյլէ իթմէսինէ հէր նէ
սէպէպի վար իտի իսէ , վէ պազըլարընա հէր
նէ գատար աճայիպ կէօրիւնէ պիլլըր իսէ տէ , պու

Ճիւղէ սահիհի պու տուր : Վէ Բրիստոս Էֆէնտիմի-
զին հագգընա իշպու տէտիյիմիղ՝ Առաքեալարըն հագ-
գընտա տախի այնի պէօյէ տիր :

Հադիգաթ կերէք Էֆէնտիմիղ վէ կերէք ծնուն Ա-
ռաքեալարը՝ խալցա թալիմ ու նասիհաթ իթմէք պա-
պընտա Եէհուտիլէրին պէօյիք սայրամլարընտան պա-
ղըսընըն քէնտիլէրինէ իհար իթտիքլէրի ֆուրսաթլա-
քը էլէ ալլա՛ պու խուսուս իչլին օ միսիլու պայրամ-
Լարտա սինակոկլարա վէ հէքէլէ կիտէրէրիտի . լաքին
պունտան՝ քէնտիլէրինէ թապի օլանլար տախի մութ-
լադա պէօյէ իթմէյէ պօյունլարընա ֆարղ օլտուղու
աղնաշըլմաղ : Պիլ ագս՝ Պօղոս Առաքեալ Բրիսթիան-
լարտա՝ պաղը մախսուս կիւնլէրին թութուլմասը՝ վէ պու-
նուն կիպի ախէր Եէհուտի այնլէրինին ֆարղն ային կիպի
սադլանմասընա տայիր պիր գուվէթլի մէյլ կէօրտիյի
թագտիրտէ , շիտէթ իլէ պունա դարը տուրտու : Օգու
Կաղ . Բ . 16 : Գաղ . Դ . 9—11 : Բժ . ԺԴ . 5 : Օ-
նուն պաղը մէքթիւպլէրինին էն չօգ մէրամը՝ իշպու մէյլէ
դարը իտի : Օ՛ Բրիսթիանլարըն պու միսիլու պիր պէնտ
իլէ պաղը օլտուգլարընը աալա իսթէմէղիտի . իլա իս-
թէրիտի , քի ծնլար՝ Նճիլին քէնտիլէրի իհասան իյլէտիյի
սէրպէսթիյէթի իճրա իթսինլէր :

Իմտի եօրթու կիւնլէրի՝ տինտարըղը արթըրաճագ պիր
թարղ իլէ թութուլտուգլարը թագտիրտէ՝ ծնլարըն հագ-
գընտա հէր նէ սէօյլէնէ պիլըր իսէ , պու սահիհ տիր քի ,
Ահաի ճէտիտտէ ծնլարըն թութուլմասը պիր պօրճ տէյիւ
թէնպիհ օլունմամը տըր : Բրիստոս Էֆէնտիմիզին մէվ-
լուտունուն եա վէֆաթընըն եա Աղիզ Բուհուն էնմէսինին
զլէքրինէ՝ սահիհան տինտար պիր թարղ իլէ պիր կիւն
թութուլմասը պիր Բրիսթիան ճէմաաթընա միւնասիպ
պիր շէյ օլտուղունու ինքեար իթմէղիղ : Լաքին պուրատա
պիղ պու խուսուսուն միւնասիպէթի եախօտ միւնասիպէթ-
սիղլէյի իւղէրինէ միւղաքէրէ իթմէյօրուղ . պիղիմ պու-
րատա սապիթ իթմէյէ մէրամ իյլէտիյիմիղ սալթ պու
թէք քէօլէ տիր , քի եօրթու թութուլմասը հագ-
գընտա Ահաի ճէտիտտէն տօղրու տօղրույա աշէքեար պիր
խապաթ կէթիրիլէմէղ :

Բ. Առաքեալարն ազապինձէ իւք քիլիսէլէրտէ՝
 Կիրակի կիւնիւնաէն մաստա՝ հէփ եօրթուլարն թութուլ
 մասը՝ Կիւնիւն հէր Կէփի հիսնիս ըիպարնա Ջերպոթ պիր շէ
 «այլուք շԿԸ : Օ եօրթուլարը թութմասը հէր քէստէն պիր
 Փարզի ային միսիլու մաթլուպ օլունմազըտը : Էֆէնտի
 միղին՝ 440 իւէ 450 սէնէսի պէյնիւնտ պիր Գիւլիէ Բարիի
 Թէլիֆ իտէն Սոկրատէս մուէրրիս տէր քի , « Կէրէք Պօ
 ղոս վէ կէրէք Աւետարանիչէր՝ քէնտիլէրինտէն թալիմօ
 լունմուշ քիմսէլէրին պօյնունա պունձիլէյին պիր գուլ և գ
 պօյունտուրուլու գօմատըլար - իլլա Պասէքի վէ ախէր
 եօրթուլարը թութմասընը ճիւմէնին իրատէթինէ սը
 րագտըլար : Շէյլէ քի ծնլարը՝ Մովսէսին նօմօսու Եւ
 հուտիլէրին իւղէրինէ օլտուղու միսիլու ճէզալար վէ Թէհ
 տիտէր իլէ ղօր իլէ դապուլիթտիրմէք իչին՝ իչպու ային
 լէրին խուսուսունտա կէրէք Էֆէնտիմիղ վէ կէրէք ծնուն
 Առաքեալարը պիր նօմօս վէրմէտիլէր » (ա) : Վէ իչպու
 մուէրրիսին պու սէյլէտիլէրի՝ Նիկէփորոստան տախի
 Թաստըգ օլունուրլար (բ) : Ախէր հայրապետէր տախի
 հէման պունուն այնի ըյ ու զիւլմէր Թագրիլ իտէրլէր :
 Պագ Կղէմէս Աղէքսանդրացիին (գ)՝ Որոգլինէսին (դ)
 Ոսկերէրանըն (է)՝ Հերենիմոսուն (զ)՝ Օգօստինոսուն (է)
 վէ ախէր հայրապետէրին Թէլիֆաթլէրինէ , քի մահալ
 Լէրի աչաղտէ իչարէթ օլունուր : Տէօրտիւնձիւ տէհրէ գա
 տար՝ Եանի Էֆէնտիմիղին 300 իւէ 400 սէնէլէրինին մասէյ
 նինէ գատար՝ պու պապտէ պիր շուրութ վէ գանուն Եօղ
 իքէն , պազը պէլտէ սինթոնլարընտա՝ մէսէլա 334 թա
 րիսինտէ Սարգիա՝ 361 թարիսինտէ Լաւոգիկիա վէ 308
 թարիսինտէ Իլիպէր նամմահալտէ գուրուլան սինթոն
 արտա (ը) պազը եօրթուլարն թութուլմասընը պօրձ վէ
 Փարզ իտէն գանունլար գօնուլտու :

Գ. Եօրթուլարն այլուք Իպլիպոս Իէր աղ Իպի : Գրիսթի-

(ա) Սոկ . Բիլ . Թար . Գիլ . 5 , պ . 22 : (բ) Գիլ .
 Թար . Գիլ . 12 , պ . 32 : (գ) Պագ ծնուն Սլրօմաթ 8 ,
 Պաս 7 : (դ) Որոգ . Կէլ . Գարլու . 8 . Պալ 21—23 : (է) Ոսկ .
 Վաղ , ա . Պէնպէլ . Իպլէրինէ : (զ) Հերոն . Շէրհ Գաղ . 4 :
 (է) Օգոստ . Սէր . 118 : (ը) Սինթոնս Իլիպէր . գան . 21 :
 Սինթ . Սարդ . գան . 11 : Սինթ . Լատար . գան . 29 :

ան թարխիսինին 254 սենեկներով վեֆաթ խոհն Որոպինեսին զէմանընա գատար ումուսի եօրթու՝ պէօյիւք ճումաս կիւնիւ վէ Պասեք վէ Պենտեկոստէ՝ վէ տայիմա պու նէվ եօրթուլարտան սայրլան Կիրակի կիւնիւնտէն մաստա եօրթու եօղուսու (ա) : Վէ տէօրտիւնճիւ տէհրաէ՝ Բրիստուսուն մէվլուտունուն եօրթուսունու տախի պուլուրուզ : Տէօրտիւնճիւ տէհրտէն սօղա եօրթուլար չօղալմաղա պաշլատը . վէ օլ զէմանտէն պէրու ահէսթէ ահէսթէ չօղալմատա օլուպ՝ թաքի փէք չօգ օլմուչար արը : Ալթընճը վէ եէաինճի վէ սէքիզինճի տէհրլէրտէ օլ տէրէճէ դաշէթ չօգ օլմուչարըրը , քի չօղարը շէքվա իթմէյէ պաշլամըլարըրը :

Եօրթուլարըն իշպու չօղալմասընա՝ չօգ սէպէպլէր վէրիլէ պիլըր : Մէշուր միւէլլիֆլէրին պիլի (բ)՝ սայր պիլ չօգ սէպէպլէրտէն մաստա՝ իշպու պէյան օլունանլարը վէրիլը , քի էսքի զէմանտա օլան ազիզլէրին սենեվի կիւնիւնիւն զէքրի , Կոստանդիանոս իմփէրաթորուն պաղը թանղըմաթը , Հերետիկոսլարըն՝ Ուղափառլարտան Ֆարգըլ եօրթուլար թային իթմէլէրի իլէ՝ օնլարտան կէրի գալմամանըն արղուսու , չօգ ախէր եօրթուլարըն իճատընա սէպէպ օլան Բրիստոսուն մէվլուտունուն թային օլմասը , վէ իւշիւնճիւ վէ տէօրտիւնճիւ տէհրին Բրիսթիանլարընըն փութփէրէսթ եօրթուլարընա վէ Եէհուտի ասթթլէրինէ օլան մէյլէրինի ազիլանէ գանտըրմազ խուսուսու իտիլէր . Բրիսթիանլարտա պու միսիլու գավի մէյիլէր պուլունսուղու՝ Հայրապետլէրին թէլլիֆաթլէրինտէն (գ)՝ վէ օլ էյամլէրին սինօթոսլարընըն՝ մէսէլա Լաուդիկէա վէ իլիպէր սինօթոսլարընըն գանունլարընա (դ) մուրաճաաթ օլունմաղըլա աշիքէար օլուր : Յուստինոս վկայ (ե) վէ Ամբրոսիոս (զ) միսիլու Բրիսթիան տինինին հիմայէթի պապընտա եազան հայրապետլէրին թարիֆինէ կէօրէ օլ

(ա) Որոպ . Կէլ . Գաբլ . 8 : (բ) Սիլէ . Բրիսթ . Էսթի . Ըլէվաթի . Ճիւ Բ . ս . 88 : (գ) Ոսիլ . Վալ 1 , 6 , 52 : Տիգոս իւլէրինէ Վալ : (դ) Լաուդ . Սի . Գան . 27 , 37 , 39 : Իլիպ . Սի . Գան . 47 , 50 : (ե) Օնուն ճէվապ . ս . Խանէ 6 , 10 , 16 , 32 բոպար էյիլ : (զ) Աբր . Փոսթիլ . Գաբլ . 1 , 2 , 5 :

զէմաննն հէլքէլիղ՝ մէղպահսրզ՝ գուրպանսրզ վէ ղայեթ
 աատէ օլան Բրիսթիան իպատէթի իլէ՝ օնտան սօղրաքի
 վադրթլարրն խալքը գանաաթ իթմէղ օլմաղա պաշլամըշ
 կէօրիւնիւր : Եհնի Բրիսթիան եօրթուլարը իճատը իլէ՝
 վէ Եհնուտի հէմփուլթիւրէսթ եօրթուլարրնը Բրիսթի-
 ան եօրթուլարրնա թէպտիլ իթմէլիլէ , ումարլարրուքի՝
 Բրիստոսուն տինինէ՝ ճիսմանի եիւրէյէ կէրչէքլիլին
 սատէ պէյանի վէրէպլիլէճէյինտէն տահա թէսիրլի կէօրիւ-
 նիւր պիր սալթանաթլը սուրէթ վէ սահա ճէլպ իտիճի
 պիր հիլէթ վէրէճէքլէր : Վէ պունտան պէօյլէ ալթընճը
 տէհրտէ՝ օնտան ագտէմփասիտ տէյիւ րէտտ օլունան Եհ-
 նուտի վէ վուլթիւրէսթ այինլէրինտէն պիր չօղու՝ Բրիս-
 թիան իպատէթինէ իտիալ օլունտու : Պէօյիւք թապլը
 օլունան Գրիգորիոս Փափա՝ պունու պիր թէմէլի գանուն
 պիլէ սայարըտը , “ Բի վուլթիւրէսթլէրին եօրթուլարը
 Բրիսթիան եօրթուլարրնա թէպտիլ օլունմալը , վէ չօդ
 խուսուլարտա օնլարրն այնի իճրա օլունմալը տըր , ” (ա) :
 Հէմպէլինճի տէհրտէ եազան Թէոգորէտոսուն տախի թէ-
 լիֆաթլէրինտէն աշլքեար տըրքի , շէհիալէրին եօրթուլարը
 խուսուլունտա իշպու ատէթ օնուն ղէմանննաա պիլէ իճրա
 օլունուրուտու (բ) : Իշպու մատտէ իւղէրինէ Վինճի վէ
 Վննճի սահիֆէլէրտէ տահա շահատէթլէր պուլունուր :

Փ Ա Ս Լ 1

Պատէ+ վէ Պէնպէխոպէ եօրթուլարը :

Իշպու իքի եօրթուլարրն ղուհուրի պերապէր օլմուշ
 կէօրիւնմէսի իլէ , օնլարը պերապէր ղիքը իտէրիղ : Պու
 իքի եօրթուլու պիրխի Բրիստոսուն վէֆաթ վէ գլլամ
 իթմէսինին՝ վէ օպիրի Աղիղ Բուհուն Առաքեալարրն իւ-
 ղէրինէ էնմէսինին ղիքրի իչիւն՝ կէօրիւնիւրքի չօդ էսքի
 ղէմաննաա թուլթարլարըտը : Պու եօրթուլարրն իլք տէհր-

(ա) Պէօյիւ+ Գրիգ . Մէ+ . 71 : (բ) Թէոգ . Վնն .
 Իւլէր . 1 , 8 :

տէ մէլճուտ օլտուղունա չօգ իսպաթլար վար . վէ իհճի-
մալքի՝ Առաքեալարըն ղէմանընտա պիլէ թուլթարլարըտը =
Պու եօրթուլարըն՝ Առաքեալարտան թային օլմուշ օլտու-
ղու հիչ պիր վէճճ իլէ իսպաթ օլունամաղ . լաքին շու գա-
տարը իգրար օլունմալը տըր քի , ծնլարըն՝ Քրիսթիան
Քիլիսէսիսին պաշլանկըճը էանասընտա գապուլ օլունմասը
Առաքեալարըն ըիզասը իլէ օլմալը տըր : Էկերչի Առաք-
եալարը ծնլարը Քրիսթիանլարա Փարզ տէյիւ պաղլամատը-
լար իսէ տէ , կէօրիւնիւր քի ծնլար՝ Ինճիլին էքի թէմէլլէ
վէ աղիմ թալիմաթը եախօտ վուգուլաթի՝ եանի Քրիս-
տոս Էփեսոսիմիզին իսքէնճէլէրի վէ վէֆաթը վասիթասը
իլէ օլան քէֆարէթի՝ վէ Աղիզ Բուհուն էնմէսիսի ինսան-
լարըն Ֆիքրի իւզերինէ տահա գուլվէթը պիր թէսիր իթ-
մէք իչիւն պու եօրթուլարըն սագլանմասընա ըիզա վէրմիչ-
լէր իտի :

Պու իքի եօրթուլարըն Քրիսթիանլարըն պու գատար
էսքի ղէմանընտա իհտաս օլունմասընա՝ Քիլիսէ միւէրրիւ-
լէրինին վէրտիյի սէպէպլէր պունլար տըր : Եհհուտիլէրին
Պասէք վէ Պենտեկոստէ եօրթուլարը՝ իլք Քրիսթիանլա-
րըն պու եօրթուլարը հէման օլ թուլթաուգլարը կիւնտէ
կէլիլլէր իտի : Պու սահիհ տիր քի՝ Պաղէստինտէ՝ վէ պէլ-
քի ախէր մէմլէքէթլէրտէ տախի Քրիսթիանլարա տէօնէն
Եհհուտիլէր՝ հէյքէլին պօղուլմասընա գատար՝ պու Եհ-
հուտի եօրթուլարընը թուլթարլարըտը : Ելք Քրիսթիան-
լարտան ղայէթ չօգլարը՝ Եհհուտիլլէրտէն տէօնմէ իտիլէր .
վէ պու եօրթուլարըն սագլանմասը քէնտիլէրինէ սըգը եա-
սագ օլմատըգճա՝ վէ կէօրիւնէնէ կէօրէ պէօլլէ պիր եասագ
օլմամաղըլա՝ ծնլարը պիր սուրէթտէ սագլամաղա մայիլ
օլաճագլարընա շիւպհէ եօգ տուր : Վէ պունտան պէօլլէ
պու եօրթուլարըն՝ իշպու Քրիսթիան օլմուշ Եհհուտիլլէր-
տէն ծնլարըն թային օլունմուշ շէյլէրին ղիքրինէ սագլանա-
ճագլարը եէրինէ՝ Քրիստոսուն վէֆաթ վէ գըլամ իթմէսի՝
վէ Աղիզ Բուհուն մաստուսէն միւճիւղաթը թէսիրաթլա-
րընըն ղիքրինէ թուլթուլաճաղը՝ մատտէնին թապիաթըն-
տան արիլ իտէն պիր վուգուլաթ իտի : Տէմէք քի՝ պու
եօրթուլար՝ հալի իլէ Քրիսթիան եօրթուլարընա թէպտիլ
օլաճագլարըտը : Օնլար՝ Եհհուտի եօրթուլարընա իպրէ-

Թէն օրնուշարարը , վէ սրունտան՝ տէնէ պիլիրքի , ասըլ զուհուրու՝ Եհհուտիլէրտէ պաշամըշարը : Վէ Պասէքտէ պողազըանըպ եէնէն Պասէք դուզուսունուն նիշանէ օլուպ՝ օնուն իլէ պէյան իթմէյէ մէրամ օլունան Քրիստոս օլտու զու իչիւն , Պօղոս Առաքեալըն պու պասպտէ “ Պասէքիմիզ Քրիստոս՝ պիլիմ իչիւն գուբայան օլունտու , ” (Ա Կորնի . Ե . 7) տէտիլինէ միւթասարգ , օնուն վէՖաթըտախի իշպու Պասէք էօրթուսունտա զիքը օլունմասը միւնասիւզ վէ ուշ զուն կէօրիւնիւր իտի : Վէ Քրիսթիան Քիլիսէսինին իւք Թէմէլէնմէսի՝ պիր կիւնտէ իւչ պինքիմսէնին տէօնմէսի իլէ օլ Ազիզ Բուհուն աճայըպ պիր Թարգիլէ Էնտիլի վագըթ (Բէ . Բ . 41) պաշամըլ սայըլա պիլտիլի իչիւն , իշպու ազիմ վուգուաթըն զիքըի՝ Եհհուտիլէրին Պէնտէկոստէսի իլէ զիքը օլունմապա մէրամ օլունան վուգուաթըն զիքըինտէն էվա սայըլար :

Իւք զէմանլէր Քրիսթիանլարը՝ Քրիստոսուն գըլամը զայլթ ազիմ պիր վուգուաթ սայտըգըլար իչիւն՝ Պասէք էօրթուսունու պէօյիւք Թազիմ իլէ սագըլարըլար ըտը : Քըրիստոսուն գըլամ իթմէսի օնլարըն՝ հէմ տախի Պօղոս Առաքեալըն գըթընտա Քրիսթիանըգ պինասընըն Թէմէլ Թաշըսը սայըլըրըտը : Պագ Ա Կորնի . ԺԵ : Օնլարըն իւմանը վէ հէփ իւմիտլէրի՝ պու վուգուաթըն սահիհլիլի իւզէրինէ պինա օլունմուշուտու : Քրիստոս՝ էօրիւմիւն՝ մէզարըն՝ շէյթանըն վէ գարանըզըն հէփ գուվիլթլէրինին իւզէրինէ զալիպ պունուն վասիթասի իլէ կէօրիւնտիւ : Ինսանըն Ֆիտասընըն ազիմ ամէլլ՝ պունուն վասիթասի իլէ Թէքմիլ օլունտու : Պունուն իչիւն օնլար իշպու կիւնիւ սըտգ իլէ պու գատար ազիմ սայարըլար իտի : Գըրիգոր Նազլիանցի պու կիւնիւ՝ “ Կիւնիւրին քասիշասը՝ էօրթուսուն էօրթուսու (ա) Թէսմիլիլէ իտեր : Վէ Ոսկերեան օնա՝ Ճիւմլէ էօրթուլարըն Բաճը վէ պաշլըճասը՝ Բասպըն ազիմ Կիւնիւ՝ Կիւնիւրին էն ալիլի տէր :

Քրիստոսուն էօրիւմիւ վասիթասը իլէ ինսան ճիւնիւնէ իհսան օւան ազիմ նիլմէթլէր իչիւն՝ պու կիւնտէ շազըգ նիշանլարը տախի իհզար օլունուրուտու : Օրուճ վէ հէփ

գասալէթ նիշանլարը՝ պու կիւնտէ պերթարաֆ օլուն մադ մաթլուպ օլունուր իտի : Աէ Պենսեկոսսեի տախի սայքի հէման պու թարիգ իւզրէ սագլարլարը :

Ագտէմ՝ Պասեքտէն էվվէլ հէր քէսին իրատէթինէ հէ վալէ օլունմուշ պիր օրուճ թուլթուլուրուտու . վէ էկէրջէ պու օրուճ՝ Տերտուղիանոսուն (ա) վէ Երանոսուն (բ) տէ տիյինէ կէօրէ ալէսսեվի դըրգ սաաթ իտի իսէ տէ , պիր գանուն էա թէնպիհ իլէ օլմասըղնտան՝ պազը մահալ լէրտէ պիր միգտար վէ ախէր մահալլէրտէ պիր միգտար ղէման թուլթուլուրուտու : Աէ իշպու գըրգ սաաթ ղէմանը Գրիստոս Էֆէնտիմիղին մէղարտա էաթարը ղէմանըն միգտարինէ պէտէլ սէչիվիշ իտի , վէ Պասեքեօր թուսունտան էվվէլ օլան ճուսա վէ ճումսէրթէսի կիւնլէրինտէ իտի : Ապին էկէրջի պու օրուճ էվվէլա հէր քէսին իրատէթինէ հէվալէ օլունմուշ իտի իսէ տէ , սօղրա օնու թուլթուլուր՝ հէփ Գրիսթիանլարա քէնտիլէրին ըուհանի մէնֆաաթը իչիւն՝ պիր ֆարղի ային վէ պօրճ թային օլունտու : Ազար ազար՝ օնուն ղէմանընըն ուզունլուղու տախի արթըրըլը : Գրիստոս Էֆէնտիմիղին 2՞Յ թարիսին էննասընտա Դիոնէսիոս Աղէկասանղրացիինին վազթընտա պու՝ պիր հաֆթսյա՝ էախօտ տահա ղիյատէճէ արթըրըլըլըլը (գ) : Պէշինճի տէհրտէ պիրէր գըթա Քիլիսէ թարիսի էազան Սսիրատէս (դ) վէ Սօղրմէնոս նամ (է) միւէրրիլէր՝ իշպու օրուճուն էավաշ էավաշ արթըրըլմասը վէ քէնտիլէրին պուլունտուղու ասրտէ ային ու ատէթլէրին խուսուսունտա տիգգաթ ու սայըն ղիյատէլէնմէտէ օլմասը պապընտա սէյլէրլէր : Ալթընճը տէհրտէ էազան պէօլիւք տէնիլէն Գրիգորիոս Փափա՝ քէնտի կիւնլէրինտէ իշպու օրուճուն օթուղ ալթը կիւն օլտուղունու ղիքը էտէյօր (ւ) : Նիհայէթի՝ էա իշպու Գրիգորիոս քէնտիսի՝ էախօա սէքիլինճի տէհրտէ իքինճի Գրիգորիոս Փափա պու օրուճուն ղէմանը գըրգ կիւն իթաի . ղիրա միւէրրիլէր՝ պունլարըն իքիսինտէն հանլըսը պու օրուճուն պու գատար կիւն օլ-

(ա) Օրուճ իւղ . Պասյ 2 : (բ) ԵսէԲ . Բիլ . 5 , Պասյ 24 : (գ) Պինիսմ . Բրիսթ . Էսթի լար . Բիլ . 21 , Պասյ ա . Փասլ 8 : (դ) Սոլ . Բիլ . 5 , 22 : (է) Սօլ . 7 , 19 : (ւ) Վալ . 16 , Ինճ . Իւղ :

մասընը Թախտիս Իթախյի պապընտա Իսթիլաֆ Իթմիլէր տիր :

Պաղը միւլէլիֆէր զլէր Իթմիլէր տիր քի , պու գըրու կիւն օրուճ՝ Առաքեալարտան Թային վէ Թախտիս օլմուշ տուր . չիւնքի պէօյիւք տէնիլէն Բարսեղ Կեաարացի՝ Ամբրոսիոս վէ պէօյիւք տէնիլէն Վոն Գափա՝ զնու պիր ալլահանի Փարղի ային Թէսմիյէ Խտէրլէր : Լաքին սրունա գարը քեաֆի պիր ճէվապ պու տուր քի , զնլար՝ քէնտիլէրին գուլանտըղը Իլմի քէլամ Իսթիլահը միւլիպիլիւնճէ՝ չօք քէրրէ՝ Փայտալը սայտըզարը պիր շէյի ալլահանի՝ Էախօտ րէսուլի (առաքեալական) Թէսմիյէ Խտէրլէր Խտի : Պունտան գաթը նաղար՝ էյէր պու՝ Առաքեալարտան Թային վէ Թախտիս օլունայրտը , Խաթիտասընտան պէրու զնու ԹուԹաճագ զէմանը պիր օլուրուտու . վէ հալա կէօրտիլիւմիղ կիպի՝ պաշգա պաշգա մահալէրտէ՝ սայրը պիր պիրինէ ույմաղ կիւլէր վէ հաֆթալար՝ վէ պիր մահալտէ պիր զէման՝ վէ պիր պաշգա մահալտէ պիր զայրի զէման ԹուԹամաղարտը : Հայրապետլէրին Թէլիֆաթլէրինտէ ալլահանի վէ րէսուլի լաֆղէրի Էօգարտա զլէր օլունան մանատէ գուլանըլուրգարը՝ Հերոնիմոս հայրապետին աշքեար Թագրիրինտէն պէյան օլունուր , քի օլ Թագրիր պու տուր . “ Հէր պիր մէմլէքէթ ” (պու օրուճ պապընտա) “ քէնտի ագլ ու Խարաքինի գուլանա պիլի ” . վէ “ էպքիլէրին գանուլարը րէսուլի (առաքեալական) նոմօսլար սայրլա պիլիլէր ” (ա) : Ոսկեբերանըն Թէսպարնտան օլան Կաստիանոս նամ քիմնէ՝ քի պէլինճի տէհրտէ Էազար , աչըգտան աչըղա տէր քի , “ էպքի Բիլիսէսինին Թամըղը պոզուգլուգտան փաք տուրտուգճա՝ պու միսիլու օրուճ ալլա Խօղուտու : . . . Լաքին տտէմլէր՝ առաքեալական տինտարըգտան կէրի գալմաղա պաշայրպ քէնտիլէրինի քիւլլիյէն տիննէափիլիյէ վէրտիլէրի զէման , զնլարըն փափաղարը՝ զնլարը գանուն Խղրէ օրուճ ԹուԹամագ վէ վագըթլարընըն զն փայընըն պիրինի Ալլահա վագֆ Իթմէք Իլէ կէրի շէվլըմէյէ ալլասէվի գարար գըլտըլար ” (Բ) : Վագթըն զն փայըն պիրի տէմէսի Իլէ զնուն մէրամը պէօյիւք փէրհիղի աղնաթմագ տըր : Տէօրտիւնճիւ տէհրտէ՝ Ոսկե-

(ա) Լուսինաս մէք . 28 . (Բ) Մէճմ 21 , Պաս 30 :

բերան տախի Թագրիբ Ելէտի քի՛ ծնւորն է՛ճփափ ու
 Կոպալարը սու օրու՛ճ կիւնիւրինի Թային Ելէտիւր (ա) :
 Իմտի վիէք աշիքեար տըր քի , էկերչի հայրապետէրին
 սաղըսընտան իշսու օրու՛ճա ըէսուլի վէ ալահանի տէ
 նիլիյօր իսէ տէ՛ ծնւորն սու օրու՛ճ Ալահըն էմրէ
 իլէ Առաքեալարտան Թային վէ Թախսիս օլտու տէյիւ
 աղնաԹմաղա ասլա մերամէրի տէյիլաիր :

Ֆ Ա Ս Լ 2

Պէօյիւք ճուճա կիւնիւ :

Իշսու Պէօյիւք ճուճա կիւնիւնին Պասէք իլէ օլան
 սըզը ալագասը սէպէպինտէն՝ պունա տախի պիլԹասլի
 Թաղիմ վերիլէճէյի աշիքեար տըր : Լաքին սու կիւնտէ՛
 հէր նէ այն ու ատէԹլըր իճրա իտերլէր իսէ տէ , ծն
 լարն պիլա վասըԹասը Պասէք ԵօրԹուսու իլէ իլհագ
 լըգլարը օլուս՝ ծնա մերպուԹ իտիլէր : Պունու քէնտի
 պաշընա սյըր պիւր ԵօրԹու նաղարը իլէ հըվգ իԹմէք
 ատէԹինի՛ Եալընըզ իքինճի վէ ծնտան սօղրաքի տէհը
 լէրտէ իղէյէ պիլիւրիզ : Պու Տերտուղիանոսուն (բ) վէ
 Որոգինէսին (գ) շահատէԹինտէն աշիքեար տըր , քի
 ծնլար պունուն հագգընտա՛ սատէճէ պաղը մահալէր
 տէ մէվճուտ իմիշ կիպի սէյլէր : Օգոտաինոս աշի
 քեարէ տէր քի (դ) , քէնտիսի սու կիւնիւ աղիզ սայ
 մաղ . լաքին ծնուն սու Թագրիբի վէրտիյի մէքԹիւս
 տէն կէօրիւնիւր քի՛ ծնուն զէմանընտա՛ Եանի տէօր
 տիւնճիւ տէհրտէ Աֆրիգանըն պաղը մահալէրինտէ
 սու կիւնիւ ԹուԹարլարտը : Եւսէքիոս (է) վէ Սօղր
 մէնոս նամ Բիլիսէ միւէրրիտէրինէ կէօրէ՛ պէօյիւք
 Կոստանդիանոս 325 Թարիխինտէ վագի օլան Նիկիա
 սինօԹոսունտան պիւր դաչ սէնէ սօղրա մախսուսէն էմր

(ա) Ոսի . Բար . 52 : (բ) Ձէվճէնէ , ա , բ , (գ)
 Կէւս . Գարշը ա , ծ : (դ) Ճանոսար Մէր : (է) Վարդ
 Կոստան : Բիլիսէ Թէվարիւ . ա . Պաս . 8 :

վեր վերմիշխտի, քի պու կին մախսուսէն եօրթու
 Թու. Թու. Լուսն. վէ իշպու միատիշահանի Ֆէրմանլարա
 սիննան՝ պու կին տահա ղիյատէ մուհիմ սայրլմաղա՝
 վէ տահա ումուսէն Թու. Թու. Լմաղա պաշատը : Իշպու
 իշար օլունան քէյֆիյէթլերտէն աշիքէար արը քի,
 պու եօրթունուն ումուսի Թու. Թու. Լմաղա պապլնտա է
 յէր էսքի ղէմանլարտա պիր ատէթ վար խտի խտի :
 տէօրտիւնճիւ տէհրին օրթասը մէհէլլէրինտէ պաշամը
 օլմալը արը :

Իշպու եօրթույու Թու. Թու. Լմաղալը մահալլէրտէ սըգը
 օրուճ՝ իլէ Թու. Թարլարըրը : Թէշէքքիւր իլահիլլէրի
 Թէրք օլունուպ՝ սատէճէ էաս ու մաթէմ մուղիգասընա
 բուսխաթ վէրիլիր խտի : Տուատէ՝ հիչ քիմսէ տիղ
 ջէօքմէղիտի . վէ մուհապպէթ պուսէսինին բուսուսու
 իճրա օլունմաղըրը : Հէմ Բսապըն Ախշամ Թաամընըն
 տախի բէսմ ու այնի իճրա օլունմաղըրը . վէ սեղանըն
 էանի աղիղ ոօֆրանըն ղիյնէթլերի գալըրըրըր ըտը :

Փ Ա Ս Լ 3

Քրիստոսան մէլլապու՝ էախօպ Ծնունդ :

Պու եօրթու՝ քէօրքիւնճիւ տէհրտէ ղուհր իյլէտի :
 Պու միսիլու եօրթունուն Ահաի ճէտիտտէ ապա է
 սերլերի վէ իղլերի պուլունմաղ . վէ Առաքեալարըն
 էախօպ իլք Քրիսթիանլարըն ամէլ ու հարաքէթլէ
 րինտէ պունա նուֆուղ վէրէճէք պիր իպրէթ տախի
 էօգ տուր : Ճիւմէ միւէրրիսլերին պիլ իթթիֆադ
 Թապրիրի պու աուր քի, պու եօրթու իլք իւչ տէհր
 լերտէ ալէսսէվի էօղուտու . պու վէճ՝ իլէ ծնուն
 Թախսիս օլունմասը՝ տէօրտիւնճիւ տէհրտէ օլմուշ տէ
 յիւ սապիթ օլունմալը արը : Իլք Քիլիսէ՝ Քրիստո
 սուն կէնճլիյինտէ սիւրտիյիւ էօմրիւն վուգուաթլարը
 նը՝ ծնուն ումուսի խըղմէթինէ կիրտիքտէն սօղրա սիւր
 տիւյիւ էօմրիւն վուգուաթլարընը սայտըղը գատար
 սայմաղ ըտը . վէ ծնլարըն տիգգաթի մախսուսէլլերի՝

օնուն էօլիւլէրտէն գըյամընա՛ կէօյէ ալընմասընա վէ Աղիզ Բուհուն էնմէսինէ վէրիլիշ խախ : Կղեմէս Ալէկ սանդրացի թագրիւր պիլէ խտէր քի (ա)՝ Քրիստոսուն մէվլուտու թարիխինէ սայիր թէֆթիշէրէ կիրմէք պիհուտէ տիր . վէ օնուն պու թագրիլինէ ախէր մու նասիֆէր տախի իթթիֆագ խտէրէր :

Ոսկեբերան՝ 386 թարիխինտէ Քրիստոսուն մէվլուտու կիւնիւնտէ վաղ իյլէտիյի պիր վազրա տէր քի՛ պու եօրթու Անտիոքտա վէ Սիւրիատա իւք տէֆա՛ օն սէնէ էվիլէ խախալ օլունտու (բ) : Իշպու եօրթունուն ումուսի օլմասընըն սէնէսինի խապաթ իթմէսի փէք կիւճ՝ վէ պէլքի միւմքիւնսիւղ տիւր . չիւն քի պու եօրթույու սագլամասընը՝ Քիլիսէլէրին պազըլարը պիր զէմանտէ՛ վէ պազըլարը պիր ախէր զէմանտէ գասպուլ իթտիլէր . վէ սագլամասընա պազըլարը պիր կիւն՝ ախէրէրի տէ պիր պաշգա կիւն թային իյլէյիպ՝ պու պապտէ իթթիֆագտէ տէյիլէրիտի : Աէ կէօրիւնիւր քի՛ պազը մահալէրտէ՛ տէօրտիւնճիւ տէհրին իպթիտասընտա վաֆթիղին եօրթուտու իլէ պէրապէր պիր կիւնտէ սագլանըրըտը : Աէ տէհրի մէզքիւրին օրթասընտան Ղարպ սէմթլէրինին Քիլիսէլէրի Քրիստոսուն մէվլուտու սագլանմասը իչիւն Դեկ տեմբերին եիրմի պէշինճի կիւնիւնիւ թախսիս վէ թային իյլէյիպ՝ Աաֆթիղի կիւնիւ իչիւն տախի պիր սայիր կիւն թային իյլէտիլէր : Աէ Շարգ Քիլիսէլէրին պազըտը տախի եավաշ եավաշ իշպու ուտուլի գասպուլ իթմէյիլէ , պու եօրթունուն իւք պաշամասընըն զէմանը տէյիւ՝ տէօրտիւնճիւ տէհրին նըսֆընտան սօնունատէք օլան զէման թային օլունա պիլիւր :

Իպթիտա պու եօրթու սէնէնին հանկը կիւնիւնտէ թութուլաճաղը պապընտա՛ Քիլիսէլէր պէյնիւնտէ վաֆիւր իխթիլաֆ վարըտը . վէ պու Քրիստոսուն տօղտուղու կիւնիւն վէ այըն ռահիհան հանկըսը օլտուղու մալիմ օլմատըղընտան արիզ իթմիշիտի : Աէ պունտան պէօյլէ՛ ալիմլէր պու վուգուաթըն վուգու պուլմասը պապընտա՛ պիրի պիր այ վէ ախէրի պիր սայիր այ

կէօսութիւնս՝ սէնէնին հէման ճիւմէ այլարընը կէօս-
 Թէրմիչէր իտի : Լաքին իշպու էօրթուչու ալէսսէվի
 ԹուԹաուքլարը կիւնլէր՝ Դեկտեմբերին 25ի վէ Յուն-
 վարըն ճար օլուս՝ իւքինի Ղարս Գիլիսէլէրի վէ ախը-
 րընը Շարգ Գիլիսէլէրինին պաղըսը ԹուԹարլար
 ըտը : Աղար աղար Յունվարըն ալթըսը Թէրք օլունուս՝
 Դեկտեմբերին էիրմի պէշինճի կիւնիւ Քրիստոսուն մէվ
 լուտու կիւնիւ տէյիւ տահա ալէսսէվի դասուլ օլուն-
 տու , վէ իշպու մատտէ իւղէրինէ ալթընճը տէհրէտէք
 պիր իԹԹիֆագ օլունտուլու Թահմին օլունամաղ (ա) :

Պու էօրթունուն իհտաս օլունամսընա վէրիլէն սէ-
 պէպլէրտէ տախի իխթիլաֆ վար : Պաղը քիմսէլէր՝ տէօր-
 տիւնճիւ տէհրին սօնունա տօղրու Քրիսթիանլարըն
 պէյնինտէ զուհր իտէն պիր էօրթուլարըն սայըսընը
 արթըրմագ սէվտասը սէպէս օլտու տէրլէր . ախէրլէ-
 րի Եհհուտի այինլէրինէ ույմագ՝ պաշգալարը տա հէ-
 րետիկոսլարըն գուրտուգլարը նիգամ ու ԹէրԹիպաԹա՝
 վէ սայիրլէրի տախի փուԹփէրէսԹլէրին ՍաԹուրնա-
 լիա Թապիր օլունան պայրամընա պիր մուվաֆիգաԹէ
 պինաէն Թային օլունմուշ զիւլմինաէ տիրլէր : ԻհԹի-
 մալ աըր քի պու էօրթունուն զուհրինէ՝ պու զիքր
 օլունան քէյֆիյէԹլէրին ճիւմլէսի տէ էարտըմ իԹ-
 միչէր : Լաքին ալէսսէվի դասուլ օլունան զիւլմս՝ պու
 տուր քի , պու էօրթու՝ պալատէ մէղքիւր փուԹփէ-
 րէսԹ պայրամընա իմԹիսալէն Թային օլունմուշուտու
 (բ) , վէ պու պապտէ օլան իսպաԹ՝ պագի զիւլմլէ-
 րին իսպաԹընտան դավի տիր : Իշպու պայրամ՝ Դեկ-
 տեմբեր այընըն 24 վէ 25ինճի կիւնիւնտէ ԹուԹու-
 լարուտու . վէ պու կիւնլէր՝ փուԹփէրէսԹլէրին արա-
 սընտա աղմս սէֆա վէ զէվք վէ պայրամ ու շաղըդ
 կիւնլէրի իտի : ՓուԹփէրէսԹլէրին՝ Քրիսթիան տինի
 շաղըդ ու սէվինճաէն արի՝ վէ էիւրէյի գասավէԹ
 իլէ տօլտուրուր պիր տին տիր տէյիւ իԹտիքլէրի
 տախ ու զէմի տէֆ իԹմէք իչլեն՝ Բօմա Եպիսկոպո-
 սու պիրինճի Յուլիոս՝ (337 իլէ 352 Թարիխի էսնա

(ա) Սիէլ . Բիւլի . էսի Լարիի . Պաս 2 , սահ .
 192 : (բ) Սիէլ . Բիւլ . էսի Լարիի , ճիւ Բ . սահ . 189 .

սընտա՝) կիւնէշին շանընա թուլթուլան իշպու փուլթ-
 փերէսթ սայրամընը՝ տիւնեանըն Գուրթարըճըսընըն շա-
 նընա թուլթմաք իւզըն՝ սլիր Բրիսթիան եօրթուսունա
 թէսպտիլ իյլէտի (ա) : Իշպու զիւլմիւ՝ Բրիստոսուն
 մէվլուտու կիւնիւնտէ տախի Սաթուրնալիա սայրամըն-
 տա իճրա օլան այինլէրին՝ մէսէլա տուլար վէ խըսըմ
 ագրասպալար սլիրի սլիրինէ փէշքէշէր կէօնտերմէք՝
 սկէջիւք վէ մասրաֆու զիյաֆէթլէր իթմէք՝ Ալահա
 սունուլան իպատէթատէ հէյաղիլէրտէ՝ վէ մէյտան օ-
 յունլարընտա օլան կիպի սէյրանա տայիր շէյլէր կէօս-
 թէրմէք՝ քիլիսէլէրի իիւլէավի սլիր թարզ իլէ տօնաթ-
 մագ վէ սէրիսօշուգ վէ էտէպէ մուղայիր սայիր հա-
 րաքէթլէր իշէնմէք վէ պունուն կիպի իշէրին այնիսի
 իճրա օլունմագտէ օլտուղու տախի ստպիթ իտէր : Վէ
 իշպու լայրգսըզ հարաքէթլէրին փուլթփերէսթ լիքտէն
 ալընմա օլտուգլարընա՝ զէյլտէ իշարէթ օլունան միւլէլ-
 լիֆլէրին թէլիֆաթլէրինէ պագ (բ) : Տէօրտիւնճիւ տէհ-
 րին սօնունա տօղրու էազան Գրիգոր Նիւսաղի էազար-
 զը վազլարընտա զէքը իյլէտիյի պազը քէյֆիյէթլէր-
 տէն աշիքէար տըր քի՝ Բօմալըլարըն Սաթուրնալիա
 նամ սայրամընըն՝ Բրիստոսուն մէվլուտու եօրթուսու-
 նա էպքի զէմանտէն պէրու՝ աղիմ թէսիլի օլմուշուտու
 (գ) : Իշպու Հայրապէտլէրին տէտիյինի պուրատա իս-
 թիլսրաճ իթմէսի՝ փէք ուզուն օլտուղունտան՝ միւմ-
 քիւն տէյիլ տիր :

Պասեք՝ Պենտէկոստէ վէ սկէջիւք ճումա կիւնիւ
 եօրթուլարը իւք իւչ տէհրտէ վէ տէօրտիւնճիւ տէհրին
 իսլթիտասընտան էարըսընա գատար աղիմ իհթիրամ
 վէ տինտարըգ իլէ թուլթուլուրուտու : Օնլարտան մէ-
 րամ պու եօրթուլարըն զէքրէ կէթիրտիքլէրի աղիմ
 վուգուաթլէրին վէ թալիմաթլէրին իւզէրինէ թէֆէք-

(ա) Գօթէլէրիոս Արստ . Գաննանլար իւզէրինէ . է .
 13 : (բ) Հասիինէան , ա . ա . Սահ . 171 : Վէ Փօ-
 լիտօր Վիլիելիոս . ա . է . Պսպ 2 : Վէ Հիլիպրանս .
 Բրիս . Մէլլ . իւզէրինէ , Պսպ Բ : Վէ Մարիէնէ Կստ .
 Բիլ . Թէլ . Ճիւր Գ . սահ . 110 : (գ) Վսպ 38 . Մէլլ .
 Գրիս :

քիւր իտէրէք՝ պիր տինտարըդ բուհու սասլիթ իթմէք իտի : Աէ հէր խուսուստա ինանմաղա սէսէպ վար սըլր քի՝ ծնլարն թէսիրաթը՝ օլ գատիմ՝ զէմանլէրատէ ալա վէ ֆայտելու իտի : Աէ իշպու եօրթուլար ումուլի օլ մաղտան էվիէլ՝ վէ պէլքի ումուլի օլտուգտան սօղրա տախի սահիհ տինտար վէ սաֆտէրուն ֆրիսթիանլարն հագգընտա պէօլէ օլտուղունու ինանմաղա հագգըմըդ վար : Լաքին տէօրտիւնձիւ տէհրտէն սօղրա սու կիւնլէր՝ քէնտի աղիղկքլէրինի զայս իթտիլէր , վէ ծնլարն ֆայտելի թէսիրաթը մահվ օլտու : Օնլար աղիղիք վէ ֆաղիլէթ սէսէպլէրի օլաճագլարը եէրտէ՝ տիւնեամի վէ ճիսմանի սիւրիւր ու սէֆաաթ զէմանլէրի օլմուշարըտը : Պասէքին վէ Պենտէկոստէնին աւրիֆէ կէճէլէրինտէ իճրա օլունան ֆիլիսէ այինլէրի օքատար ըէղալէթ վէսիլլէրի օլմուշարըտը , քի պիր սինօթոսուն գանունլարը իլէ (ա)՝ կէճէլէրտէ գարըլարն սուլունմաը էասագ օլմուշուտու : Իմտի իշպու կիւնլէր՝ հէր նէ գատար էյի մէրամ իլէ թախսիս վէ թային օլմուշար իտի իսէ տէ , վաղթ կէչտիյինտէ՝ ծնլար սօղրուլուպ , ֆրիսթիանլըղա մուղայիւր ամէլ ու հարաքէթլէրէ վէսիլլէ օլմուշար ըտը :

Իւք պէօրէ պէհրէրպէ ֆիլիսէնին էալընըդ եօրթուլարը՝ իշպու զըքր օլունան տէօրթ եօրթուլար իտի (բ) , էախօտ հիւջ տէյիլ իսէ իւչիւնձիւ տէհրին սօնունատէք ախէր եօրթուլար եօղուտու : Զ իրա էկէրչի պաղը մահալէրտէ շէհիալէրին զըքրինէ պաղը կիւնլէր թու թուլըրուտու իսէ տէ , ծնլար սատէճէ օլ աղիղէրին շէհիա օլտուգլարը սէմթին ֆիլիսէսինտէ՝ էախօտ ֆիլիսէլէրինտէ թու թուլըրուտու , վէ զըքր իթտիյիմիդ եօրթուլար կիպի ումուլի եօրթուլար սայըլմաղլար ըտը :

(ա) Էլիպէր Սինօթ . Գան . 35 . Լարիի . 305 :

(բ) Օն ալմընձը պէհրէ գորուսան վէ Բօմա ֆիլիսէնի-նին Լէյէլի սայըլան Տրիպէնդ Սինօթոս պէր պի (Պագ՝ Տէմիլ Տրիպէնդ Սինօթոս Լէվիլիլի , Ճիւս . Դ . ո . 263 .) Իւք պէօրէ պէհրէրէ գատար ֆիլիսէնին եօրթուլարը պոսուլար Իպի . 1 Կիւրպի կիւնի . 2 Բրիպոսոսն իսէնձէ լէտ-

Շէհիպուկերին շէհիպուկերն ընդհանուրն ինանկեր :

Շէհիպուկեր՝ եանի մարտիրոսլար՝ Քրիստոսուն վէ
 օնուն ինանկերին շան ու ճէլալի ուղուրունա քէնաթի
 էօմրլէրինի ֆէտա իթմէքտէ գաւլիլէքլէրի իչիւն ազլմ
 իթիպար վէ թազլմ իլէ նազար օլտուգլարը էճիլտէն ,
 փէք էսքի զէմանտէ օնլարըն վէֆաթլարը զիքրինէ
 թային օլմուշ կիւնլէր պուլուրուղ : Պունլարըն էն էս
 քիսի՝ Իզմիր Եպիսկոպոսու Պողիկարպոսուն կիւնիւ
 աիւր , քի օ՝ 167 սէնէսինտէ շէհիտ օլտու , վէ օնուն
 վէֆաթլըն զիքրինին սէնէվի կիւնիւ՝ օլ թարիստէն
 պէրու պաշամըշ օլմաը տըր : Պու թարիստէն սօղրա՝
 ախէր շէհիպուկերին զիքրինէ Նիւսատա՝ քիւչիւք Ասիա
 տա՝ Գայսէրիտէ վէ Անթապէատա պէօյլէ սէնէվի կիւն
 լէր թութուլուրուտու . լաքին օնլարըն հիչ պիւրի օ գա
 տար էրքէն՝ ալէսսէվի թութուլմազտը : Շէհիպուկերին
 զիքրի էալընը քէնաթի շէհիտ օլտուգլարը սէմթլէրտէ
 պու մինվալ իւղրէ թազլմ օլունուրուտու . վէ պունլար՝
 սատէճէ մահալ՝ վէ փէք փէք՝ պէլտէ էօրթուլարը իսիլէր :

Շէհիպուկեր չօղարմազըլա՝ ճիւմէսինէ պիւրտէն թազլմ
 օլունմադ իչիւն պիւր կիւն թային օլունտու : Լաքին
 իշպու էօրթու՝ Բուլլարըն պէյնինէ փէօրփիւնճիւ փէհրին
 սօն սէնէլէրինէ գատար իսիսալ օլունմամըշար . վէ Ղարալ
 մէմէքէթլէրին Քիլիսիլէրի պէյնինէ պունտան տա

Ձեւի . 3 Քրիստոսուն գըյամ իլմէսի . 4 Քրիստոսուն կէօյե
 ալէնմաը . 5 Պէնփէլոսփէ . 6 Քրիստոսուն Ձէլլապուս . վէ
 Վաֆլիդի : Ալիփէաբ արբ քի , պու՝ պիւլիճ պու պապի
 սէօյլէփիյիփիւէ Տուլաֆըգ արբ : Կիւրալի ինանկիւն վէ Է
 ֆէնփիյիփիւն Վաֆլիդիփիւն Տապաա՝ պափի էօրթուլարըն
 ճիւմէսի շէհիտ ինփիյիփիւ փէօրթու էօրթուլարըն իլինփի
 ալիսալըր : Պարապա Կիւրալի ինանկիւն իլին պիւլ հիլ պիւր
 շէն սէօյլէմէիւ . զիւրա էիլըրի էսփի Քրիստիանլար օնու ըն
 թարլարըր , լաքին օնու փէնփիլէրի թային վէ թապսիս իլմէ
 մէլէրիփի , իլա օ՝ փէնփիլէրինէ Քրիստոս Էֆէնփիյիփիւն
 վէ Ատափէալարփան թէսլիճ օլունմազըլապու :

հա սողրա խախալ օլունտու : Պու եօրթունան խուսու-
տունտա պուլտուղումուղ էն էպի իշարէթ՝ Ոսկեբերաի
նըն պիր վաղընտա պուլունուր (ա) : Վէ օ՛ 386 սէնէ-
աինտէ վաղ իթմէյէ պաշլատըղընտան՝ պիլ իգթիզա թահ-
մին օլունա պիլիր քի՛ պու եօրթու՛ պու թարիխտէ
ումումի օլմաղա պաշլամըղտը , վէ իհթիմալ քի՛ պուն-
տան պիր դաչ սէնէ սողրա տախի օլունն , շէյլէ քի
հալա զիքր իթտիյիմիղ վէճհ իւղրէ ծնուն զուհրու
տէօրաիւնձիւ տէհրին սօն սէնէէրի էանասընտա օլմուշ
սայրա պիլիր :

Իշպու եօրթուլար՝ շէհիտէրին մշղարլարը էթրա-
ֆընտա՛ թուլթուլուրուտու , քի օրտաա՛ օլ աղիղէրին
նաղլիյէթլէրի օգունմայրլա՛ սնլարըն մէտհէրինէ տա-
յիր վաղար սէյլէնմէյիլէ՛ իպատէթլէր իճրա օլունմա-
ղըլա՛ Բապարն Արշամ Թաամընըն իճրասը օլունմաղըլա
վէ դէնկինէր թարաֆընտան զիյաֆէթլէր վէրիլմէյիլէ
ծնլարըն զիքրինէ թաղիմ՝ օլունուրուտու : Ոսկեբերա-
նըն՝ Գրիգոր Նազանյինին՝ Բաշսեղին՝ Գրիգոր Նիւ-
սայինին՝ Ամբրոսիոտուն՝ վէ ախերլէրին պաղը էն մէշ-
հուր վաղարը պու միսիլու վապըթլարտա սէյլէնմիշ
խի . վէ պունտան՝ մէրամ՝ հայաթտէ օլան խալգը՝
էօրմիւշ օլան տինտարլարըն ֆաղիլէթլէրինէ ույարագ
ամէլ ու հարաշէթէ՛ ույանտըրմագ իտի : Լաշին պու
հայրապետէր՝ էկէրջի աղիղէրին զիքրինի պու մինվալ
իւղրէ իղլէթլէրէր իտի իսէ տէ՛ ծնլարա տին ու մէլ-
հէպճէ թաղիմ՝ վէրմէք թէօհմէթինի քէնտի իւղէրլէ-
րինաէն տալընլոգ իւէ՛ րէտտ իտէրլէր : Պու միսիլու
սէյլէյիլ՝ Օգոստինոտուն (բ)՝ Տերտուղիանոտուն (գ)
վէ Ոսկեբերանըն թէլիֆսթլէրինտէ պուլունուր :

Լաշին պու կիւնլէ՛ր՝ էկէրջի զայէթ էյի պիր նի՛
յէթ ու մէրամ իւէ՛ թային օլունմուշար իսէ տէ՛ , եա-
նի հայաթտէ օլանլարըն տինտարլարընա եարտըմ՝ վէ
տէյիլ վէֆաթ իթիլլէրէ իդատէթ իթմէք մէրամը

(ա) Վալ 47 , Ճիմէլէ Աւիւլէր Եօրթուտա Իւլէրինէ :
(բ) Contra fantasm. 1 , 20 . c . 21 (գ) Apolog. 3 . 5 . վէ ad
Scapulum . c . 5 . Պուրաբա նոմանէ զըմնպա Օգոստինոտան

իւր գաարու զընտառլար իսկ ատ, Գրիսթիանըլա մու-
 ղայիր չօգ իլեբին զուհրինէ սեպէսը օլտուլար : Աւագ-
 Թըն մէրուրինսէ՝ շէհալէբին մէղարլարը իւղեբինէ պի-
 նալար՝ եախօտ Քիլիսէլէթ պինս օլընմաղս՝ վէ ծնլա-
 րըն տէֆն օլտուղլէթի մահալէբսէ Ալլահա իպատէթ
 իթմէքտէն՝ ծնլարա ալլահանի իպատէթլէր սօնուլմաղս
 պաշանար : Աէ պու մինալ իւղիէ՝ ծնտան սողսաթի
 տէհրլէբսէ ասէթ օլմուշ օլան աղիղլէրէ իպատէթ սուն-
 մանըն Թօթուսն՝ եա հիչ տէյիլ իսէ քէօքլէրի՝ պո-
 կիւնլէրէ գատար իղէնէ պիլիր : Սուրէթլէրէ վէ աղիղ
 տէնիլէն էսերլէրէ իպատէթ օլընմաղ սաթի հէման
 պունտան պաշանմըլ տէնիլէ պիլիր (ա) : Գրիգոր Նիւ-
 սացի տէր քի (բ), աղիղլէրին շանընա պինս օլընսն

101Ինձի վաղընպան պիւր իսիլիբաճ կէթիբեբիւ : Օ պէր թի՝
 “ Շէհիպլէրէ Ռադիճ վէ Թէրիճ վէրմէն վէ պէյլ ծնարա ի-
 պապէլ իթմէյէ՝ լաթն էալընը՝ շէհիպլէրին իպապէլ իթիպ-
 լէրի Ալլահա իպապէլ իթմէյէ Ռադիճ օլտանառգ : Չիբա պիւր՝
 Թոթէրէ Ռադիճ ին օլտագարը կիպի օլմալը պէյլիւ, թի պիւր
 ծնարը՝ հէման պո խոստոս իլիան աճըրը, թի ծնար էօլիւշ
 սաթմէրէ իպապէլ իպերլէր ” : Աէ էինէ շէհիպլէրին խո-
 ստոստանպա պէր թի, “ Պիւ ծնարը ալլահ մեգամընպա Ռոթ-
 մայը, վէ ծնարա ալլահ կիպի իպապէլ իթմէյէ : Պիւ ծնարա
 իպապէլիտանէլէր էա մեպպահար էաթմայը - ծնարա գորպան
 սունմայը, վէ թաթալար ծնարա գորպան պօղաղլմաղար =
 Հալա - իպոտ - շէյլէր էալընը Ալլահա օլտարար ” : Աէ աղիղ
 լէրին մեղարլարընպա ծնարա էօրնոս Ռոթնոպ ծնարա իպապէլ-
 իպէնլէրէ՝ իպոտ - իշարէլէ լայըգ սէօլլէր էլէ պիւր Թէրիբր պաթի-
 Թէլաթթիւ իպեր : “ Շէհիպլէր սիլին շէրապ գապարընըպան՝
 գալարմա Ռալարընըպան՝ թէպիլլէրին մեղարլարընպա իյլէպի-
 յինիւ սերիօլլաթ կպէպսիւլիլլէրինիպէն իթրահ իպերլէր =
 Պո սէօլլէրի՝ էօյլէ օլմայան պիւր թիմէյի ինձիթէթ էա գա-
 պահալլը պոլմագ իլիան սէօլլէթէթրոմ՝ Պոստոս՝ պէօյլէ
 շէյլէրի իպէնլէր իւղեբինէնէ ալընար : Պէն պերիճ թի, շէ-
 հիպլէր պո շէյլէրպէն իթրահ իպերլէր, վէ ծնարը իշլէնէն-
 լէրի սէլմէլլէր : Իլլա ծնարա սունտան հեր պիւր իպապէլիպէն
 լայլէ իթրահ վէ նէթրէլ իպերլէր ” :

(ա) Կիսլէր էպի Քիլիսէ - Թէլ, Ճիլս Ա . սահ . 282 .
 283 : (բ) Գրիգոր Նիս - Աղիղ Դեթնորոս շէհիպ . Ճիլս . Բ . սահ .
 1013 :

Քրիստոնէի՝ ճշմարտն թապալկէրէի իլէ տննանըրը ըսը ,
 քի ճնլաք՝ հէօրիւնիւր քի՝ ազիզէրին եերինի թուծար
 Էիպի սաջըբըրըրտը : Եւսեբիոստնն թէլլիֆաթէրիննաէ
 ալիը իշարէթ պուլունուր քի (ա) , ճնտա՝ փուծփէրէսթ-
 շէրին ալլահ՝ օրնուշ սայտըգլարը միւթէպէր քիմսէլէրէ
 վէ նիմ՝ ալլահ՝ սայըլանլարա վէրտիքէրի շանը վէ իղ-
 զէթի՝ շէհիպէրին շանը վէ իղզէթի իչիւնն օլան իշպու-
 եօրթուլար իլէ բուպար իտէր . վէ պունտան մերամը
 փուծփէրէսթէրինն պու հարաքէթիննի զէմմ՝ ու թահ-
 գիր իթմէք տէյիլ՝ իլլա գապուլ օրուննաղա լայրգ կէօս-
 թէրմէք տիչր : Փուծփէրէսթէրինն Գրիսթիանըլա
 տէօնէնէր՝ իշպու ազիզէրին սէնէվի կիւնլէրիննաէ՝ քէն-
 տիլէրինն ալըշիշ օրտուլու պիլնլէրէ վիէք մուծապըգ
 պիը ուշղունլուգ պուլմալարը իլէ , քէնտիլէրինն նիմ՝ ալ-
 լահլարա վէրմէյէ ալըշիշ օրտուլու իղզէթէրի՝ օ կիւն-
 շէրտէ էօլմուշ օլան շէհիպէրէ վէրմէյէ հազըր պուլու-
 նաճագլարը՝ թապիաթտանն արիգ իտէնն պիը վուգուաթ-
 տըր : Պու մինվալ իւզրէ Հայրապէտէրինն պու գատար
 շիտտէթ իլէ գարըր սէօյլէտիքէրի մախուգաթա իպա-
 տէթ իթմէք առէթի՝ էավաշ էավաշ մէյտանա չըգ-
 տը :

Շէհիպէրէ իպատէթ իթմէք տուրէթի՝ էավաշ էա-
 վաշ փուծփէրէսթէրինն քէնտի ալլահլարննա սունտուղ-
 լարը իպատէթէ ույտուրուլաուղուննա՝ Տէ Պօօօպը նամ
 միւհլիֆինն մուֆասաալ պիը թարգ իլէ իսպաթ իթ-
 տիլիննէ կէօրէ՝ հիչ պիը շիւպհէ էօգ տուր (Բ) : Գրիգոր
 Նիւսացիինն պէօյիւք տէնիլէն Գրիգորունն նագլիյէթին-
 տէ իթալի պիը իշարէթ տալի իշպու մատտէյէ էյի
 վէ գավի պիը իսպաթ տըր . վէ պու իշարէթի պու-
 բատա իսթիլարաճ իտէրիղ : Օ տէր քի , “ Գրիգոր՝ ճա-
 հիլ վէ նատան իսպըրն քէնտի փուծփէրէսթէրինն
 քէնտիլէրէ վէրտիլի ճիսմանի զէվք ու սէֆալէրի սէ-
 պէպիլնտէն ճնտա տէվամ իթտիքէրիննի տուլունճա , ճն-
 լարա՝ ազիղ շէհիպէրինն եօրթուլարնը թուծաուգլարը
 զէմանն զէվք ու սէֆա իթմէյէ բուխսաթ վէրտի ” .

(ա) praep. Evangel, XIII. c. 11 : (Բ) Մանիքէլէլէ-
 շին Քէլլ . ճիտ ի , սահ . 642 :

(եանի ընուն պու սէօղիւնտէն՝ վէ պուենտան սօղրոս սէօլէաիյի շէյլէրտէն աշիքեար վէ շիւպհէսիզ պէյան օլունսուղունա կէօրէ՝ շէհիալէրին եօրթու կիւնլէրինտէ ըազս իթմէյէ, օյուն օյնամաղա, քէյֆ ու զէվք իթմէյէ վէ փութփէրէսթլէրին պայրամլարընտա փութիանէլէրինտէ իճրա իթմէյէ ատէթլէրի օլան հէր շէյի իթմէյէ բուխասթ վէրաի.) "վէ ումարըար քի՝ զէման իլէ ընլար քէնաիլլէրէրինտէն տահա եազըշըզլը վէ տահա աիդգաթլը պիր էօմիւր ուսուլինէ կէլէճէքլէր" : Պազ Գրիդոր Նիւսայի Գրիդ - Գէրամէի - Vossias նէշիի իւզրէ, սահ. 312 :

Փ Ա Ս Լ 5

Առաքեալար եօրթուսուս :

Շէհիալէր եօրթուլարընըն թախսիսինէ պատի օլան սէպէպլէր՝ Առաքեալար եօրթուսունա տախի պատի օլտուլար : Առաքեալարըն չօղու՝ Ֆիլ վադի շէհիալ օլմուշարըտը - վէ ճիւմլէսի շէհիալէրէ մախսուս օլան իզգէթէ լայըգ սայըլմալարը իլէ՝ ընլար իչիւն տախի պիր կիւն թախսիս օլունմաղա լայըգ կէօրիւլէճէյի՝ մասլահաթըն թապիաթընա մուվաֆըգ պիր հալտըր : Իշ պու եօրթունուն զահիրէ կէլմէսինէ իքի քէյֆիլլէթ եարտըմ իլլէտի - քի պիրի՝ ճէմաաթլարըն պաշգա պաշգա պիրէր Առաքեալտան գուրուլմուշ օլմագ խտիասը՝ վէ օպիրի սօղրաքի զէմանլարտա տահա ումումի օլան հէր քէսին քէնտինէ պիր հիմայէթ ու հըվզ իաիճի աղիզէ մալք օլմագ հալլէսի իտի, քի պու սուրէթտէ չօգ քէրրէ պիր Առաքեալ սէչէրլէր իտի : Պօղտա իլէ Պեարտուն պիր կիւնտէ օլան եօրթուսու՝ կէօրիւնիւր քի Առաքեալարըն էն էպի եօրթուսու իտի - լաքին ճիւմլէ Առաքեալար իչիւն Ֆիլ վադի թութուլմուշ պիր եօրթունուն իսպաթը՝ ալմէնճը Գէհրգէ կէօրիւնիւր : Քուլ

կէնթիոս Ե պիսկոպոսուն պիր վաղընտան՝ (ա) կէօրիւնիւր քի՝ քէնտի զէմանընտա պու եօրթույու Ափրիգատապի քիլիսէ թուԹարըր . լաքին ծնտան սօղրա՝ օլ քիլիսէտէ պէօյէ պիր եօրթու թուԹուլուղընտուն էսէրլէրի պիլէ գաւմամըրտը : Եէտինճի տէհրին իլք նըսփընտա՝ կէօրիւնիւր քի տէօրտիւնճիւ Անխիսկիոս Փապա պու եօրթունուն սագլանմասըր ալէսսէվի պիր ատէթ իԹմէյէ չարըր . վէ պունտան կէօրիւնիւր քի՝ օ զէմանէ գասար՝ էանի 610 Թարիխինէ գատար՝ Ղարպ Քիլիսէսինտէ տահա ումուժի օլմուշ տէյիլ իտի : Շարգ Քիլիսէսինէ նէ զէման իտիսալ օլուղընտուն սէնէսինի պուլմաղա պիր Թարիխիմիզ եօգ սուր . լաքին իհԹիմալ քի՝ էէտինճի տէհրին իպԹիտասընտան ուղադ օլմասըն պաչատըր զէման : Լաքին՝ էկէրչի պու եօրթունուն պէօյէ իղէրի մէվճուտ պուլունուր իսէ տէ , ալա ումուժէն վէ տայիմա թուԹուլուր տէյիլ իտի : Ձիւրա պիր պէլատէ թուԹուլուր՝ վէ պիր սայիր պէլտէտէ թուԹուլմաղըր . հէմ պիր պէլտէտէ պիր զէման սագլանըր՝ վէ ծնտան սօղրա էինէ օ պէլտէտէ թէրք օլունուլուտու : վէ պունա՝ ախէր չօգ ահվալտէն իսպաԹլար կէԹիրիլէ պիլտիյինտէն մատա՝ պու եօրթունուն իսմի պաղը տէֆա զէքր օլունուպ՝ ծնտան սօղրա էինէ զայպ օլմուշ կէօրիւնտիւյիւ գավի պիր իսպաԹ արը (բ) :

Պէտրոս իլէ Պօղոսուն եօրթուսու՝ տէօրտիւնճիւ տէհրին սօնու էանասը՝ վէ պէշինճի տէհրին իլք նըսփընտա կէօրիւնիւր քի , հայլիճէ ումուժի իտի . նիճէ քի Թուրինլի Մաքսիմոսուն՝ Ամբրոսիոսուն՝ պէօյիւք Լևոնուն՝ Օգոստինոսուն վէ ախէրլէրին վաղըրընտան աչիքէար արը (գ) : Տէօրտիւնճիւ տէհրտէ սօղուպ՝ պէշինճի տէհրտէ 420 Թարիխինտէ վէֆատ իտէն Հերոնիմոս տէր քի , քէնտիսի չօճուղուղընտա թմատա ատէթ օլան ալայլարտա Պօղոս իլէ Պէտրոսուն մէզարլարը զիյարէԹինէ կիԹիլիտի (դ) : Լաքին պու

(ա) Բախանօ Պասմա , 1639 . սահ . 132 : (բ) Սիէլ Ճիւս Ա . սահ . 133 : (գ) Սիէլ Ճիւս Գ . սահ . 205 : (դ) Հէրոն . Ելէ . Իւլ . Պասպ 40 :

Եօրթու ասհա ումումի օլմամըչարը . զիրա էկերչն
Շարդ ոէմթէրինտէ պազը մահալէրտէ ալէսսէվի թու-
թալուր Եօրթու լարտան օլմուշ խի իսէ տէ , Ան սսթասիոս
իմիէրաթորուն կիւնլէրինէ՝ Եանի 510 թարիխինէ գատար
Իսթանպօլտա ումումի օլմամըչարը (ա) : Իմաի պու Եօր-
թունուն ումումի օլմամը՝ իշպու թարիխտէն սօղրա սա-
յըմալը ալը :

Պունտան պէօլէ հէր պիր Առաքեալ իչին այրը
այրը կիւնլէր թային օլունաու : Պու պասպտէ տէնիլէ
պիլըր քի , ծնլարը իպթիտա՝ սպտէճէ պազը պէլտէ
լէրտէ վէ պազը Քիլիսէլէր պաչգա պաչգա սաղլար-
լարրտը : Օնլարըն ումումի օլմալէրինին զէմանը՝ թատ-
գիգան կէօսթէրիլէմէզ : Լաքին էլտէ պուլունան իթ-
թիմատ իտէճէք իսպաթլարա նազարէն՝ Ա
ռաքեալարըն պաչգա պաչգա Եօրթուլարընն ումումի
օլմալէրինին թարիխի պասպընտա տէնիլէ պիլըր քի ,
վաֆթիզ իտիճի Յովհաննէսին Եօրթուսու պէչնճի տէհը-
տէ՝ Յովհաննէս Աւետարանիչին ծնտան պիրազ սօղ-
րաճէ՝ վէ Եօգարրտա իսիմլէրի զլքը օլմամըչարըն ճիւմ-
լէսինին Եօրթուլարը՝ 1000 վէ պազըլարընն 1200
թարիխինտէն սօղրա թախսիս օլունաու (բ) : Իշպու
մատտէնին իւզէրինէ պունտան զիյատէ թաֆսիլէն սէօյ-
լէմէյէ հաճէթ Եօգ. տուր :

Փ Ա Ս Լ 6

Պիտր (Կոյս) Մարիամըն Եօրթուլարը :

Իշպու Եօրթուլարը պիր պիր թաֆսիլ իթմէղտէն
էվվէլ ազիզ Մարիամա օլունան թազիմլէր վէ իպատէ-
թի իւզէրինէ պիր գաչ շէյլէր իշարէթ իտէճէյիլ :

Ազիզ Քիթապլարտա՝ Էֆէնտիմիզին վալիտէսինէ

(ա) Theodor Lector collecten. 1 . 2 : (բ) De die fest
celebrand. comment, a Ludov. Thomassino i. i i . c. 23 .
10 :

Ի պատէթ վէ տին Թաղմի վերելտիյննն էսէրի ասլա պուլունմաղ : Ֆիլ վագի Մարիամ՝ մէլէքտէն « Գարըլըր արասընտա միւթէպարէք » տէնիլտի • վէ քէնտիտի տախի պիր ալլահանի վէ փէյլամպերլըբ ըուհու թէ միրի տախիլնտէ իքէն , քէնտի հագգընտա՝ « Իշթէ շիմտէն կերու հէփ սիլսիլէլէր պանա նէ՛ մութլու տէյէճէքլէր » տէմիշ տիր (ա) : Լաքին պու միսիլու թապիրլէրտէն՝ ծնուն իպատէթինէ միւսթահագ պիր զաթ օլաճաղը աղնաշըլմաղ : Ահաի ճէտիտին պիր պաշընտան օպիր պաշընա գաստար պու միսիլու պիր զիլիւն նուֆուղ վէրիր պիր խանէ ասլա պուլունմաղ , հէր Աւաքէալլարըն ամէլ ու հարաքէթլէրինտէ տախի պու զիլիւն սատըր խտէճէք ասլա պիր էսէր էօգ տուր : Պունու աղիղ Մարիամը Թահգիր իթմէք իչիւն սէյլէմէյօրուղ • ջիւն քի օ՝ Էֆէնտիմիղին վալտէսինէ՝ վէ պիր աղիղ զաթա՝ վէ Ալլահըն ինտինտէ լութֆ պուլմուշ պիր մուգատտէսէ կիպի՝ Թարաֆըմըղտան ըաղպէթ վէ իլղէթ օլունմաղա լայըգ տըր : Լաքին ըաղպէթ ու իղղէթ՝ պիլաթ ու իպատէթ տէյիլ տիր :

Գատիմ զէմանլէրտէ Քիլիսէնին ամէլ ու հարաքէթի տախի իշլու Թագաիմ իյլէտիյիմիղ ըէյէ մուվաֆըգ խտի : Ինքէար օլունմաղ պիր հալի սահիհ տիր քի՝ Էֆէնտիմիղտէն սօղրա Կէօրի էիւլ « Էնէ միգտարի՝ Մարիամա տին Թաղմի վէ իպատէթ պիլինմիշ շէժ տէյիլ խտի (բ) : Էսքի իման իգրաղլարընըն հիչ պիրինտէ պունուն էսէրի ասլա պուլունմաղ : Էն էսքի հայրապետլէր վէ քիլիսէ միւկըրիսլէրի Մարիամըն հագգընտա եա պիր շէյ սէյլէմէղլէր , էախօտ ծնու Գուրթարըճըմըղըն վալտէսի իւնվանի իլէ զիքր խտերլէր , քի պու իւնվան էսքի իման իգրաղլարընտա տախի պուլունուր (գ) : Պէշինճի տէհրէ գատար ծնա տահա տին Թաղմի վէ իպատէթ սունուլմատըլը՝ Քրիսթիանըղըն պիր Թագըմ տիւլմէնլէրինին՝ էանի Յուլիանոս՝ Վէլտոս՝ Պօրֆիրիոս՝ հէրակլէս՝ վէ Լիվանիոսուն պու պապտէ սիւ-

(ա) Դււի . Ա . 28 , 48 : (բ) Սիկէլճիւ Գ . սահ . 318 :

(գ) Սիկէլճիւ Գ . սահ . 316 :

քիւթէրինտէն աշխարհ տրր : Պունլար իւզիւնճիւ վէ
 տէօրտիւնճիւ տէհրտէ խիլէր , վէ Քրիսթիան ամնինէ
 շիտտէթ իլէ զըտտ առւրտուլար : Պու մատտէյի իսպաթ
 իտէն սիւրքէյիլէթ տախի սուտուրքի՝ էսքի հայրապետ
 լէրինտէն ջօղու՝ մէսէլա Երանոս (ա)՝ Տերտուղիանոս (բ)՝
 Որոգինէս (գ)՝ Բարսեղ (դ)՝ Ոսկեբերան (է)՝ վէ Օգոս
 տինոս (զ) կիսի հայրապետէր՝ պու դուտուր հագ
 դընտա սէօյլէմէյէ իճթինապ իթմէտիլէր : Եպիփան՝
 (տէօրտիւնճիւ տէհրտէ) Ազիզ Մարիամա միւնասի
 պէթսիլ իպատէթ սունան պաղը ճա՛իլ դարըլալը հերէ
 տիկոս սըրասընտա պիլէ սայար (է) : Իշպու դարը
 լարա Κολλυρδιανοι Էանի սիմիտճի թապիր օլունու
 րուտու . վէ պունլար Մարիամա պիր տիշի ալլա՛ կի
 պի իպատէթ խիպ սիմիտ սունարլարըր : Օնլար
 փութփիւրէսթ իքէն , պաթըլ զիւլիմէրինէ կէօրէ
 տիշի օլան զէօհրէ՝ Էանի Ափրոգիտէ փութունա սիմիտ
 սունմագ ատէթլէրի վար ըար , վէ Քրիսթիանլըղա
 տէօնտիւքլէրի զէման զանն իթտիլէր քի , պու իզզէթ
 շիմտի Մարիամա վէրիլմէյէ Էադըր օլմալը սըր (ը) :
 Եպիփանըն պու պապտէ քէնտի սէօղլէրի պունլար
 սըր . “ Մարիամըն վիճիւտիւ հագիգաթ ազիզ տիր ,
 լաքին Ալլա՛ տէյիլ տիր : Հագիգաթ պիքիր՝ պիր պիքիր
 խտի , լաքին օ պիզէ իպատէթ օլունմագ իչիւն վէրիլ
 մէմիշ տիր . իլլա քէնտիսի՝ քէնտինտէն թէնճէ տօլան՝
 վէ փէտէրին դօյնունտան կէօքտէն ինմիշ օլանա սէճտէ
 վէ իպատէթ իտէրիտի : Վէ պունուն իչիւն Ինճիլ
 պիզի՝ “ Եա դարը պէնիմ իլէ սէնին արամըղտա նէ՞
 վար , սաաթըմ տահա կէլմէմիշ տիր ,” տէմէսի իլէ (պու
 միսիլու շէյտէն) իճթիրաղ իթտիրիւր . շէօյլէ քի՝ “ պէ
 նիմ իլէ սէնին արամըղտա նէ վար ,” սէօղլէրի իլէ , հիչ

(ա) Երանոս , գ . 18 : (բ) Տերտուղիանոս de carne Christ 7 :
 (գ) Որոգինէս Ղուկ . Իալ . Վալ 17 : (դ) Բարսեղ Մէգիլիսայ .
 250 (317) ad Optimum . (է) Ոսկեք . Վալ 45 Մաթթ . Իալ .
 Վէ Վալ 21 Յովն . Իալէրիէ : (զ) Օգոստ . de nat. et grat .
 Պապ 36 : (է) Եպիփան . հերէպիլ . 78 , ԻԳ , Վէ հերէպ .
 79 : (ը) Սիլիւ ճիճնէլիթ Իսիիւրաճ , Մօլտիփն Բիլիսէ
 Բարիւ , Բիլ . 2 . Գըս . 2 . Պապ 5 . 625պէ պունանպոսպոս
 իիպի :

քիմսէ պիքիրի՝ դարըտան զիյատէ պիր շէյ տիր զանն
 իթմէսին : Օ՛ (Էանի Բրիստոս Էֆէնաթիմիզ՝) տիւնեա-
 տա վագը օլաճագ օլան Ֆըրգալար վէ հերետիկոսլուգ-
 լարա նագարէն՝ փէյղամպերլէք իտէր կիպի ծնա գարը
 տէմիշ տիր . շէյլէ քի՛ հիչ քիմսէ պու հերետիկոսլուգ
 տիվանէլիյինէ՛ Էանի ծնա հատտէն զիյատէ թազլմիթ-
 մէք (Թէօհմէթինէ) տիւշմէսին : Զ իրա հէփ իշպու
 հերետիկոս նագլիյէթի՛ զիվգլէնիլմէյէ լայըգ պիր սէօզ
 տիւր , վէ գօճագարը մասալը կիպի պիր շէյ տիր : Պի-
 զէ Ազիզ Բիթապլարըն հա՛նկըսը պէյլէ պիր շէյ նագլ
 իտէր : Փէյղամպերլէրին հա՛նկըսը՝ տէյիլ պիր գարը-
 նըն՝ իլլա պիր էրքէյին պիլէ իպատէթ օլունմասընա
 բուխասթ վէրիր : Օլ դասլ՝ (Էանի վիւճիւտ՝) հագի-
 գաթ ալեա իտի . լաքին պու ճիւմլէ էինէ գարը ի-
 տի , վէ թապիւթը իլէ՛ հիչ պիր վէճհ իլէ ատէթա
 ախերլէրտէն Ֆարգը տէյիլ իտի , վէ ագըլ հէմ տու-
 յուշտան Էանա՛ ախեր ազիզլէրին վիւճիւտլէրի կիտի
 իզլէթլէնմիշիտի . վէ էկէր ծնուն մէտհի իչիւն պունտան
 զիյատէ սէյլէյէպիլիւրսէք , նիճէ Եզիւս տօլտուղունտան
 պերու պիքիր միսալի օլուպ՝ տայիմա էյլէ դալոր , վէ
 էօլիւմ կէօրմէքսիզին Էօգարը աընտը , վէ նիճէ Յով-
 հաննէս քի Բապարն կէօքսիւնէ տիւշտիւ , վէ Յիսուս
 ծնու սէվէր իտի , վէ նիճէ ազիզ Թէքլա , Մարիամ տա-
 խի էյլէ իտի : Պագաթ օ՛ լայըգ սայըլտըղը խըզմէթ-
 տէն էօթիւրիւ ծնարտան տահա ազիզ իտի : Լաքին Ե-
 զիւս՝ էկէրչի հայաթտա օլանլարըն արասընտա իտէ տէ՛ ի-
 պատէթ օլունմօլը տէյիլ տիր . վէ Յովհաննէս՝ էկէր-
 չի տուալարը իլէ էօլիւմիւնիւ աճայիպ իյլէտի՛ Էախօտ
 տահա սահիհի՛ Ալլահ թարաֆընտան պու միսլիլու ի-
 նայէթէ նայիլ օլտու իտէ տէ , իպատէթ օլունմալը տէ-
 յիլ տիր : Վէ կէրէք Թէքլայա կէրէք ազիզլէրին հիչ
 պիրինէ իպատէթ օլունմալը տէյիլ տիր . զիրա պու էս-
 քի պաթըլըգ պիլիլ զասթ իթմէլի տէյիլ տիր . շէյլէ
 քի պիզ Եաշայանը (Էանի Ալլահը) պիր Էանա պրա-
 զըպ՝ ծնուն Էարաթտըղը շէյլէրէ իպատէթ իտէլիւմ :
 “ Եարատըլմը շէյէ՛ Եարատանտան զիյատէ բազպէթ
 վէ իպատէթ իթաիլէր ” (Բժ . Ա . 25 .) վէ տիվանէ

օրոուլար : Ձերա էկեր մէկքերէ խաատէթ օրունմար
տէյիլ խէ , գանտէ գալար օ քի՛ Աննատան սողաու ,
օ քի՛ Աննայա վէ Յովակիմէ վերիլտի , օլ քի՛ պապա-
յա վէ վալիտէյէ տուա վէ դայրէթ ու սոյ վէ վատ
իւէ վերիլտի , օլ քի թարզի տխեր իւէ՛ թապիաթէ
մուղայիր պիր վէճ՛ իւէ սողմատը , իլա ճիւմէ ասէմ-
էր կիպի պիր էրքէյին զիւրլէյէթի վէ պիր գարընըն
րահմի վատիթասի իւէ սողաու . . . . զերա ասէմին թա-
պիաթընա մուղայիր պիր թարզ իւէ պիրի սողմագ՛ միւմ-
քիւնսիւղ պիր շէյ սիր . զերա եալընըղ օնա (Բրիս-
տոսա) պիր ֆարգ օրունսու , թապիաթ եալընըղ օնա
թապի օլտու : Պունճիլէյին օ՛ պիր Եարատըճը՛ վէ մատ-
տէնին եափըճըսը կիպի՛ քէնտի վիւճիւտիւնիւ՛ եերտէն
կիպի՛ պիքիրտէն եափտը . վէ Ալահ կէօքտէն էնիպ՛
Քէլամ պիքիրտէն թէն ալտը . լաքին պիքիրին թէնին-
տէն տէյիլ՛ քի օնա խաատէթ օրունսուն , եախոտ օնուն
ատընա պիր շէյ սունուլտուն : . . . . Մարիամա
թազիս ու թէքրիս՛ օրունսուն , լաքին Փէտէր՛ Օղուվէ
Ազիզ Բուհա՛ խաատէթ օրունսուն , ամմա Մարիամա
հիչ քիմսէ խաատէթ իթմէսին ,, (*) :

Նեստորիոս իւէ օլան նիզանըն վագթընտա՛ Մա-
րիամա Ալահ վալիտէսի (Θεοτόκος Աստուածամայր) իւն
վանի սէյլէնիլտի . վէ պու խսիմ՛ օնա խաատէթ օ-
րունմասընը խտիալ վէ սապիթ իթմէյէ եարալմ իյլէ-
տի . լաքին պու լաֆղ՛ թա պէլիւճի տէհրէ գատար
քիւլիլէն նամալում խտի . վէ պու տէհրին իպթիտա-
սընտա գուլանըմաղա պաշանտը , վէ թա ալէսսէվի
խթիմալէ կէլէնէ գատար պիր չօք եայըմատա օլտու :
Թարիխի 444տէ էօլէն Ալէկսանդրիա Եպիսկոպոսու
Վիւրեղ վէ 446տա վէֆաթ իտէն Իսթանպուլ փաթրիյի
Փրօգլոս՛ Մարիամա ալահանի խաատէթ ու թա-
զիմէր սունմաղա պաշայանլարըն իւքի խիլէր
(Բ) : Վէ պու միսիլու խաատէթի թային իտէն իւք
սիսթոս՛ 692 թարիխինտէ Իսթանպուլտա Πενθέατη իամի

(*) Եպիֆան 80 Կերէք . Գարշը , ճիւր 2 , Բիլնայ 3 :
Κατὰ Κολλυριδιασων των τη Μαρία προσφερόντων . (Բ) 9 օրման
Բիլնա . էր . Բար . . . 440 , լէ Սիէէ . ճիւր 3 . . . 319 :

իլէ՛ եանի ալթընճը վէ եէտինճի ումումի տէտիքէրի սինօթոսըրըն նօքսան պրադարգըլարընը թէքմիլ իթմէյէ՛ թըրուլլօ եանի Գուպպէ սինօթոսու թապիր օլունան սինօթոս իտի (ա) : Շէօյէ քի՛ էկէր Մարիամա իպատէթ օլունանըն պաշանմասը թարիխի թէֆթիչնէ կիրէճէք օլուրսագ , տէյէ պիլրիղ քի , էօթէ պէրի պաղը մահայլէրտէ պաշանմասընը թարիխի պէլիճի քէր տիր վէ եէտինճի տէհրին սօնու մէհէլէրի իլէ սէքիզինճի տէհրին էվլէլէրի ումումի օլմասընըն թարիխի տիր զիրա օնու իլք թային իտէն սինօթոստան էվլէլ ումումի օլտու տէյիլ թահմին իթմէսի՛ ագլէ եաղըն մէվատտէն տէյիլ տիր :

Քիլիսէ միւէրրիխլէրինին Մարիամա օլունան իշպու թաղիմ ու իպատէթէ վերտիքէրի սէպէպլէրին պաղըսը աշաղատէ իշարէթ օլունուր :

Ա . Տէօրտիւնճիւ տէհրտէն սօղրա Քրիսթիանըրըն փութիէրէսթլէք մէզհէպի մասալլարընըն պաղը պաշըճա զիւիւմլէրինի Քրիսթիանըղա իլավէ իթմէք հավէսի իտի : Պու միսիլու պիր շէտիա հավվէս իւզիւնճիւ տէհրին սօնու մէհէլէրինտէ պիլէ վէ տէօրտիւնճիւ տէհրտէ վէ օնտան սօղրա Քրիսթիանըրըն արասընտա մէվճուս օլտուղու՛ էպքի Քիլիսէ միւէրրիխլէրինտէն փէք աշլէքար տըր (բ) : Փութիէրէսթլէր Քրիսթիանըղա՛ պիր սօղուգ՛ գուրու՛ վէ ինսանը գասալլէթլու իտէր պիր մէզհէպ տիր տէյիլ գուսուր պուլուրըրարը : Օնըրըն պու սիթէմլէրինի տէֆ իթմէք իչիւն՛ փութիէրէսթլէրին ղայէթ սէվտիյի զիւիւմլէրինտէն վէ այինլէրինտէն պիր չօղու Քրիսթիանըղա իտիսալ օլունտու , շէօյէ քի , օնըրը Քրիսթիանըղա էյի կէօղ իլէ պադամղա վէ օնա պիր մուհասպպէթ պաղլամաղա մայիլ իթսինլէր : Քրիսթիանըրըն տախի պիր չօղու՛ հէնուղ փութիէրէսթլէքտէն տէօնմիւշ օլմալէրի իլէ՛ պու միսիլու ատէթլէրի գասպուլ իթմէյէ տահա զիյատէ հաղըր իտիլէր : Վէ պունա էօրնէքլէր տէյիլ ինանըլ-

(ա) Սիւօլ . Թրուլ . գան . 52 : (բ) Սիլէ ճիլլ 3 . ս . 319 , 320 : Մօսհայճ Քիլիսէ Բարիխի ճիլլ 1 . սահիթէ 311 , 312 : Կիսլէր Քիլիսէ Բէվարիի ճիլլ 1 . Պասպ 4 :

յօր քի՛ պիր դաջ փուլթփերէսթ ալլահարընըն սու-
րէթլերի Գրիստոսա թէպտիլ օլունտու . վէ Գէլամըն
իւղէրինէ օլան էն էսքի իլահիլէր՝ փուլթփերէսթլերին
կիւնէշ ալլահընա սէօլէտիքլերի նաղմէլէրտէն ալմա ի-
տի , վէ Եունանլերին ղայէթլէ միւթէպէր սայտըղլարը
ղօհրէ նամ ալլահարընըն փուլթլարը՝ Մարիամըն սու-
րէթլերի եսփըլտը , վէ էսքի ղէմանլերտէ փուլթփե-
րէսթլեր քէնտիլերին տիշի օլան ալլահարը ղօհրէյէ
սէօլէտիքլերի նաղմէլէրին՝ սօլրաքի ղէմանլերտէ Գրիս-
թիանլարտան Մարիամա սէօլէնիլէն իլահիլէրէ աղլմ
տիգգաթէ շայէսթէ պիր պէյնղէյիշի վար : Վ է պունտան
մաստա՛ էսքի միւլերրիսլէրին պաղըլարը պու ղիւիւմտէ
տիրլեր քի , Մարիամա թախսիս ու թային օլունան
կիւնլեր՝ ասլընտան փուլթփերէսթ եօրթուլարը իտիլեր ,
նիճէ քի աշաղատա աշիքեար օլունաճագ տըր :

Բ . Պիր սէպէպ տախի՛ պիքիլլիք հալի հագգընտա
մալիք օլտուղլարը հատտէն ալըրը տար ու աճայիպ
ղիւիւմլէր տիր , քի պիքիլլիյի ղայէթ փաք վէ աղիզ
պիր հալ սայարլարըտը , քի պու ղիւիւմլէր տէօրտիւն
ճիւ սէհրտէ ղայէթ ալէսսէվի իտի : Քիլիսէ Հայրա-
պետլերինին պիր չօղու պու միսիլու ղիւիւմլէր սա-
հիպլերի օլտուղլարը՝ պիքիլլիք հալինէ վէրտիքլերի հատ-
տէն թէճալուղ մէտհլերինտէն աշիքեար տըր : Վ է պու
ղիւիւմլէրին էլպէթթէ ագը ու Ֆիքրի՛ պիքիլլիք քէմա-
լլիյէթին խայալի սուրէթի տէյիւ շիտտէթ իլէ Մարի-
ամա չէվիլըմէյէ պատի օլաճագլարը շիւպհէսիղ տիր .
վէ պունտան պէօլէ Օնա օլան բաղպէթ ու իթիպարը
ղիյատէսի իլէ չօղալտըպ՝ Օնա ալլահանի թաղլմ ու
թէքրիմլէր վէրմէնին եօլունու հաղըրլայաճագլարը ա-
շիքեար տըր :

Գ . Պիր սէպէպ տախի՛ քէօրքիւնճիւ քէհրքէ չօղալմաղա
պաշայան՝ շէհիտլերէ վէրիլէն մախսուս իղղէթ ու բաղ-
պէթլեր վէ Օնլարըն մէզարլարընտա իպատէթ իթմէ-
նին՝ վէ հաճէթ վաղթընտա Օնլարա Ալլահա շէֆա-
աթճիլլեր կիպի նիտա իթմէնին ատէթի օլտու : Աղիզ-
լերէ վէ շէհիտլերէ վէրիլէն իշպու պաթըլ իղղէթ ու
թաղլմլէրին՝ փուլթփերէսթլիք մէղհէպինտէն ալընմա

այնինչք օլուպ՝ իպթիտա Առաքեալարա վէ սօղրա մէ-
 լքբլերի վէ ծնտան սօղրա պլքիր Մարիամա վէրլլաիք-
 լերի՝ Շորդ նամ միւէրրիխին թէլիֆ իյէտիյի Գիլիսէ
 Թարիխինին տօգուզունճու գըամընտա 191 սահիֆէսին-
 տէ աչրգ աչիքեսար իսպաթ օլունմուշտուր :

Դ . Պիր սէպէպ տախի Մարիամըն իամինէ քիլիսէ-
 լեր թախախ օլունտուզու տուր : Թարիխի 431տէ Ե-
 վեսոստա պիր քիլիսէ Մարիամըն աաը իլէ թէամիյէ
 օլունտու . վէ սուքէյֆիյէթ՝ ատէթտէն խարիճ պիր շէյ
 զիքր օլմատըզընտան՝ կէօրիւնիւր քի՝ օլ զէմանտէն էվլէլ
 սու պիր միւսթէմէլ ատէթ օլմուշ օլմալը իտի : Իշպու
 ատէթ՝ զիքր օլունան օ պիր քէյֆիյէթլեր իլէ պերա
 պեր՝ Մարիամա թաղիմ ու իպատէթ օլունմասընա եօլ
 աչրպ՝ իճրասընը գօլայլամըշ օլմալը տըրլար :

Պիքիր Մարիամըն եօրթուլարը իւզերինէ թագաիմ
 օլունան միւլհաղալար պու ալթընճը Ֆասլա մուգատէ-
 մէ կիպի օլուպ՝ Մարիամըն պաղը պաշըճա եօրթուլա-
 րը պու Ֆասլա իլավէ սյըը այըը գըսըմլարտա տէրճ
 օլունաճագլար : Օնլարըն պաշտանկըճարը հագգընտա
 ալէստէվի տէյէ պիլլըրիզ քի , պէշինճի տէհրտէ
 421 սէնէսի մէհէլլէրինտէ պաշայրպ՝ ծնտէօրտիւնճիւ
 տէհրէ գատար աղար աղար սապիթ օլմուշ տուրլար . լա-
 քին ծնլարըն հիչ պիրի ալթընճը տէհրէ գատար ու-
 մումի օլմուշ տէյիլ սիր (ա) :

Ա . Պիքիր Մարիամըն Փաքլանմաը , (եանի Տեանն-
 ընդառաջ) եօրթուտու :

Իշպու եօրթու ալթընճը տէհրտէ թային օլունմուշ
 տուր (բ) : Պունուն իսպաթընը Պինկհամ նամ միւէր-
 ըիխ թէքմիլէն կէօսթէրմիշ տիր (գ) : Պու պապտէ մէլ-
 ճուտ օլան շահատէթլերին իսթիլաֆ իյէտիքլերի եա-
 ընըզ խուսուս պու տուր քի , Թարիխի 518տէն 527յէ
 գատար սալթանաթ սիւրէն Յուստինոս փատիշահըն
 էյամընտա մը՝ եօխտա Թարիխի 527տէն 565է գատար

(ա) Գամպէֆիլիս հայրապէս . քիւնիւս . ճիւր Ա . « .
 301 : Սիկէլ ճիւր 3 . սահ . 34 : (բ) Նիկէոնոս . Բէլա-
 ճիւ 17 , Պապ 28 : (գ) Պինկհամ . Բէլալիս . ճիւր 9 .
 «ահ . 172 , 173 :

ապրթանաթ սիւրէն Յուստինիանոսուն կիւնլէրինտէմի զլ
աուղու թաողիգան մալում տէյիլ տիր : Լաբին պու
սողլաբի բէյ՝ կէօրիւնիւր քի՝ ինթիմալէ տահա էագըն
աբբ :

Ամնա ծնուն էն էագըն սէպէպի էախօտ սէպէպ
լէրի՝ փուլթիէրէսթլէք առէթլէրինտէն ալմա օլմասընը մէ
միւլ իթմէյէ գուվլէթլի սէպէպլէր վար : Պիր թագըթ
միւլէրրիսլէր՝ մէսէլա Հասփինէան (ա)՝ Պալմկարթէն (բ)՝
Շմիա (գ)՝ Հիլտէպրանա Փապիա (դ) մէ Օկուսթի պու
րէյտէ տիրլէր : Իշպու էօրթոււնուն իճրասընա թային
օլունան շուպաթ էանի Փէարվար այը՝ Բօմանըն փուլթ
փիէրէսթլէք զէմանընտա՝ էն պէօյիւք վէ չօգ էօրթու
լարըն սագլանաճաղը այ սայլլըրըաը : Ֆէպրուար լու
ղէթի՝ մուլթէգատիմինին ինտինտէ պիլ իթթիՓագ վաբ
լէմէք՝ թէմիղլէմէք մանասընա խի : Իշպու այըն սօ
նու մէհէլլէրինտէ՝ փուլթփիէրէսթլէրին ՄէրիՓ տէտիք
լէրի իլահլարընըն վալիտէսի Ֆէպրուանըն շանընա պիր
վաբլէմէք էօրթուսու թուլթուլուրուտու . վէ պունտան
մաստա սու այտա փուլթփիէրէսթ Բօմալլարըն՝ Ճոանօ
Ֆէպրուաթա Juno Februata) Փրօսէրփինա (Proserpina)
Սագրա Փլուլթօնիա (Sacra Platonis) էանի Փլուլթօնաթ
իլահըն փանայիրի , Մանէսին՝ (Manes) էանի բուհլա
լըն խրգմէթի մէղհէպիյէլէրի՝ վէ Ճէհէննէմ իլահլէրի
նին իպատէթի վէ ախէր պիր թագըթ էօրթուլարը
թուլթուլուրուտու : Իշպու այտա վաբլէմէք խուսու
սունտա խալգըն աղ ու Ֆիքրինտէ զալիպ օլան զիւ
իւմլէր՝ փէք գօլայ փուլթփիէրէսթ իլահլարընտան Մա
րիամըն վաբլանմասը շանընա պիր էօրթույա թէպալիլ
օլունա պիլիլ խի : Ֆիլ վագի Գաթօլիգ միւլէրրիսլէր
տէն պիր դաչը տախի՝ մէսէլա Եագօսը տէ վօրակինէ
(Jacob de Voragine.) Պարոնիօս (Baronius) Տուրանա
(Durand) վէ ալէլ խուսուս ալիմ վէ մէշուր Պէտա
(Beda) պու զիւիւմտէ խիլէր քի , պու էօրթու
նուն ասլը՝ հալա էօգարրտա զլքըր իթտիյիմիզ՝ օլ զէ

(ա) Հասթ . Ա . 1 . սահ . 40 : (բ) Պալմկարթէն սահ .
290—291 : (գ) Շմիա էօրթու . Թէվարի . սահ . 90 :
(դ) Հիլտէպրանի թիւտայ . սահ . 43 :

ճանչրտէ Վիլիսէնին դատուել իյէմիշ խիլի դանուն անան՝ էանի Քրիսթիանըդա սալթանասթ վէրմէք՝ հէմ տախի պազը էտէպ ու էրքէանէ մուղայիր ատէթ ու ամէլէրի տէֆ իթմէք իչին՝ փութփէրէսթլլին պազը Եօրթուլարընը Վրիսթիան Եօրթուլարընա Թէպտիլ իթմէսի խայրը սայրմատան արիզ իյէմիշ տիր :

Եօգարդտա թագափմ օլունան քէյֆիյէթլէր իւզէրինէ տահա չօգ սէյլէնէ պիլըր , վէ ծնլարըն Խապիւլաք Կահա Դոֆասալ պիւ Բարլ էւէ վերէւէ պիւլըր : Լաքին միւլքիլի մէրթէպէ իճմալէն սէյլէմէք արղուսու՝ պունու իթմէքտէն պիլըի կէրի թուլթար : Իշպու խապաթլար իչին՝ Սիկիլին ճիլո 3 . սահ . 326—327 թէլլիֆաթընա մուրաճաթ օլունա :

Բ . Պիլքիր Մարիամըն Միւթտէսի (էանի Աւետուլ) Եօրթուլու :

Պու Եօրթունուն պաշանարղը թարիս պապընտա ինթիլաֆ վարըտը : Պազըլարը ծնու տէօրտիւնճիւ տէհըտ՝ վէ պազըլարը իւչինճիւ տէհրէ պիլլէ վէրտիլէր : Լաքին պու դատար էպի օլտուղունու սապիթ խաէն քիֆայէթ միգտարի խապաթլար Էօգ տուր : Պիր չօգ Գաթօլք միւլքրիլլէրի՝ մէսէլա Քազ (Cave) Տիւփէն (Dupin) Պէլլարմին (Bellarmius) վէ սայիրլէրի պուղիւլմտէ խոլլէր . վէ պունլար՝ ծնուն պաշանկըճընը Եէտինճի տէհրէ վէրիլլէր : Պու Եօրթունուն օլ թարիսինտէ մէվճուս օլտուղու՝ օ ղէմանտէ պիրի թուլէսօ շէհրինտէ վէ օպիրի խթանպօրտա ճէմ օլան իքի ոլնօթոսլարըն ամէլլէրինտէն աշիքէար սըր (ս) , քի օրատա պունուն հագգընտա շէյլէ պիր թարղ իլէ սէյլէնիլը քի՝ օ ղէման պու Եօրթունուն ումուլի օլտուղու կէօրիւնիլը : Իհթիմալ սըր քի , պէլքի ալթընճը տէհրտէ տախի ումուլի պիր Եօրթու խի . շէյլէ քի պու պատտէ սահիհ պիր դարարէ կէլմէյէ խապէր ալաճապ Եէրլէրիմիզ օլմամաղըլա՝ ծնուն պաշանկըճընը ալլէնճը Եախօտ Էէպիճի տէհրէ վէրմէլլիլը :

Պու պատտէ օլան ըյ ինթիլաֆընըն սէպէպի՝

(*) Թուլէթօ Սիւօլ . 659 Բարիլա . գան . 1 . վէ Թուլէթօ Սիւօլ . 692 Բարիլա . գան . 52 :

պէլքի պու օլա պիլիւր քի , պու եօրթու խլթիտա քըրիստոսուն շանընա սագլանըրըտը , վէ հէման ալթընճը վէ եէտինճի տէհըլէրտէն պէրու Մարիամըն եօրթուսու սուրէթինէ կիրտի :

Հաճէթ եօգ տուր անմաղա քի պու եօրթու՝ մէլէյին Պիքիւր Մարիամա՝ Աղըղ Բուհուն ծնուն իւղէրինէ կէլմէսի վէ Թաալէանըն գուվլէթի ծնուն իւղէրինէ կէօլկէ վէրմէսի իլէ համիլէ դալմասընը միւժտէ վէրմէյէ կէլտիյինին զիքրինէ Թային օլունտու :

Գ . Մարիամըն Եղիսաբէթէ զլյարէթ իԹմէսինին եօրթուսու :

Պու եօրթու՝ 1389 Թարիխինտէ ալթընճը Ուրփանս նամ Փափանըն Թային իյէտիյի տիր . վէ ծնուն ասըլ սէպէսի՝ Մարիամա չօգտան պէրու Քիլիսէտէ օլան Թագսիմ ու Ֆըրգայը տէֆ իԹսին տէյիւ նիյաղ իԹմէք իտի . շիւն էլլի սէնէ միգտարի՝ պիրի Բօմատա վէ պիրի Արիկոն շէհրինտէ իքի Փափա վարըտը : Լաքին պու ճիւմլէ Պասիլ սինօթոսունա՝ եանի 1441 սէնէսինէ դատար՝ Բօմա Քիլիսէսինտէ պիլէ ալէսսէվի Թութուլուր եօրթուլար սրտարնա կէջմիշ օլմասը , քի պու սինօթոստա մախսուսէն գապուլ օլունուպ իպգա օլունտու (*) :

Դ . Մարիամըն վէֆաթը վէ կէյէ չըգմասը (եանի Վերափոխումն) եօրթուսու :

ԱՏտի ճէտիտ՝ Մարիամըն վէֆաթը խուսուսունտա քիւլլիյէն սիւքիւթտէ տիր : Վէ Եֆէնտիմիլտէն քէօրէ էիւր սէնէ «օլբայա դատար Հայրապէտէրտէն պունուն հագգընտա պիր շէյ պիլիք իտտիասընտա օլան հիջ պիրի օլմասը : Եպիմիան՝ Մարիամըն տիւնեատան կէօջմէսինի հալ օլանմաղ պիր միւշքիւլ մէսէլէ Թագրիւր իտէր (Բ) : Լաքին պէշինճի տէհրտէ Քիլիսէսին ալմ վէ մէշուր խօճալարընտան պիր միգտարի տիւշիւնմէյէ պաշլատըլար քի՝ Ալահըն գուվլէթի Մարիամըն վէֆաթընտա աշիքեար օլմուշօլա պիլիւր . լաքին ծնար՝ մութլարա պէյլէ պիր շէյ վագի օլտու տէյիւ ասլա տէմէ

տիւէր, իլլա պունու իհթիմալ պիր շէյ կիպի սէյ-
լէտիւէր :

Ճիւմլէսինին սու սրաստէ նէ շէքիւ քիւլլիյէն պի-
խասպէր օլտուգլարընը կէօսթէրմէք իջլուն՝ իգթիղա ի-
տէր քի, սու խուսուսատ օնլարըն պէյնինտէ ճարի
օլան էնվան զիւիւմլէրի զիքր խաշլիմ :

Ա . Պաղլարը սու զիւիւմտէ խաշլէր քի, Մարիամ
պիր թասիաթ էօլիւմիւ իլէ էօլտիւ, լաքին օնուն ճա-
նը տէր ագաս կէօյէ ալլնաղ . վէ սու ճիւմլէ պուն-
լար՝ օնուն վէֆաթ իթմէսինին կիւնիւ վէ սէնէսի սա-
պընտա իիւթիլաֆտէ խաշլէր : Պու զիւիւմտէ օլանլար-
տան պիրի Եւսէբիոս իտի (ա) :

Բ . Ախերլէրի Ղուհի . Բ . Յնտէ սէյլէնէնի կէօսթէ-
րէրէք՝ շէհիա էօլիւմիւ իլէ էօլմիւշ տէրլէր խաի (Բ) :

Գ . Ախերլէրի տախի օնու էօլիւմիւղ սայարագ՝ օ-
նուն ինսան թասիաթը սահիպի օլտուղունու ինքեար
խաշլէր խաի, վէ օնուն հագգընտա էօլիւմ վիշլին խա-
պէր վերիւմէք՝ գասիլիւղ տիր զիւիւմիւմտէ խաշլէր
(Գ) :

Դ . Սայիրլէրի տէ՝ քէնաի թէնինի տիւնեատէմի թէրք
իյէտի, էօխաս պերասպերինճէ կէօյէմի ալար՝ իքի րէ-
յին հանկըսընը գասպուլ իթմէք շիւպհէսինտէ խաի-
լէր (Դ) :

Պէշինճի տէհրտէ էն ալէասէվի օլան զիւիւմ սու
խաի քի, Մարիամ ճանը վէ թէնի իլէ պերասպեր կէօյէ
ալլընմըղար : Պու զիւիւմէ պաշլըճա սէպէպ՝ Դիոնէ-
սիոս Արիսպագացիտէն գալմա պիր րիվայէթ օլտու,
քի օլ րիվայէթին մէֆհոււմու սու տուր : « Մարիա-
մըն վէֆաթընտա Առաքեալար Ինճիլի վաղ իթմէքտէ
օլտուգլարը տիւնեանըն հեր պիր թարաֆընտան անի
վահիտտէ Երուսաղէմէ ճէնաղէնին օլտուղու էվէ ճէմ
օլտուլար : Անտէն Յիսուս կելիպ Մարիամըն ճանընը
ալար, վէ օնու սաշ մէլէք Սիքայէլէ թէսլիմ իյէտի :

(ա) Ե-սէք . Լարիիսինիէ : (Բ) Աճր . Ղուհի . Ի-ղ . վէ
Isidor. de vita et obitu Sanctor. (Գ) Ե-պի . հէրէպ . 79 :
(Դ) Ո-սո-սարգոս վէ Արօնոս շահապէի նաթլէրիւնի
պագ :

Իրթնի կին Առաքեալար Մարիամըն թէնինի տէֆն
 ինտիլէր, վէ Բապարն կէլմէսինի պէքէյերէք՝ օնու կէօ-
 ղէտէ գարըլար: Օնտան Գրիստոս եինէ կէօրինիւս
 օլ աղիղ թէնի պիր պուլութ իլէ կէօյէ գալարթար,
 քի օրատա եինէ ճանը իլէ պիրլէշիպ՝ սէմավի էպէտի
 սասակթին սէֆասընա նայիլ օտու, (ա): Իշպու րի-
 վայէթ պապընաա իշարէթ օլունա պիլիւր քի, 1 Ահաի
 ճէտիտաէ սալա պէօյլէ պիր շէյ պուլունմաղ. հէմ
 իլք տէհրլէրին ինանըլմաղա շայան միւէրրիխլէրին հիչ
 պիրի պէօյլէ պիր շէյ զիքր իթմէզ (բ): 2 Պու րիվա-
 յէթին ալընմըլ օլտուղու Գիթապար՝ շիմաի ումումէն
 Գապ Վէ էտիմ սայըլըլար (գ). զիրա պունլարը եա-
 զան քիմնէ Առաքեալարըն զէմանընաա հայաթտա իմիչ
 տէնիյօր իսէ տէ՝ պու քիթապարը ալթընճը տէհրտէն
 էվիէլ հիչ պիր միւէրրիս զիքր իթմէյօր (դ): Ե-
 կէր պու քիթապար՝ Ֆիլ վադի իամի իլէ ճա-
 րի օտուղարը քիմնէնին թէլիֆաթլէրի օլայըտըլար,
 օնլարըն հագգընաա՝ իլք թլէշ տէհրին պունճէ հայրա-
 պէտլէրին վէ պիր չօգ միւէրրիխլէրին հիչ պիր շէյ սէօյ-
 լէմէմէլէրի միւմփիւնսիւղ օլըրուտու: 1 մաի պու մի-
 սիլու հիչ սալը էօգ պիր նագլիյէթէ սալա պիր իթի-
 պար վէրիլէմէզ:

Լաքին իշպու րիվայէթ՝ պիր քէրքէ խալցըն արա-
 սընա նէշը օլուպ կէչաիքտէն սօղրա՝ պու էօրթունուն
 ազամէթինի պէօյիլթաիլ: Իպթիտա Κοίτης τής Θεοτόκου
 Աստուածամայրըն վէֆաթը իւնվանի իլէ Բումլար թու-
 թարլարըտը: Վէ պու՝ իհթիմալ տըր քի պէշիմի տէհր-
 տէ պաշլատը. լաքին օնտան սօղրաքի տէհրլէրէ գատար
 ումումի օլմուշ տէյիլիաի: Նիկեփորոս միւէրրիխէ կէօրէ՝
 պու էօրթույու ումումի իտէն՝ 582 սէնէսինտէ սալթանաթ
 սիւրմէյէ պաշլայան Մաւրիկիոս իաի (է): Լաքին սօ-
 գուզունճու տէհրէ գատար պիլէ Մարիամըն թէն վէ

(ա) Նիկէի . Բիւլիս . Բարիս . 52 . Պապ 21 , վէ 65
 պ . 14 : (բ) Սիկէլ ճիւս 3 . սահ . 336 : (գ) Մօսհայճ քիլիսէ
 Բէլարիս . ճիւս Ա . սահ . 225 : (դ) Նէանդիւր Բէլարիս ճիւս
 3 . սահ . 54 : (է) Նիկէի . Բիւլիս . Թար . պապ 17
 Քասլ 25 :

ճան ինչ կէօյէ չորմասրննն եօրթուսու տէյիւ ումու-
մի օլմամըչար . չինն քի օ ղէմանէ դասար պու պաս-
տէ շիւսէն ինչ սեօյէնիրիտի (ա) : Տեօրտիննճիւ Վնոն
Փարիս՝ 847 սէնէսինտէ պու եօրթույս պիր փէրհիղ
վէ պիր արիՖէ իլավէ խոխա՝ ծնու աղիմ եօրթու փա-
յէսինէ չորարար : Դիհայէթ Վճիւննճիւ տէհրտէ՝ վէ տէ-
յիւ ծնասն էվվէ՝ Մարիամնն ճանը վէ թէնի ինչ կէօ-
յէ չորմասրնն եօրթուսու օլտու . չինքի ծնասն էվ
վէ՝ ծնուն էօլմէսինտէ ճանընն վէ թէնինին էրտիյի
հալնի՝ չօքքիմսէլէր՝ պապի ինանանլարրն էրտիյի հալ-
տէն վէք պիր Փարպը սայմաղարըսը (բ) :

Ե . Մարիամնն մէվլուսու :

Իչպու եօրթունուն պաշամըչ օլտուլու սահիհ թա-
րիսինի սապիթ իթմէք պապընտա չօք միւշքիւլէր ա-
րիղ իթմիշ տիր : Պունուն իլք ղուհրունու՝ պաղըլար
պէշիննճի՝ աիեղլէրի եէտիննճի՝ աիկէրլէրի աօգուլուն-
ճու՝ վէ սայիրլէրի տախի ծնալիրիննճի տէհրէ վէրմիչէր
տիր : Վաքին ինթիմալէ էն էագըն թահիսն պու տուր
քի , պու եօրթու իպիթիտա՝ Շարք սէմթէրինտէ իա-
խալ օլունուպ եէտիննճի տէհրտէ պիր ալէստէվի մա-
լիւմ վէ սապիթ եօրթու օլտու , վէ Դարպ սէմթէ-
րինտէ ծնալիրիննճի էա ծնիքիննճի տէհրտէ ումումի սա-
պիթ պիր եօրթու օլտու իսէ տէ , աղար աղար՝ վէ
զօր ինչ վէ պիր ստէթ օլմուշ օլմաղըլա վէ տէյիւ Գի-
լիսէնին պիր մախսուս դանունու իլչ օլմուշ տուր (գ) :

Զ . Մարիամնն անա րահիսնէ լէքէսիղ կէլմէսի եօր-
թուսու :

Իչպու եօրթունուն ղուհուրինէ սէպէս վէրէն թա-
լիմ պու խի քի , Մարիամ թապիթտան խարիճ թա-
րիգտէ պիր միւնիւղաթ ինչ անա րահիսնէ տիւշիւպ
տօղտու . շէօյէ քի , աթալարրն կիւնահի սալինտէն
հիստէտար օլմատը : Իչպու ղիւլիւմիւ ումումէն իլք թագ-
րիր իտէն՝ աօգուլուննճու տէհրտէ՝ պիքիր Մարիամնն
մէվլուսու իլգէրինէ էաղտըր քիթապընտա Փարքասիոս

(ա) Caroli M. Constitution. I. I. c. 14 : (բ) Baumgarten
Erlauter L. I. p. 308 . վէ Ալիէլ ճիւլ 3 . սահ . 337—340 :
(գ) Օհոսիւի , Բէլարիի ճիւլ 3 . սահ . 102 :

Բատակերթոս նամ՝ քիմնէ իտի : Լաքին՝ էինէ ոչ թա-
րիխտէ ոլան իաթրամնոս՝ վէ ծնտան սողրաքի տէհրլէր-
տէ Անսէլմոս վէ սայիր քիմնէլէր՝ մախսուսէն ծնա գար-
չո սուբտուլար : Լաքին իշպու զիւլւմ էկէրլի տողու-
ղունճու տէհրտէ սալթ պիր ատէմտէն թագալիմ՝ ոլուն-
տու իսէ տէ , իւչ եա տահա զիյատէ տէհրլէր էանա-
սրնտա եայրլմիշ տէյիլ իտի : Օնիքինճի տէհրտէ պու
ղիւլւմիւ Պետրոս Լամպարոս նամ՝ քիմնէ էինէ թաղէ-
տէն մէյտանա չրգարաթ : Լաքին Պերնարա (ա) վէ թով-
մաս Ագուինաս (բ) միսիլու ծնիւչիւնճիւ տէհրին մէշ-
հուր վէ միւթէպէր վէ ալիմ ատէմլէրի ծնա գարչո
սէյլէալիլէր , վէ ումուճէն բէտտ ոլունմուշ կիպի օւ-
տու (գ) : Պին էիւզ գըրգ թարիխինտէ՝ Ֆրանսատա
Ղիօն նամ պէլտէտէ Գանոնլու նամ պիր թարիդ բուհպան-
լէր պու զիւլւմիւ թէսահհիւսլի իթմէլէրի իլէ , իշպու եօր-
թույու իճատ իյլէալիլէր : Թէվարիխլէրտէ պու եօրթու-
նուն հագգընտա իւք տէֆա պու թարիխտէ զիքր ոլունուր ,
վէ պունտան էվվէլ թահրիլր ոլունմուշ եա սրիարըշ
իլէ վէրիլմիշ հիչ պիր իշարէթ եօդ տուր : Լաքին պու խու-
սուս իւզերինէ պիր ազիմ միւճատէլէ պաշատը , վէ իբի եա
իւչ էիւզ սէնէ՝ եախօտ ծնտան զիյատէ սիւբտիւ . վէ Փարիզ
չէհրինին ազիմ մէտրէսէսի պիլէ պու միւճատէլէյէ դարըշ-
մըշոթը : Պին իբի էիւզ էիրմի իբի թարիխինտէ՝ Օքսֆորտ-
տա ճէմ՝ ոլան սինօթոս՝ պու եօրթույու իգթիզասըղ սայ-
տը : Պու միւճատէլէտէ Ֆրանչիսգան վէ Տօմէնիգան տէ-
նիլէն բուհպանլար հէրարէթ ու զայրէթ իլէ թարաֆիլի
օլուպ՝ պու թալիմի Ֆրանչիսգանլար թէսահհիւսլի վէ Տօ-
մէնիգանլար բէտտ իտէրլէրիտի : Պին տէօրթ էիւզ օթուզ
տօղուղ թարիխինէ գատար՝ պիր Փարզի ային մէգամընա
կէչմիշ տէյիլ իտի . Լաքին պու թարիխտէ՝ Պասէլչէհրին-
տէ ճէմ՝ ոլան սինօթոստա՝ ծնուն օթուզ ալթընճը ճէմիյէ-
թինտէ մուգարբէր օլուպ՝ սապիթ պիր եօրթու օլուր : Պու
եօրթունուն սագլանմասը իուսուսուսուսա գանուն ու Ֆէր-
ման սատըր իտէն իւք Փափա՝ 1476 սէնէսինտէ տէօրալին-
ճիւ Սէքստոս նամ Փափա օլուպ , Փափայի մէղքիւր՝ պու

(ա) Մէլիւ 174 : (բ) Thom. Summa Theol. P. III, Q.
27 . art. 1. (գ) Կիւլէր պապ Ծ . Քու 78 :

Եօրթույու Քարղի ային սայարագ սագլայանլարըն ճիւմէ սինէ կիւնահ ափվլըղը վատ իյէտի : (ա) :

Օնուն պու վէճ՝ իլէ եավաշ եավաշ եայըմասընըն սէ պէպի՝ ընս պունճէ դարչը տուրանլար օլտուլու օլմուշ տուր : Եկերչի եօգարըտա զկըր օլունան սինօթոս պու եօրթույու մուգարըէր իյէտի՝ վէ պիր Փափանըն հիւքմ ու Ֆերմանը ընունաֆըղ գըլար՝ վէ ընիքինճի տէհրտէն պերու պաղը մահալէրտէ թութուլմատա օլտու իսէ տէ , ընէէ սինճի տէհրէ գատար ումումի օլմուշ տէյիլ իտի (բ) :

Եօրթուլար պապընտա իշպու ըիսալէտէ պունտան զլյատէ մուֆասալ պիր թարղ իլէ սէօյէյէճէք եէրիմիղ օլմասըղընտան , ալէսսէվի պու գատար իշարէթ իտէրիղ քի՝ պունտան ագտէմ մէվճուտ օլմուշ՝ վէ հալա մէվճուտ օլան եօրթուլարըն ճիւմէսի՝ պէշինճի եա ալթընճը վէ ընլարտան պիր չօղու ընտան սօղըսքի տէհրլէրտէ զուհը իթտիքլէրի մուգարըէր տիր :

(ա) Մօհայմ ճիւլ 2 . սահ . 537 : (բ) Սիէէ, ճիւլ 3 . սահ . 346 :

ՊԱՊ ԻՔԻՆՃԻ

ՕՐՈՒՃՈՒՆ ԱՍԼԸ ՎԷ ՄԷՐԱՄ ՈՒ

ՄԱԳՍՈՒՏՈՒ

ԻՆք Քրիստիանըսըն պու խուսուստա ամէլ ու հա-
րաքէթինին նագլինի թագախմ իթմէզտէն՝ պու խուսու-
սուն Ահաի ճէտիատէ նիճէ պուլունսուլունու պէյան
խոնճէյիզ :

Խէլաա էտիճի էֆէնտիմիզ իրաաէթ իլէ օլան օրուճու
նէ էմի նէ տէ էասագ իյլէտի : Մուլսէսին նոմօսունա զամմ
օլունուպ՝ Փարիսեցիլէրին ազիմ ախագաթ իլէ թութտուգ-
լարը օրուճլարը՝ քէնախի իհմալ իյլէտի (Մապի . ժԱ . 18
19 :) վէ պու միսիլու այինլէրի՝ քէնախինին տինի թա-
պիաթընա մուղայիր պիլէ կէօսթէրտի : Մապի . թ .
14—17 : Մարի . Բ . 18—22 : Ղրաի . Ե . 33—39 :
Վէ օ՝ հէր նէ դատար հիւանիւ իրաաէթ օրուճլարընը
էմր էախօտ էասագ իթմէտի իտէ տէ , օրուճուն
հագգընտա՝ պաղը սուրէթլէրաէ միւնապ՝ վէ պաղը հալ-
լէրաէ Ֆայտալը աըր կիպի սէյէմիշ տիր : Մապի . թ .
15 , վէ ժԻ . 20 : Պիր աղըր վէ ազիմ մասլահաթ-
տան էվվէլ՝ քէնախի տախի օրուճ թութմուշխաի (Մապի .
Գ . 2 .) լաքին պու ճիւմէ քէնախ շայիրալէրինէ՝ պու
միսիլու այինլէրի՝ առէմլէրէ կէօրիւնմէք մէրամը իլէ վէ
միւրսյըլըգ իլէ իճրա իթմէքտէն սագընմաղա նասիհաթ
ու թէնալիհ իյլէտի : Մապի . Զ . 16—18 : Լաքին պու
տիագաթ օլունմալը աըր քի՝ Քրիստոս էֆէնտիմիզ՝ օրուճ
լուլէթի իլէ հէր պիր թաամտան կէրի տուրմագ՝ վէ
տէյիլ թաամ տէյիլտիրմէք՝ էանի օրուճ վէ քէյիլէրիւ
ազիաթմաղա մըրամ իյլէտի :

Առագէալարըն տախի թալմաթը վէ պու խուսուս-

տա ամէլ ու հարաքէթի այնի պունուն կիւրի իտի : Օն-
լար օրուճու՝ նէ էմր նէ տէ նէհի իթաիլէր : Քէնտիլէ-
րի պաղը աղըր մասլահաթլար վագասար իչիւն պիրլէքտէ
օրուճ թութաուլար : Բէ՝ . Ժ.Գ. . 2 , 3 : վէ Ժ.Գ. . 22 :
Պու սուրէթտէ՝ Ահտի ճէտիտին պու պասպտէ կէօս-
թէրտիյի բէյ պու տուր . Էանի օրուճ՝ պիբ միանսիպ Լարի
վէ բոսի իլէ Լոս-Լոս-Կոստոն-Լոս Բոսիբիբէ էյի վէ Քարաուլը Կըր .
Լաֆին հիւ պիբ էերպէ էմր օլունմամըւ վէ Քարալի ային Գէյի-
կէօսիլէրիլէմիշ Կիբ . իլլա նէ դէման՝ վէ հաթլարա Էա այպա
Էախօպ սէնէպէ գաւ քերբէ օրուճ Լոս-Լոս-Կոստոն Լալըմ կէտիյիսի հէր
քէսին իիլիյարընա՝ (Էանի սէլմիշ) Լէրք օլունմամըւ գոսր :

Պիր գէմանն ասլա թաամ ալմամագ՝ կիւնահ ափլ-
լըղը վէ լութ.ի ու ինայէթ թահսիլի իչիւն ալագլան-
մագ վէ տուա սունմագ իլէ պէրասպէր իճրա օլունսու-
ղու թագտիրտէ՝ հէմ Ֆայտալը՝ հէմ տէ Ալահըն Քէ-
լամընա մուվաֆըգ տըր : Պաղը պաղը՝ պիր կիւն պու
միսիլու օրուճ իլէ կէչիրմէք՝ Էանի ագլ ու Ֆիքիր ալ-
լահանի շէյլէր իլէ միւէսսէր օլմաղա տահա էյի հա-
ղըրլանմագ վէ եիւրէք կիւնահ իչիւն գասալէթ իլէ տօլ-
մագ՝ վէ քիշի քէնտիսի ալագլաթմատա վագթը տահա
էյի գուլանա պիլմէք իլէ Աղիզ Քիթասպարը օգումագ-
տա՝ բուհանի շէյլէր թէֆէքքիւրիստէ վէ խիւլիսանէ
մախսուս տուալէրտէ կէչիրմէք իչիւն ասլա թաամ ալ-
մամագ՝ մագպուլ վէ ճանա Ֆայտէլի պիր իպատէթ
տիր : Աղիզ Քիթասպար միւճիւպինճէ օրուճ թէսմիյէ
օլունան պու աուր . վէ օրատա էյի պիր շէյ կիպի
ղիքը օլունան օրուճ պու՝ վէ Էալընըղ պու տուր :

Իլք Քրիսթիանլարըն պու պասպտէ ամէլ ու հարա-
քէթլէրի՝ կէօրիւնիլը քի՝ իշպու թագտիմ օլունան զիւ-
լամէ վիք մուվաֆըգ իտի : Օնլարտան պիր չօղու՝ պա-
ղը պաղը մախֆիճէ քէնտի իպատէթլէրիսէ օրուճու իլա-
վէ իտէրլէրիտի . լաքին պու՝ հէր քէսին քէնտի հիւնիւ-
րիղասընա հավալէ օլունուս՝ նէ գատար օրուճ իտէճէ-
յի քէնտի բէյինէ պրաղըլմըլտը (ա) : Լաքին էկէրչի
պաղը մէրթէպէ սատէճէ օրուճ տախի թութուլուր իտի

(ա) Մօսկայ՝ Քիլիս . Թէլա . Ճիլա 1 . սահ . 106 :

խսէ տէ, Բիլիսի Հայրապետէրինտէն իւր տէհրէրին Հայրապետէրի՝ պունոն հագգընտա փէք աղ սէյլէրէր : Իւր տէհրտէ եազըլան “ Հերմասըն Չօպանը ,, նամ՝ քիթապ ծնուն հագգընտա հագարէթ իլէ սէյլէր , վէ ծնուն սէօզլէրի պունլար տըր . “ Փաղիլէթ եօլունտա՝ թէնճէ թաամ տըմամաղըլա հիչ պիր շէյ օլմաղ , հիչ պիր շէյ դաղանըլմաղ : Լաքին տահա էյիսի պուտուր , քի օրուճուն՝ Փէնալըգ իթմէմէք՝ եիւրէյինտէ քէօթիւ իրրս սագլամամագտան իպարէթ օլունն ,, (ա) : Բսկէբերան տախի տէր քի , “ Գասալէթ իտէրիմ՝ քի , պունու ,, եանի օրուճուն՝ “ Փաղիլէթլէրին էն էտնա մերթէպէսինտէ իքէն՝ իսէլասէ քիֆայէթ իտէր զանն իտէրսինիղ , տահա աղըր դըմէթտէ օլան շէյլէրի՝ եանի մուհասպպէթի , աչագ կէօնիւլիւյիւ վէ մէրհամէթի իսէ իհմալ իտէրսինիղ ,, (բ) :

Կէօրիւնիւր քի՝ օրուճլար Բիլիսէյէ՝ ահէսթէ ահէսթէ վէ աղար աղար իտիսալ օլունտու : Եիւղ ալթմըշ տէօրթ՝ եախօտ 167 թարիխինտէ վէֆաթ իտէն Յուստինոս վիայ Եփեսոստա վաֆթիղտէ օրուճ թութարլարըր տէր : Իքի եիւղ իքի սէնէսինասէ շէհիտ օլան Երանոս Հայրապետին վագթընտա պաղը մահալէրտէ Պասէքտէն էվվէլ օրուճ թութմայըր ատէթ իթմիչլէրիտի . վէ Կղեմէս Աղէկասնդրացի՝ հաֆթա օրուճլարը խուսուսունտա սէյլէր : Լաքին օրուճուն՝ ումու մի պիր ատէթ օլմատըրը պունտան աչիքէար տըր քի , 200 իլէ 220 սէնէսինին մապէյնինտէ պիր քիթապ եաղան Տերտուղիանոս՝ ուղղափառ Բիլիսէնին օրուճա փէք աղ տիգգաթ վէրտիյինտէն շիտտէթ իլէ թէշէք.քի իտէր (գ) : Իւչիւնճիւ տէհրտէ պիր չօգ քիթապլար , եաղան Որոգինէս՝ պու պապտէ եալընըղ պիր տէֆա՝ եանի Լէւիլիլէր Բիթապընըն իւղէրինէ ծնունճու վաղընտա սէյլէր . վէ պու պապտէ՝ հեր խուսուստա աուպէլտիան զիւլմլէր իղհար իտէր : Եպիփանըն թէլիֆաթլէրինտէն կէօրիւնիւր քի (դ) , տէօրտիւնճիւ տէհ-

(ա) Հերմ. Չօպ. 53 , Բէնպիհ 5 : (բ) Ոսկ. Առղ. 47
Մապի. Իւղ. սահ. 425 : (գ) Տերտուղ. օրուճլար հագգընտա : (դ) Իման հագգընտա Բալիմ քիթապընտ պագ :

քին սօնունտա չարշամսա վէ ճուսաա կիւնլէրինաէ՝ վէ Պասէքաէն իլէրի գըրգ կիւն օրուճ ԹուԹուլուրուտու . վէ պու Հայրապետ իշարէԹ իտէր քի , պունլարտան զայրի օրուճ եօղուտու : Լաքին պու տախի աիգգաԹ օլունմայը աըր քի , իշպու Թարիխաէ՝ էանի աէօրտին . ճիւ աէհրաէ պիլէ՝ պու պապաէ Վիլիսէ ումումէն իԹ ԹիՖագաէ աէյլիաի : Հէր պիր Վիլիսէ քէնտինէ մախսուս պիր եօլա կէօրէ ամէլ իտէրիաի (ա) : Վէ է կէրչի պու օրուճ՝ Գըրգ Իննլիւ Բապիբի իւէ Բէսմիէ օլան . Կու իսէ պէ , Վրիսպոսպան պու Գապար սօղրա՝ էանի պու պէհրաէ պիլէ հիւ պիր վէճհ իւէ օ Գապար ուղան պէյլիւի : Հէրքէս՝ կիւնիւն պիր միգտար զէմանընտա էախօս սա պահտան ախշամա դատար Թաամ ալմայարագ՝ իսԹէ աիյի միգտարի կիւնլէր օրուճ ԹուԹարըտը , վէ աղ չօգ էԹաէն տախի փէրհիղ օլունուրուտու (բ) :

Պու պապաէ մախսուսէն իգԹիղալը օլան՝ հալա իշարէԹ իԹմիշ օլուղումուղ խուսուս սուր , քի իւք ՎրիսԹիանլարըն պէյնիսաէ ճիւմլէ օրուճ՝ պիւլիան պիւլիանէ հէր պէսին հիւսնիւ իրապէլիէն Պերպուլ իպի : Վիլիսէ՝ հիւ քիմսէյէ օրուճ ԹուԹմաղա ճէպը իԹմէղ իաի : Պու առէԹ հէր նէ դատար մէվճուա իաի իսէ աէ , սիւքիւԹ իլէ իախալ օլունուպ՝ հէր քէսին ըէյինէ պրաղըմըչըտը (գ) : Էպի ՎրիսԹիանլարըն էն ալէսաէ վէ ԹուԹաուղարը օրուճ՝ Պէյիւք օրուճ աէնիլէն օրուճ իաի . վէ պու ճիւմլէ՝ Տերսուղիանոս վէ Ոսկէբերանըն զէմանընտա՝ էքսէրի հէր քէսին հիւսնիւ իրա աէԹինէ հէվալէ օլունմուշուտու : Ոսկէբերան պաղը մա հալէրաէ՝ մէսէլա սնունճու վէ էիրմիքինճի վաղարընտա մուֆասաալ պիր Թարղ իլէ օրուճ պապընտա պու վէճհ իլէ սէյլէր (դ) : Տերսուղիանոս աէր քի , Պասէքաէն իլէրի օլան ճուսաա վէ ճուսաէրԹէսի կիւնլէրինաէն մաատա քէնաի զէմանընտա ՎրիսԹիանլար պէյիւք օրուճտա հիւսնիւ իրապէլիէրիպէն Բուլպուգարը Իննլէրպէն

(ա) Սիկէլճիւ 2 . սահ . 75 , 76 : (բ) Նէանդրոս Վիլիս . Թար . ճիւ Գ . գըսմ 2 . սահ . 646—647 : (գ) Սիկէլճիւ 2 . սահ . 76 : (դ) Ոսի . Վաղ 22 de ora ճիւ 1 . սահ . 277 , վէ Վաղ 10 Ծանդ . Իւղ . սահ . 91 :

ղայրի օրու՝ թուրքմաղար (ա) : Սոկրատէս նամքի խնայելի տախի պունուն կիպի զիւրմէր թագոսիմ խեղր . հէմ պունուն օլտուղու ասիրէրտէ եանի պէշին . ճի իլէ ալթընճը տէհրէրտէ եազան Փրուտէնթիոս՝ Անթէքէալը Ալիթօր Փրօսսիէր վէ Օգոստինոս կիպի միւէլիֆէր տախի պու մինվալ իւզրէ եազաղար : Օնլարըն ըէյլէրի իչլեն՝ թէլիֆաթէրինէ միւրաճաաթ օլունա (բ) :

Լաքին պու՝ էկէրչի խլթիտա հիւանիւ իրատէթէ մերպուլթ պիր ամէլ խի իսէ տէ , սօլլատան պիր ֆարղ օլմաղա թային օլունատ : Լաքին 501 սէնէսինաէ Օրլէանս շէհրինտէ ճէմ օլան իքինճի էյալթթ սինօթոսունուն իքինճի գանունու ագա օլանա գատար՝ պու միսիլու պիր գանուն պաղանմըլ տէյիլիտի : Թոլէտօ սինօթոսու պէօյիւք օրուճաա էթ էէյէն հէր պիրքիմ սէյի միւթթէհիմ թագրիր խեղր . վէ սէթիլինճի Կէհրպէ՝ օրուճ՝ սէվապ վէ պիր խայըր ամէլ սայըլմաղա պաշլանտը . վէ թային օլունմուշ վադթլարտա օրուճաա պօղմադ՝ պու գապահաթը իշէյէնի աֆօրօզ՝ եանի Գիլիստէն ըէտտ օլունմադ թէքտիրինէ իլգա խեղրիտի (գ) :

Պու խուսուստա միւլհազայէ վաճիպ պիր շէյ տախի պու տուր քի , օրուճ տէմէքտէն մերամ՝ հէր կէօնէ Լաամպան կէրի Կորմաֆ՝ եանի Կէիլէլէրհիլ իլլա օրուճ թուլթմադ խի : Սատէճէ պիր թաամ տէյիլտիրմէք օրուճ սայըլմաղարը . լաքին օրուճ թուլթուլան կիւնտէ սապահտան ախլամա գատար հիչ պիր շէյ էէնմէղիտի (դ) : Էկէրչի Տերտուղիանոս վէ ախէր քիմսէլէր միսիլու պազըլարը օրուճ սապահտան ախլամա գատար թուլթուլմադ վաճիպ տիր տէյիլ խտիա խեղրէրիտի իսէ տէ , տէօրտիլնճիւ տէհրտէ եազան Եպիֆանըն (է) վէ Փրուտէնթիոսուն (ւ) թէլիֆաթէրինաէն կէօրլունլար քի , ալէսսէվի իքինաիլէ գատար թուլթուլուրուտու : Մու

(ա) Տերպուղ . օրուճ հագգընպա . Պապ 2 վէ 13 : (բ) Taylor . Duct . Dub . p . 629 : (գ) Սիկէլ ճիւր 2 . սահ . 74 : (դ) Գիլիկոս . Էիլ . Կիլիսպ 21 . Պապ 1 . Փաու 16 : (է) Եպիֆ . Տերպուղ շէրհ : (ւ) Փրոպէնիլիոս իլահի 6 վէ 8 :

Թէքասէմին՝ եանի էսքի զէման ատէմէրինին ինտինտէ օրուճ լուղէթինին ասըլ մանասը՝ հիչ ասլա թասամ էէմէմէք իտի : Աէ Պասեքտէն էվվէլ օրուճուն պու մին վալ իւղրէ թուլթուլուղու Ասբրոսիոս (ա)՝ Ոսկեբերան (բ) վէ Բարսեղ (գ) միտլլու՝ վէ ախէր միւէրրիխլէրին էթելիֆաթլէրինտէն աշլեքար տըր : Աէ Գաթուլք միւէլլ լիֆլէրինտէն Պէլլարմինոս նաժ միւէլլիֆին իսպաթ իյլէտիյի վէճ՝ իւղրէ պու ասհիճ տիրքի (դ) , Օնիքինճի տէհրէ գատար Գաթուլք Քիլիսէսինտէ պու ատէթ ճարի իտի : Լաքին օրուճ թուլթանլար՝ սադասան ախշամա գատար օրուճ թուլթուլուղու սողա՝ իսթէալիքլէրի թասամը՝ էթ օլլուն՝ ախէր նէվ թասամ օլլուն՝ երլէրիտի (է) :

Օրուճուն ասըլ մանասը պու իտի . վէ պու պապտէ ամէլ ու հարաքէթ պու մինվալ իւղրէ օլլունուրուտու : Օնտան սողա՝ իհթիմալ քի իւզիւնճիւ տէհրտէ՝ օրուճ վադթընտա սատէճէ էքմէք իլէ թուղ վէ սուտան զայրի պիր շէյ էէմէմէք ատէթի իտիսալ օլլունտու : Լաքին իչպու աղըր ատէթ՝ եավաշ եավաշ կէվէտի . վէ Օնպիրինճի տէհրտէ վէ պէլքի Օնտան տահա սողա՝ էթ՝ եուճուրթա՝ փէյնիր վէ շարապտան (ը) մատա հեր ալուրլու թասամըն էէնիլմէսիսէ բուխասթ վէրիտի : Պու մինվալ իւղրէ կէօրիւնիւր քի փէրհիղ՝ եախոտ սատէճէ պաղը կէՕնա թասամէրտէն սադընմադ ուսուլու Ղարպ սէմթլէրին Քիլիսէսինտէ Քրիստոս Իֆէնսիմիղտէն պին էիւղ սէնէ միգտարի զէման կէչալիքտէն սողա իտիսալ օլլունտու :

Օրուճ իւղէրինէ իչպու ալէսսէվի շէյլէրի իշարէթ իթտիրտէն սողա , հեր պիր օրուճ իւղէրինէ պաշգա պաշգա սէօյլէմէյի իգթիլասըղ կէօրիւնիւր : Պասեք օրուճու հադընտա հալա սէօյլէմիլիղ . 16 վէ 17 սահիֆէլէրէ պագ : Քրիստոս Իֆէնսիմիղին մէվլուտունտան էվվէլ տախի օրուճ թուլթուլուղուտու : Չարշանպա վէ ճուճաս էիւնլէրինտէ թուլթուլան հաֆթա օրուճլարը , իլէրքի

(ա) Մբրոս . օրուճ . Պաս 10 : (բ) Ոսկ . վաղ 4 Օննդ . Իւղ : (գ) Բարսեղ վաղ 1 օրուճ իւղ : (դ) Պէլլար . իտար տէլլէր . քիլիսայ 2 . Պաս 2 : (է) Պիսիհամ քիլիսայ 21 . Պաս 1 . Քասլ 17 : (ը) Սիլիւ ճիլա 2 . սահ . 76 :

Եէհուաիւեր ոչ կիւնտէ Էֆէնտիմիղին ալէյհինէ իթթի-
 Ֆազ իթտիբլերի՝ վէ սողոաքի՝ օնու խաչա չրգարտըգ-
 լարը իջլան թութուլուրլարը : Աէ պու օրուճլար կէօ-
 լինիւր քի՝ էսքի զէմանտէ պաշամըշար : Եքինճի տէհր-
 տէ Տերատղիանոս վէ Կղեմէս Աղէքսանդրայի վէ իւ-
 չինճիւ տէհրին սօնու մէհէլէրինտէ շէհիս Ալթթորի-
 նոս պունլարը զլքր իտէրլեր : Լաքին օնլար՝ էկերչի
 էսքի զէմանտէ թութուլուրլար իտի իտէ տէ , հէր քէ-
 սին հիւննիւ ըիզասընս հէվալէ օլունմուշարըսր . վէ
 էօգարըտս զլքր օլունտուղու կիպի՝ իքինտիյէ գատար
 հիչ պիր շէյ եէմէմէյիլէ թութուլուրլարը :

Իշպու պաստէ խիթամ զըմնընտա՝ ճիւմլէ օրուճ-
 լարըն պօրճ ու Ֆարզ օլմալերի ես օլմամալերի հագ-
 գընտս իշպու ալէստէվի իշարէթի թագաիմ իտէրիզ
 քի , պուրատս իշարէթ օլունմայան օրուճլարըն հիչ սի-
 բի՝ վէ Ֆիլ հագիգէ պագիլերին ճիւմլէսի տախի՝ ալ-
 թընճը տէհրտէն էվվէլ Քիլիսէ նուֆուղու իլէ՝ Ֆարզ
 վէ պօրճ օլմաղա թային օլունմատը : Պու միսիլու շէյ-
 լերին թային օլունմատը՝ իշպու թարիխտէն սօղոս վա-
 գի օլտու :

Պ Ա Պ Ի Ի Չ Ի Ի Ն Ճ Ի Ի

Ա Ջ Ի Ջ Լ Ե Ը Ի Ե Վ Ե Մ Ե Լ Ե Գ Լ Ե Ը Ի Ե

Ի Պ Ա Տ Ե Թ Ի Ն Ջ Ո Ի Հ Ո Ի Ը Ո Ի

Իւր իւր տէհրին Գրիսթիանլարը՝ քէնտի իպատէթ-
 ւերինտէ մատուցա իպատէթէ պէնդէր հէր պիր շէյ-
 տէն տիգգաթի ազիմ իլէ իհթիրազ իտերլէրիտի (ա) : Օն-
 լար քէնտի իպատէթւերինի՝ եալընը Ալլահա թագտիմ
 իտերլէրիտի : Վէ Ազիլէրէ հէմ մէլէքլէրէ իպատէթ
 իթմէք ասէթի՝ տէօրտիւնճիւ վէ պէշինճի տէհրէ գա-
 տար ալէսսէվի օլմուշ տէյիլիտի (բ) : Օնուն իհտա-
 սընա սէպէպ օլաճագ պազը ուղագ նիշանէլէրի վէ իզ-
 ւերի պիլէ պու թարիստէն էվլէլ կէօրիւնմիւլէրիտի ,
 լաքին օլ վագթէ գատար ումոմի օլմուշ տէյիլիտի :

Պունա տօղրու տօղրույա տէլիլ օլան գուվլէթլի սէ-
 պէպլէրի՝ մէշուր միւլէլիֆլէրին պիրի պու մինվալ
 իւղրէ սայար (գ) , քի պիզ օնլարը պուրատա սատէճէ
 թագտիմ իտերիզ :

Ա . Շէհիպլէի հալինէ հապպէն զիյապէ իմիպար վէ լիյագաթ
 վէրմէ , վէ շէհիպլէրին տիւր իմսէլէր հագգընպա շէֆտա-
 իւնը զայէթ Տագուր-լինանմագ : Իպթիտա Որոգինէս՝ Բար-
 սեղ Կեսարացի (դ)՝ Գրիգոր Նիւսացի՝ Գրիգոր Նազի-
 անղացի (է)՝ վէ Ոսկերեքան միսիլու Հայրապետլէր վէ սա-
 յիլէրի՝ վազարընտա շէհիպլէրի հատտէն թէճավուզ

(ա) Սիիէլ ճիւր 2 . սահ . 263 : (բ) Կիսլէր ճիւր Ա .
 Պապ 5 . Քասլ 97 : (գ) Սիիէլ ճիւր 2 . սահ . 263—265 :
 (դ) Բարսէղ վալ 19 . Գըրգ շէհիպլէր . Քասլ 8 : (է) Գը-
 ռիգոր Նապիանղաթի Ալիլ թէրոր . Իւլ . վալ :

մէտհ իթմէյէ վէ ծնւարն շէֆասթընը թալապ իթմէյէ պաշտարար . վէ պու մինվալ իւզըն՝ մախլուգունէ իպատէթ օլունմասը ատէթինէ զայէթ ազիմ եարարմ իյէտիլէր : Աէ պու՝ էկէրչի էվիէլտէն ասլա մալում օլմուշ շէյէրտէն աէյիլ իտի իսէ աէ , պու վէճհ իլէ ծնուն պաշլանմասընա ծնար տախի պիր ազիմ վէսիլէ օլմալարը իլէ՝ թապիաթը իլէ եայըլպ ումունմի օլու :

Բ . Շէհիպուէրին մեարաբը իււերինէ իւլիսէլէր պինս օլունմանն՝ վէ սահիհան եախօփ Ռահմէնն ծնարն Վիւճիպուէրինին էսերէրի ծնարն իլիսպէ պուլունմանն՝ վէ ծնարա միւճիպու իշլէտէյէ գոււվէլ վերիւնինն յեյֆիյէլի : Իշպու քէյֆիյէթ՝ վէ խալըն արասընտա շէհիալէրին վէ ազիլէրին քէնտի իսիմլէրինէ վագֆ օլան մահալէրտէ րուհանիճէ հազըր պուլունմալարը հագալընտա գուվիլէթ պուլմուշ օլան սրաթըլ իթիպաս՝ պու միսիլու իպատէթին սապիթ օլունմասընա ազիմ եարարմ իթմիշ օլմալը արըլար :

Գ . Օլ հապիէն Ռեճալուպ սօֆուլուգ քի՝ սերլ վէ շէպիպ րիյալէլիպէն հապ իպէրիպի , վէ Ռերթի քիւնէա իլմէյի վէ րահիպլիյի սըթարը իպէրիպի , վէ Քալէլէլի իպիյէ Ռագսիմ իպիպ՝ պիլիին մերլէպէսինն էպնս վէ օպիլիինիպիպի պահա ալա սայարըպը , քի պու ալասընը ինսան սպէլա իշ իիւճ վէ էօրիան ումուսի Ռարիգլէրինիպի իպէն յէսպ իպէմէպ իպիտաընպա իպի : Իշպու թարիգտէ սիւլըք իտիպ՝ պու ուսուլ միւճիլպիինճէ էօմիլը սիւլըմէքտէ քէնտիլէրինի պագի ատէմլէրտէն Ֆէրպ իտէն քիմսիլէր՝ շէհիալէր նազարը իլէ սլագըլըպ ծնարա տախի հէման օ իզգէթ ու րազպէթ վէրիլիլիաի :

Դ . Փուլիլէրէսիլէր իլիգապը օլան նիմրլապարա վէ էլլէթալա իւլէլ ու րազպէլ վերմէ կերէ օլուղա՝ վէ հըֆը ու հիմայէլ իպիճի իւհալը վար քէյիլ ինանպըգալը : Տէօրսիւնճիլ աէհրին օրթասը էանասընտա չօգ փուլիլիլէրէթ Քրիսթիանըլը գապուլ իթմիշէր իտի : Օնլար շէհիալէրի վէ ազիլէրի տինճէ իզգէթ ու րազպէթ ամէլինտէ քէնտիլէրին էսքի տին զիլիմլէրինէ պէնզեր պիր շէյ պուլտուգլարընա սէվինէրէք՝ տէր ագասք քէնտիլէրին մուգաստտէմա հըֆը ու հիմայէլ իւհիլալէր

լար վէ քիւչիւք իլահիյէթէր պասարնտա օլան իթի-
 դատէրինի մարտիրոսլարա եանի շէհիտէրէ վէ ազիզ-
 լէրէ ինթիգալ իյէտիլէր : Հայրապետէրտէն պիր չօլու-
 իշպու հասլէսի րէտտ իտէճէքլէրի եէրինէ օնա րիզա
 կէօսթէրտիքլէրի՝ հալա եօդարըտա զէքր օրընմուշտուր :
 Պատ 27 վէ 28 սահիֆէրէ : Փութփէրէսթէրին հէր պիր
 էյալէթի վէ հէր պիր շէհրի՝ քէնտինէ մախտուս պիր
 հըֆղ ու հիմայէթ իտիճի իլահա նիճէ մալէք
 իտի իտէ , օնուն կիպի՝ Թէոդորէտոսուն սէօյլէտիյինէ
 կէօրէ (ա) շէհիտէր վէ ազիզլէր հըֆղ ու հիմայէթ ի-
 տիճի իլահլար օրընմուշտարըտը :

Ե . Իշպու ապէլէ՛ իպլիդա ավընճը քէհրպէ պաշայալու՝
 սօշրա սէփիլիճի քէհրպէ սադիթ օլանան սորէլէրէ իպա-
 քիթ ինթի գասուլի քաթի պալը մէրլէպէ Էարպը՝ իյլէպի :
 Ազիզլէրին սուրէթլէրինէ պիր քէրրէ իպատէթ օլուն
 տուգտան սօլրա՝ օնլարըն քէնտիլէրի իպատէթէ լայլդ
 զաթլար սայըլաճաղընա շիւպհէ եօգ տուր :

Թէվարիխտէն իպատէթ օլունտուղու միսիլու (բ)՝ իշ-
 պու նէվ իպատէթի իլք իտիսալ իտէնլէր Բումլար օլ-
 մուշտուր . վէ օնլար ճիւմլէ ազիզլէր օրուճունու՝ լա-
 թիւնլէրտէն պիր գաջ էիւղ սէնէ էվվէլ Թութարլար
 ըրը : Նարին պուտաթ էավաշ էավաշ իշթիհար պուլ-
 տու իտէ աէ , վագըթ պէ վագըթ օնա գարըտ տուրան
 լար օլմաղ տէյիլ իտի : Սփաննեօլ մէմլէքէթինտէ վագի
 Պարչէլօնա նամ շէհրինտէն օլան տինտար Վիկիլանթի-
 ոս պունուն կիպի քիմնէլէրին պիրի իտի : Քէօթիւ ա-
 տէթլէրէ գարըտ էաղորդը պիր քիթապընտա՝ շէհիտէ-
 րէ վէ օնլարըն քէմլէքլէրինէ վէ պադի էսէրլէրինէ ի-
 պատէթ իտէնլէրէ՝ քիւլէ իպատէթ իտէնլէր վէ փութ-
 փէրէսթլէր տէր (գ) . վէ օնլարը՝ սէֆիլ քիւլէ վէ քէ-
 մլէքլէրէ պու միսիլու Թաղիմ ու իղգէթ վէ իպատէթ
 իթտիքլէրի վէ օնլարը ավթուն վէ կիւմիւշ վէ աղիմ
 գըլմէթի էավապլար իլէ գապլատըդլարը իչիւն զէվգ-
 լէնիր (դ) :

(ա) Թէոփոր . Պատ 90 : (բ) Սիկէլ ճիւլ 2 . սահ . 266 :
 (գ) Հէրոն . Մէփիլայ 109 Բիֆար : (դ) Հէրոն . վ իփիտնիւ
 ֆասլ 4 :

Պէշինճի տէհրին իսթիտասընտան աղիզէր Էլին տուա սունուլմասը թէրք օլունտու . չին քի պու օնլարըն էրմիշ օլտուղու ճէլիլ հալէ մինասիպէթսիզ պիր շէյ սայըլըրտը : Վէ օնլարա աղիմ գուտրէթ վէ ճէլալ սահիսի զաթլար նաղարը իլէ պագըլըրտը : Էվ վէլտէն մալիւմ օլմայան շէհիտէր՝ տէնիր քի՝ քէնտիլէրինի ըույալարտա աշիքէար իյէտիլեր . վէ սայըլըրտ տա կէօմիւլմիւշ օլտուղլարը մահալլէրի տիւշէրտէ կէօթէրտիլեր (ա) : Շիմաի Քրիսթիանլարտան՝ տուալարընը Ալահա արղ իթմէսի փէք նատիր մաթլուպ օլունուրուտու (բ) . վէ ճարի օլան ատէթ՝ աղիզէրին պիրինէ քէնտի շէֆաաթը իչին տուա իթմէքտէն իպարէթ իտի : Վէ շէհիտէրին վէֆաթը թարիխինտէն ղէման կէչտիքճէ՝ օնլարա օլունան թէքրիմ ու թաղիմ տախի արթմագտա իտի : Վէ օնլարա իպատէթ օլունմասը պիր քէրրէ ատէթ օլտուգտան սօղրա , օնլարա տուա իտէնլէրին սայըսը ղայէթ չօղալըր : Հէր քէս քէնտինէ մախտուա պիր հիմայէթճի աղիզ սէշէր իտի , վէ պու աղիզէրին իսմինէ քիլիսէլեր վագֆ իտէրլէրիտի : Աղիզէրէ իշպու իպատէթ իթմէք ատէթի օլ տէրէճէ չօղալըր վէ օ գատար հատտէն ղիյատէ օլմուշուտու քի՝ էսքի ղէմանլէրտէ Քրիսթիանլարըն՝ ատէմէ իպատէթ իտէյօրլար աէյիւ ղէմիմ իթտիքլէրի փութփէրէսթլեր (գ)՝ հէման պու սիթէմ ու ղէմիմ Քրիսթիանլարըն իւղէրինէ տէօնտէրմէյէ ույղուն Ֆուրսաթ պուլմուշլարտը (դ) :

Տէօրտիւնճիւ տէհրին իսթիտասընտան սօնունա գատար՝ պիքիր Մարիամա՝ պագի աղիզէրտէն Փարգը իղէթ ու իթիպար վէրիլմէղիտի : Օլ ղէմանլարտա՝ սատէճէ օնուն տայիմ պիքիր գալմասը ինանըլըրտը (է) :

Մէլէքլէրէ իպատէթ սունմագ խուսուտու իսէ ,

(ա) Ամբրոսիոս . Տէպիւպ . 22 . պիրապէրէ : (բ) Ամբրոսիանիւր Բօմ . Ա . 22 . իւղէրինէ : (գ) Ամբրոս . Հէիանոս . 4արչ . 2 . 6 : (դ) Յուլիանոս . Կիւրէրէ Յուլի . 4արչ . Ժ : (է) Կիւլէր ճիւս Ա . Պապ Ծ . Քաու 97 :

Կէօրիւնիւր քի 397 Թարիխինտէ վէֆաթ իտէն Ամբ-
րոսիոս՝ իւք տէֆա մէտհ իւէ զիքը իյէմիշ տիւր (ա) :
Օնուն վազթընտան սօյրա՝ մէլէքլէրէ վէրիւմիշ իսա-
տէթին չօգ նիշանէլէրի պուլունուր . լաքին պու ճիւմ-
լէ աղիղլէրէ վէրիւէն իսատէթին նիշանէլէրինտէն չօգ
ազ տըրլար :

(ա) Ամբրոս . Կուս 4 տըլէր . Պատ 9 :

ՊԱՊ ՏԵՕՐՏԻՒՆ ՃԻՒ

ԹԱՍՎԻՐԼԵՐԻ ԻՊԱՏԻԹՒՆ ԶՈՒ

ՀՈՒՐՈՒ

Ընկերացիք ի պատէթ օլունմագ՝ 786 Թարիխին տէ
Նիկիա շէհրին տէ ճէմ օլմուշ եէտին ճի ումումի տէնի-
քէն սինօթոստա իւք մուգարրէր օլմուշ տուր : Սուրէթ
ու Թասվիրլէր ծնտան էվվէլ պուլունուրուտու . լաքին
Քրիսթիանլարա Թասվիրլէրէ Թագիմ ու ի պատէթի
պօրճ իտէն իւք պէօյիւք սինօթոս պու իտի : Եւք իւչ
տէհրլէրտէ հիչ պիր Թարաֆտա սուրէթլէրէ ի պատէթ
օլունտուղունուն աւլա էտէրի պուլունմագ : Վէ պու՝
փուլթիէրէսթլէրին Քրիսթիան միւլէլիֆլէրինէ գարջ
կէթիրտիքլէրի պէհանէլէրտէն՝ էանի Քրիսթիան
լարըն հէքէլլէրի էօգ վէ Ալլահը խալգա կէօս-
թէրէճէք Թասվիրլէրի պիլէ էօգ տէյիւ իթտիքլէրի շէք-
վալէրտէն՝ վէ Քրիսթիանլղա զրտա տուրան Եէհու-
տիլէրին պու պապտէ սիւքիւթ իթտիքլէրինտէն աշիքեար
տըր . զիրա ծնլար՝ էկէր պու միսլլու ի պատէթին
պիր էտէրինի կէօրսէլէրիտի , ծնու սիւքիւթ իլէ կէչ-
մէզլէրիտի : Հէմ սէօյլէտիյիմիղի սապիթ էտէն պիր հալ
տախի պու տուր քի՝ իւք իւչ տէհրլէրին հայրապետ-
լէրի՝ տինէ տայիր շէյլէրին սուրէթ ու Թասվիրլէրինէ
ղայէթ զրտա օլուպ աղիմ իքրահըգ կէօսթէրիլլէր .
հէմ տախի Քրիստոսուն վէ պաղը ֆէյլէսօֆ-
լարըն Թասվիրլէրինի քէնտի ի պատէթիսանէլէրինէ դոյար
պաղը հէրետիկոսլարա՝ վէ ալէլիսուսուս Անոսթիգ Թա-
պիր օլունուր հէրետիկոսլարա հէրարէթ իլէ գարջ տու-
րուրլար : Վէ պունուն սահիճլիյինէ պիր իսպաթ տախի պու

տուր քի, Գրիսթիանը թարտ ու գովալայրը էս նասընտա խարապ օլունան քիլիսէլէրին էշեալարը պէյ-նինտէ թասվիր ու սուրէթ առլա զլքր օլունմայօր : Վէ իշպու սէյլէտիքլէրիմիզի՝ Սիկէլ վէ Պինկհամ նամ միւ-էրրիսէրին (ա) թէլէֆաթլարընտա մուֆասսալ պիր թարզ իլէ կէօսթէրիլը :

Օլ զէմանլարըն Գրիսթիանլարը քէնտի պէզէք-լէրինտէ վէ էվ էշեալարընտա՝ մէսէլա միւհիւր էիւզիւք-լէրինտէ պիր կէյէրճին եա կէմի եա պիր քէման մի-թիլու տինէ տայիր թէշպիհլէր գօմագտան հազզ իտէր-լէրիտի . լաքին պու ճիւմլէ քիլիսէլէրէ պունա պէն-զէր պիր շէյ գօնմասընա ասլա ըուխսաթ էօղուտու . լաքին կէօրիւնիւր քի, Տերտուղիանոս պու թէշպիհլէ-րին զլքր օլունան էշեալէրտէ պիլէ գուլանըմասընը միւնասիպէթսիզ սայարըտը (բ) . վէ թասվիր ու սուրէթէ պէնզէյէն հէր պիր շէյէ գարըր օլ տէրէճէ զըտա կէ-լէյօր քի՝ « Տիւնեայէ պու սուրէթ վէ փութ վէ հէր կէօնա թասվիր սանաթընը էյրէտէն շէյթան տըր » տէր (գ) :

Իշպու առէթէ եագլաշմանըն իլք էսէրլէրի՝ տէօր-տիւնճիւ տէհրտէ քիլիսէլէրտէ՝ Ազիզ Գիթապլարտա նագլ օլունան վուգուլաթլէր թասվիրլէրինի գօմագ օլ-տու . վէ իհթիմալ տըր քի՝ պու ազար ազար իւշիւն-ճիւ տէհրին սօնունտան պաշանմըր օլա : Պունու՝ Ա-զիզ Գիթապլարը օգումայան ճահիլէր իշիւն իտէրլէր-իտի . վէ ընլարտա՝ կէօնա կէօն վուգուլաթլէրին վէ ալա-լազլէրին ըէսմ ու թասվիրլէրի կէօրիւնիւր իտի . մէ-սէլա Ագամ իլէ Եւանըն եասագ օլմուշ մէյվէտէն եէ-տիքլէրի, Յովսէփին քէնտի գարընտաշարընտան եէսիր սաթըլտըրը, Գաւիթին Գողիաթ իլէ ճէնքլէշտիյի, Սո-ղոմոնուն պինա իյլէտիյի հէյքէլէ թագտիս իյլէտիյի, Գրիստոսուն խաչ իւզէրինտէ ճան թէսլիմ իթտիյի, վէ պունուն էմսալի շէյլէր կէօսթէրիլը իտի : Շարգ սէմթլէրինտէ պու շէյլէրի իլք զլքր իտէն 394 սէնէ-սինտէ վէֆաթ իտէն Գրիգոր Նիւսացի իտի (դ), վէ

(ա) Սիկէլ ճիւս Ա . սահ . 212 , 213 , վէ Պինկհամ . ճիւս Գ . ս . 296 : (բ) Տերտուղ . հիճապ . իւզէր . Պապ 10 : (գ) Տերտուղ . իոն-թէրէսթ իւզէր . Պապ 3 : (դ) Գը-րիգոր . շէհիտ . լու . Պապ 2 :

Ղարս սէմթէրինտէ 409—431 սէնէսինտէ Կօլա Եւպիսկոպոսու Փաւլինոս իւք զիքր իտէն տիր (ա) : Աէպու ատէթտէն մէրամ՝ սատէճէ օգուամարչ օլան քիմ՝ սէլէրէ՝ այնի շիմոի չօճուգարս օգուամաղա դատիր օլմաղտան ըէամ՝ ու թասվիրէր վասիթասի իլէ օլմուչ վուգուաթլար էօյրէտիտիյի կիպլ՝ քիթասպլարսան թահսիլ իթմէյէ դատիր օլամասըգլարը շէյլէրի էօյրէթմէք իտի : Իմոի մագուուս օլան սատէճէ պու օլուպ՝ պազըլարը քիլիսէլէրտէ պիր կէօնա թասվիր ու սուրէթ պուլունտուլունու պիլէ Ֆէնա սայմատա օլտուգլարընտան սօղրա՝ Քրիսթիանլար սուրէթլէրէ իպատէթ ու թաղիմ իթմէք մէրամը իլէ ծնլարը գուլանտըլար տէյիւ թահմին իթմէք՝ ագլ ու իարաքտէն միւմքիւնի մէրթէպէ ուղագ պիր շէյ տիր : Օնլար՝ պու միսիլու շէյին Ֆիքիրտէն պիլէ կէչմէսինտէն ղայէթ իքրահ իտէրլէրիտի . վէ պու՝ օլ ասիրլէրին չայրապէտլէրինին սէօյլէտիքլէրի շէյլէրտէն աշիքեար տըր : Պէյիւք Կոստանդինոսուն գըզ գարընտաշը՝ Գայսերի Եպիսկոպոսու Եւսեբիոստան Քրիստոսուն պիր թասվիրինի մաթլուպ իյլէտի : Աէ օ՝ պու մաթլուպա ճէվապ տէյիւ եազտըլը պիր մէքթուպունտա՝ թասվիր ու սուրէթլէրէ գարը ուզուն ուզատիյէ պիւրհանլէր կէթիրիյօր : Օնուն պու պապտէ սէօյլէտիյի պաղը շէյլէրի իսթիլարաճ իտէ պիլլիրիլ : Օ՝ Քրիստոսուն ճէլալէ էրմիշ շէքլինին պիր թասվիրինի իթմէք միւմքիւնսիւղ օլտուղունու թարիֆ իթտիքտէն սօղրա տէր քի , “ Լաքին էկէր սէն՝ օնուն պունճիլէյին թէսլաիլ օլմաղտան՝ (եանի ճէլալէ էրմէղտէն) թօփրագտան օլան էօլիւմլիւ թէնինին պիր թասվիրինի եափմաղա մէրամ իտէյօր իտէն , կէօք իւղէրինտէ վէ եէր իւղէրինտէ պուլունան հիչ պիր շէյին թասվիր ու սուրէթինի եափմայասըն տէյիւ էմր իտէն Ազիլ Քիթասպլարըն իսանէլէրինի ունութմուչ սուն : Քիլիսէտէ հիչ պիր եէրտէ ասլա պէօյլէ շէյլէր կէօրտիլիւն՝ եախօտ ախէրլէրտէն իլիթտիլին վաթմը : Պիւթիւն տիւնեատա պու միսիլու շէյլէր Քիլի-

(ա) Paulin. natal. IX. Felicis.

սէլէրաէն տէ՛ֆ օլը՛նմատըլարմը ,, : Օնտան սօղրա պու-
 Հայրապետ նագլ իտէր քի՛ քէնտի պիր քէրրէ պիր գա-
 ըը կէօրտիւ , քի ծնուն՝ Ֆէյլէսօֆ էավապարը իլէ կի-
 յինմիշ շէքլինտէ լքի քիմսէլէրին սուրէթինի կէօսթէ-
 ըէն պիր թասվիրի վարըտը , վէ օ գարը օլ իքի քիմ-
 սէլէրին պիրի Գրիտոտս վէ օպիրի Պօղոս տուր տէր
 իտի . լաքին քէնտիտի օլ թասվիրի փարալատը
 շէյլէ քի ծնուն վասիթասի իլէ նէ օ գարը , նէ տա-
 խի ախէր պիր քիմսէ սիւրչսին , հէմ տախի “ Գրիս-
 թիանըար կէօրիւնմէսին քի փուլթիէրէսթլէրին իթաիք-
 լէրի կիպի՛ քէնտիլէրին ալլահընը պիր թասվիր իլէ էօթէ
 պէրի թաշըյօրլար ,, տէտի : Նիհայէթի՛ պու Հայրա-
 պետ տէր քի , “ Էկէր պունտան սօղրա պիր քիմսէ
 Գուրթարըճըը էիւղ պէ էիւղ կէօրմէղտէն ծնուն պիր
 թասվիրինի կէօրմէյէ իսթէյէճէք օլուրսա , օ Աղիղ
 Քիթապլարտա քէնտիտի ըէսմ՝ իյլէտիյի քէնտիսինին
 թասվիրինտէն էյիսինի նէ՛րէտէ կէօրէ պիլըր ,, (ա) :

Արոգինէս՝ կէլսոսա գարըը ըիսալէսինտէ տէր քի ,
 պիր ատէմէ՛ թասվիրլէրէ իպատէթ իթմէյիլէ Ալլահըն
 իլմինի քէսպ իթմէսի միւմքիւնսիւղ տիւր : Եպիփան
 պիր քէրրէ պիր մահալտէ պիր թասվիր կէօրմէյիլէ ,
 ծնտան էօթիւրիւ . օ գատար կիւճէնտի քի , ծնուն օլ
 ըէսմ՝ օլընմուշ օլտուղու մուշամմայը փարչա փարչա
 իյլէտի : Օ՛ պու խուսուստա իշպու նագլիյէթի վէ-
 ըիր : Պաղեստինին քէյլէրինտէն Անապլաթա նամ պիր
 քէյիւնէ կէլտիյինտէ , տէյօր քի (բ)՝ “ Օրատա քիլի-
 սէնին գափուսունտա պշանմըշ վէ նագլ օլընմուշ պիր
 մուշամմա ասըը պուլտում , քի ծնուն իւղէրինտէ Քը-
 ըիստոսուն էախօտ պիր ազլղլին սուրէթի ըէսմ՝ օլըն-
 մուշուտու . չիւն քի քիմին սուրէթի օլտուղու էյիճէ
 իսթրլմտա տէյիլ տիր : Պունու՛ Աղիղ Քիթապլարա
 պու գատար մուղայիր իքէն պէյլէ կէօրտիւյիւմտէ՛ օ-
 նու էըրթարմ՝ ,, : Օ՛ օրայա պիր զայրի փէրտէ կէօն-
 տիրաի . վէ մաթլուպ իյլէտի քի , “ Էմը ու թէնպիհ
 օլընսուն , քի տինիմիղէ մուղայիր օլան պու միսիլու

(ա) Եսսէֆ . Գայսար . Մէլիւպ . Գօնախանի : (բ) Եպի-
 փան . Մէլիւպ . Յոլհան . Երոստալ :

փերտէէր Գրիստոսուն Քիլիսէսինտէ ասըլմասըն „ : Ամասիա Եպիսկոպոսու Ասթերիոս 400 Թարիխինէ սողրու՝ Գրիստոս Էֆէնտիմիզին Թասվիրլէրինի բէտտ իտէր (ա) : Ոսկեբերան իշպու ատէթի պու սէօղէր իլէ իպթալ իտէր . “ Ճանա էօյրէթ քի , քէնտինէ Գրիստոսուն աղզը շէքլնտէ պիր աղզը եափսըն . զիրա օխսթէրսէ , քէնտինէ պու շէքիլ պիր աղզը եափա պիւլր : Աէ պու՝ նա՛սըլ օլուր . հա՛նկը բէնք իլէ՝ հա՛նկը շէյլէր իլէ : Պու՝ բէնքէր վէ շէյլէր իլէ օլմազ , իլլա սալթ Ֆազիլէթ իլէ՝ մահճուպուզ վէ սըլազ կէօնիւլիւք իլէ օլուր ” (բ) :

Օգոստինոս տախի պու պաստէ պու սէօղէրի տէր . “ Պունճիլէյին օլ քիմսէլէր պիւլթիւն պիւլթիւնէ եաղըլըլար քի , Գրիստոսուն վէ ծնուն Առաքեալսարընըն Թասվիրլէրինի՝ Ազիզ Քիթապլարտա տէյիլ իլլա նազը օլմուշ տիվարլէր իւզէրինտէ արարլար ” (գ) : Աէ պիր ախէր մահալտէ՝ “ Մէզարլարա վէ Թասվիրլէրէ , իպատէթ իթմէյի՝ պիր պաթըլ սօֆուլուզ Թասպիր իտէր . հէմ տախի Թասվիրլէր հադգընտա պու սէօղէրի սէօյլէր . “ Օնլարըն՝ ճանը պօզմաղա՝ ծնա Թալիմ վէրմէքտէն տահա զիյատէ գուվլէթլէրի վար ” . վէ “ Թասվիրլէրէ իպատէթ իտէն քիմսէ՝ սալթ աաը իլէ Գրիսթիան օլուպ Գրիսթիանլըզըն Թասպիաթընտան հիչ պիր շէյէ մալիք օլմայան պիր չօգ քիմսէլէր սըրասընտա աըր ” տէր (դ) : Աթանասիոս վէ Վաթթանթիոս տախի պու ատէթի բէտտ իտէրլէր . հէմ տախի իշպու մատտէ իւզէրինէ Եպիսկոպոսուն պիր մէքթուպունու նէշը իտէն Հերոնիմոս պու իթիգատտէ իաի (ե) : հէմ տախի 305 Թարիխինտէ Էլիպէր նամ շէհրտէ ճէմ օլան էյալէթ սինաթոսունուն 33ինճի գանունու իլէ մախսուսէն՝ պու ատէթ եասագ օլունտու , քի իշպու գանունուն պու պաստէ գուլանաղըր սէօղէր պունլար տըր .

(ա) Asterii hom. in Divitem et Lazarum. (բ) Նէանսիւր . Ոսկեբ . Էապէր . Քատը 2 . վէ Մարթ . վաղ . 78 : (գ) De consensu Evangeliiում գիւտաղընտա , I . 10 : (դ) De moribus ecclies. cath. I. 34 : (ե) Միլլէրին բիւլիսէ Թարիխիւսիւն ճիւլ 3 . սահ . 112 , 113 իսթիիւրաճընա կէօրի :

« Գիլիսէլէրտէ թասվիր պուլունմալը տէյիլ տիր . թաքի՝ իպատէթէ վէ թաղիմէ լայրգ օլան՝ տիվարլէրին իւզէրինտէ ըհամ օլմուշ օլմասըն » : Իմտի կէօրինիււր քի , էկէրչի պու ասիրլէրտէ պու ատէթին պաղը է սերլէրի պուլունուր իտի իսէ տէ , Գրիստոսուն Գիլիսէսինտէ դաթան մէմնու վէ էասագ իտի :

Լաքին էկէրչի Հայրապետլէր սուրէթ ու թասվիրլէրէ գարշը պունճիլէյին շիտտէթ իլէ սէյլէրլէր իտի իսէ տէ , պէշինճի տէհրտէ ծնլարա մայիլ օլմագ հավ վէսի էավաշ էավաշ արթմագտա օլտու . վէ ալթընճը տէհրին սոնունտա՝ պաղըլարը սուրէթլէրի էօփմէյէ՝ ծնլարըն էօնիւնտէ տիզ չէօքմէյէ վէ քիւնլիւք վէ մումլար էա գանտիլլէր էագմապա վէ պունուն կիպի ախէր շէյլլէր իթմէյէ պաշատըլար (ա) : Եէտինճի տէհրտէ՝ Գըպըրս ատասընտա օլան՝ Նէափօլիս նամ շէհրին Եպիսկոպոսու Ղէօնթիոս՝ Եէհուտիլլէրին Գրիսթիանլարա փուլթփիրէսթլէյէ տիւշիււշիւնիւղ տէյիւ իթտիքլէրի սիթէմլէրէ գարշը պիր ճէվապնամէ էաղըպ՝ իշպու ատէթի շէրի վէ հագգ կէօսթէրմէյէ ճէհա իտէր : Օպիր թարաֆտան՝ Սիւրիատէ Հերափօլիս նամ շէհրին Եպիսկոպոսու Փիլօքսէնոս նամ զաթ՝ քէնտիսինի իշպու ատէթէ զրտա թագրիր իյլէտի , վէ տէրիտիքի , քէնտիսինի հիչ քիմսէ՝ Գրիստոսա թասվիրլէր վասիթասի իլէ իղզէթ ու թաղիմ իտէն պիր քիմսէ տէյիւ զանն իթմէսին . չիւն քի Գրիստոս սալթ բուհ իլէ վէ կէրչէք վէ իլէ օլան իպատէթտէն հաղը իտէր : Վէ իշպու զաթ՝ պունճիլէյին հէփ թասվիր ու սուրէթլէրի Գիլիսէլէրտէն գալաըրտը (բ) : Սուրէթ ու թասվիրլէրէ իպատէթ իթմէք ատէթիինին հավլէսի՝ էէտինճի տէհրտէ տահա զիյատէ արթտը , վէ սէքիղինճի տէհրտէ՝ պիր սէրթ վէ հիյակէթլու միւճատէլէյէ վէսիլէ օլտու : Գիլիսէտէ իլէրի օլան քիմսէլէրտէն պիր չօղու՝ սուրէթ ու թասվիրլէրի պիւթիւն պիւթիւնէ ըհտա իտէրլէր իտի . ախէրլէրի իսէ , ծնլարը գապուլ իտիպ իսթիմալլէրինի շէրի թագրիր իթմէլէրի իլէ պու խուսուստա

(ա) Շէկէլէ , պագ Մօսհայ՛ ճիւս Բ . սահ . 44 : (բ) Նէանիլէր , փիլիսէ Ռէվարիի . ճիւս Բ . սահ . 630 , 631 :

ազիմ միւճատէլէլէր վագի օրու պու նիզա ալթմըլ էրլ միգտարի սիւրտիւ : Բուլմ իմփէրաթօրու լէոն՝ օնուն օլլու Գօնսթանթինոս վէ թօրնու լէոն հէր պիրի քէնտի փատիշահլըղնըն զէմանընտա սուրէթ ու թաս վիրլէրին իսթիմալնի տէֆ ու բէֆ իթմէյէ չօգ չալըշորլար : Իշպու փատիշահլարըն սալթանաթը զէմանընտա Իսթանպուլտա՝ պիրի 730 վէ օպիրի 734 սէնէ սինտէ՝ իքի Եպիսկոպոս սինաթոսլարը ճէմ օլլունտու . վէ պու սինաթոսլարըն իքիսի տախի սուրէթ ու թասվիրլէրի բէտտ ու եասագ իթտիլէր : Պունտան պէջլէ չօգ թասվիր ու սուրէթլէր թէլէֆ օլլունտու , վէ աթէլէ աթըլտըլար , վէ ծըլարա թէսահհիւպ իտէնլէրէ թէքտիր՝ վէ հէօնա կէօն ազապար օլլունտու : Լաքին Իմփէրաթօրիչա Իրինի նամ մէլէքէնին սալթանաթը զէմանընտա՝ Նիկիտա եօգարտա զլքր օլլունտու զու կիպի՝ պիր սինաթոս ճէմ օլլունուպ՝ սուրէթ ու թասվիրլէրէ իպատէթ օլլունմայը մուգարրէր իյլէտի , վէ իպատէթ ու թազիմ եալընըզ Ալլահա մախսուլտ օլլուպ սալթ յնա օլլունմայը տէյիւ իթիգատը թէսահհիւպ իտէնլէրէ գարը թազիր ու թէքտիրլէր թագրիր իյլէտի : Օլ զէմանտէն սօղրա պու ատէթ ալէսսէվի օլլմաղա պաշատը . լաքին ումումի օլլուշ տէյիլտի . զիրա 802 թարիխինտէ Իրինի մէլէքէնին վէֆաթընտա՝ սուրէթ ու թասվիրլէր խուսուսունտա միւճատէլէ թէքրար թազէլէնիպ՝ էլլի երլ տահա սիւրտիւ : Իշպու՝ վէ պունտան սօղրաքի՝ եանի սօգուզընճու տէհրտէ Ղարպ սէմթլէրինտէ Լաթինլէրին արասընտա տախի պունուն կիպի պիր միւճատէլէ վարըտը : Եէտի եիւզ սօգսան տէօրթ թարիխինտէ Փրանքթօրթուն սինաթոսու սուրէթ ու թասվիրլէր իպատէթինի բէտտ ու եասագ իյլէտի . վէ ծնտան սօղրա ախէր սինաթոսլար տախի էջլէ իյլէտիլէր :

Սուրէթ ու թասվիր իպատէթի պու մինվալ իւզրէ պիր չօգ վէ ուզուն միւճատէլէ վէ նիզատան սօղրա՝ Բուլար արասընտա սէքիզինճի՝ վէ Ղարպտա Լաթինլէր արասընտա սօգուզընճու տէհրտէ իտխալ օլլունտու . լաքին Էրմէնի վէ Նէմէլէ միլէթլէրի ծնու տահա

օ զէման ըհտտ իտէրէրիտի (ա), վէ իշպու իքի միլէ-
 Թին պէյնինտէ պու առէթ օնիքինճի տէհրէ գատար
 պիլէ ըհտտ օլունուրուտու : Իսթանպուլտա 1180 Թա-
 ըիխինտէն 1206 Թարիխինէ գատար փատիշահըք միւ-
 ըհն Գում իմիէրաթօլլարընըն պիր Թարիխինի Եազան
 'Նիկետաս Կօնիատէս նամ' միւէրրիի տէրքի, " Ղարպ
 սէմթէրինին իմիէրաթորու Պարպօրոսաս նամ փատի-
 շահ 1190 սէնէսինտէն սօլրա Ֆիլիպէ շէհրինէ կիրտի-
 յի զէման' օրատա սալթ Էրմէնիլէր գալմըշտը . զի-
 ըրա օնլար' Նէմէլէր իլէ տին խուսուսունտա պաշըճա
 մատտէլէրտէ իթթիֆագտա իտիլէր, վէ սուրէնէրէ
 Լապիճ Իշպու Ֆիլիպէլէրին Իփիսիսէ քաիի Եասագ Իփի
 (Բ) : Պուսնճիլէյին Էրմէնիլէր պէյնինտէ պու առէթ
 օնիքինճի տէհրին սօնունա գատար մէմու վէ Եա-
 սագ իտի :

Օնիքինճի Պէնէտիկոս Փափա՝ օնտէօրտիւնճիւ տէհր-
 տէ՝ Էրմէնիսթանըն փատիշահընա վէ Կաթողիկոսու-
 նա շիքէայէթ իտէրէք տէր քի, քէնտիսի աւլա շիւպ-
 հէ կէթիւրմէզ մահալլէրտէն Էօյրէնմիշիտի քի, կէ-
 ըէք պէօյիւք վէ կէրէք քիւշիւք Էրմէնիսթանտա պա-
 ղը փէք Ֆէնա պաթըլ իթիգատլէր վարըտը : Վէ
 մաթլուպ իտէրիտի քի, օ պաթըլ իթիգատլէր պիր
 Էրմէնի սինաթոսու վասիթասի իլէ տէֆ ու ըէֆ օ-
 լունսունլար : Վէ օ՝ իշպու պաթըլ իթիգատլէրի
 Էիւզ օն Եէտի մատտէլէրէ Թագսիմ իտիպ՝ Եէթմիշ-
 տէօրտիւնճիւ մատտէսի պու սուր քի, " Պէօյիւ Էր-
 մէնիսթանըն Էրմէնիլէրի արասընփա՝ Խաւա Լըֆճըշ (Եա-
 նի Քրիստոս Էֆէնտիմիզին) Եա ալիւլէրփէն հիւ պի-
 ըիին սուրէն սուլթի ըօֆ քուր " (Գ) :

Իմաի հալա զիքր օլունան Թէվարիխտէն իշպու Ի-
 քի սահիհ վուգուաթը պիրի պիրինէ ըուպար Ի-
 տինճէ, աշիքեար օլունուր քի, Թասվիր ու սուրէթ-
 լէրին իսթիմալի Էրմէնիլէր պէյնինտէ օնիքինճի տէհ-

(ա) Մօսկայճ . ճիլք 2 . սահ . 101 : (Բ) Իսասագ Ան-
 իւրս Լարիի . Քիլ . 2 . Փարիզ պամասը 1647 .
 Էնանիճէ : (Գ) Բայնալոս Քիլիսէ Թէվարի . 1341
 սիլէ, նամ . 45—49 :

րէ կէլէնէ գատար պաշանմըչ տէյիլիտի, վէ ծնտէօյ տիւնճիւ տէհրէ գատար պիլէ ծնլարլն արասընտա ալ լէսսէվի իտխալ օլունմամըչտը: Իմտի էրմէնիլէր՝ Թասվիր ու սուրէթլէրի գապուլ իթմէք պապընտա Քրիսթիան Ֆրրգալարընտան էն սօնու արասընտա օլմալարըտը:

ՊԱՊ ՊԵՇԻՆՃԻ

ԽԱՉԱ ԻՊԱՏԵԹԻՆ ԶՈՒՏՈՒՐՈՒ

Խաչ չրգարմադ խոսուսունստա՝ Ազիզ Քիթապարատա հիչ պիր շէյ զիքր օլունմայօր : Լաքին կէօրինիւրքի , պու առէթի իւք Քրիսթիանլար փէք էսքի զէմանտա դասուլ իթմիշէրիտի : Օնու զիքր իտէնլէրին իւքի՝ 220 Թարիխինտէ վէֆաթ իտէն Տերտուղիանոս իտի . վէ օնուն կիւնլէրինտէ հայաթտա պուլունան հայրապետէրին հիչ պիրի պունու աւլա զիքր իթմէյօր : Լաքին մնուն՝ պու առէթ խոսուսունստա սէյլէախյի Թարգտան պէլի տիր քի (ա) պու առէթ քէնտի կիւնլէրինտէ ալէսսէվի օլմուշ օլմալը իտի , հիչ տէյիլ իտէ՝ օնուն պուլունտուղու մահալտէ էանի Աֆրիգատա : Պու հայրապետին հայաթտէ պուլունտուղու տէհրին ադապինճէ՝ պու առէթ ախեր միւլէլիֆլէրոէն տախի զիքր օլունույօր :

Խաչ չրգարմանըն ապը՝ պունտան նէշաթ իթմիշ տիր , քի Քրիսթիանլարըն ազլ ու Ֆիքրինէ՝ խէլասըն էալընըզ Քրիստոս էֆէնտիմիզլին խաչըն իւզէրինտէ տէօքախիւ գանըն վասիթասի իլէ քէսպ օլտուղունունւ ազիմ վէ Թէմէլի ինճիլ միւլահազասը Թէսիր իտիպ էիւրէքլէրինէ օլ դատար իլլէմիշ իտի քի , օ՝ տայիմա Թէֆէքքիւր իլլէտիքլէրի մատտէ իտի : Իմտի իշպու ազիմ Թալիմաթը տայիմա ազըլարընտա սագլամաղա արղուլատըզլարընտան՝ հէմ Քրիստոսուն էօլիւմիւնտէն պիզէ իհսան օլունան հէփ պերէքէթլէրէ միւնասիպ պիր իիշանէ արատըզլարընտան՝ պու խոսուստա ուլղուն վէ

(ա) Տերգուղ . ապիւր . խաճ . իւլէր . դաս 15 :

սատէ օլտուղու իջինն՝ խաչ նիշանընը թային իյէտիւ-
լէր : Լաքին պու ընլարըն ինտինտէ սապէճէ պիւ նիշան՝
վէ Կէյիւ ընպան գիյապէ պիւ շէյ իտի : Նէ խալա՝ նէ Կէ
ժոռան նիշանընս պիւ գոււվիլի վէրիւրէրիտի : Պունու ընլար սա-
տէճէ պու խուսուս իջինն գոււլանըրըրըսը , քի կէօ-
ղէ կէօրիւնիւր պիւ նիշան իլէ Բրիսթիանլարըն հէփ
ամէլլէրի վէ ճիւմլէ էօմիւրլէրի խաչա չըգմըչ Գուրթա-
րըճըս իման իլէ վէ քիւլիւյէն ընս իթիմատ իթմէ-
յիլէ աղիղէնմէք կէրէք օլտուղունուն՝ վէ հէր պիւր պէ-
լա վէ քէտէրի եէնմէնին վէ պիւր քիմսէ քէնտինի օլ-
միսիլու պէլայէրտէն հըֆղ իթմէնին էն գոււվիլի ի-
լաճը պու իման օլտուղունուն միւլահազասընը խաթըր-
տան չըգարմասընլար :

Իշպու մանայը Ֆիքը խտէրէք՝ ընլար խաչ չըգարըր-
լարըսը : հէր պիւր ամէլ ու հարաքէթլէրինտէ՝ եաթ-
տըգլարընտա վէ եաթագտան գալգտըգլարընտա՝ եէմէք-
տէ՝ պիւր իշէ պաշլամագտա՝ տուատա՝ խիւլասէի քէ-
լամ հէր պիւր խուսուստա խաչ չըգարըրլարըսը , վէ
մէրամլարը պու խտի քի , Ինճիլի տինին թէսիրի
էօմրինն հէր պիւր իշինտէ գուլաղուղ օլմալը օլտուղու-
նու պէյան իթսինլէր :

Լաքին իքինճի տէհրին սօն մէհէլլէրինէ տօղրու՝ վէ
պիւլթիւն իւլիննճիւ տէհրտէ՝ էկէրչի խաչ չըգարմագ
պու Ֆիքիտաէ իճրա օլունուր խտի խտէ տէ , տէօրտիւն-
ճիւ տէհրտէ պու խուսուստա պիւր պէօյիւք թէպտիլ-
լիք օլտու : Կոպտանդիանոս իմփէրաթօր՝ Մաքսէնտիո-
սու եէնմէսինի խաչըն գոււվիլիլէնէ (ա) վէրտիյի զէման-
տէն պէրու , խաչա տահա զիյատէ իղզէթ օլունմաղս
պաշլանտը : Իշպու Կոստանդիանոս իմփէրաթօրուն վա-
լիտէսի շէղինէ 326 սէնէսինտէ՝ տէնիր քի՝ Երուսա-
ղէմտէ Բրիստոս Էֆէնտիմիղլն օլ իւղէրինտէ խաչան-
մըչ օլտուղու ասըլ խաչը պուլտու (բ) , վէ թէվաթուր
օլունտու քի , օ խաչըն վասիթասի իլէ՝ վէ ընուն փար-

(ա) Եսսէբ . Կոսպան . վարդ . Ա . 40 . վէ Բ . 6—9 ,
16 . վէ Սօլոմ . Ա . 8 : (բ) Աճբոս . Թէոդոր . էօլիմ ,
Իւլէր . վալ . վէ Ոսլ . վալ 86 . վէ Բոֆինոս Կիւլիսէ Բէ-
վարի . Ժ . 7 , 8 :

չալարը վէ սուրէթէրի իլէ տախի պէօյիւք միւճիւ-
 զաթլար իշէնիլիտի (ա) : Պուրատա՝ ասըլ խաչըն պու-
 լունաճաղը ինանըլա պիլըր պիր շէյ օլտուղու եախօտ
 օլմատըղը խուպուսունաա պիր շէյ սէօյլմէյիզ, լաքին
 շու գատարընը իշարէթ իտէրիզ, քի պունու՝ հալա օ-
 գումուշ վէ ալմփիմսէլէրին էքսէրիտի ինանմազլար : Լա-
 քին պու՝ սահիհ օլուն, եաղնըլ օլուն՝ պու սըփա-
 րըլ վէ օնուն վասիթասի իլէ միւճիւզաթլար իշէնմիշ
 օլտուղունուն խապէր ու ըիվայէթէրի, օնուն էն ա-
 զիմ թաղիմէ լայըգ պիր շէյ սայըլմասընա սէպէպ օ-
 լուպ՝ էնճամը օնուն փարչալարը զանն օլունան աղաճ
 փարչալարը մէղպահալարըն իւզէրինէ գօնուլտու (բ) : Պու
 զէմանտէն կէրէք խաչա վէ օնուն փարչալարընա վէ կէրէք
 օնուն թապիլըլէրինէ աղիմ գուվլէթէր վէրիլմէյէ պաշ-
 լանտը . վէ օնա թաղիմէր վէ իպատէթէր օլունմագ-
 տէ օլտու : Հէր էէրտէ՝ օնուն վասիթասի իլէ միւճիւ-
 զաթլար իճրա օլունմագ խտախասը օլուրուտու, վէ օն-
 տան աղիմ նիմէթէր թահսիլ օլունմագ մէմիւլ օլու-
 նուրուտու : Լաքին ից իւլ քէրէլէրքէ պու միսիլու
 թաղիմէրին ասլա էսէրլէրի պուլունմազլար : Վէ տէօր-
 տիւնճիւ տէհրտէն էվլէլ խաչա թաղիմ օլունմատը-
 ղը՝ մախսուս շահատէթէր վասիթասի իլէ իսպաթ օ-
 լունա պիլըր : Իւշլինճիւ տէհրին իպթիտասընտա՝ Բօ-
 մատա թէլիֆ իտէն Մինուքիոս Ֆիլէքս նամ պիր Բը-
 ըիսթիան միւլլիֆ՝ պիր միւքեալէմէ էազուր, քի օն-
 տա՝ իքրար իտէր քի, Բրիսթիանլար Բրիստոսա թա-
 ղիմ իտէրլէր իտի . լաքին խաչար խուսուսունտա՝
 օնլար խաչարա թաղիմ իթաիքլէրինի հէմ տախի
 թաղիմ իթմէյէ իսթէտիքլէրինի պիլէ մախսուսէն
 ինքեար իտէր (գ) :

Խաչա պունճիլէյին թաղիմէր ատէթ օլտուգտան
 սօղրա՝ խաչարը պօյունլարընտան աշաղա ասմագ՝ գօլ-
 լարընտա նագշ իթմէք վէ էվին կէօնա կէօն էշ
 էասը իւզէրլէրինէ ըէամ իթմէք ատէթի տախի

(ա) Բալլիհոս Կօլանոս . Միլիտայ 31 : (բ) Սօղմ .
 Իլիտէ Թէլարիլա . Բ . 3 : (գ) Մին . Ֆէլ . Օգ-
 Լալ . սահ . 284 . Լալի . պտամ 1672 :

Թապիաթը ինչ կեղծիչ տիր : Հեմ տախի փեօրփեան-
 ճի- փեհրփեհ պերո- խաչար քիլիսէլէրտէ գու-
 լանըմագտա օլուպ՝ քիլիսէ էշեալարընըն իւղէրինտէ
 ըհամ օլունմագտա վէ ախէր խուսուսլորտա իսթիմալ
 օլունտուլար :

ՊԱՊ ԱԼԹԸՆՃԸ

ՓԱՓԱԶԱ ԿԻՒՆԱՏ ԻԳՐԱՐԸ ՎԷ ՔԷ-

ՓԱՐԷԹ ԱՄԷԼԼԵՐԻ

Արևնահը Ալլահա իգրար՝ վէ ծնտան թէվլէ իթմէք քիւլլիւյէն Ազիզ Քիթապլարա մուվաֆըզ վէ ազլմ մէտհէ շայան պիր շէյ տիր : Լաքին իշպու իքի շէյին հալա պազը Քիլիսէլէրտէ իճրա օլունմագտէ օլտուգլարը ուսուլ՝ եանի կիւնահը փափազա մախֆիտէ իգրար իթմէք՝ վէ ծնա միւքեաֆաթ տէյիւ քէֆարէթ ամէլէրի իճրա իթմէք՝ հէր վէճ՝ իլէ Ալլահըն Քէլամընա մուղայիր տիր . նէ տախի իլք Քրիսթիանլարըն իպրէթի պէյլէ պիր շէյ էյրէտիր : Իգրար՝ շիմի իճրա օլունմագպէ օլտուգլա ուսուլլէ՝ 1215 սէնէսինէ գապար մագարրէր օլմուլ պէյլէիքի , իի պու Բարիխպէ Իւլիանճի-Իննոլ կէնպիոս Փաթա ծնա մագարրէր իյլէիքի (ա) , վէ 1550 սէնէսինտէ՝ իշպու ային Ղարպ Քիլիսէսինտէ՝ Տրիտենդ սինաթոսուլտան սապիթ ու իպգա օլունուպ՝ օլ Քիլիսէտէ իգրարըն իպթիտա պիր սըրր օլունմասընըն վազլթը պու իտի (բ) :

Փափազա իգրարը սապիթ իթմէք իչիւն Ահաի ճէտիտաէն կէթիրիլէն իսպաթլար՝ ատէթա՝ Մապլ . Գ . 6 . վէ Ա Յոլէ . Ա . 9 միսիլու խանէլէր տիր , քի իգրար իչիւն սէյլէրլէր : Լաքին իշպու խանէլէրէ փէք ազ պիր տիգգաթ օլունտուգտա՝ ալնաշըլա պիլլէր քի , ծնլարըն մէրամը մախսուսէն պիր փափազա իգրար իթ-

(ա) Լաթէր . Սին . սէնէ 1215 , գան . 21 : (բ) Տրիպ . Սին . ճէճ . 14 . գան . 6—8 :

մէյի աղնաթմագ տէյիլ՝ իլլա թէվպէ իտիպ Ալլահա
 իգրար իթմէյի աղնաթմագ տըր, քի ծնսուզ՝ կիւնահ
 աֆվըղը էլէ կէլէմէզ: Յակոբոս Առաքեալըն մէքթիւ
 պիւնտէ Ե. 16 խանէ՝ քի ծնա պու գատար կիւվէնի
 յորլար՝ աշիքեար տըր քի տէյիլ թէնհատէ պիր զա
 թա՝ իլլա պիւրի պիւրիէ իգրար էթմէյի էջրէտիր: Օ
 րատա տէնիյոր քի, պիւրի պիւրիէնէ «ուարընընը իգ
 րար էտին, վէ Գաթապա կիւնահարընընը իգրար էտին տէ
 մէյոր. վէ պու թապիր՝ հէր նէ գատար իալգտան
 փափազա իգրար իթմէյի թալպա իտէր իսէ, օ գատար
 տախի փափազըտտան իալգա իգրար իթմէյի թալպա
 իտէր: Պու խոսուուս իչիւն Ազիղ Գիթապարտան պիր
 գաչ իանէլէր տահա կէօթէրիլըր. լաքին ծնլար իշպու
 թալիմի սատէճէ իսթիարէ իլէ էջրէտիր տէյիլ թահ
 մին օլունտուղու՝ վէ ծնլարըն իւղէրինէ սէյլէմէսի պի
 ղի էլիմիզտէ օլան մատտէտէն ուղագ կէօթիւրէճէյի է
 ճիլտէն՝ ծնլարը պիր եանա պրաղըրըզ:

Իգրար՝ շիմտիքի ղէմանլէրտէ իճրա օլունմագտա օլ
 տուղու կիպի՝ էսքի Գրիսթիանլարա մալիւմ տէյիլիտի:
 Հագիգաթ ծնլարըն՝ էքսօմօլյիսիս (Ἐξομολόγησις) իսմի ի
 լէ թապիր իթտիլքէրի իգրար՝ ճիւմէյէ գատիր Ալլա
 հըն հուզուրունտա վէ ճէմաաթըն հուզուրունտա պիր
 կիւնահ իգրարը վէ պիր Գիլիսէ թէրպիյէ ու թէտի
 պինտէն իպարէթ պիր շէյ օլուպ՝ թէնհա պիր փափա
 զա իգրար վէ ծնտան կիւնահ աֆվըղը էտինմէք տէյիլ
 իտի: Բարսեղ Կեսարացի (ա) վէ Ոսկեբերան (բ) միսիւ
 լու Հայրապետէր՝ աշիքեարէ էջրէտիրլէր քի, իգրար
 եալընըզ Ալլահա օլմալը տըր, վէ պիւթիւն Գիլիսէյէ
 օլտուն էախօտ թէք թէք Գիլիսէ խըզմէթճիլլէրինէ օլ
 տուն՝ հիչ պիր վէճ՝ իլէ ինսանա օլունմալը տէյիլ
 տիր: Իշպու իգրար՝ Գիլիսէ թէտիպի վէ թէրպիյէսի
 ղըմնընտա օլունտուղու վագրթ՝ ճիւմէ Գիլիսէին հո
 ղորոնիպա օլունտապ՝ ոատէճէ թէնհա պիր Եպիսկոպոսա
 էա պիր փափազա օլունմաղըտը. վէ պու՝ ամմէնին
 հուզուրունտա պիր կիւնահ իգրարը իտի: Լաքին պու՝

(ա) Բարս. Կէս. Հէ. Սաղ. Իււ. 8: (բ) Ոսկեբ. Վաղ 31. Իպր. Իււլէրինէ:

էկէրչի շիմաթի իճրա օլունմագտէ օլան փափագա թէն-
հա կիւնահա իգրարընտան փէք ֆարգը պիր շէյ իտի
խէ տէ , ազար ազար վէ տուլուլմազ տէրէճէ եալաշ
եալաշ օնուն մէյտանա կէլմէսինէ վէսիլէ օլտու :

Իւք իւչ տէհրլէրին Քրիսթիանլարընըն՝ իգրար վէ միւ-
քեաֆաթ տէտիքլէրի շէյ պու իտի : Պիր քիմսէ պիր
աչոգ կիւնահա տիւշտիյիւ ղէման , եախօա Քիլիսէնին
իլհագլըղնտան իխրաճ՝ օլունտուլու վագըթ՝ օլ քիմսէ
թէքրար Քիլիսէնին իլհագլըղնա կիրմէյէ իսթէտիյի
թագսիրտէ , ալագ կէօնիւլ իւք պէյան իտէր պագը
ամէլլէրին իճրասընը դապուլ իթմէյէ մէճպուր օլու-
րուտու . վէ պու ամէլլէր օլ քիմսէնին քէնտինի ինքեար
իթմէյէ հազրը վէ իլէտիյի ֆէնալըլա փիւշման վէ ճան
ու տիլտէն թէվլէ իթտիյինէ պիր նիշանէ օլուլ՝ պուն-
լարըն ճիւմիլէտի իւէ կէլէճէք ղէմանտէ արթըգ
էօյլէ իթմէյիպ՝ ամէլ ու հարաքէթինի տողրուլտուպ
խլահ խտէճէյինէ օնտան ալըլ իգրարը թալապ օլու-
նուրուտու : Պու պասպտէ օնտան մաթլուլ օլունան՝ ի-
քիյէ թագսիմ օլունուրուտու . Ա . աշիքեարէ կիւնահ-
լարընը իգրար իթմէք . Բ . ալագ կէօնիւլ իւք վէ նէֆ-
սինի ինքեար իթտիյինի կէօսթէրէն պագը ամէլլէր : Իմ-
տի իգրար վէ միւքեաֆաթ ամէլլէրի թագսիրլէրի պուն-
տան զուհր իյլէտի . լաքին պու՝ ֆիլ վագի Քիլիսէ
թէրպլիյէսի ու թէտիպլինտէն ղայրի պիր շէյ տէյիլ
իտի : Աէ պու միսիլուլ քիմսէլէրին հէր պիրինտէն մաթ-
լուլ օլունուրուտու , քի քէնտի կիւնահլարընը՝ կէօլ
եալլէլի վէ ահուզարլար վէ ֆիղանլար իլէ իգրար ի-
տիպ թէվլէ իթմէլլէրի իլէ՝ դասավէթտէ օլտուլլարընը
աշիքեար էյլէսինլէր : Իշպու դասավէթ ու էլէմ իղ-
հարինի պիր դաչ տէֆա թէքրարլամագ՝ վէ Քրիսթի-
անլարըն քէնտիլլէրի հագդընտա տուալար իտիպ շէֆա-
աթ իթմէլլէրի իլին եալլարմագ՝ օնլարա իգթիլգաի հալ-
տէն իտի :

Ալագ կէօնիւլ իւչէ տայիր օլան ամէլլէր՝ պագի ճէ-
մասթ սյագտա տուրուր իքէն օնլար տիղ իւղէրինտէ
իպատէթ իթմէք՝ շագլըգ վէ ֆէրրահլըգ իղհար իթ-
մէքտէն սագընմագ՝ չուլ կիյմէք վէ պաշէրինի քիւլ

իլէ Էօրթմէք՝ համամա կիթմէքտէն՝ զիյաֆէթլէրէ վէ սէյրլէրէ կիթմէքտէն վէ հէր կէօնա զէվգտէն սագրն մագ վէ պունուն կիպի ամէլլէր օլուպ՝ էրքէքլէր սաչլարընը քէսմէք վէ թրաչ օլմագ՝ վէ գարըլար սաչլարը Էօրիւլմէմիշ վէ պու հալէ մախսուս պիր նիգապ իլէ կէզմէք (ա) վէ պունուն կիպի նէֆսի ինքեար վէ ալագ կէօնիւլիւք իզհար իտիճի հարաքէթլէր իտի :

Լաքին պունուն ճիւմէսի՝ Ալապան ծարըն լասիւս . ո՛ր իէ խէլաս գալանմագ՝ էախօտ պու ամէլլէր կիւնահա գէլֆարէն օլմագ իլիան թային օլունմաղար իտի : Պունլար տան մերամ՝ աէյիլ Ալլահ իլէ սուլհ օլմագ՝ իլլա Քիլիսէ իլէ պարըլմագ իտի : Իսքի հայրապետլէր աչըգ աչըղա սէյլէրլէր քի , Քիլիսէ՝ էալընըզ քէնտինէ գարչօ օլունան գապահաթլար իչիւն աֆվլըգ թագտիմ իտէր . վէ հէր պիր կիւնահըն աֆվլըղընը՝ Ալլահ հէվալէ իտէր : Իչպու ըէյին թէքմիլէն պէյանի պապընտա՝ Կիօրիանսուն էլլիպէշինճի մէքթիւպիւնէ պագ , քի օնուն զիւիւմիւնէ օլ ասիրին ատէր միւլէլիֆլէրի տախի իթթիֆագ իթմիշլէր տիր :

Պիր սայիր խուսուս տախի խաթըրտա սագլանմաղա իգթիղալը սըրը քի , միւքեաֆաթ տէտիքլէրի ամէլլէրին ճիւմէսի՝ թէվպէ իտէնին հիւնիւ ըիղասընա պաղլը իտի : Քիլիսէ՝ օնլարը իճրա իթմէյէ հիչ քիմանէյի զօրլամաղ իտի : Պունլար՝ պիր ինայէթ ու իհսան միսիլու սըպարըչ օլունուր՝ վէ պիր ճէղա կիպի թային օլունմաղար իտի : Հիչ պիր քիմանէ՝ պու միւքեաֆաթ ամէլլէրինին իճրասընա՝ Եպիսկոպոստան էախօտ իխթիարտան էանի Քիլիսէ խատէմէսինտէն իղին օլմատրգճա՝ նամղէտ պիլէ գապուլ օլունմաղարը : Իչպու մատտէ իւզէրինէ՝ ճիւմէլէ Քիլիսէ թէվարիտի էաղան միւլէրիսլէր իթթիֆագ իթմիշլէր տիր :

Թարիտի 249տա թախթա չըգան Դեկոս իմփէլրաթօրուն կիւնլէրինտէ վուգու պուլան թարտ ու գօվալայըլտա իմանտան տիւչէն վէ պունուն իչիւն Քիլիսէ

(ա) Եսէք . Քիլիս . Ըար . Քիլ . Ե . սոհ . 28 . Վէ Հէրոն . Մէր . 30 . Վէ Տերգուր . Բեւլէ իւղէրինէ . Գ . 9 . Վէ Կիպր . Կիւնահա գէթէնլէր իու :

Իլէ պարըմագ իջին՝ իշպու միւքեաՓաթ ամէլէրինէ
 րուխասթ Թալապ իտէն քիմսէլէրին սայըսը օլ դատար
 չօգ օլմուշուտու քի, Եպիսկոպոս՝ մախսուէն Քիլիսէ
 խատէմէլէրի Թային իլլէմիշ իտի, քի աշիքեարէ Թէվ
 պէ ամէլէրինէ հաղըրլանմագ իջին օնլարըն իգրարընը
 տիյնէսինլէր: Իշպու մանսուպ տէօրտիւնճիւ տէհրին
 սօնուէնտա շարգ մէմլէքէթլէրինտէ պաթալ օլունմու
 շուտու. լաքին զարպ Քիլիսէլէրինտէ՝ վէ ալէլխուսուս
 րօմատա պագի գալմըշ իտի (ա): Լաքին մախսուէն
 խաթրտա պու սագլանմալը տըրքի, իշպու Քիլիսէ խա
 տէմէլէրինէ օլունան պու իգրար՝ Ալլահտան աֆվլըգ
 ալմագ իջին տէյիլ՝ իլլա սատէճէ Քիլիսէնին իմթիա
 զաթ ու հուգուգինի Թէքրարէն էլէ կէթիրմէք իջին
 օլուք իտի: Հադիգաթ՝ իգրար իպթիտա կիղլիճէ օլու
 նուր իտի իսէ տէ, սօղրա Թէվպէ ամէլէրինին իճրա
 սը իջին աշիքեար օլունմագ մերամը իլէ օլուր իտի. վէ
 օլ ասիրտէ՝ Էանի ալօրտիւնճիւ տէհրին սօնուէնտա՝ հիչ
 պիր Քիլիսէ խատէմէսի Ալլահըն իսմինտէ կիւնահ աֆվ
 լըղը վէրմէք գուվլէթինէ մալլըք օլմագ իտտիասընտա
 տէյիլիտի (բ): Լաքին իշպու՝ սօղրատան Թէվպէ վա
 փազլարը Թապիր օլունան խատէմէլէրին Թային օլուն
 մասը՝ օնտան սօղրաքի զէմանլարըն իգրար իտիճիլէրին
 (խոստովանահայրլարըն) իճատընա Եօլու հաղըրլատը
 ղընա շիւպէ Եօգ սուր:

Իլէ տէհրին Քիլիսէսինին շէտիտ Թէրպիյէ ու Թէ
 տիպ ուսուլու՝ Էավաշ Էավաշ սէօյլունտիւ. շէօյլէքի՝ Քի
 լիսէնին հուգուրունտա գաթիյէ լէ կիւնահլարը
 իգրար իթմէնին Էաքի աստէթի՝ պէշլինճի տէհրին օրթա
 սընտա մահվ օլմուշ իտի: Պիւթիւն Քիլիսէնին հու
 գուրունտա աշիքեարէ պիր իգրարըն Էէրինէ սալթ պիր
 փափազըն Էօնիւնտէ Թէնհա կիղլի իգրարլար օլունու
 րուտու (գ): Պաղը խուսուլարտա պու միսիլու պիր
 իգրար աշիքեարէ օգունուրուտու: Լաքին 440 իլէ 461

(ա) Սոյրաթէս Քիլ. Թէլ. Քիթ. Ե. Պապ 19. Վէ
 Սոյրմէնտա, Քիլ. Թէլ. Ե. 16: (բ) Պապ Երէօգ. Գի
 լիսէ Ռէվարիթի. Գ. 318—321: (գ) Մօսհայր Քիլ. Թէլ.
 ճիւ. Ա. սահ. 417:

սենեկերինն պէյնինտէ Փափաղդ սիւրէն պէյիւք տէ-
նիլէն Վոն Փափա՝ պունճիլէյին պիր իգրարըն աշի-
քեարէ օլունմասընը եասագ իյլէտի (ա) , վէ պունտան՝
Թէնհա վէ կիզլի իգրարըն ուսիլիննն խոխալի՝ ալէստէ-
վն ծնա վերիլըր : Իշպու ուսուլէ կէօրէ՝ Թանձին օլու-
նուրուտու քի՝ հէր պիր փափաղըն կիւնահար իգրար-
լարը տիյնէմէյիլէ՝ Թէվպէ խէն քիմսէ իլէ Ալլահըն
պէյնինտէ միանճըլդ իթմէյէ՝ վէ Ալլահըն իմինտէ
աֆվըդ Թագրիը իյլէմէյէ գուվլէթ ու հիւքիւմաթը
վարըտը : Լաքին պու ուսուլ պիլէ՝ ծնիւլիննճիւ տէհը-
տէ խոխալ օլունան կիզլի իգրարըն վէ փափաղըն կիւ-
նահ աֆվ իթմէսի ուսուլինտէն միէք Ֆարգը խաի :
Չիրա օ զէմանտէ՝ կիւնահարըն իգրարը՝ հէր տէսի նամրինէ
պրաղըլըլըպը , վէ Թէվպէ ամէլլէրի՝ պունտան պահա պի-
յապէ տիլիննն իրապէլիննն Բէր+ օլունմոլուպու , վէ Իճրասընա
հիւ տիմէյէ ճէպը օլունմաղըպը . հէմ պախի խոխաղա կիւնահ
աֆվ իթմէյէ գուվլէթ ու հիւքիւմէլի վար պէյիւ պան օլուն-
մաղըպը : Վէ պու Վոնոնն զէմանընտան սօղրա պիլէ
պիր կիւնահարըն՝ եա փափաղա Եախօտ Ալլահա
կիւնահարընը իգրար իթմէք խոսուսու՝ քէնտի ըէ-
յիննէ հէվպէ օլունմոլուտու (բ) :

Կիւնահ իգրարը՝ ծնիւլիննն պէհիւ գապար աֆվըդ
գաղանմանըն հէր վէճ՝ իլէ իգթիզալը պիր շարթը սա-
յըլմաղըտը , իլլա սատէճէ իսլահըն պիր վէսիլէսի սա-
յըլըր խաի . նիճէ քի օլ ատիրին իքի ազլմ՝ խօճալարը
օլան Կրաթիանոս վէ Պեսրոս Լօմպարտոս նամ ալիմ՝
լէրին Թէլիֆաթլէրինտէն պէյան օլուր (գ) : Հէմ
տախի օլ զէմանէ գատար խոխաղարա՝ պիր կիւնահար
աֆվ գուվլէթ ու հիւքիւմէլի վար կիւնահարըն . զիրա
իգրարտան սօղրա՝ « Պէն սէնի աֆվ խաերիմ » , ըէս-
մէն Թագրիը օլունան աֆվըդ սէօղլէրին էէրիննէ , ծն-

(ա) Մէպիւր Փափանըն Բէլիֆաթլէրիննէ պագ . Մէ+ .
130 . Եախօտ ախէր պամալարա կէօրէ Մէ+ . 80 : (բ) Շրէօգ
տիլին . Բէլ . Դ . 315—321 . վէ Գօլման տիլ . Եոտի
Բէլար . սահ . 346—347 . վէ Սէկէլ տիլ . Եոտի Բէլ . ճիւր .
Ա . սահ . 124—125 : (գ) Կրաթիանոս Բէլպէ Իւղէր . Գըսմ
Բ . սէպէպ 33 . վէ Պէպ . Լօմպ . Բիլիսայ Դ . ըի . 17 :

Լար « Ճիւմէյե գատիր Ալլահ սանա մերհամէթ իյ-
լէսին վէ սէնին կիւնահարընը աֆվ իյլէսին » տէյե-
րէք սատէճէ տուա խտերլերիտի (ա) : Ճէմահթտան պա-
յաղը պիր ատէմ էօնիւնտէ պիլէ իգրար իթմէյե ըուխ-
սաթ վարըտը (բ) . վէ պէօյիւք Ալպերթոս պու միտիլ-
լու պիր իգրարը սըրր էանի խորհուրդ գուվլէթինէ
մալիք թագրիր իյլէտի (գ) : Էկերչի կիւնահարը իգ-
րար իթմէք պիր պօրձ սայըլըր իտի իսէ տէ , պու
ճիւմէ հէր քէս իսթէտիյինէ կէօրէ եա մախֆիճէ եա-
լընըզ Ալլահա՛ եախօտ սէօզ իլէ պիր ատէմ հուզու-
րոնտա իգրար իյլէսին տէյիւ ըէյինէ պրաղըլմը-
լտը (դ) :

Օնիքինճի տէհրէտէք Ղարպ Բիլիսէսինտէ իշպու
խուսուս պէօյլէ իտի : Լաքին օնիքինճի վէ օնիւչիւնճիւ
տէհրլերտէ՛ պունտան Ֆարգլը զիւիւմէր զալիպ օլմա-
ղա պաշլատըլար . վէ պունլար իպթիտա եալընըզ ըյ-
ու զիւիւմէր իտի , լաքին սօլրատան՝ իշպու պապըն
պաշլանկըճընտա զիքր օլսուսուղու միտիլու՝ իւչիւնճիւ
Խնոպիէնտիոս նամ Փափատան պիր Ֆէրման իլէ մու-
գարրէր օլուսուղլար . շէօյլէ քի՛ հէր քէս՛ հիչ տէյիլ
իսէ երլտա պիր քերրէ օլսուն՝ փափաղա իգրար իթ-
մէլի իտի : Իշպու վագըթտան պէրու էօլաիւրիւճիւ կիւ-
նահար աֆվըլընը գազանմանըն եալընըզ էօլու՝ իգ-
րար իթմէք իիլէտաը (ե) վէ փափաղըն Ալլահըն պիր
վէքիլի կիպի իշպու աֆվըլըր վէրմէյե գատիր օլմանըն
վէ օնու վէրմէյե էալընըզ խափա գափիր օլսուղանտան զիւ-
իւմիւ իշթիհար պուլտու (զ) : Պունտան պէօյլէ օնիւ-
չիւնճիւ տէհրտէ օնլարըն պէյնինտէ իգրարտա կիւնահ
աֆվըլըր պապընտա տուա իթմէնին՝ էանի « Ալլահ
սանա մերհամէթ իյլէսին վէ կիւնահարընը աֆվ իյ-
լէսին » կիպի սէօղլերին ըուսումու արթըզ գուլանըլմազ

(ա) Պէպ . Լօմպ . քիլեսայ Դ . ըիս . 18 : (բ) Պէպ . Լօմպ .
քիլ . Դ . գըս . 17 . Տապ . 3 : (գ) Պէօյիւք Ալպերթոս քիլ . Դ .
գըս . 17 , Քասը 58 վէ 59 : (դ) Յով . Տալլէոս , մախֆի իգ-
րար իւղլերինէ . վէ աիւր 194 մեկըլիլիքիլ : (ե) Թովմա Ասպու-
ժաֆանտալիան գըսմ գ . Տապ . 84—90 : (զ) Թովմա Էինէ օ
քիլեսայ . գըսմ գ . Տապ . 8 . Քասը 1 վէ 2 :

օլտու . վէ փափաղ՝ « Պէն սանա ափվլոգ վերիւրիւ »
 վէ պունուն կիպի սէողէր տերիտի : Լաքին օլ ասիր
 տէ պիւն՝ Ալահա մահսուս օլան պիր գուվլէթի ին
 սանա վերիր պիր թալիմ տէյիւ՝ պունա գարըր աու
 րուրլարըր (ա) : Եօգարըրտա զիքր օլունան թալիմաթ
 շէր իշթիհար պուլմաղա պաշայրնճա , պայաղը ճէմա
 աթտան պիր քիմնէյէ իգրար իթմէնին աստէթի էլպէթ
 թէ գալըրըրլաղ :

Պու մինվալ իւզրէ կէօրիւրիւզ քի , իգրար իթմէնին
 շիմտիքի զէմանէրտէ պուլունսուղու ուսուլ՝ էսքի Քի
 լիսէլէրէ քիւլիւյէն նամալիւմ իտի , վէ զայէթ ա
 հէսթէ ահէսթէ մէյտանա չրգաղ , վէ Էֆէնտիմիզտէն
 Թա պին իու էիու սէնէ սօլրայա գաթար սապիթ օլմամը
 իտի :

Լաքին Էրմէնի Քիլիսէսի՝ իգրարը պու կիւնէրտէ
 օլտուղու ուսուլ իւզրէ պու զիքր օլունան վագըթլար
 տա պիլէ իլէմէզ իտի : Զիրա օնտէօրաիւնճիւ սէհր
 տէ Էաշայան Էօգարըրտա զիքր օլունմուշ Եէտիւնճի Բե
 նեդիկտոս նամ Փափա՝ Էրմէնիսթանըն փատիշահնա
 վէ Կաթուղիկասունա Էրմէնիսթանըն պաղը Էաղնըլըգ
 լարը իսուսուսունտա շէքվա իտեր , վէ օնլարըն պիր սի
 նաթոս վասիթասի իլէ աօղըւլմասընը թալասլ իտեր »
 վէ օլ Էաղնըլըրլարը 117յէ մայրսլ՝ 82 նճիտի իչիւն
 տեր քի , « Պիր ասէմ՝ Բասպըն Ալշամ թամամընա
 իլհագ օլմաղա իսթէտիլի վագըթ՝ պիր փափաղ պիր
 ալէսսէվի իգրար օգույուսլ՝ խալգ օնու փափաղըն աը
 աըսըրա սէջլէր . Լաքին մահիթիտէ պիր Էրմէնիսին փա
 փաղա իգրար իթտիլի փէք նատիր՝ Էա հիչ իթմէտի
 յի պիր շէյ տիր : Օնլար տերլէր վէ ինանըրլար քի՝
 պու ալէսսէվի իգրար՝ կիւնահլար ափվլըղնա քիֆա
 յէթ իտեր » (Բ) : Պուրտտա սէջլէնէն սէողէրտէն աղ
 նաղըրըր քի , Էկերչի օնլար պիր կէօնա իգրար իտերլէր
 իտի իսէ տէ , օլ միլլէթտէն շիմտի մաթլուպ օլունան

(ա) Թովմա քիլիսէսիւր 22 . ափվլոգ րէսի իու էր .
 վէ օնան Ապոստոլոսիտիտիտիտ . գըմ . Գ . մար 84 . Գասլ
 3 : (Բ) Բէյնալտու Քիլիսէ Բէվարիլի , 1341 սէնէ . նամերը
 45—49 :

ճախՖի իգրարտան Ֆարգլը պիր իգրար իտի : Իճտի
 շխմտիքի ստեղծ՝ սատեճէ ծնտերտիւնճիւ աեհնրին եւ
 րըսընտան՝ վէ պեղեի ծնտան տտիի չոգ սորթա ալեւ
 սեվի օլմուշ օլմալը սոլը : Օնլար աքանդ ախեր շերտի
 Գիլսեղեքսէն սորթա դապալ իյեաիւեր :

Պ Ա Պ Ե Ե Տ Ի Ն Ճ Ի

Թ Ե Պ Տ Ի Լ Ի Զ Ա Թ Ը Ն՝ Ե Ա Ն Ի Գ Ո Յ Ա Փ Ո .
Խ Ո Ի Թ Ի Ի Ն Ո Ի Ն Վ Է Բ Ա Պ Պ Ա Խ Շ Ա Մ
Թ Ա Ա Մ Ը Ի Ք Մ Ե Յ Ի Ն Ե Վ Է Շ Ե Բ Ա Պ Ը .
Ն Ա Ի Պ Ա Տ Ե Թ Օ Լ Ո Ի Ն Մ Ա Յ Ը Ն Ը Ն

Զ Ո Ի Հ Ո Ի Բ Ո Ի

Բ ապալըն Ախշամ Թաամընըն կքմէյի վէ շարապը՝
Քրիստոսոսան սահիհ Բէնիհէ վէ գանընա Բեպիլ Եա Բահվիլ
Յմաւընըն զիւիւմիւ՝ Էսքի Քրիսթիանըարա նամայիւմ իւ
տի : Շիմտիքի գապուլ օլունտուղու հիյէթտէ՝ իպթի
տա տօգուլղունճու տէհրտէ զուհր իյլէտի . լաքին օն
իւչիւնճիւ տէհրէ՝ Եանի իւչիւնճիւ Իննովկենտիոսուն
զէմանընա գատար ալէսսէվի գապուլ օլունմուշ տէյիլ
իտի . վէ Քիլիսէնին պիր Թալիյի օլմամըրտը , քի օլ
Փապիանըն Եէտի իլէ սապիթ օլունտու :

Քրիսթիանըղըն իլք տէհրէրինտէ՝ Բապալըն Ախշամ
Թաամը զայէթ ազիմ սատէլք իլէ իճրա օլունուրու
տու : Քրիսթիանըար քէնտի ումումի ճէմիյէթլէրի
նէ իրատէթ վիէշքէշէրի կէթիրիլէրիտի , քի օնլար
տան՝ Բապալըն Ախշամ Թաամընա իգթիզալը օլտուղու
գատար կքմէք վէ շէրապալընըրտը , վէ օնլարըն իւզէրինէ՝
Եպիսկօպոսուն Եէտի իլէ տուա օլունուրուտու , վէ խալք՝
Աֆն տէրիտի (ա) : Վէ օնտան սօղրա պու կքմէք վէ շէ
րապ՝ սարկաւազլարըն էլի իլէ խալքա տաղըրըրտը .
վէ պու ըուսում պիթտիքտէն սօղրա՝ մուհապպէթ զի
յաֆէթի տէտիքլէրի ատէթ իճրա օլունուրուտու :

(ա) Յոսոփիոս վկայ . իփինճի ճէլապ , սահ 98 , վէ սա
յիւ Եէրւերոփ :

Լաքին հիչ պիր քելամ սէօյլէնմէզ իտի, քի տօղ-
րու աղնաշըլարը թագտիրտէ, օլ Քրիսթիանլարըն էք-
մէք վէ շէրապըն Քրիստոսուն թէնի վէ դաննա թահ-
վիլ ու թէպտիլ օլտուղունու զանն իթտիքլէրինի կէօս-
թերէ: Հագիգաթ իշպու այնի՝ Քրիսթիանլարըն փէք
էսքի զէմանլէրինտէ պիլէ պաղըլարը՝ մէսէլա Յուստի-
նոս վկայ՝ Երանոս վէ սայիրլէրի պիր գուրպան՝ պիր
հէտիյէ թէամիյէ իտերլէր իտի. լաքին ծնլարըն պու
սէօղլէրինի քէնտիլլէրին պու մատտէ իւզէրինէ սէօյլէ-
տիքլէրի սայիր շէյլէր իլէ բուպար իթտիյիմիզտէ՝ ա-
շիքեար օլուր քի, պու սէօղլէր հարֆը հարֆընա աղ-
նաշըլմալը տէյիլ՝ իլա Բէմիլ վէ Բէլաի՝ սայըլմալը տըր-
լար: Օնլար իշպու այնի՝ Քրիստոս Էֆէնտիմիզին խաչ
իւզէրինտէ էյլէտիյի՝ կիւնահլար իջին աղիմ գուրպա-
նըն պիր նոսնանէ վէ Բէլաիի մէգամընտա սայարլարը-
տը. վէ Քրիստոսուն Ախլամ Թաամընտա գուրպան
օլտուղունու ինանմաղարըտը: Վէ պունու աշաղատա
իսպաթ իտէճէյիլ:

Պաղը թապիրլէր տախի գուլանըլըր ըտը, քի իլք
պագըշտա՝ էքմէքտէ վէ շէրապտա պիր թէպտիլ օլմագ-
լըգ պէյան իտերլէր կիպի կէօրիւնիւրլէր: Իշպու մի-
տիլու սէօղլէրի՝ Երանոս՝ Երուսաղէմլի կիւրեղ վէ սա-
յիրլէրի գուլանըլար: Լաքին ծնլարը թէֆթիշ էյլէ-
տիյիմիզտէ աշիքեար օլուր քի, պու թէպտիլլէրի՝ էանի
էքմէյին վէ շէրապըն սահիհ թէն վէ դանա տէօնտիւյիւ-
նիլ՝ պիր թապիաթ թէպտիլլէրի աղնաթմաղա մերամ
իթմէյօրլար. իլա ծնլարը՝ էանի շէրապը վէ էքմէյի
պիր տիւնեազի խըղմէթտէն այրըպ բուհանի խըղմէթ
թային իտեր պիր թէպտիլլէք պէյան իթմէք մերամ
իտէյօրլար: Օնլար տահա թապիաթտէ թէպտիլ օլմա-
մըշ պայաղը էքմէք վէ շէրապ սայարլարըտը:

Օնլարըն Ֆիքրի պու օլտուղու՝ իշպու շէյլէրտէն
պէյան օլունուր:

1. Օնլարըն՝ պու Բէպիլլէրի կէօնկերմէ՝ Իլիան գու-
տիպըլտըրը Էլէ Էլէ Էօրէւլէրպէն: Կիւրեղ (ս)՝ Ե-

բանոս (ա)՝ Գրիգոր Նիւսացի (բ) վէ սայիրէրի պունու՝ եազ եախօտ պիր մէզպահ էա պիր Բիլիսէ իհտա վէ Թագտիս օլունտուղու Թագտիրտէ օնլարա օլան Թէպտիլլիյէ՝ պայաղը ճէմաաթտան պիր քիմսէյէ Բիլիսէ խըզ մէթինէ նասպ օլմապ վասիթասի իլէ օլան Թէպտիլլիյէ՝ եէնիտէն տօղմամըզ պիր քիմսէյէ եէնիտէն տօղմապ վասիթասի իլէ օլան Թէպտիլլիյէ էմաալ պիր շէյ կէօսթէրիյօրլար : Իմօի հիչ քիմսէ իհտա վէ Թագտիս օլունմուշ եաղ՝ Թապիաթընը Թէպտիլլիյէ իթմիշ, եախօտ պիր մէզպահըն եափըմըզ օլտուղու Թաշ վէ քիրէճ՝ եա աղաճ վէ էնքսէրլէր էվլէլքի կիպի գալմատըզլարընը՝ եախօտ պիր քիլիսէնին քերէսթէլէրի վէ սայիր շէյլէրի Թագտիս օլունտուգտան սօղա պիր պայաղը խըզ մէթտէն ազիզ պիր խըզմէթէ այրըմըզ օլմալէրինտէն մաստա՝ օնլարա պիր Թէպտիլլիք օլտուղունու ասլա զանն իթմէզ : Քէգալիք հիչ քիմսէ Բիլիսէ խըզմէթի իչիւն Թագտիս օլմուշ քիմսէլէրի՝ վէ հէփ Բրիսթիանլարըն օլտուղու կիպի Ազիզ Բուհտան եէնիտէն տօղմուշ օլանլարը Թէնճէ Թապիաթլարընը Թէպտիլլիյէ իթմիշ ասլա զանն իթմէզ : Օնլար պու խուսուստա՝ այնի օնտան էվլէլ օլտուգլարը կիպի տիրլէր : Օնլարըն Թէնճէ Թապիաթլարը տէյիլմէմիշ տիր : Օնլար՝ Փագաթտիւնեալի վէ պայաղը խըզմէթլէրտէն այրըտ օլուս՝ ազիզ վէ բուհանի խըզմէթլէրէ Թախսիս օլունմուշլար աղը : Պունտան պէօլլէ՝ էկէր պու էմաալ ու Թէպտիլլիյէն պիր մանասը վար իսէ, Բասպըն Ախշամ Թաա մընըն էքմէյի վէ շէրասընտա պիր Թէպտիլլիք Թալիմի պիզէ էօրէտէմէզլէր . չիւն քի՝ օնլարա էօրնէք վէ էմաալ կէօսթէրիլէն շէյլէր հիչ պիր Թէպտիլլիյէ միւսլ Թէլա օլտուգլարը ասլա զանն օլունմամըզ աղը (գ) :

2 . Էստի Հայրապետէր ալիբարէ Թագրիւ Իրեւէր Ի, իհտա վէ Թագտիս օլունմուշ էքմէք վէ շէրաս՝ Բրիստոս Էֆէնտիմիզին Թէնիսին վէ գանընըն սաստէճէ էօրնէլէրի՝ նոմանէլէրի՝ Բէպիգլէրի՝ վէ օնլարա աղնաբան սու-

(ա) Երանոս Հեբեթի . Գարլու Քիլ . Դ . Պապ 34 . Գաու 6 : (բ) Գրիգ . Նիս . Ապֆիլիզ Իու . Ճիւ Դ . սահ . 369 : (գ) Faber's Difficulties of Romanism pp. 58—60 :

բեկեբե տիրէր : Վէ եալընըզ պու տէյիլ՝ իլլա հէր կէօնա եաղնը աղնաչըլմազ թէհլիքէսինաէն սագընա-
րագ՝ աշիքեարէ թագրիր իտէրլէր քի , Գրիսթիանլար
Բապպըն Սիւլամ թաամընըն ինճագըղընտա՝ Գրիստոս
Էֆէնաիմիզին ճիամանիճէ ասըլ թէնինի էեմեւլէր , վէ
ճիամանիճէ ասըլ գանընը իչմէզլէր : Իշպու մատտէ դա-
յէթ աղըր վէ մոհհիմ պիր մատտէ օլմաղըլա , հէմ
տէ՝ էսքի Հայրապետէրին պու խուսուստա նէ էօյ-
րէթաիքլէրինի պիլմէսի արդուլանաճագ պիր շէյ օլմա-
ղըլա , պուրատա՝ օնլարըն թէլիֆաթլէրինտէն պաղը իս-
թիխրաճլար կէթիրիրիզ :

Ա . Կղեմէս Աղէքսանդրացի իքինճի տէհրտէ տէր
քի , “ Չիւն քի Գրիստոս թագրիր էյլէտի քի սիզէ
վէրտիյիմ էքմէք պէնիմ թէնիմ տիր , վէ չիւն քի թէն
գան իլէ սուվարըլըյօր , պոււնուն իչիւն շէրապ՝ Բեմի-
լէն գան քէնիլէյօր : Չիրա Քէլամ , ” Եանի Գրիստոս՝
“ Բեմիլէն տիւրլիւ տիւրլիւ իսիմլէր իլէ՝ մէսէլա էթ
վէ թէն վէ թաամ վէ էքմէք վէ գան վէ սիւա Բեմիլէ
օլմանոյօր : Իմտի Ազիզ Քիթապ շէրապը Ազիզ գանըն
պիր «բըր Բեմիլէ սէօյլէյօր : Պունտան գաթը նաղար՝
Գրիստոս շէրապը միւպարէքլէյիպ տէտի . “ Ալըն ի-
չին , պու պէնիմ գանըմ տըր , , իւղիւմիւն գանը տըր :
Իմտի բուհա Փէրրահըզ վէրէն թագտիս օլունմուշշէր-
պէթ՝ Բեմիլէն « Բեմիլէն՝ կիւնասլար ափվըղը իչիւն
չօգլարըն ուղուրունա քէնտինի տէօքէն Քէլամը պէյան
իտէր , ” (ա) :

Բ . Իքինճի տէհրին սօնու՝ վէ իւչիւնճիւ տէհրին էվ
վէլէրի մէհէլէրինտէ եաշայան Տերտուղիանոս՝ իշպու
սէօզլէրի սէօյլէր . “ Ալլահ Ինճիլլէրինիզտէ պու մատ-
տէյի պէօյլէ ինճամ իյլէմիշ տիր , քի էքմէյէ քէնտի
թէնի տէյօր , շէօյլէ քի՝ սիզ պոււնտան օնուն էքմէյի
քէնտի թէնինին Բեմիլէն « Բեմիլէն օլմաղա նիճէ վէր-
տիյինի աղնայասընըզ , ” (բ) : Օ չօք քէրրէ տէյօր քի՝

(ա) Կղէմ . Աղէ . Paedagogus . Քիլ . Ա . պապ 6 .
վէ էինէ օրոքա , Քիլ . Գ . պապ 2 . վէ էինէ օրոքա .
Քիլ . Բ . պապ . 2 : (բ) Տերտուղ . Մարիիանոս գաղաղ .
Քիլ . Գ . 12 , 13 . սահ . 209 :

Քրիստոսուն թէնինէ թէչպիհ օլան էքմէք տիր (ա) : Վէ եալընըզ պու տէյիլ տիր, իլլա քէնտի հավվասը մըզըն էանի էլէրիմիզին, աղզըմըզըն, կէօղէրիմիզին, վէ հէվի տույուչարըմըզըն շէհատէթինէ իթիմասա իթմէյէ իգթիզալը օլտուղունու պիղէ էօյրէտէրէք տէյօր քի, « Չիրա հավվասըմըզըն », էանի տույուչարըմըզըն « սօղըուղունա ինանմալըյըղ . օլմայաքի՛ ծնլարըն սօղըուղունա՛ Քրիստոսուն քէնտիսի հագգընասա պիլէ վէսվէսէ իտէլիմ : Չին քի հավվասըմըզըն սօղըուղունա վէսվէսէ իթաիյիմիզ թագտիրտէ, ինթիմալտըր քի, Քրիստոս՝ շէյթանըն կէգքտէն տիւշտիյիլնիւ կէօրտիւյիւ պօշ խայալ իտի, էախօտ քէնտիսի հագգընասա Փէտէրին շէհատէթ իթաիյի սէսինի իշնթաիյի պօշ խայալ իտի, էախօտ Պէտրոսուն դայնանասընը սաղալթտըղընտա՛ ալտանմըշ իտի, էախօտ ինքի գոնընըն Ղէգքիսէ թագտիս իյլէտիյի շէրասպտա պիր Փարզը լէղէթ ալտը », տէմէյէ գուլաղուզանալըմ (բ) : Իշպու սէօղէր իլէ պու հայրասպետ աշիքէարէ տէմէք իսթէյօր քի, շին քի պիղ պու շէյլէրի տաթտըղըմըզտա վէ կէօրտիւյիլմիւզտէ ծնլարըն տահա էքմէք վէ շէրասպ օլտուղունու տաթար վէ կէօրիւրիւզ, ինանմալըյըղ քի՛ ծնլար թապիաթտէ վէ սուրէթտէ թէպտիլ օլմամըշ գալըրլար :

Գ . Իւշիւնճիւ տէհրտէ էաշայան Կիպրիանոս տէր քի, Շէրասպ իլէ՝ « տիգգաթ իթմէլիյիղ քի՛ Քրիստոսուն դանը կէօսթէրիլիյօր » (գ) :

Դ . Որոգինէս տախի տէօրտիւնճիւ տէհրտէ տէր քի՝ « Տիւնեավի էքմէք հիչ պիր խուսուստա սայիր պիր թաամտան Փարզը տէյիլ տիր » (դ) :

Ե . Տէօրտիւնճիւ տէհրտէ էաշայան Կուօթրիոս Կէսարացի էպէսէ վէ շէրասպ Քրիստոսուն թէնինին վէ գալըրլար :

(ա) Տէրգոուղ . Մարիմանոս . գալըլ . Գիլ . Գ . Պատր 14 : (բ) Տէրգոուղ . Ճան իւղէրինէ օլան իլմասընպոս : (գ) Կիպր . Եպիսոպ . 63 . Պատր . Օգոստիոս 1682 : (դ) Որոգ . Յուլ . Թէգիբ . Ճիլ 32 . Քասլ 16 . վէ Մապի . Թէգ . 893 :

նընըն թէշպիհ ու թէմսիլէրի տէյօր (ա) . վէ Յուլ հաննէսին Ննճիլինին ալթընճը պասպընտա պուլունան էֆէնտիֆիլին սէօղէրինէ՝ քի օրատա Գուրթարըճըմըղ թէշպիհ ու թէմսիլ իլէ Գրիսթիանլարըն ծնուն թէնիլնի էէմէսի վէ գանընը իջմէսի խուսուսունտա սէօյլէյօր՝ պու էսքի հայրապետ շէրհ վէրէրէք տէյօր քի , “ Զանն էթմէյին քի , իշպու թաշըարղըմ թէն խուսուսունտա՝ սայքի օ էէնմէլի սիր տէրիմ : Վէ զանն էթմէյին քի , պէն սիղէ՝ պու թապիլաթի ճիսմանի գանըմը իջմէյէ սիղէ սունարըմ . լաքին պիլին քի՝ պէնիմ սիղէ սէօյլէալիլիմ սէօղէր ըուհ վէ էօմիւր տիւրլէր . շէօյլէ քի պէնիմ՝ սէօղէրիմ՝ վէ նասիհաթլարըմ թէն վէ գան սըրօար : Օնլարը քէնտինէ գասպուլէտէն քիսնէ՝ պիր սէմավի էքմէք իլէ կիպի պէսլէնմէյիլէ պիր սէմավի էօմիւրէ հիսսէտար օլաճագ սըր , ” (բ) :

Զ . Տէօրտիւնճիւ տէհրատէ Կիւրեղ Երուսաղէմացի տէր քի , “ Զիրա էսմէյին Լէշպիհ ու Լէմսիլի ալթընտա՝ սանա ծնուն թէնի վէրիլիյօր . վէ շէրտըն Լէշպիհ ու Լէմսիլի ալթընտա՝ սանա ծնուն գանը վէրիլիյօր , քի պու վէճհ իլէ Գրիստոսուն թէնիլնտէն վէ գանընտան հիսսէտար օլուպ ծնուն իլէ պիր թէն վէ պիր գան օլասըն , ” (գ) :

Է . Գրիգոր Նիւսացի տախի տէօրտիւնճիւ տէհրատէ Բապպըն Ախշամ Թասամընա “ Գրիստոսուն գուրպանընըն աղիմ սըրրընըն թէշպիհի՝ ինսան ճիլնսինին խէլասընը իճրա էտէն գուրպանըն նուսանէսի վէ էօրնէյի տէր , ” (դ) :

Ը . Տէօրտիւնճիւ տէհրին աղիմ ըշղը օլան Օգոստինոս տէր քի , “ Բապպ՝ քէնտի թէնիլնին պիր նուսունէ վէ էօրնէյիլի կէօսթէրմէյէ մէրամ էյլէտիլինէ տէ , Պու պէնիմ գանըմ սըր տէմէյէ վէսվէսէ էթմէյօր , ” (է) : Վէ էինէ օ՝ էքմէյէ վէ շէրապա՝ “ Օնուն թէնիլնին վէ գանընըն սուլիթի , ” տէյօր : Վէ պիր պաշ

(ա) Ինճիլին իսպալ . գիլապընտա : (բ) Քիլիսէ Ասպոսա ծաբանուլիանու Գ . Քասլ 12 : (գ) Կիւրեղ պին Լալիի Կէօրպիւնճիւ սըրր . սահ . 217 : (դ) Գրիգ . Նաղ . Վալ Ա (է) Օգոստ . Ապիմանի . գարշը , պասպ է :

դա մահալտե Գրիստոս է՞ քենտիմիզի կեօթեքիյօր քի՞ շայրտլէրինե սեօյլէ տէր : " Պէնիմ սեօյլէտիյիմի բուհանիճէ աղնայն : Սիզ՝ իշպու կեօրտիւյրնիւզ ճիւսմանի Թէնի եէյէճէք տէյիլ սինիզ . վէ պէնի խաչա չըգա . քաճագ օլան քիմսէլէրին տէօքէճէք օլտուզու ճիւսմանի գանը իչէճէք տէյիլ սինիզ : Պիլ աքս՝ պէն սիզէ պիր սըրը էմը էյլէմիշիմ քի , էկէք ծու բուհանիճէ աղնաբասնը , սիզէ հայաթ վէքէճէք տիք : Պու՝ էկէրչի կեօրիւնիւր սիք վէճ՝ իլէ իճրա օլունմալը իսէ տէ , կեօրիւնմիզ պիր վէճ՝ իլէ աղնայլըմալը սըր " (ա) :

Թ . Պէշինճի տէհրտէ Թէոդօրէտոս տէր քի , " Սըբքանի Թէշպիհ ու Թէմսիլէր " (եանի էքմէք վէ շէրապ) " իհաա վէ Թադտիս օլունտուգլարընտան սօլրաքէնտի Թապրոթի մախսուսէլէրինի ղայս էԹմիզլէր . ղիւրա ծնար՝ ծնտան սօլրա՝ էվիլէլքի զաթտան վէ շէքիլտէն վէ ճինտտէն օլմաղա պագի գալըրլար " (բ) :

Ժ . Ալթընճը տէհրին Եպիսկոպոսլարընտան ԱՓրիզանըն Փագունտոս նամ պիր Եպիսկոպոսու տէր քի . " Հագիգաթ՝ տէյիլ քի էքմէք սահիհան ծնուն Թէնի՝ եախօս շէրապ սահիհան ծնուն գանը սըր . իլլա չիւն քի ծնլարըն իչին տէ ծնուն Թէնիին վէ գանընըն սըրըլարը պուլունուր " (գ) :

ԺԱ . Պէշինճի տէհրտէ՝ Գէլասիոս Փապա պիլէ տէր քի , " Լաքին էմիլին վէ շէրալըն՝ ղաթարը վէ Բապիալէրի Ձեմճիս օլմագան գալմալար . վէ սահիհան սըրըլարըն իճրասը վադաաաընտա Գրիստոսուն Թէնիին վէ գանընըն Եպիսկոպի վէ Եօրնէյի պէյան օլունուր " (դ) :

Պու միսիլու իսթիսրաճլէր տահա կէթիլիլէ պիլի . լաքին սրու գատարըլքի՛փայթթ էտէր : Պունլար հէր վէճ՝ իլէ իսպաթ էտէրլէր քի , էպիլ Բիլտէ իշպու այնի՝ Թէշպիհ վէ պիր ղէքք էտէրի սայարըլար . վէ շիմալքի ղէմանդէրտէ ինանըլտըզ կիպի՝ ծնտա Գրիստոսուն սահիհ Թէնի վէ գանընա տայիր պիր Թէպտիլլէք օլուր ինանմաղ իալ :

(ա) Օգոստ . 98 Սաղ . իադէր . շէրհ : (բ) Թէոդօր . Eranistes Ռափէալ . Բ : (գ) Փագոննա . Սինալ . Գաղէ . Զապագոլ . Քաւ Թ : (դ) Գէլասիոս Նէսեոր վէ Եպիսկոպի գարըլ . Bibliotheca Patrum . vol . IV , սահ . 422 :

3 - Թէպտիլի զաթ՝ եպիսոս Գոյայտոխուծիւն թա-
 ջլիմի էպի Բիլիսէնին թալիմի օլմասրղընը պէյան էտէն
 պիր միւլահագա սախի սու առը քի, օլ զէմանլէրին
 Վրիսթիան տիւշմանլարընըն՝ Վրիսթիանլարը՝ պուսու ի-
 նանարգլարը իչլուն զէվգէ ալորըլարը սալա օլմամըշ
 առը : Լաքին էյի աիլինմիշ պիր սահին վապասա տլոր
 քի, օնլարը՝ Քրիստոսա իպատէթ էթալքլէրի իչլուն
 զէվգլէնլրլէր իտի, հէմ՝ օնլարա՝ աղիզ Իւչպիրլիք թա-
 ջլիմի իչլուն տախի սիթէմ էտերլէրիտի : Օնլարըն սիթէմ
 լէրի իշպու թալիմլէրին օլ զէմանլէրտէ մէվճուա օլ-
 սուգլարընա իսպաթլար տլոր : Իմաի էկէր իշպու թէպ-
 տիլի զաթ թալիմի օլ զէմանլէրտէ մէվճուա օլսայրտը,
 օնլարըն օնու տախի մասքարալըղա ճէվլիրիպ զէվգէ ա-
 լաճապլէրի՝ հէման շիւպհէսիզ պիր շէյ կիպի կէօրիւ-
 նիւր . զիքա պու՝ պիր փուլթփէրէսթ քիմանին ագլ ու
 Ֆիքրիկէ՝ Վրիսթիանլարըն Իւչպիրլիք թալիմի գասար
 ագլէ զրատս պիր շէյ կէօրիւնէճէյիտի : Իմաի օնլա-
 րըն աքու սապուէ իշպու սիւքիւթիւ՝ պու թալիմիէ
 էպի Վրիսթիանլարըն ինանմասրղարը շէյլէրտէն օլսու-
 զունու իսպաթ էտեր :

Վրիսթիանլարըն էն պէպիւք տիւշմանլարընտան պի-
 ղի՝ Յուլիանոս իմփէրաթօր իտի : Պու՝ քիւչիւքտէ Վր-
 իսթիանըգոս թէրպիյէ օլունուպ՝ Վրիսթիանլարը իգ-
 րար էտեր իտի - լաքին պու աղիզ աինի էիւրէքտէն գա-
 պուլ էթմէմիշ օրոսլըւնտան՝ սօլրատան մուրթաալըղա
 սաքիւրպ փուլթփէրէսթ օլսու : Վէ պու՝ սիդգաթէ շա-
 յան պիր խուսուա առը քի, պու քիման՝ աակթա վաֆ-
 թիզ օլունմաւ՝ վէ Վիլիսէ մանաուլարընա պիլէ կիրմիշ
 օլուպ՝ Ինիմիա Վիլիսէսիստէ ումուսի ընթերցող էա-
 նի օգույսճու մէանէաինի քէսպ էթմիշիտի : Իմաի օ՝
 Վիլիսէնին հէփ թալիմլէրինէ վուդուֆ օլմուշ օլմալը ի-
 տի . վէ էկէք օ զէման պու թէպտիլի զաթ թալիմի
 սախի Վիլիսէնին թալիմլէրինտէն պիրի օլսայրտը, օ
 էլպէթթէ օնա սախի վուդուֆ օլմալը իտի : Լաքին
 քէնտի թէլիֆաթլէրի իչլնտէ պուսու սալա զիքը կթ-
 մէյօր :

Պու՝ ալիմ՝ վէ չօդ օգոււմուշ պիր քիման օլուպ՝ չօդ

քիթապար եազար . վէ պունըսըն իջինտէ՝ Բրիսթի-
անըղա գարը պիր Թէլիֆաթը վար խոի : Իշպու քի-
թապըն իջինտէ Բրիստոսուն Եւլահըղընը՝ Աղիզ Բուհ
վասիթասի իէ անա բահմինէ տիւշմսինի՝ պիքիր Մա-
րիամտան տօղմասընը վէ Ալահ կիպի իպատէթ օլուն-
մասընը՝ Բրիստոսուն տէմին Եարատըճըսը՝ Ալահըն
Օղու՝ Ալահըն Բէլամը վէ Փէտերին էմսալի վէ պե-
րասպերի օլմասը վէ Իւշպիրիյին Թալմաթէրինի վէ սա-
յիր չօդ խուսուսլար զէվգ ու մասգարալըլա ալըր :
Գալլէալըլար Թասպիր էյլէտիյի Բրիսթիանլարը՝ Բը-
րիստոս քէնտիլէրի իջին պիւ քէրէ գուրպան օլտու , վէ
պունուն իջին քէնտիլէրի հիւ գուրպան սունմաղլար տէ-
յիւ պիլէ զէվգէնիյի : Վէ պու ճիւմէ՝ էկէրջի օ՝ Բը-
րիսթիանըղա խուսուսլարի տէ պու գատար աճը օ-
լուա՝ օնլարը զէվգէնմէյէ սէպէպ վէրէճէք հէր պիր
քէօշէյի արայըպ պուլմաղա՝ մասսուսէն չալըշտը խոի
իսէ տէ , իշպու Թալմաթը սալա դէք էլմէիւ պիր , եա-
լսօտ հիւ տէյիլ իսէ օնա մէնսուպ պիր շէյ պիլէ իշա-
րէթ էթմէմիշ տիր : Եւքին էկէր պու Թալմաթ օ զէման-
լէրտէ սահիհան մէվճուտ օլսայըսը , պու միւմքի՞նմի ի-
տի : Պիղէ կէօրիւնիւր քի , հէր պիր պիղարաղ առէ-
մին ագըր դանմալը արը քի , պուրատա՝ Յուլիանոսուն
եազարըր զէման օլան տէօրտիւնճիւ տէհրտէ իշպու Թա-
լմաթ պիւթիւն պիւթիւնէ նամալիւմ օլտուղունա Թէք-
միլէն իսքեաթ էտէր իսպաթ վար (ա) :

Եքմէքտէ վէ շերասպտա Թասպիաթի Թէպտիլլիք իպ-
թիտա պէլինճի տէհրտէ շերետիկոս Եւալիքէստէն սա-
տըր օլտու , վէ օնտան ահէսթէ ահէսթէ Բիլլիսէ իջի-
նէ կիրմէտէ օլտու (բ) . Եւքին էքմէյին վէ շերասպըն
Բրիստոսան սահիհ Բէնիլէ վէ գաննա Թէպտիլ օլմասը
Թալմաթը շիմտիքի ինանըլարըր կիպի՝ տօղուղունճու
տէհրտէ իպթիտա զուհուր էտիպ պիր շուրութա պաղ-
լանտը :

Եւտիքէս իշպու Թասպիաթի Թէպտիլլիք Թալմա-
թընը իլք մէյտանա չրգարարըր զէման տէր ագապ թէ-

(ա) Փասկեր . Difficulties of Romanism. սահ . 100—102 :

(բ) Թէոդ . Միւսէսէլէ 2 . ճիւլ , 4 . սահ . 84 :

սոցորէտոս ընա դարչը տուրուս՝ պիր քիթապ էազար ,
 քի օ քիթապտա Ուզզապառ Վիլիսէսինին իթիդատրնը՝
 Ուզզապառ իսմինտէ պիր քիմսէնին աղըննա դօտուղու
 սէօզէր իլէ պէյան էտէր : Պու Ուզզապառ նամ խա-
 յալի դաթ Վիլիսէնին մուգարրէր վէքիլն մէգամընսա
 սէր քի , “ Զիրա սըբանի Բէպիհլէր ” (Էանի էսմէ վէ
 շէրապ) “ Բագաբիս օլանսոսագաան սօզրա՝ քէնպի Բագաբիսա-
 շէնսան լըգմաղար . Էիան քի օնար՝ էիլէ էսի դաբարըն-
 աս վէ հիյէԲէլէրինիէ վէ շէպէլէրինիէ գաւըրար , վէ օնար՝
 սյնի Բագաբիս օլանսոսագաան էվէլըպոսագաւը Կիպի Կէօրիանէ վէ
 դօգոնսապա պիլիլէր ” (ա) : Իմաի Թէոգորէտոսս կէօրիէ՝
 մուռն զէմանընտա Վիլիսէնին պու պապաէ իթիդատր
 պու իտի :

Բոմա Փապիասը Գէլասիոս տախի՝ իշպու թալիմաթէ
 դարչը կէլմէքտէ Թէոգորէտոս իլէ իթթիֆադ էտէր՝ վէ
 էօգարըսա կէօրտիլյիւմիւզ կիպի թագրիլ էտէր քի ,
 “ Էքմէյին վէ շէրապըն դաթը Եախօտ թապիաթը մէվ-
 ճուտ օլմագաան գալմաղ ” : Լաքին Ետիքէսիլէրէ է
 կէրչի Փապիանըն նուֆուղու իլէ պու վէճ՝ իլէ դարչը
 տուրուղուր իտի իսէ տէ , օնար քէնտի նէվիճաա
 թալիմաթիլէրինի սըգը սագլատըլար , շէօյլէ քի պուռնսան
 սօղրաքի Եանի ալթընճը տէհրտէ՝ Անտիդըու Եփրեմ ընա
 դարչը Եազմաղա քէնտիսինի մէճպուր սայսը : Օ տէր քի ,
 “ Աղը պաշընտա օլան հիլ պիր ատէմ՝ ԹուԹուրուր օլսուն
 ԹուԹուրմաղ օլսուն՝ կէօրիւնիւր օլսուն կէօրիւնմէղ օլսուն
 շէյլէրին թապիաթը պիր տիր տէմէղ : Պանճիլէյին՝ Իման Կէլիլ-
 ժիշ քիմէլէրպէն ալընան Վրիսպոսան Բէնի՝ քէնպի հըս օլանան
 (Էանի Կէօրիանէն , Իշիպիլէն , Բոս-Բոսան , վէ սայր Բարդար Ին-
 գոսյաւան) Բագաբիս օլանսոսագաան լըգմաղ , էկէրչի թագտիս գուվէ-
 թի վասիթասի իլէ պիր ըուհանի քէրէմ իլէ պիրլէշիր իսէ
 տէ ” (Բ) :

Պուռնսան ալիքեար օլունուր քի , պու թալիմաթ
 պիր հերետիկոսուն իճատքէրտէսի տիր , վէ պէշինճի
 հէմ ալթընճը տէհրլէրտէ՝ հերետիկոսըուգ միսալի զէմմ
 ու քէսա օլունտու :

Իսթանպօլտա՝ 754 Թարիխինտէ ճէմ օլան Եէտինճի

Դ (ա) Թէոգ . Միւր . 2 . ճիւր . 2 . սահ 85 : (Բ) Եփրեմ
 Ընտիւր . Եպիֆանէ գաւըր :

սահմանի սինաթոս թագրիւ էյլէտի քի, « Բրիտանոսունն եայրնըղ սահի՛ն թասվիր ու սուրէթի՛ թէչէքքիւրսե, » (էսնի՛ Բապպըն Ախշամ՝ Թասամէնտա) « Թագախա օլունան էքմէք վէ շերապ իտի, » (ա) . վէ պու մինվալ իւզըն իսսլաթ օլունուր քի՛ պու սինաթոս՝ Թէպալլի զաթ Թալիմաթընա ինանմաղ իտի : Լաքին օնտան սողրա 787 Թարիխինաէ իքինճի տէֆա Նիկիատա ճէմ օլան սինաթոս պու Թագրիւրի տէյիշտիքիպ՝ Թագրիւր էյլէտի քի՛ « Թէչէքքիւր՝ Բրիտանոսն Թէնինին վէ գանընն սալթ սուրէթի տէյիլ տիւր, իլլա Բրիտանոսն Թէնի վէ դանը՝ վէ օնլարըն սահի՛ն վէ գաթի վէ Թապիաթի քէնաղէրի տիւր, » (բ) : Պիր սինաթոս Թարաֆընտան պու Թալիմաթըն մադսուլ օլմասը հագգընտա վէրիլէն իլք Թագրիւր պու տուր : Լաքին պունա՛ էկերչի պու սինաթոստան նուֆուղ վէրիլաի իսէ տէ, տօգուղունճու տէհրէ գաթար ալէտսէվի գապուլ օլունն մամըրուր . վէ պիր Թէրթիպ ու ուսուլէ կիրմէմիշ՝ վէրէսմէն Թէսահիւպ օլունմամըշ իտի :

Պու Թալիմաթը Թէրթիպ ու ուսուլէ գօյան վէրէսմէն Թէսահիւպ էտէն իլք քիմսէ՛ Փասկասիոս Բապպրթոս նամ՝ պիր Ֆրանսըղ լուհարան իտի . վէ Բիքիսէ միւէրրիսլէրի պու Թալիմաթըն պապաւըր տէյիւպու քիմսէյի կէօսթէրիւրէր : Էկերչի պու մատտէնին իւղէրինէ պիր սինաթոս պիլէ գանուն գօտա իտի իսէ տէ՛ պու խուսուստա ալէմաէ ճարի օլան զիւլւմլէր վէ սէյլէյիլէր տիւրլիւ տիւրլիւ վէ գարարսըղ խոիլէր : Պու քիմսէ՛ իչպու մատտէ իւղէրինէ կաղարըր պիր քիթատա՛ պիլիտէնին պու պապաէ զիւլւմլէրինէ պիր գարար վէ սապիթիլք վէրմէյէ ճէհա էյլէտի (գ) : Պու քիմսէ՛ իտախա էտէրիտի քի, Թադսիստէն սողրա էքմէք վէ շերապտա եայրնըղ օնլարըն շէքլի վէ կէօրիւնիւշիւ գալըր, վէ օրատա Բրիտանոսն սահի՛ն Թէնի՛ կախօտ էթի վէ գանը հաղըր արր . վէ Ֆիլ վադի օրատա օլան՝ հէման պիլիրաի գօյան խաւըն իւղէրինաէ իտէնճէ լէտէն վէ

(ա) Փապեր . Difficulties of Romanism . սահ . 125 : (բ) Նիկիտի Ինիճի Սին . աթլ Ա : (գ) Փասի . Բապ . Բիլ . Բապպըն Թէնի վէ գանը իւպ . ճիւ 9 . սահ . 367—378 :

լէսի պու տէհրին միւկլիֆլէրի իտի, պու եկնի թալիմաթէ գարչը եաղտըսը: Տրութմար պունա գարչը օլ տէրէճէ շիտաթ իլէ եաղտը քի, պու թալիմաթըն տօսթլարընտան պաղտը՝ պու միւկլիֆլին թէլիֆաթլէրինի պօղանլար օլմուշ տէյիւ կէօսթէրմէյէ ճէհա կթտիլէր. լաքին սնլարըն ճէհալէրի պօշա ջըգտը: Պուրատա իշար օլունան քէյֆիյէթլէրաէն աշիքէար օլուր քի, պու թալիմաթ պու տէհրաէ կկերչի մէյաանա ջըգմըջ մէ թէսասհիւս օլունամագտէ իտի իսէ տէ, օնու սէվէնլէրաէն՝ օնա գարչը տուրանլար տահա ջօգ իտի: Էքսէրիյէթ՝ օնա հէք վէճիլէ զըտտ իտի:

Լաքին կկերչի իսթիտալարտա օնա ջօգ գարչը սուրուտու իտի իսէ տէ, աղար աղար եայըտը. շէյլէ քի՝ օնուճու տէհրաէ՝ Բապղըն Քաշամ Թատմընտա Գրիստոսուն սահիհ թէնի վէ գանը հաղըր պուլուն տուղունա հիչ պիր րէյ ու իթիգատլէրի օլմայան՝ եախօս թէն վէ գան զաթէն հաղըր աէյիւ իլլա ճանըն պիր աղիզ հարաքէթի իլէ գասուլ օլունուր ինանանլարըն միգտարի՝ օնտա Գրիստոսուն սահիհ թէնի վէ գանը հաղըր աղը ինանանլար տախի պուլունուրուա ու. լաքին պու զայէթ աղիմ պիր ճահիլլէք աէվրի իտի: Կշուր խուսուս իւզէրինէ պու միսիլու իթիգատ իսթիլաֆընըն պու ասիրաէ մէվճուտ օլուղըն՝ հէփ ալիմ միւկլիֆլէրաէն իգրար օլունուր: Բաթէրիտ (ա) վէ Կերպէթ կիպի միւկլիֆլէր՝ պու թալիմաթէ հիմայէթ էտէրէք եաղտըլար: Օպիր թարաֆտան Լանտէսին պաշ րահիպի շէրիկէր՝ Գրիստոսուն թէնի վէ գանը իւզէրինէ Հայրապետլէրաէն պու թալիմաթէ գարչը ջօգ իսթիլարաճլէր կկթիրտի (բ): Լաքին հէք նէ իսէ՝ իշպու տէհրաէ պու մատտէ իւզէրինէ պիր մախսուս միւճատէլէ օլմամըջտը:

Օն պիրինճի տէհրին օրթատընա գատար՝ իշպու իթիգատ իսթիլաֆը՝ թէհամիլլ օլունուպ՝ օնուն իչիւն հիչ քիմսէյէ թէքտիր օլունամաղտը: Լաքին 1043 սէնէսինաէ՝ Պերէնկարիտ իսմինաէ պիր ալիմ Փրանսըզ Գիլիսէ խատէմէսի՝ թէպաիլի զաթ թալիմաթընը աշի-

(ա) Բաթ. Մէթ. 6. Բապղըն Քէնի վէ գանը իւզէրինէ:

(բ) Փապրիտ Bibliotheca Ecclesiastica. սահ. 109:

քեարէ զէմմ' էյլէտի, վէ Սգօթօսուն զիւիւմիւնիւ՝ եա-
 նի էքիւք վէ շէրսպ Գրիստոսուն տէյիլ սահիհ թէ-
 նի վէ գանը՝ իլլա ծնլարըն թէշպիհ ու թէմսիլի օլտու-
 դունու թէսահիւպ էյլէտի (ա) : Օնուն զիւիւմէրի
 հէման նէշը օլտուգլարը կիսլի՝ անիտէ պիր միւճատէլէ
 պաշլատը : Օնուն իւզէրինէ էքի սինաթոս հիւքմ թադ-
 րիր էյլէտի, քի ծնլարըն պիրի 1050 թարիխինտէ Բօ-
 մասա՝ վէ օպիրի ծնտան սողրա Վէրգէլլիտէ Ճէմ օլ-
 տուլար . լաքին օ՝ պունլարըն հիչ պիրինտէ հազըր տէ-
 յիլլիտի : Թարիխի 1059 վէ 1078 վէ 1079տա՝ իւչ սի-
 նաթոսլար Ճէմ օլունտու, քի պունլարտա օ՝ տիւշմէն-
 լէրինին թէհտիտլէրի վէ գօրգութմալէրինտէն եէնիլմէ-
 սի իլէ՝ պիր տին իգրարը իմզալատը քի, ծնտա՝ քէն-
 տի ծնտան ագտէմքի զիւիւմէրինի րէստ էյլէտի : Օ-
 նուն՝ քէնտի տիւշմէնլէրինէ՝ տէյիլ գանաղընտան՝ իլ-
 լա գօրգուսունտան ույտուղու պունտան աշիքեար տըր
 քի, օ՝ ծնտան սողրա օլ իգրարընը կէրի ալլա՝ ծնտան
 էվլէլէքի զիւիւմէրինի թուլթարըր : Օնա գարըր օլան
 իշպու ումումի զաղապտէն ումումէն իալգըն իթիպա-
 րը ծնտան գալգաը . լաքին ծնուն տահա պիր չօգ սուսթ-
 լարը գալմըշ իտի : Եէտինճի Գրիգորիոս փափա պիլէ
 Պէրէնկարիոսուն զիւիւմէրինի՝ ծնուն տիւշմէնլէրինին-
 քինտէն տահա զ'յատէ մէյիլլի իտի (բ) :

Օնիքինճի տէհրտէ՝ Բասպըն Ախշամ Թասամը հագ-
 դընտա՝ եաղընըլ մէտրէսէլէրտէ տէյիլ՝ իլլա եաղըլան
 թէլ'ֆաթլէրտէ տախի տիւրլիւ վէ միւիթէլէֆ զիւիւմ-
 լէր թադրիր օլունուրուտու : Չօգ քիմսէլէր՝ էկէրջի
 Պէրէնկարիոսուն զիւիւմէրինի րէստ էթմէք իտախասըն-
 տա իտիլէր իսէ տէ, ծնտան չօգ պիր ֆարգլարը եօ-
 դուտու (գ) : Իլք Լաթէրան սինաթոսունտան էվլէլ
 հէր քէս Ախշամ Թասամընտա Գրիստոսուն հազըր օլ-
 մասընըն թարըր իուսուսունտա իսթէտիլի կիսլի տիւ-
 շիւնմէյէ աղատ իտի (դ) :

(ա) Պէրէնի . Լանիֆ . մէթ : (բ) Էտմ . Մարիլ-
 նու . Նէշը օլտանմալըլ զուգոտալիլէր իտաղին . Ճիւլ .
 4 . սահ . 99—108 . (գ) Մօսհայմ , Ճիւլ 2 . սահ .
 201 : (դ) Թօնսիւտ, Բասպըն Ախշ . Թասամ . Բիլի . 1 . սահ .
 146 :

Տէօրախնձիւ լաթէրան սինաթոսունա գատար իջ-
 պու մատակ իւզէրինէ օլան զիւլիւմէր պու հալսէ Ի-
 տի , քի 1218 սէնէսինսէ Իւչիւնձիւ Իննովկէնտիոս Փա-
 վիա Ֆէրման էյլէտի քի , թէպտիլի զաթ թալիմաթը՝
 շիմաի շէրգ Գիլիսէլէրինսէ թալիմ օլունտուղու կիպի՝
 Գիլիսէնին գապուլ էյլէտիյի թալիմաթը օլունն (ա) :
 Իկէրչի պու թալիմաթ իշթիհար պուլմուշ վէ չօգ եա-
 յըմըշ իտի իսէ սէ , չօգ քիմսէլէր օնու սահա գա-
 պուլ էթմէմիշէր իտի , վէ թա պու սինաթոսա գա-
 տար՝ հիչ պիր ումուլի վէ ալէսսէվի միւզաքէրէ իլէ
 նէ ինանըմալը օլտուղու գարար գըլլնմամըշ իտի : Լա-
 քին պէօյլէճէ պիր սինաթոս իլէ պունա գարար վէ-
 թիլմիշ իքէն տաիսի , պու խոլսուստա իլմի իլահի իօ-
 ճալարը պէյնինսէ՝ պիր չօգ մատտէլէր վէ ալէլիու-
 սուս թէպտիլի զաթըն թարղը իւզէրինէ միւճասէլէ օ-
 լունուրուտու : Իչպու միւճասէլէլէրին պաշըճա խո-
 սուսլարը իչիւն կիսլէր նամ միւէրրիիսին իք քիթա-
 պրնամ՝ Ծինձի պապրնտա 77նձի գըսմրնա միւրաճա-
 աթ օլունն : Պուրաստա իսթիխարաճէ եէրիմիզ եօգ
 տուր :

Պու վէճհիլէ կէօրիւնիւր քի , իչպու թալիմաթ՝ Բաս-
 պէրթոմէն աշիքէարէ թագաիմ օլունան զէմանսէն՝ եա-
 նի 831 թարիխինսէն պէրու 400 սէնէ միգտարի միւ-
 ճասէլէ օլունմուշ տուր , վէ պու գատար միւզաքէրէ-
 լէրսէն սօղրա՝ էնճամը սապիթ օլունմուշ թալիմաթ
 օլտու իսէ սէ , եինէ օնուն իւզէրինէ իսթիլաֆ վա-
 ըրար : Իկէր պու՝ պիր Աղիզ Գիլիսէլէրին ինանտըղը օլտայը-
 տը , պու միսիլիւ միւճասէլէլէր օնուն իւզէրինէ սա-
 լա օլմագըտը : Օնուն իւզէրինէ օլան իսթիլաֆ՝ օնուն
 նէվ իճաստ պիր շէյ օլտուղունա պիր իսպաթ
 արը :

Լաքին կըմէնի Գիլիսէսի պունու՝ զլիք օլունան
 զէմանսէն ալթը իւզ սէնէ սօղրայա գատար գապուլ
 էթմէմիշ իտի . վէ պու եօգարտա զլիք օլունան օն-

(ա) Լաթ . Սին . Կէօրիւնիւն . Սին . Իգրարընտ ,
 Պապ 1 :

տէօրտիւնճիւ տէհրտէ հաղըմը՝ Ետինճի Բէնէգիկտոս Փափանըն հաղսըղը Թահրիրաթտէն իսպաթ օլունուր : Պունտան կէօրիւնիւր քի , մեղքիւր Փափա Էրմէնիսթանս Կաթուղիկոսունս մէքթիւպլէր՝ վէ վէքիլէր պիլէ կէօն- աէրմիշ իտի , քի Էրմէնիլէրին՝ քէնտինին ծնլարը հաղ- նըշըգտա զանն էթտիլի խուսուսլարտա իթիգատլէրի նէ օլտուղունու էյրէնսին : Վէ պու սլապտէ ճէվապ- լար ալմըշտը . լաքին պիր պաշգա մէքթիւպլէր՝ “ Պիզ՝ պու միսիլու ճէվապլէր իլէ սիզ՝ վէ Բիւշիւք Էրմէնիս- թանըն հէման օ Քիլիսէսի չօդ շէյլէր խուսուսունտա սահիհան վէ խիւլիւսանէ նէ ինանտըղընըղը էյի էյրէն- մէյէ գատիր օլամատըգ . վէ հիչ սալա գատիր տէյիլ- իզ ” տէյիւ գանմատըղընս շիքէայէթ էտէր : Պու մէք- թուպտէ պիր դաչ շէյ տահա սէյլէտիքտէն սողրա՝ օ Էրմէնիլէրին վէ Կաթուղիկոսունս ըտտ էյլէտիքլէրի պա- զը Թալիմաթլարը զիքը էտէր . վէ սայիրլէրտէն մաա- տա պիրինի պու սէօղլէր իլէ պէյան էտէր քի , “ Բը- ըիստոսունս Թէնի՝ Թագալիսին սէօղլէրինաէն սողրա սա- յրտա՝ պիքիր Մարիամտան սողտուղու վէ խաչ իւղէ- ըինաէ գուրպան օլտուղու միգտարը դալըր ” : Իմաթ պունտան կէօրիւնիւր քի , պու մէքթուպլաշմագտան սող- ըրա , վէ Էրմէնիլէրին պու խուսուստա զիւիւմիւնիւ էյ- ընմէք իչիւն մախսուսէն օրայա կիտէն վէքիլէրտէն սող- ըրա , Փափա պուլտու քի , Էրմէնիլէր օլ վագըթտա՝ էանի 1351 Թարիխինտէ՝ պունտան 500 սէնէ էվիլէ՝ Թէպտիլի զաթ Թալիմինի տահա գապուլ էթմէմիշլէր իտի (ա) : Պու Թալիմ՝ ծնտան սողրա ծնլարըն արասըն- տա նէ Թարիխտէ իշթահար պուլտուղունս գարար վէր- մէյէ գատիր տէյիլիզ . լաքին շու իսպաթ օլունմուշ տուր քի , պու ծնտէօրտիւնճիւ տէհրին օրթասընտան սողրա օլմալը տըր :

Իչպու Թէպտիլի զաթ Թալիմինէ պու Թալիմ տա- խի պաղլանմը՝ վէ պիրլէշմիշ տիր , քի Թագալիստէն սողրա Քրիստոս պիր տէփա քէնտինի խաչըն իւղէրին- տէ պիր գանլը գուրպան սունմուշ իքէն՝ էինէ փափա-

(ա) Բայնապու , 1351 Թարիխ :

զոն վասիթասի իլէ տիրելէրին վէ էօլլէլէրին ուղուրու-
նա պիր գանսըլ գուպան սունուլուր :

Պու՝ Քրիստոսուն թէքրար պէ թէքրար գուրպան
սունուլմասը թալիմի՝ Ալահն Քէլամընըն էյրէթտիլ-
նէ թապան թապանա զըտտ տըր : Զիրա Պօլոս Ա
Աաքեալ՝ Իպր . Թ . 28տէ աշխատէ տէր քի , “ Քէ-
լալիք Քրիստոս չօգ քիմսէլէրին կիւնահարընը գալարը-
մադ իչիւն պիր թէրէ սունուլուպ ” . վէ . Ժ . 10տա
տէր քի , “ Քրիստոսուն թէնինին պիր թէրէ սունուլ-
մասը վասիթասի իլէ ազիլէնմիշիլ ” . վէ ելինէ Թ .
26տա տէր քի , “ Չիւն քի օ՝ տիւնեանըն գուրուլմա-
սընտան պէրու չօգ տէֆա էլէմ չէքմէք լազըմ կէլի-
րիտի . տամա շիմաի ասըրլարըն թէքմիլլնտէ՝ քէնտինին
գուրպանը վասիթասի իլէ կիւնահըն իպթալ օլմասը ի-
չիւն՝ ՊԻՐ ՔԵՐՐԷՆ աշխատը օլմուշ տուր ” :
Պու սօղոսքի խանէտէ Աաքեալ՝ աշխատը տըր քի , օ-
նուն չօ թէրէ սունուլմասընըն միւլհազասընա պիլէ ա-
ջրգտան զըտտ սուրույօր : վէ քէլալիք Աաքեալ եի-
նէ պու մէթթուպուն Ի . 27տինտէ տէր քի , օնուն չօգ
գուրպանըլար էյլէմէյէ ինթիաճը եօգտուր , նիճէքի քեա-
հինէր տայիմա գուրպանըլար սունարլարըտը . “ Զիրա ,
տէյօր Աաքեալ , “ ՔԵՆ ՏԻՆԻ սունմաղըլա պու-
նու ՊԻՐ ՔԵՐՐԷՆ էյլէտի ” :

Թալիմի մէղքիւր Ազիլ Քիթապարտան էյրէտիլ-
մէտիլի միտիլլէ՝ Քրիսթիանըզըն իլք կիւնէլէրինտէ տա-
խի պիլլինմէմիշ իտի : Հապիգաթ Հայրապետէրտէն պա-
ղըլարը՝ մէսէլա Վիւրեղ (ա) վէ Ռսկեբերան էքմէյէ վէ
չէրապա “ պիր ազիլ վէ հլյպէթլու գուրպան ” , “ պիր
հլյպէթլու սըրը ” , վէ պունուն կիպի իւնվանէր վէրի-
յօրլար : Լաքին հալա եօգարրոտա կէօսթերիլմիշ տիր
քի , պու՝ սալթ թէմսիլէն վէ թէշպիհէն պիր սէյլէ-
յիշ իտի : Օնլարըն մերամը՝ սահիհան պիր գուրպան
տըր տէյիւ տէյիլ՝ իլլա Քրիստոսուն կիւնահար իչիւն
էյլէտիլի ազիմ՝ գուրպանըն պիր թէմսիլ ու թէշպիհի
տիր տէյիւ ալնաթմադ տըր : Պու օնլարըն թէլիֆաթ-

(ա) Վիւր . Տիւ Բալ . սպէր . 5 :

շէրինտէն աշխբեար արը : Ոսկեբերան Իպր . Մէթութու-
 պու իւղէրինէ վաղընտա Յիւնճիւ գրամընտա տէր քի ,
 “ Պիզ հէր կիւն (գուրպան) սո՛ւնմայօրմոյուզ : Պէլի
 սունարըզ , լաքին էջլէ պիր թարղտէ քի , Քրիստոստան
 էօւլի-ժիանին սաւլի դէրէնի անարըզ : Պիզ տայիմա հէման
 օ շէյի սունարըզ , եախօտ տահա սահիհի՛ հէման
 օ պիր շէյին զիքրինի անարըզ , : Օգոստինոս սախի պու
 զիւիւմիւ թագախիմ էտէրէք տէր . “ Քրիսթիանլար Քը-
 ռիստոսուն թէնինին վէ գանընըն սունմասը վէ օնա
 իշնապ օլմայարը իլէ , պիր քերրէ սունուլմուշ գուր-
 պանըն զիքրինի անարլար , (*) : Հէմ Բապպըն Ախշամ
 Թաամընա՝ “ Պու՝ մանատա պիր գուրպան արը . չիւն
 քի օ՝ Քրիստոսուն գուրպանը էօրթուսունուն զիքրինի
 պէյան էտէն պիր սըսը արը , տէր (Բ) : Օ պու խու-
 սուսուն իւղէրինէ ուզուն ուզատի սէջլէյիպ՝ իշպու ա-
 լէա իշարէթէրի թագախիմ էտէր . “ Սահիհ գուրպան
 պունտան իպարէթ տիր քի , ճան սէմալի մուհապպէ-
 թին աթէշի իլէ թութուշուպ՝ քէնտիսինի պիւթիւն պիւ-
 թիւնէ Ալլահա թէսլիմ էտէր : Պու միսիլիւ պիր Ֆի-
 քիր հալինտէն սասորը օլան հէր պիր հարաքէթ պու-
 նուն կիպի գուրպան արը . Ալլահըն Ֆիտա օլունմուշ
 պիւթիւն միւլքիւ՝ աղիղէրին ճէմաաթը օլ ումումի գուր-
 պան արը քի , օլ աղիմ պաշ քէահիին վասիթասը
 իլէ Ալլահա սունուլու , քի օ՝ պիղիմ իչիւն քէնտիսինի
 սունտու , քի պիղ օնուն էօրնէյինէ ույմաղըլա , պուն-
 ճիլէյին պէջիւք պիր պաշըն վիւճիւաիւ օլալմ . Բապ-
 պըն Ախշամ Թաամընըն պէյան էյլէտիլի գուրպան
 պու տուր . Քրիստոսուն գուրպանընտա ճէմաաթ տա-
 խի հէման օ զէման քէնտիսինի Ալլահա գուրպան կէթի-
 ըրը : Եանի Քրիսթիան իշնապըղընտա՝ Քրիստոսուն
 գուրպանը զիքրինին եանան աթէշի իչինտէ պու Ֆիքիր
 վար քի , իշլաս էաիճլէ իման վասիթասը իլէ պիր-
 լէշէրէք Ալլահա պիր ճէմաաթ օլուրլար՝ Ֆիտա օլտուգ-
 լարը կիպի իշլաս էաիճլէ բուհտա ույմաղըլա , քէն-
 տիլէրինի պիւթիւն պիւթիւնէ Ալլահա սունարլար . շէյ-

(*) Փօստոս գարլը . Բիւ . 20 . Պապ 18 : (Բ)
 Եիւն օրապ . պապ . 21 :

լէ քի, ընլար՝ քիւլլիւյէն Ալլահըն օլսոմլար վէ ընա խըզմէթ էթսինլէր, » (ա) :

Իմտի Հայրապետէր Բապարն Ախշամ Թաամընա՝ պիր գուրպան տէտիքլէրի գէման՝ ընլարըն սէյլէյիլինի թէշպիհէն աղնամալլադ : Եօղիսէ՝ ընլարըն աջոգ իլէ թիմսիլանէ սէյլէյիլէրինտէ պիր իթթիլաֆ վար, վէ ընլարըն պիր սէօղիւ՝ օպիրինէ ույմադ վէ մուղայիք օլմուշ օլուք :

Լաքին էկերջի պու սէյլէյիշ իպթիտա սատէճէ թէշպիհ՝ ու թէմսիլանէ իտի իսէ տէ, վագըթ կէչտիք-ճէ՝ հարֆը հարֆընա աղնաշըլմաղա պաշատը . շէյլ-լէ քի՝ ալթընճը տէհրտէ Բապարն Ախշամ Թաամը էօլիւլէր վէ տիրիլէր իջին պիր սըրրանի գուվլէթէ մալթէ՝ հարֆը հարֆընա պիր գուրպան սայըլմասը չօգ քիմսէլէրին զիւիւմիւ օլմաղա պաշատը : Պու սյնին հագ-գընտա պէյլէ պիր զիւիւմ՝ օլ տէհրտէ պուլլուտու-ղու կիպի Պէյիւք Գրիգորիոս Փախանըն թագրիլի իլէ գալիլէնտի : Լաքին օ՝ թահմին օլունան գուրպանա պիր սըրրանի գուվլէթ վէրիլը իքէն, օպիր թարաֆտան տէր քի Եօգարըտա իսթիխրաճ օլունան Օգոստինոսուն տէ-տիլինէ կէօրէ՝ կէրէք տիր քի, պիր քիմսէ քէնտիսինի պիւթիւն պիւթիւնէ Ալլահա թէպլիմ՝ էյլէսին : Օ տէր քի, « Հագիգաթ պու՝ պիղիմ իջին Ալլահա օղէման պիր գուրպան օլուր քի, պիղ քէնտիմիղի գուրպան էտէրիզ » :

Պու թալիմ պու մինվալ իւզրէ մէյտանա չըգարը-լըպ պիր չօգ եայըլտը . լաքին ընալթընճը տէհրէ գա-տար Գիլիսէնին գապուլ օլունմուշ թալիմի օլմամըշ իտի : Հագիգաթ պիր չօգ եայըլմըշ իտի . լաքին իպ-թիտա Տրիտէնդ սինաթոսունտան՝ պիր գաչ ամէլինտէ վէ ալէլ խուսուս էիրմի իքինճի մէճլիսինտէ (Պ . 2) սապիթ օլունտու :

Բապարն Ախշամ Թաամընն էմէնիէ վէ շէրապըն էի-տէնէ գալըրմաֆ Քէ ժուրա սէճալէ գըլմաֆ ապէնի :

Բապարն Ախշամ Թաամընըն էքմէյիլի վէ շէրապը-նը՝ ճէմաաթա տաղըթմագտան էվլէլ իուլգ ընլարը

էնօրսինն աէյիւ եիւքսէյէ դալտըրմագ վէ ընլարա սէճ տէ գըլմագ ատէթի՝ տէօրտիւնճիւ վէ պէշինճի տէհրէր տէ պիր դաչ մահալտէ իճրա օլունուր պիր ատէթ ի տի իսէ տէ, ալէսսէվի վէ ումումի պիր շէյ տէյիլտի : Բուժմ Բիլիսէսինտէ եէտինճի տէհրտէն՝ վէ Լաթին Բիլիսէսինտէ ընպիրինճի տէհրտէն պէրու պու ատէթ ու մումի օլմաղա պաչլատը . Լաթին Բիլիսէսինտէ պուն տան էվվէլ պու միսիլլիւ պիր ատէթին զիբրի պիլէ օլմայօր : Օնեէտինճի տէհրին պիր մէշուր Լաթին միւ էրրիիսի օլան Պօնա նամ միւէրրիս պիպիերվա իգրար էտէր քի (*), պունու թէվարիստէ պունտան իլէրի պուլամայրզ, վէ պու իգրարը Բօմա Բիլիսէսինին էն մէշուր միւէրրիսլէրի տախի էտէր :

Լաթին էլիերչի էքմէք վէ շէրապ պու թարիստէ էիւք սէյէ գալտըրըր իտի իսէ տէ, պունտան մէրամ՝ ընլարա սէճտէ օլունմագ տէյիլ՝ իլլա Բրիտտոսուն իսաչա չըգարըլտըրընը թէչպիհէն պէյան էթմէք իտի : Պու՝ 715 թարիսինտէ Իսթանպօլ փաթրիսի Գերմանոստան (Բ) թագրիր օլունուր, հէմ տախի պալատէ զիբր օլունան Պօնա միւէրրիստէն պէյլէ շէհատէթ օլունուր : Պու միսիլլիւ սէճտէ մէրամ՝ օլունմատըրը՝ իչպու միւլահազալարտան աշիքեար տըր : (1) Էքմէյին վէ շէրապըն՝ էսքի Բրիսթիանլարտան՝ թապիսթլէրինի թէպտիլ էթմէզլէր ինանըլտըրը՝ նիճէ քի էօգարըտա պէյան էյլէմիշիզ, պիր իսպաթ տըր քի, պէյլէ պիր սէճտէ մէրամ օլունմագ իտի : (2) Էսքի միւէլլիֆլէրին հիչ պիրի պէյլէ պիր սէճտէ զիբր էթմէյօր : Էկէր պէյլէ պիր շէյ մէվճուս օլայրաը, ընլարըն ընու սիւքիւթ իլէ կէչիպ ասլա զիբր էթմէյէճէքլէրի ինանըլմագ պիր շէյ տիր : (3) Փութփերէսթլէրին Բրիսթիանլարա գարը սէյլէտիքլէրի սիթէմլէր պէյինտէ՝ էանի ընլար կիւնէէ՝ պիր էչէք պաչընա՝ իսաչա չըգմըր վէ էօլմիւշ ատէմլէրէ իպատէթ էտէրլէր տէյիւ էյլէտիքլէրի իֆթիրալար արասընտա՝ էքմէյէ վէ շէրապա

(*) Պօնա Լիւսուրէա Իւլ . Բիլ . 2 . Պապ . 13 . 4ըմ
2 : (Բ) German. Theoria Rer. Divin. Bibl. Patr. Gr. Lat.
T. 2 p. 163 .

Խալատեթ էտէյօրլար տէյիւ ծնլար իչլւն սէյլէնախյի
 օլմատը : Իկէր պու միսիլլիւ պիր շեքեայէթէ վէսիլէ
 վէրէճէք կէօրիւնիւր պիր մատտէ օլայրտը՝ շիմտիքի հաւ
 տէ չօդ քէրրէ օլտուղու միսիլլիւ օ ղէման տախի Բը-
 ըիսթիանըգտա գուսուր պուլմաղա կէօղիւ աչք օլան
 փութփէրէսթլէրին էյլէ էտէճէքլէրի՝ մուսլահաթըն թա-
 պիսթընա ղայէթ մուլաֆըդ պիր քէյֆիլէթ տիր : (4)
 Իսքի Լիթուրեա քիթասպարընտա Բասպըն Ախշամ Թա-
 ամընա շիմտի շէրգի Բիլիսէլէրինին Լիթուրեա քիթասպ-
 արընտա օլտուղու կիպի՝ տուալէր՝ թէշէքքիւրլէր վէ ի-
 լահիլէր եօգ տուր : (5) Իսքի Բրիսթիանլար փութ-
 փէրէսթլէրէ՝ սաղըր վէ տիլսիղ վէ տուլիուսու օլմայան
 վէ ճանսըղ օլուպ առէմլէրին օմուղարընտա կէօթիւ-
 ըիւլմէյէ միւհթաճ օլան վէ եէրէ տիւշաիւքլէրինտէ դալգ-
 մաղա դատիր օլմայան շէյլէրէ՝ խըրսըղարտան էմին
 գալմադ իչլւն պէքճիլէրէ միւհթաճ օլան վէ աթէշտէն՝
 հավատան՝ փաստան՝ գուրթտան վէ սայիր վէճիլէ կէ-
 լէն ղիյանլէրտէն էմին օլմայան շէյլէրէ՝ պօղուլմաղա վէ
 Ֆարէլէրաէն վէ սայիր հայվանլարտան եէնմէյէ մուս-
 թէլա օլան շէյլէրէ խպատէթ էտէյօրլար տէյիւ դար-
 ջը սէյլլըրլէրիտի : Իմտի էկէր ծնլարըն պէյնինտէ Բասպ-
 պըն Ախշամ Թաամընա՝ եա սուրէթլէրէ՝ եա էսքի
 էսէրլէր ու քէմիլլէրէ՝ եա խաչարա սէճտէ ու խպա-
 տէթ էթմէսի առէթ օլմուշ խտի խտէ , փութփէրէսթ-
 լէրէ դարջը աօլա պու միսիլլիւ սէօղլէր սէյլէյէմէղ-
 էր խտի • չիւնքի՝ քէնտիլէրի տախի հէման օ սիթէմէ
 միւսթահագ օլուլարըտը (ա) :

Իչպու Բասպըն Ախշամ Թաամընըն էքմէյինէ վէ շէ-
 րասպընա սէճտէ ու խպատէթ դըլմագ՝ թէպտիլի ղաթ
 թալիմինէ սըգը սըգըյա պէնտ օլտուղու աշիքեար տըր •
 վէ թէվարիիտէն խպատ օլուսուր քի , իքիսի տէ պիր
 ղէմանտէ մէյտանա չըգտըլար :

Վէ պու միսիլլիւ խպատէթ ծնիւլլւնճիւ տէհրէ գա-
 տար ումուլի պիր առէթ օլմուշ տէյիլ խտի • վէ օ-
 նու խպթիտա Բիլիսէլէրէ սօգան 1203 թարիխինտէ
 Կարգինալ Վիտօ խտի : Վէ պու առէթ 1217 թա-

(ա) Պինկոս էսքի Բիլիսէլէրի Բիլի • Բիլի • 25 • Պատ 5 :

րիսինատէ Հօնորրիօս Փափանքն (ա) պիտ Ֆէրմանը իլէ,
հէմ ծնտան պիտ դաջ սէնէ սօղրա Օնուանձու Գրիգոր
րիօս Փափանքն էէտի իլէ մուգարէր օլունտու (բ) :
Լաբին ծնիւջիւնձիւ տէհրաէն էվվէլ պու միսիլլիւ սէճ,
տէ վէ իպատէթին էսէրի պիլէ պուլունմաղ :

Պու ատէթին Ահաի ճէտիտէ պիւթիւն պիւթիւնէ
մուղայիր օլտուղունու տուրու պ իսպաթ էթմէյէ հա-
ճէթիմիլ էօգ տուր . ջիւլքի օ ծնուն սալթ պիտ մա-
հալինէ տէյիլ իլլա ծնուն կէրէք էազըսընա վէ կէրէք
րուհունա հէր պիտ վէճհիլէ զըտտ տըր :

Լաբին պիլ՝ էկէրջի շիմաի Քիլիսէէրին Բապպըն
Ախշամ Թաամը իսուուսունտա էօյրէթտիլէրի Թալի-
մաթլէրէ վէ իճրա էյլէտիլէրի ամէլէրէ տայիր պու վէճ-
հիլէ սէօյլէտիք իսէ տէ , մէրամըմըլ Բապպըն Ախշամ
Թաամընըն ազիզ այնինի սալա Թահգիր էթմէք՝ էա-
խօտ այարընը ալապլաթմապ տէյիլ տիր : Խայըր . պու
Բապպըն քէնտիսինտէն Թային օլունտուլու միսիլլիւ
ղայէթ ազիզ վէ մուհիմ պիտ ային տիր , վէ հէր պիտ
խալիա Քրիսթիան ծնու աղիմ տինտարըլ իլէ տիգգաթ
էթմէյէ պօրձլու տուր : Պիր ատէմին էօմրիւնտէ՝ Քը-
րիստոսուն գըրըմըլ Թէնինին վէ տէօքիւլմիշ գանընըն
Թէմսիլ ու Թէշպիհէրինի ալմագտան ղիյատէ ազիզ
վէ աղըր իշ էօգ տուր : Զիրա էկէրջի էքմէք վէ շէ-
րապ Քրիստոսուն սահիհան Թէնինէ վէ գանընա Թէպ-
տիլ օլմաղար իսէ տէ , պու ճիւմլէ ծնլարը իման իլէ
ալանլարըն հէր պիրինէ րուհանիճէ հազըր տըր , վէ
քէնտիսինի ծնլարա պէյան էտէր , վէ ծնլարը միւսարէք-
լէր : Հէմ տախի պու՝ Քրիսթիանա իհսան օլունան
էն աղիմ քէրէմ ու ինայէթլէրին պիրի տիր , քի ճէ-
լալէ վարմըլ օլան Բապպըն՝ պու մինվալ իւզըն մու-
հապպէթինի զըքը էյլէսին . զիրա պու՝ սաղ իման իլէ՝
ալապ կէծնիւլիւք իլէ՝ վէ էիւրէքտէն լայըգսըլ օլմա-
նըն պիտ տուլուլու իլէ վէ Քրիստոսուն աճայրպ մեր-
համէթինին վուգուՓլուլու իլէ իճրա օլունտուղու Թապ-
տիրտէ , Քրիսթիանա տէյիլ սատէճէ Թէսէլլի՝ իլլա

(ա) Mabill. Museum Ital. T. II p. 235 : (բ) Ֆէրման
Օնուանձու Գրիգ . Փոթ , Բիթ , 3 . Գըմ 4է . Պապ . 10 :

քուհանի դուզվէթ վէ պէսլէնմէք սախի վէրիւ : Իմտի
 պու աղիզ այնի՝ խէրաս էտիճնին հէր պիւր սահիհ
 շայիրտի իճրա էթմէլի տէր :

ՊԱՊ ՍԵՔՒՉԻՆՃԻ

ՓԱԲԼԵՑԻՃԻ ԱԹԷՇԻՆ ԵԱՆԻ ՔԱՒԱ

ՐԱՆ ԹԱԼԻՄԻՆԻՆ ԶՈՒՀՈՒՐՈՒ :

Իշպուռ թալիմ էջրէտիր քի, էօլիւմտէն սօղրա ճանն կիւնահտան՝ խաբէնճէ ու էղիյէթէր չէքմէք վասիդասի իլէ փաբլէնիր, վէ պու՝ ալէլսուսուս պիր փաբլէյիճի աթէչ վասիթասը իլէ օլուր :

Պու զիւլում՝ փուլթիէրէսթլէքտէն ալընմա օլտուղու իհթիմալի զալիպ տիր : Փուլթիէրէսթլէքտէն պիր չօղու պու միսիլլիւ զիւլումէր սահիպի օլտուղլարը՝ հէր պիր շիւպհէտէն խարիճ տիր . վէ փուլթիէրէսթ Ֆէյլէսօֆու մէշնուր Պղատոն՝ աչըգ աչըղա էջրէտիր խտի քի, ճանլարըն պաղըսը պիր միգտար վագըթ ճէհէննէմտէ տուրուպ՝ շէտիտ խաբէնճէլէր վասիթասը իլէ փաբլանարագ աֆվըգ էլէ կէթիրտիքտէն սօղրա խէլաս պուլաճագլար (ա) : Պու փաբլէյիճի ուսուլուն թէսահիւպ էտիճիսինին պիրի օլան Կարգինալ Պէլլարօին (բ) պիլէ՝ պու թալիմէ պիր խսպթ տէյիւ էսքի փուլթիէրէսթլէրին օնա ինանսըղլարընը կէթիրիր . այնի շունուն կիպի քի, փուլթիէրէսթլէրին ինանսըղլարը սօղրու օլմայը . քի պու ուսուլէ ույունճա հէփիմիզ փուլթիէրէսթ օլմալըյը : Հայրապետլէրտէն պիր գաչը՝ մէսէլա Որոգինէս՝ Օգոստինոս՝ վէ Հերոնիմոս պիլէ՝ փաբլէյիճի աթէչ թալիմինէ էագաչըր զիւլումէր թագրիր էթտիլէր : Պուն

(ա) Ե-սէբիս . Praeparatio Evangelica գիլ . 2 .
պապ 38 : (բ) Պէլլար . Փո+ . Ամէչ ի-ւ . գիլ . 1 .
Պապ . 2 :

լար՝ Պղատոն ֆէյլէսօֆոնն իլմի ֆէյլէսօֆլուզ ուսուլու-
նա զահիպ օլուպ պու ուսուլէ ազիմ րաղպէթ էթտիք-
լէրինտէն էօթիւրիւ շիւպհէ եօդ տուր քի , ծնլար պու
զիւիւմիւ ծնտան ալարլար , զիրա ծնլար պունու՝ Ինճիլտէն
ալմըջ օլամաղար . չինն քի Ինճիլտէ՝ պու զիւիւմէ եար-
տըմ սուրէթի պիլէ կէօսթէրիր ասլա պիր էսէր պուլուն-
մազ : Լաքին պունլար՝ էկէրջի պիր փաքլէյիճի Թէրթիպ
խուսուսունտա սէյլէմիչէր իտի իսէ տէ , շիմտիքի էյրէ-
տիլէն փաքլէյիճի աթէշտէն չօդ Ֆարգը պիր շէյ ի-
տի : Օնլար զիւիւմ էտէրլէր իտի քի , ինպանըն էն է-
յիսինտէ պիլէ՝ պազը մէրթէպէ գուսուր եափըջմըջ
գալըր , վէ շէրաաթ կիւնիւնտէ պու ծնունն իւզէրինտէ
պուլունաճագ տըր . վէ պունտան գուրթուլմագ իչինն
ծնլար Թաճմին էտէրլէր իտի քի , սօն կիւնիւնն ալէֆ-
լէրինտէն կէչմէք իճապ էտէր իտի , վէ պունտան փէյ-
ղամպէրլէր վէ Աւաքեալլար պիլէ մէսէլպ Դանիէլ՝ վէ
Եզէկիէլ՝ վէ Աւետարանիչ Յովհաննէս վէ պիքիւր Մա-
րիամ տաիսի պերի վէ ազատ տէյիլտիլէր : Լաքին
պու տիգգաթ օլունմալը տըր քի , ծնլար՝ խիւլէա է-
տէրլէրիտի քի պու աթէշ Թէճրիւպէսի շէրաաթ կիւ-
նիւնտէ՝ սալթ պիր քէրրէ վուգու պուլաճաղըտը , վէ
պու կիւնքի զանն օլունան փաքլէյիճի աթէշ կիպի պիր
տալիմ գալլ էտիճի Ֆուրուն օլաճագ տէյիլ իտի : Հէր
նէ իսէ Օգոստինոս պու պապտէ փէք գամի պիր ի-
թիմատ իլէ եազմայօր : Օ՝ տէյօր քի , “ Ինանըլմազ
շէյ տէյիլ . օլա պիլըր . . . : Պու պէյլէմի օլաճագ
տէյիւ մալիւմ տէյիլ տիր . . . պունա զըտտ սէյ-
լէյէմէմ , զիրա Ինիսիմալ քըր քի պու կէրչէք օլունն ” :

Իլք տէճրլէրին Հայրապետլերի պու Թալիմէ ինան-
մատըղլարը՝ քինտի Թէլիֆաթլէրինտէն ալլքեար տըր :

1 . Պօղիկարպոս՝ քի 167 սէնէսինտէ վէֆաթ էյ-
լէտի , էկէրջի էօլիւլէրտէն տիրիլմէք խուսուսու իւզէ-
րինէ Թէֆսիլէն սէյլէյօր իսէ տէ , փաքլէյիճի աթէ-
շի ասլա զիքը էթմէյօր (ա) : Իկէր օ՝ պու Թալիմէ ի-
նանայըտը , ծնու պուրատա զիքը էթմէ՞ զմիտի :

2. Իբրև՞նձի տէ՛հրտէ Աթէնագորաս տախի էօլիւլէրաէն տիրիլմէնին իւղէրինէ պիր թէլլիֆաթ եաղտը՝ վէ կէօրիւնիւր քի, էկէր օ՝ պու թալիմէ իթիդատ էթմիլ օլայլտը, եաղտըղը մաստէ ծնու զիքը էթմէյէ մէ՛ճ պուր էաէ՛ճէյիաի. լաքին օ ծնու ասլա զիքը իթմէյօր (ս) :

3. Եինէ իբրև՞նձի տէ՛հրտէ Իգնատիոս տախի՝ աշիքեարէ սէօյլէր քի, “ Էօնիւմիւղտէ՝ օպիր տիւնեատէ՝ սալթ իքի հալ կէօրիւրիւղ, քի պիրի էօմիւր վէ պիրի էօլիւմ հալի տիր. շէօյլէ քի՝ հէր պիր կէօջէն՝ քէնտիսինէ մուվաֆրդ օլան հալէ կէօջէ՛ճէք տիր ” (բ) : Փաքլէյի՛ճի աթէշտէն սղնաշըլան միսիլու պիր իւչիւնձիւ հալ հագգընտա հիչ պիր շէյ սէօյլէմէյօր :

4. Կղէմէս Աղէքսանդրացի՝ քի իւչիւնձիւ տէ՛հրին էվլէլնտէ վէֆաթ էյլէտի՝ թագրիր էաէր.քի, “ Պիղ՝ պիր քէրրէ պու տիւնեատան կէօջտիւլիւմիւղ թագտիրտէ, արթըգ օպիր տիւնեատէ պիղէ՛նէ իղրաւէնէնէն թէվպէ էթմէյէ պիր էէր գալըր ” (գ) : Պու պիր սէօյլէյիլ տիր քի, էկէր փաքլէյի՛ճի աթէշէ ինանայլտը, էլպէթթէ պունու տէմէյէ՛ճէյիաի :

5. Իւչիւնձիւ տէ՛հրտէ Կիսպրիանոս տէր քի, “ Պիղ՝ պիր քէրրէ պուրատան կէօջտիւքտէն սօղրա, պիղէ՛ արթըգ պիր թէվպէ էէրի եօգ տուր, արթըգ պիր սուլէ իճրասը օլամաղ ” : Վէ իման կէթիրմիլ քիմնէ խուսուսունտա սէօյլէյէրէք տէր քի, “ Օ՝ տիպէ էօլիւմիւրէն սօլրա՝ պիր Ռապրէէ էօլիւմիւրէլիւնէ կէլէր ” (դ) :

Պունձիլէյին աշիքեար օլունուր քի, իւք իւչ տէ՛հրլէրտէ՝ պու թալիմ նամալիւմ խի. վէ տէօրտիւնձիւ տէ՛հրտէ Օգոստինոսուն վէ ախէրլէրին գուլանարգլարը թապիրլէր պիլէ՝ ծնու շիմաի գասպուլ օլունտուղու կիպի էօյրէթմէղլէր : Լաքին էկէրջի՝ իշպու թէ՛ճնիս վէ շիւպհէլի զիւիւմլէրտէն փաքլէյի՛ճի աթէլթալիմի աջդտան աջդա չըգարըլամաղ իսէ տէ, ճանլար

(ս) Անէնագ . էօլիւ . պիրիւ . սահ . 143—219 :
 (բ) Իգն . Մալիւնէ Ռէլիւս . գըմ 5 : (գ) Կղէմ . Ալէ . Ա Կրիւն . Ռէլիւս . գըմ 23—27 : (դ) Մէլիւս . Դէլիւս . սահ . 196 :

էջիւմանէն սօղրա պիր կէօնա աթէշ վասիթասի իլէ փաքէնէճէգ տէյիւ զիւիւմ էթմէսի՝ պիր չօգ էայրլմըշ իտի : Պու զիւիւմէր պէշինճի տէհրտէ մէյտանա ջրգաղար (ա) , վէ ալթընճը տէհրտէ՝ պէօյիւք Գրիգորիոս Փափանըն նուֆուզու իլէ սապիթ օլուպ՝ սահա ումուժի օլտուլար : Օ՝ պու տիւնեատան կէօչէն քիմանէլէր բուհլարընըն չէքսիլքէրի իսքէնճէլէրինի թէսիրլէ նադլիյէթլէր իլէ թարիֆ՝ վէ ընլարըն պազը գուրպանլար վասիթասի իլէ հաֆիֆլէնմէսինի պէյան էյլէտի (բ) : Պու զէմանտէն սօղրա իշպու թալիմ կիթտիքճէ իթիպար պուլմագտա օլուպ՝ ազար ազար էն ճամը շիմտիքի պուլընտուզու սուրէթէ գարար դըլտը : Լաքին 1439 սէնէսիսիէ Վաֆի օլտի Փլըրէնլա սիսա Ռոստանա գապար՝ պիր Քարդի ային կիպի սայըմալըք : Օն ալթընճը տէհրտէ Տրիտենդ սինաթոսու տախի պուլնոս՝ Գիլիսէտէն գապուլ օլունաճագ պիր կէրէքլէք տէյիւ թագրիւր էյլէտի : Օնտան պէրու պու թալիմ Բօմա Գիլիսէսինին պիր թալիմի օլուպ՝ ընա պիր պէօյիւք իրատ փուենարը օլտու :

Բում վէ էրմէնի Գիլիսէլէրի պու թալիմի սէօզ իլէ բէատ էտերլէր իսէ տէ , էինէ էօլիւլէր իչիւն տուալար սուենարլար . Լաքին էօլիւլէր իչիւն օլունան հէր պիր տուատան աղնաշըլըր քի , ընլարըն հալի տիրիլէրին նիյազլարը իլէ սահա էյիյէ թէպտիլ օլունապիլիւր իթիգատ օլունույօր : Լաքին պու տախի հէման փաքէյիճի աթէշ զիւիւմիւ գատար էաղըրճ՝ վէ Ազիլ Գիթապլարըն թային էյլէմէտիյի պիր ային սիր :

Ազիլ Գիթապլարըն իշպու մատտէ իւզէրինէ էօյրէթաիքլէրի՝ պիր գաչ սէօզլէր իլէ պէյան օլունա պիլիւր : Ազիլ Գիթապլարտա՝ պունա նուֆուզ վէրիւր ասլա պիր շէյ պուլընմաղ : Պունա մուղայիր զիւիւմտէ օլանըն հէր պիրինի սապլէթ էտերիլ , քի Ազիլ Գիթապլարտան՝ սօղրու թէֆսիր օլունտուզու թագաիրտէ՝ պու թալիմէ վէսիլէ վէրէն պիր թէք խանէ կէօսթէրէ :

(ա) Մօսկայ՝ ճիւղ . Ա . սահ . 106 : (բ) Գրիգ . Գեօ . Միւսէտէն . Գիլ . Գ . գապ . 39 . ի Գիլ . Գ . 23 . սահ . 40 , 45 :

պիլիրսէ կէօսթէրսին : Օնտա պունու պիլ աքս ըէտտ
 էտէն չօգ խանէլէր պուլունուր . վէ պուրատա զէնկին
 քիմսէ իլէ Ղաղարոսուն թէմսիլինի զլքր էթմէք քի-
 ֆայէթ էտէր : Ղուի . ԺԶ . 19—30 : Ճէհէննէմին ա-
 լէֆլէրի իչինտէ իսքէնճէ չէքէն պու միսիլու պիլ քիմ-
 աէյէ տէնտի քի , “ Սիզին իլէ պիզիմ արամըզտա պիլ
 պէօյիւք հէնտէք գայիմ օլունմուչ , քի պուրատան , ” (էա-
 նի կէօքտէն) “ սիզէ կէչմէք իսթէյէնլէր գատիր օլմա-
 յալար , հէմ օրատան , ” (էանի ճէհէննէմտէն) “ պի-
 զէ կէչմէյէլէր , ” : Պուրատա՝ մատտէյի միւմքիւնիւ մէր-
 թէպէ էյի ալնատըր սէօղէր իլէ թաստիգ օլունուր
 քի , իսքէնճէ մահալինտէն ապլա պիլ գուրթուլան հիչ
 պիլ վէճհ իլէ օլմայաճագ տըր , վէ հայաթտա օլան-
 լարտան օնլար իչիւն հէր նէ գատար հէրարէթլի վէ
 խիւլիւսանէ տուալէր սունուլաս տախի , օնլար օլ քէն-
 տիլէրի իլէ կէօքտէ օլանլարըն պէյնինտէ գայիմ օլան
 “ պէօյիւք հէնտէյի , ” կէչմէյէ գատիր օլմայաճագլար :
 Հէմ Առաքեալարըն իպրէթինտէ տախի պու թալիմէ
 գուլաղուզլայաճագ պիլ էսէր էօգ տուր :

ՊԱՊ ՏՕԳՈՒԶՈՒՆՃՈՒ

ԷՕԼԻՒԼԷՐ ԻԶԻՒՆ ԼԻԹՈՒՐԵԱ

ԵԱԽՕՏ ՊԱՏԱՐԱԳ

Լեւոնիկը իջին Լիթուրեա օգունմագ ատէթինէ եօլ կէօսթէրէճէք՝ Ազիղ Քիթապարտա հիչ պիր շէ պուլունմագ : Վէ Քիլիսէնին իւք տէհըլէրինատէ տախի պունուն ապլա պիր էսէրի եօգ տուր : Շէհալէրին մէ զարլարընտա վէ ճէնաղէլէրտէ՝ Բապարն Սիշամ Թաամընըն րէսմ ու այնինի իճրա էթմէք պիր ատէթ վար իտի . վէ պազըլարըն գըյասընա կէօրէ՝ աղիղէր վէ էօլիւլէր իջին Լիթուրեալար օգունմանըն ատէթի՝ պունտան տօլայը զուհըր էթմիշ տիր : Էօլիւլէրին Ջալարընգա Բապարն Ախշամ Թաամընըն սատէճէ պիր իճրասընը էթմէք զիւիւմինտէն՝ էօլիւլէրին քէնտիլէրի իջին մախտուսէն Լիթուրեա օգունմագտան Փայիտէ կէօրէճէքլէր զիւիւմինտէ կէչմէսի գօլայ պիր շէյ օլմաղըլա , պու սօղրաքի զիւիւմէ կէօրէ տախի ամէլ օլունտու :

Պու ատէթին իսլթիտա նէ զէման պաշլանտըրընը վէ օնա գուլաղըղայան սէպէպլէրի իղէմէյէ գատիր օլամատըգ : Լաքին շուգատարը սահիհան մալլամ տիր քի , Քրիսթիան Թարիխինին իւք պէշ տէհըրի պունտան աղատ իտիլէր : Պազըլարը գըյաս էթտիլէր քի՝ չօգ քիմսէլէրտէն՝ էօլիւլէր իջին սունուլմագտէ օլան տուալարտան իլէրի կէլմիշ տիր . վէ իհթիմալ տըր քի , պունուն պու պապտէ պազը մէրթէպէ Թէսիրի օլուն : Լաքին պունուն զուհուրէ կէլմէսինին ասընը փաքլէյիճի աթէշ Թալիմինտէ արամասը՝ մասլահաթըն Թա

պիտանա տաճա մուկաճրգ տըր : Խալգ պիր քէր-
րէ պունուն էագըճը փաքլէմէք իսքէնճէլէրինին գօր-
գուլարընը ագընա գօտուգտան սօղրա՝ օնլարտան գու-
թուլմանըն չարէլէրինի տախի պուլմաղա չալըշաճաղը՝
մասլահաթըն թապիտան մուկաճրգ տըր : Վէքէն-
տիլերին պու տիւնեատան կէօջմիւշ խրամ ու ագրապա-
լարընը՝ Լիթուրեալար օգութմաղա պիր միգտար ագէ-
սարֆ էթմէյիլէ գուրթարա պիլմէնին ֆուրսաթընը՝ հա-
յաթտէ օղու օնլար իչիւն ևօս չէքէն տօսթլարը սէ-
վինճ իլէ էլէ ալարլար : Եօգարըտա հալա կէօսթերիլ-
միշ տիր քի , Լիթուրեա թալիմի շիմիլքի գապուլ օ-
լունտուղու հիյէթինտէ՝ Եանի Բապարն Ախլամ Թաա-
մընըն էքմէյինին վէ շերասընըն Գրիստոսուն սահի-
թէնինէ վէ գանընա թէպաիլ ու թահվիլ օլմաղ՝ վէ
փափաղըն էքմէյի վէ շերասըն հէր պիր թագաիա էթ-
մէսինտէ Գրիստոս Եհնիտէն պիր գանսըղ գուրպան սու-
նուլմաղ իթիգատը՝ օնիւչիւնճիւ աէհրէ գատար թէք-
միլէն թերթիպէ կիրմիշ աէյիլ իտի : Իմաի էօլիւլէր ի-
չիւն Լիթուրեա օգուլմանըն ատէթի՝ Լիթուրեա ի-
թիգատը Լաթինլէր պէյնինտէ իշթիհար պուլմաղտան
էվվէլ իտիալ օլմատըղը աշէքեար օլմաղըլա , օնլարըն
ղուհուրու տախի՝ օ սաիրլէր մէհէլլէրինտէ օլմալը տըր :

Գաթօլիքլէրաէն օլան Մարինոս նամ միւլէլիֆ պիր
փէք տիգգաթըլ թէֆթիշտէն սօղրա՝ պիր փափաղ թագ-
տիա օլունմաղ ըհամի սուրէթի պուլտու , քի օնտա՝ փա-
փաղարա Գիբէլէր վէ Եօլիւլէր իչիւն Լիթուրեալար
օգուլմաղ հիւքիւլմէթի վէրիլլէրիտի . լաքին պու ըհամ
սուրէթի՝ Էֆէնաիմիղաէն 900 սէնէ սօղրատան էսքի
աէյիլ իտի (ա) , հէմ տէ օլ զէմանէ գատար՝ էօլիւլէր
իչիւն Բուլարտան մաստա Լիթուրեա զիլքը էտէն պուն-
տան զայրի պիր էսէր պուլունմատը : Վէ պունտան
կէօրիւնիւր քի , պու ատէթ՝ պաղը մահալլէրտէ պազ
մէրթէպէ իճրա օլունուր իտի . լաքին ալէսսէվի օլմա-
մըշ օլմալը տըր : Պունու Բօմա Գիլիսէսինտէ պիր թա-
լիմ տէյիւ սասլիթ վէ մուգարրէր էտէն իլք սինա-

(ա) Պոսթիլի Եղիսի . Փափաղ Բագափիսի Իւլ . Մարի-
նոսիան Խալգաիլի Իսթիլիւրաճ . սահ . 24 :

Թոս՝ օնտօգուղունճոս տէհրտէ ճէմ օլան Տրիտենոյ
սինաթոսու իտի , քի պունու 22 նճի վէ 25 ինճի մէճ
լիսէրինտէ էյլէտի (ա) :

Պու մինվալ իւղոէ աշիքեար տըր քի , սու ատէ
թին տէյիլ սալթ Աղիղ Գիթապարտա ապա էսերի
պուլունմայօր , իլա էպքի Գրիսթիան Գիլիսէսինին սէ
սի՝ էն ագալլի պին սէնէ միգտարի պունա գարչը սուր
ճուշ պուլունույօր :

(ա) Տրեպ . Սին . Մէճ . 22 . պտպ . 1 . վէ գան . 3
վէ Մէճ . 25 . իտ . ալիլ . գանուան :

ՊԱՊ ՕՆՈՒՆՃՈՒ

ԷՕԼԻՒԼԷՐ ԻՉԻՒՆ ՏՈՒԱԼԱՐ

Եկերչի Ալլահըն Գեղամը պու միսիլու տուալերէն
Պուֆուզ վէ ըուխսամթ պիլէ վերմեզ իսէ տէ, ընլար
Քրիսթիանըղըն փէք էսքի զէմանլերինտէն պէրու սու-
նուլմաղա պաշանտըլար: Հայրապետլերտէն պաղըլա-
րը՝ պու ատէթ հագգընս էյի սէյլերլէր, լաքին պա-
ղըլարը տախի ընու ըէտտ էտերլէր. վէ պաղը պու-
լունուր քի, հէմանն օ զաթ՝ պիր մահալտէ պունու դա-
պուլ էթմիշ կէօրիւնիւր, վէ պիլը ախէր մահալտէ ընու
ըէտտ էտէր:

Տերտուղիանոս տէր քի, « Պիզ էօլիւլերին մէվու-
տու կիւնլերինտէ սէնէվի հէտիյէլէր սունարըղ », (ա) :
Մէվուա ըուզէթի. իլէ էօլիւլերինի աղնաթմազ իս-
թէր: Որոգինէս պիզէ խապէր վերիր քի, քէնտի զէ-
մանընտա Քրիսթիանլար՝ քէնտիլերին ճէմաաթ իլէ տուա-
լարընտա ազիլերի զիքր էթմէյի՝ վէ ընլարըն Փազի-
լէթլերինին զիքրինտէն քէնտիլերինէ Փայխտէ թահսիլ
էթմէյի էյի վէ մէնֆաաթլը պիր շէյ սայարլարըղ
(բ) : Կիպրիանոս թագրիր էտէր քի, քէնտի պուլուն-
տուղու ասիրտէ շէհտլերին զիքրինէ հէտիյէլէր վէ
գուրպանլար սունմապը ատէթ իտի. վէ պու տիւնեա-
տէն կէօզմիշ՝ Քիլիսէ աղալարը իչլուն տուալար սու-
նուլտուղունու տախի զիքր էտէր (գ) : Կիւրեղ տէր
քի, « Պիզ ազիզ պապալարըմըղ վէ Եպիսկոպոսլարը-
մըղ՝ վէ պիզտէն էվվէլ ույունուշ օլանլարըն ճիւմլէսի

(ա) Տերտ. de Corona militis. պտպ 3 : (բ) Որոգ. հոռ. 1.
12 իւղ. Քիլի. 9 : (գ) Կիպր. Մէ. 37 (պապապապա
22) վէ Մէ. 66. (պապապապա 50):

իջևն սոււալէր սունարըղ . ջին ինանըըղքի՝ ծնւարն ճանլարնս՝ տուա օլունմագտա աղմ ֆայիտէ վար , (ա) : Ոսկէբերան տախի եարամագլարն ճանլարը իջևն սեյլէյէրէք՝ ծնւարը Գրիսթիանլարն տուալարնա սըփարըլ էտէր :

Լաքին պու առեթին էյիլիյի հագդընտա պու գա . տար սեյլէյէնլէր օլուու իսէ , չօդ քիմսէլէր տախի օնա գարջը սեյլէտիլէր : Եօգարըքի իսթիսրաճաէ պու նու սըփարըլ էտէն զիւրեղ՝ էինէ օ քիթապտա աէր քի , “ Պէն չօդ քիմսէլէր պիլիլիմ քի , աէրլէր քի՝ պու տիւնեատան եա կիւնահ իլէ եախօտ կիւնահսըղ կէօ ջէնլէրին ճանընս՝ էկէր ծնու տուատա զլքը էտէրսէն , նէ՞ ֆայիտէ էտէր ” : Եօգարըտա զլքը օլունանլարտան ՚իպրիանոս տախի ծնու պու սեօղլէր իլէ րէտտ էտէր : ‘ Պուրատան կէօջալիքտէն սօղրա , թէօվպէյէ պիր էէր գալմաղ , վէ սուլճ օլունմաղ ” (բ) : Գրիգորիոս Նազիանլալը՝ “ Օ զէման՝ ֆիղան էտէնլէրի գուրթարմաղա պիր քիմսէ նաֆիլէյէ չալըշաճագ : Պուրատա պիր քիմսէ՝ պիր չարէ պուլա պիլիլի . լաքին օրատա՝ պէնալէրտէն զայրի պիր շէյ էօդ տուր , եախօտ հէր շէյ պիր սըգը պէնտ սիր ” սեօղլէրի իլէ պու զիւիւմիւ րէտտ էտէր (գ) : Քիւլէլիք էրմէնիսթանըն միւթէմէքիւնլէրին . տէն Աերիոս նամ պիր Քիլիսէ իսթիարը (էրէյի) էօլիւլէր իջևն տուա էթմէք առեթինէ գարջը՝ ֆայտէսիղ աէյիւ պու քէլամլարը թագրիլ էտէր (դ) : “ Վէ ֆաթ էտէնլէրի՝ էօլալիքտէն սօղրա նէ՞ շէյէ պինսէղ զլքը էտէրսինիղ : Իկէր պուրատա օլանլարն տուալարը՝ ֆիլ վագի օ պիր տիւնեատա օլանլարա ֆայիտէ էտէրլէր իսէ , հիլ քիմսէյէ տինտարըղա րաղպէթ էթմէյէ՝ եախօտ էյի ամէլլէր իլէ սօլու օլմաղա հաճէթ էօդ տուր . իլա պիր գաչ սօսթ հըֆղ էյլէսին , վէ ծնւար օպիր տիւնեատա իպքէնճէ ջէքմէսին տէյիւ տուալէր սունաճագլար տըր ” : Ամբրոսիոս տէր քի , “ Էօլիւմ՝ պիր րահաթըղ լիմանը տըր , վէ հա .

(ա) Կիւր . Տին Բաւ . սըր Ե . ապէլ Ե : (բ) Կիւ . Իէմբր . Քէթ . 16 : (գ) Գրիգ . Նաւ . շիւ . de rebus suis . (դ) Ե . պի . հէրէպի . գըմ 3 :

լիմիզի տահա պէթէր էթմէզ . լաքին հէր պիր առէմի հէր նասըլ պուլուրոսա , կէլէճէք շերաթա ընու էօլէ հըֆզ էաէր , (ա) : Հերոնիմոս տախի պունուն կիպի բէյէր թազրիր էաէրէք տէր քի , « Պիզ պու տիւնէասա պուլունաուդճա , պիրի պիրլիմիզէ կէրէք սուալէր իլէ վէ կէրէք նասիհամլէր իլէ էարաթմ էաէ պիլիւրիզ . լաքին Քրիստոսուն շերաթ տիվանը հուզուրունա կէտիյիմիզ զէման՝ նէ Յովք նէ Գանիէլ նէ տէ Նոյ՝ հիչ պիր քիմսէ իչիւն նիյազ էաէ պիլիւր . լաքին հէր քէս քէնաի էիւքիւնիւ գալալըմալը տըր » , (բ) : Աէ Պարչէլունա շէհրինտէն օլան Ա իկիլանթիոս իսմինաէ պիր Քիլլսէ իխթիարը (էրէցի) 404 թարիխի մէհէլէրինտէ տէր քի , « Պիզ հայաթասա իքէն , պիրի պիրլիմիզ իչիւն սուա էաէ պիլիւրիզ . լաքին էօլաիւքաէն սօլըսա , հիչ քիմսէնին սուասը պիր ախէրի իչիւն գասպուլ օլունմազ » :

Պունտան կէօրիւնիւր քի , պու միսլիլու սուալարըն իլք զիքրինի էաէն իւչիւնճիւ տէհրտէ Տերաուղիանոս սուր : Իւչիւնճիւ վէ աէօրաիւնճիւ տէհրտէ Հայրապետլէրին պաղըսը՝ պու առէթէ ըիզա վէրաիլէր . ախէրլէրի իսէ ընու բէտա էթաիլէր : Օլ զէմանլէրին իլէրիտէ պուլունան քիմսէլէրին պէյնիտէ պու պասպաէ իխթիլաֆ վարըսը . վէ հէր քէսէ պու խուսուստա քէնաի բէյլինի հըֆզ էթմէյէ բուխասթ վար իտի : Պու մասաէ իւզէրինէ բէյ իթթիֆազը էօլըսու : Պու հէր քէսաէն գասպուլ օլունաճագ՝ վէ ամէլէ գօնաճագ պիր թուլլամ տէյիւ հէր քէսին պօյնունա պիր պօրճ սայըմազըսը : Պունա իմզա գօմայան քիմսէլէրէ՝ պու խուսուստա ախէր զիւլմաէ վլմազա բուխասթ վարըսը :

Իկէրչի Ազիզ Քիթապլարտա՝ Ալահըն խաղընտան սունուլմուչ չօք սուալար թահրիր օլունմուչ պուլունուր իսէ տէ , էօլիւլէր իչիւն՝ ըկարըն արասընտա հիչ պիր սուա պուլունմազ : Աէ կիկէրչի օրասա սուա էթմէնին պօրճու հէր քէսէ պիր ֆարզ թային օլունույօր , վէ տիւրլիւ աիւրլիւ հէմ չօք սուա էաէճէք

(ա) Աճբ . de Bono Moris, c. 4 . (բ) հէր . ԲէԲ . 3 . Գաղ . պապ . 2 , էւզ . վեր՛ :

մատուցէր կէօսութիւնյօր իսէ տէ , էօլիւէր իչին տուա
 հիչ պիր թէք.քերրէ պիւն ղէքր օլունմոյօր : Ալլահըն Բէ-
 լամընըն սու առէթէ ըիղա կէօսութէրմէտի յինէ պու քիֆա-
 յէթ հտէր պիր իսպաթ տըր : Իկէր պու շէրի պիր շէյ
 օլսայըտը , եախօա էկէր էօլիւէր հայաթտա օլանլարըն
 տուալարընտան սահիհան մէնֆաաթ կէօրէ պիւմիչ օլսա-
 լար իտի , պիր քերրէ օլսուն Ազիզ Բիթապլարտա ղէքր
 օլունմայաճաղը ազըլ քէսէճէք պիր շէյ մի : Պուսու՝ հիչ
 պիր պիղարազ ազըլ ինանամազ :

ՊԱՊ ՕՆՊԻՐԻՆՃԻ

ՀԱՃ ՈՒ ԶԻՅԱՐԷԹԻԿԻՐ

Հաճ ու զիյարէթ տէմէյիլէ՝ աղիզ սայրլան մա-
հալէրէ վէ հսէրլէրէ՝ ընլարըն վասիթասի իլէ լութֆ
ու ինայէթ թահսիլ էթմէք մերամը իլէ եօլճուլուդ էթ-
մէյի աղնարըզ :

Իլք իւչ տէհրլէրտէ Պասլեստինէ հաճ ու զիյարէթ
իչլան վարըլարըլընն հէչ պիր զիքրի օլունմայօր : Վէ
պու քէյֆիլէթին սէպէպի՝ օլ զէմանլէրտէ Գրիսթիան-
լարա գարլը վուգաւ պուլմագտէ օլան շէտիա թարա ու
գօվալայըչտօր օլտուլու գօլայ աղնաչըլա պիլիր : Օրա-
լարա վարմասը՝ քէնալլէրինէ էմին տէյիլ իտի : Լաքին
տէօրտիւնճիւ տէհրտէ Կաստանդիանոսուն հիմայէսի ալ-
թընտա Գրիսթիանլար քէնտիլլէրինի գօվալայանլարտան էմ-
նիլէթ ու սէլամէթ պուլտուգլարը զէման՝ պու էնկէլ
օրթատան գալգաը : Օ զէման պու զիյարէթլէրին տի-
նի մամուր էտիճի վէ սէվասլը թասպիաթը հագգընտա
ալա զիւլուլէր տախի իլթիհար պուլտու : Ինտանլար գը-
յաս էթմէյէ պաչասօրլար քի : Պասլեստինէ վէ շէհիա-
լէրին մեղարլարընա հաճ ու զիյարէթլէր էթմէլէրի իլէ
աղլիմ տէրէճէ աղիլլիք վէ սահիհ խէլաս իւմիւտլէրի
թահսիլ էտէճէքլէր : Իշպու ահվալէ պինտէն՝ Կաստան-
դիանոս իմֆիերաթօրուն վալիտէսի հեղինէ սահիհ խա-
չը պուլմագ իչլան Երուսաղէմէ պիր հաճ էյլէտի : Պու-
նուն խարէթի՝ օլ աղլիմ տէվլէթին ալթընտա օլան չօգ
էյարէթլէրտէն վէ շէհիլլէրտէն զայէթ չօգ խալգը Բապ-
պըմըղըն վէ ընուն Ասաքեալարընըն էմֆիւնիւն իլք

վուգուլաթլերի վէ իսքէնճէլերի հէմ էօլլումլերինին վուգուլաթուլու մահալլերին զիյարէթինէ վարմաղա ալլաթլանտըրտը (ա) : Պէշինճի տէհրտէ պու հաճ ու զիյարէթլեր ոլ դատար ալէսսէվի իտիլեր , վէ պաղը Գըրիսթիանլար ոլ տէրէճէ ագլ ու իտրաքէ եագլըմաղ իլլերէ տիւլտիլեր քի , սահիհան մասիարտըգտան իսպարէթ շէյլեր իտիլեր : Պու հաճ ու զիյարէթլեր՝ արթըգ սալթ Պաղեստինտէ օլունմամաղա պաղլանտը : Զիւրա սրաղը հաճիլեր՝ Յովքուն իսասթաղըղնտա օթուրտուլու կիւրէ եւլլննը կէօրմէյէ վէ ծնուն միւպարէք գանընը հմէն թափրաղը էօփմէյէ Լըրաթիսիսնա դատար վարտըլար (բ) : Պէշինճի տէհրին սօնունտան պերու իլպու էօճուլլուգլար՝ էյիճէ մալլամ օլտուլու կիպի՝ վէք ալէսսէվի օլտու , վէ պու առէթ պաղը մերթէպէ պու կիւնէ գատար տէվամ էթմէքտէ գալմըշտըր :

Լաքին պու առէթ հէր նէ գատար ալէսսէվի վէ ումուլի օլմուշ իտի իսէ տէ , տէօրսիւնճիլ վէ պէշինճի տէհրին սրաղը էն մէշուլը վէ միւթէպէր հայրապետլերի ծնու՝ զայէթ մուղիը տէյիւ շէտիտ թապիրլեր իլէ բէտա էյլէտիլեր : Պունլար՝ Գըրիգորիտս Կիւսացի՝ Ոսկերբերան՝ Հերոնիմոս (գ) վէ Օգոստինոս միսիլու զաթլար տըր :

Պու իսուսուստա պիր էօրնէք իլլուն՝ պուրատա Գըրիգոր Կիւսացիինին պիր սօսթունա եաղաղը պիր մէքթիւպինտէն պիր իսթիխրաճ կէթիլիլիլ (դ) : Պու հայրապետ՝ Պիր Գըրիսթիան քէնտի ամէլ ու հարաքէթինի Ինճիլ գանունունա մուվաթըգ էթմէլի , վէ էկէր ծնուն իլլէտիլի իլլերին Մհաթի ճէտիտտէն նուֆուլու էօլ իսէ , բէտա օլլունմալը տըր տէտիքտէն սօղրա տէր քի , “ Բապու՝ միւպարէքլերի կէօյին փատիլաճըղընըն միրասընա տա վէթ էթաիյինտէ՝ թէքմիլլիլլերին արասընտա Երուսաղէմէ հաճ էթմէյի զիքըր էթմէյօր : Օ՝ պու զայրէթի ոլ շէյլերին իլլնէ դօմաղ : Լաքին նէ՞ իլլուն , (վէ աղ-

(ա) Մօսկայճ, ճիլա 1 . սահ . 311 : (բ) Ոսկ . շաղ 5 , գըմ 1 . de statuis . (գ) Հէրոն . Մէր . 49 . Փաւլինոս : (դ) Գըրիգ . Կիւս . Երուսաղ . հաճ էթմէյիլ . Մէր . ճիլա 3 , Փարիս պուս . ճիլա 1635 . սահ . 661 :

ը պաշտօնատա օլան քիմնէ պունու միւլահազա էյլէսին) չիւն քի պիր առէմէ նէ սաստէթ վերմէյէ՝ նէ տէ կէօ-
յիւն փատիշահըղընա գուլաղուզամաղա դատիր օլան
պիր զայրէթ իզհար օլունմալը տըր : Իկէր պէօյլէ պիր
ամէլ քէնտինտէ Ֆայտալը օլա պիլէ, քեամիլէրէ մէշ-
ղուշ օլմագ իչիւն սըփարըշ օլունաճագ պիր մատտէ օ-
լամաղ : Լաքին տիգգաթ իլէ միւլահազա օլունսուղու-
թագտիրտէ, կէօրիւնիւր քի, խիւլիւսանէ պիր տինտար
էօմիւր սիւրէնլէրէ սահիհան ճանը իֆսատ էտիճի (պօ-
ղուճու) պիր շէյ տիր . վէ հէր քեսէ կէրէք տիր քի,
օնսան պիր զարար չէքմէմէյէ տիգգաթը օլուն ,, : Օն-
տան սօլրա պու Հայրապետ կէօսթէրիր քի, պու մի-
սիլու հաճ ու զիյարէթլէրտէ տիշէնլի գըսմը նէ թէհ-
լիքէլէրէ միւլաթէլա օլուր, վէ չօգ դարըլար՝ էվ-
վէլ քինտէն պէթէր տէօնէրլէր : Օնտան սօլրա տէր քի,
“ Իկէր Երուստղէմին աղիզ մահալէրինտէ (ախէր էէր-
լէրտէն) տահա զիյատէ լութֆ ու քէրէմ օլսայըտը, օ-
լատա էօմիւր կէչիրէնլէրին թապիսթը կիւնահտան փաք
օլուրուտու : Լաքին սահիհի պու սուր քի, հիչ պիր
նէվ Ֆէսատ պուլունամագ քի, օրատա իճրա օլունմա-
յօր, մէսէլա էարամազըրգ՝ զինա՝ խըրսըղըրգ՝ փութ-
փէրէսթլիք՝ զէհիլլէմէք վէ գաթլ միսիլու (Ֆէսատ-
լար իճրա օլունուրլար) : Վէ Ֆիլ վագի պու քէօ-
թիւլիւքէր օրատա էօյլէ էէրլէշմիշ տիրլէր քի, հիչ պիր
էէրտէ օրասը կիպի դանա սուսամըշ քիմնէլէր պուլուն-
մագ . օրատա առէմէլէր՝ քէնտիլէրի կիպի առէմ օլան-
լարըն դանընա՝ խամ թամա սէպէպինտէն՝ ճանավար-
լար կիպի սուսամըշ պուլունուրլար : Խմտի նիճէ կէօս-
թէրիլէ պիւր քի, պու միսիլու էարամազըրլար իճ-
րա օլունան մահալէրտէ տահա զիյատէ լութֆ ու քէ-
րէմ պուլունուր ,, :

Իչպու Հայրապետ քէնտիսի պիզգաթ Պաղէստինտէն
կէչէրէք՝ Վիլիսէնին մասլահաթը րույէթի իչիւն Սրա-
պիսթանա վարմաղա իշի տիւշմիւշ օլմայըլա տէր քի, “ Պիզ
պու պապտէ էալընըղ կէօլէրիմիղ իլէ կէօրտիւքէրիմիղ
թագրիր էտէրիղ ,, : “ Օլ մահալէրէ էէթիշմէղտէն չօգ

էվզէլ՝ Քրիստոսուն սահի՛հ Ալահ կիպի տինէայա պուն-
տան չոգ էվզէլ կէօրիւնտիւյիննին կէրչէքլիյինի Թանը-
արգ, վէ պունուն իլէ իմանըմը նէ արթաը նէ տէ
էքսիլտի : (Քրիստոսուն) Պլքիլին վասիթասի իլէ Թէն
ալմասընըն սըրընա՝ Բէթլէհէմէ Էթիշմէղտէն աշնա
խտիք . . . . : Իշպու սէֆերիմիղտէն սատէճէ պու Ֆայ-
տայը Թասսիլ էթտիք քի , բուսար էլէ էօյրէնտիք քի ,
պիզիմ սէմթլէրիմիզ՝ Էատ սէմթլէրտէն չոգ զիյատէ
ազիզ տիլէր ,, վէ տասա պունուն կիպի սէօղ-
լէր :

Պու պապտէ Ասկեբերանըն (ա) Հերոնիմոսուն (բ)
վէ Օգոստինոսուն (գ) զիւիւմլէրի տասի պէօլէ օլ-
տուլու՝ Թէլիֆաթլէրինտէն աշիքտար աըր . լաքին
պուրատա օնլարտան իսթիխրաճ՝ կէթիրմէսի զիյա-
տէ սայըլա՝ իշարէթ օլունան Թէլիֆաթլէրինէ մուրա-
ճասթ օլունա :

Պուրատա եալընըզ պունու զամմ՝ էտէրիզ քի ,
էկէրչի պիր տինտար ազլէ՝ Քրիստոսուն սօղտու-
ղու՝ Էաշաարը՝ Էզիյէթ չէքտիյի վէ էօրտիւյիւ
մահալլէրի կէօզ իլէ կէօրմէսի արղուլու պիր շէյ
խտէ տէ , Ազիզ Քիթապլարըն հիչ պիր մահալլին-
տէ պունա տայիր պիր էմր պուլունմազ քի՝ օն-
լարը կէօրմէք իլէ պիր տէրէճէ ազիզլիք Թասսիլ
օլունուր : Եթլրէքտէ՝ կէրչէքլիք պիր Թէսիր էթ-
մէտիքճէ՝ վէ օ՝ կէրչէքլիքտէն ազիզլէնմէմիշ դալ-
տըղճա , պու մահալլէրին սատէճէ պիր ըույէթ
ու Թամաշաը պիր քիմսէյի խէլաս էթմէզ : Պիր
քիմսէ՝ էկէր պիւթիւն էօմրիւնիւ Քրիստոսուն
դան տէօքտիւյիւ մահալլին իւզէրիտտէ կէչիրսէ ,
էկէր կիւնահարընտան Թէվպէ էթմէզ՝ վէ պիր ա-
զիզ էօմիւր սիւրմէզսէ , օ Էինէ հէլաք օլաճագ
աըր : Վէ էկէր Ինճիլն կէրչէքլիքլէրինին օգուն-

(ա) Ու՛ . Վաղ . 1 , Պիլիճ . Ձէ . Իւղ .
վէ Եթի . Խալգընա Վաղ 3 : (բ) Հերոն . Մէր .
49 . Փաւլինոսա : (գ) Օգոստ . Վաղ 1 .
de verb. Apost. վէ աշիւլէր Իւղ . Վաղ :

մասը վէ տիյնէմէսի պիր քիմանին եիւրէյինէ
քեար էթմէզսէ , օլ քիմանէ Պաղեստինի վէ օնուն
ազիզ մահալէրինի կէօրմէսի իլէ տախի պիր Ֆայտէ
թահսիլ էտէմէզ :

ՊԱՊ ՕՆՏՓՆՆԻ

Ի ՍԵՐԼԵՐԻՆՑՆԻ ԵՔՆԻ ՄԱՍՈՒՆՔԼԱՐԱ

Ի ԶԶԵԹ ՈՒ ԹԱԶԻՄ ԻԹՄԵՆԻՆ

ԶՈՒՏՈՒՐՈՒ

Պու միսիլու թաղիմ ու իպատեթին իւր իւր քէնր -
քէ մէվճուա օլաուղունա հիւ պիր իսպատ Եօգ
տուր : Ա իւպհէ Եօգ տուր քի , շէհիտէրէ վէրիլէն ա-
ղիմ րաղպէթ ու իթիպար՝ աղար աղար պու ատեթէ
Եօլ հաղըրլատը - լաքին պու խուսուսա խալգտա հէր
նէ գատար մէյլ վար իտի իսէ տէ , տէօրտիւնճիւ տէհ-
րէ՝ Կոստադիանուսուն Քրիսթիանլարա աղատըգ վէրմէ-
սինէ՝ Եանի 324 սէնէսինէ գատար՝ պու մէյլ պիր գա-
րար ու սուրէթէ կիրմէմիշ իտի :

Պունուն ասը վէ քէօքիւ պասլընտա՝ Քրիսթիան-
ըղըն սինօրունտան տիշարը պագմալըյըգ . չին քի Ա-
ղիգ Քիթապլարըն պիւթիւն ըուհու վէ մէյլ պունա
գարշը տըր : Պիւ իթթիֆագ իգրար օլունույօր քի , Էս-
քի Մըսըրըլար՝ Եունանլար վէ Բօմալըլար պէյնինտէ
աղիգ սայտըգլարը Էսէրլէրէ պու միսիլու թաղիմ ու ի-
պատեթէ Էթմէսի ալէսսէվի պիր շէյ իտի . վէ չօգ
քիմսէլէրին գըյասը իւզրէ՝ Քրիսթիանլար տախի պունու
օնլարտան ալմըշլար տըր : Պու վէճհ իլէ պու ա-
տեթին ասը վէ պաշանկըճը՝ փութփէրէսթըքտէն սա-
յըլմալը տըր : Պունու՝ 404 Թարիխինտէ Պարչէլմա
շէհրինին Քիլիսէ իթիարը (Էրէյի) օլան Ա իկիլան-
թիոս աղըգտան պէօյլէ Թագրիբ Էտէր , քի պու զաթ՝

իշպու էսէրլէրէ թաղիմ էթմէնին նալայրդ հարաքէթի-
նի գէմմ էտէր, վէ պու միսիլու հարաքէթտէ պուլու-
նանլարը քիւլ թօփլայրճըլար վէ քիւլփէրէսթլէր՝ վէ ա-
տէմ քէմիքլէրինէ իպատէթ էտէն փուլթփէրէսթլէր թէս-
միյէ էտէր, վէ պու ատէթի փուլթփէրէսթլէրտէն ալ-
մըլար տըր տէր (ա) : Եւսէքիոս տախի տէր քի, Քը-
րիսթիանլար շէհիտլէրէ վէ ընլարըն էսէրլէրինէ թաղիմ
էթմէք ատէթինտէ փուլթփէրէսթլէր իլէ պիր իտիլէր .
վէ պուստան պիր իւմիտ կէօսթէրիր քի, պու իթթի-
Ֆագ փուլթփէրէսթլէրէ՝ Քրիսթիանլարա տահա զի-
յատէ տօսթանէ հարաքէթ էթտիրէճէք (բ) :

Լաքին իշպու ատէթ՝ էկէրչի հագգ իւղրէ՝ պու
գատար ալագ պիր փուսարտան ջըգմըլ տէյիւ շիւպ-
հէտէ օլունուր իտի իսէ տէ, տէօրտիւնճիւ տէհրին սօ-
նու գատար էրքէն զայէթ ումուսի օլմուշուտու : Պա-
ղէստինտէն՝ վէ աղիզլէքլէրի իչիւն բաղպէթ օլունան
ախէր մահալէրտէն թաշ վէ թօփրագ կէթիրիլըրիտի .
վէ էարտմաղ բուսլար հասարաթընտան զայէթ գուլ-
վէթլի պիր հըֆղէտիճի շէյ սայըլարագ՝ հէր էէրտէ
աղըր պահա իլէ ալընըր վէ սաթըլըրլարըտը (գ) : Խալ-
գըն պու խուսուտա պաթըլ իթիգատը օ հալտէ պու-
լունուր իտի քի, ջօգ քէրրէ հիլէպաղ քիմանլէրտէն
ալտանըրլարըլար : Հիչ էօյլէ պիր շէյ օլմայան մահալ-
լէրտէ՝ աղիզլէր վէ շէհիտլէր մէզարլարը օլմագ գըյաս
օլունուրուտու (դ) : Աղիզլէր իամլէրինին տէֆթէրինտէ
հսամէլէր՝ սահթէ աղիզլէր իտիմլէրի զամմը իլէ ջօղալ-
տը . վէ խըրսըզար պիլէ շէհիտլէրէ թէպաիլ օլունտու-
լար : Սուլփիթիոս Սէվերոս նամ միւլէլլի՛ֆ՝ պու մի-
սիլու ապէս իշին պիր նագլնի վէրիր . քի պիր էօլ
քէսիճի խըրսըզըն մէզարը իւզէրինէ պիր մէզպահ
գուրուլու, վէ ընու պիր Եպիսկոպոս թագաիս էյ-
լէտի, վէ խալգ օրայա վարըպ տուտ էտէրլէր իտի

(ա) Հէրոն . Բիթարիոս Ձէթ . 404 Բարիթիոպէ Ալիլի-
անիթիոս գարըլ վէ վալի de Vigilantio haeretico orthodoxo .
(բ) Եսէք . de Praep. Evang. ժ. 9 . 11 : (գ) Օգոստ .
de civitate Dei, Բիթ . ժ. 6 . պատ 8 . 6 , վէ սայիւ ւր
թիմէլէր : (դ) Կարթագինէ Սի . 5 . գան . 14 :

(ա) : Թուրս Եպիսկոպոսու Մարտինոս մեզպահը երգ-
տորատը , վէ քէմիքէրի օրատան դալտորտը , վէ ընտան
սօղբա ընկարա իպատէթ հտէճէք օլան քիմսէլէրին ճիւմ-
լէսինի Քիլիսէտէն ըհտա էթմէյէ թէհտիա էյլէտի :
Պագը քիմսէլէր՝ դան իլէ պօյանմըլ քէմիքէր ալլապ պիր
եէրէ կէօմէրլէրիտի . անտէն սօղբա վարըպ խալլըն օր-
թասընտա պիր խապէրեայարլար խտի քի , կէօյա տիւլ-
տէ կէօրմիւլլէր խտի քի , Ալլահըն պիր տօսթունուն
ճէսէտի պիր եէրտէ կէօմիւլլիւլ պուլունույօր (բ) : Օ-
գոստինոս տախի թադրիբ էտէր քի (գ) , չօգ միւրայը
քիմսէլէր վարըտը , քի ընկար ըուհպան քիսվէթինսէ
հէր եէրէ տաղըլմըլլար՝ վէ պիր ութանմաղ թարղ ի-
լէ՝ աղիզ զանն օլունան սահթէ էսէրլէր ալըլէրիշէ է-
տէրլէրիտի : Թէոդոսիոս իմիէրաթօր՝ պու միսիլու գա-
պա վէ այըպ պաթըլ սօփուլուղուն էօնիւնիւ ալմագ ի-
չին՝ Փէրման իլէ պիր գանուն ագտ էյլէտի քի , “ հիչ
պիր կէօմիւլլիւլ ճէսէտ պիր ախէր մահալէ նագլ օ-
լունմաղա ըուխսաթ վէրիլմէսին , վէ հիչ քիմսէ պիր
շէհիա ” (ճէսէտինի) “ վարալայըպ սաթմասըն ” (դ) :

Իչպու էսէրլէրէ իպատէթ ատէթի պէլինճի բէհրբէ
տահա հատտէն աշրըր վէ էտէպսիղլիքտէն իպարէթ
պիր շէյ օլմուշուտու : Գըյաս օլունուրուտու քի , շէ-
հիալէրին քէմիքէրի՝ ճինլէրին չարվմալարընա վէ սայիր
տէրտ ու պէլալարա դայէթ աղիմ իլաճար տըր , վէ
խասթալըգլար տէֆ էթմէյէ՝ էօլիւլէրի տիրիլթմէյէ՝
տիւլմէնլէրի գաջըրմաղա՝ օլաճագ շէյլէրի փէչլին պիւ-
տիրմէյէ վէ սայիր չօգ պունուն կիպի իլլէր էթմէյէ
գաաիր տիրլէր (է) : Էվլէլտէն ասլա մալիւմ օլմայան շէ-
հիտլէր՝ տէնիլիլիտի քի՝ քէնտիլէրինի ըույալարտա ա-
շիքեար էթմիլլէրիտի . վէ ինանըլըրտը քի՝ պաչգալարը
աս քէնտի տէֆի օլմուլ օլտուգապըր եէրլէրի ա-

չիքեար էթտիլէր : Խալք՝ հեր պիր Թէնհա վէ այրըճա սուրան պիլինմէմիլ պիր մէղարը պիր շէհիա մէղարը ինանմաղա մայիլ իտի (ա) :

Հալա պու դատար պէյիւք օլան պու Ֆէնալըգ՝ ալթընճը տէհրտէ տահա պէյիւք օլտու , վէ իշպու աղիղ տէնիլէն էսերլէր վասիթասի իլէ իճրա օլունան հիլէլէր վէ էալանճըլըգլար տահա աշիքեար վէ տահա սերպէսթանէ իճրա օլունուրլարը : Պէյիւք Գրիգորիոս Փափա պու նէվտէն օլան պիր շէյ նագլ էսէր , էանիքի՝ իքի Բում րուհպանլարը Բոմայա կէլիպ՝ կէճէ դարանըղընտա Նղիղ Պօղոս քիլիսէսինին էանընտա կէօմիւմիւշ պաղը ճէսէտլէրի չըգարտըլար , վէ քէմիքէրի սագլատըլար : Սօղրա պունլար ԹուԹուլուպ՝ պունու էթմէքտէն մերամլարը նէ իտի տէյիւ սիւալ օլունտուգլարընտա , իգրար էյլէտիլէր քի , քէմիքէրի աղիղէր էսերլէրի տիր տէյիւ Եունանիսթանա կէօթիւրմէյէ իսթէտիլէր (Բ) : Ֆրանսատա ալտատըճընըն պիրի պիր Թօրպա աօլուտու էսերլէր իլէ կէգտիյինտէն խալգըն տիգգաթընը ճէլպ էյլէմիշ իտի • լաքին Թօրպասը ԹէՖթիշ օլունտուղընտա , իչինտէ քէմիքէրին արասընտա տիւրլիւ տիւրլիւ օթլար՝ քէօսթէպէք տիշէրի՝ Փարէքէմիքէրի վէ այը Թըրնագլարը պուլունտու (Գ) : Իշպու տէհրտէ աղիղ էսէր իսմի իլէ կէօսթէրիլէն շէյլէրէ՝ չօգ տէֆա աղիղ դանն օլունան իսմինտէն ղայրի պիր շէյ մայիւմ տէյիլ իքին՝ սէճտէ վէ իպատէթ օլունուրուտու (Դ) : Իհթիմալ քի , պու Ֆէնալըղըն իլթիհար պուլմասընա պէյիւք Գրիգորիոս Փափատան ղիյատէ էարտըմ էթմիշ աստէմ օլմատը , չիւնքի պու՝ էսերլէր հագղընտա էն ագլէ ղըտտ նագլիյէթլէրի էսէր :

Իշպու էսերլէրին ղուհուր էթմէյէ սէպէպ վէրտիքէրի հիլէպաղըգլար վէ էալանճըլըգլար՝ էէտինճի վէ սէքիղինճի տէհրտէ տահա ղիյատէ օլտու • լաքին օնլարը արթըգ պուրատա նագլ էթմէյէ էէրիմիղ էօգտուր :

(ա) Սուլթիլ • Սէվ • Մարափն • էօմ • իւլ • 11 : (Բ) Պէօ • Գրիգ • Գիլ • Գ • Մէ • 30 • Կոստ • Օգոս : (Գ) Պէօ • Գրիգ • Թ • 6 : (Դ) Պէօ • Գրիգ • Գիլ • Ը • Մէ • 29 :

Պազը պիր գաջ մագուղ ատէմէր սու պէա ֆիլյ-
 ւրէ գարջ սէսէրինի գաւորտըւար . լաքին փէք ազ
 ֆայիտէ էյլէտի : Պիր ատէմ շաշար , քի հանկըսընա
 տահա զիյատէ Թաճիւպ էյլէսին , ալտանմըշ խալգըն
 ինանըճըլըրնա մը , եօխսա սու եալանճըլըգլարը իճրա
 էտէն քիմսէլէրին ութանմազ եիւզսիւզլիւյինէմի :

Պու ատէթին Ալլահըն Քէլամընտա պիր էսէրի
 ասլա պուլունմատըրնա տայիր տուրուպ միւզաքէրէ էթ-
 մէսի՝ սայքի իգթիզասըզ կիպի պիր շէյ տիր :

ՊԱՊ ՕՆԻՒՉԻՒՆՃԻՒ

ՔԻՒՆԼԻՒՔ՝ ՎԷ ԿԻՒՆՏԻՒՉԻՒՆ

ՄՈՒՄ ՎԷ ԳԱՆՏԻԼ ԵԱԳՄԱԳ

ԱՏԷԹԻՆԻՆ ԶՈՒՏՈՒՐՈՒ

Քիւնլիւք եազմադ՝ քիլիսէլերոտէ տէօրտիւնճիւ տէհր տէն էվլէլ իտիսալ օլունտուզունու իսպաթ էթմէք իչիւն էյի իսպաթլարրմըղ եօդ տուր . վէ սլաղըլարը իտաիա սվիէ էտէրէր քի , պու՝ օլ տէհրաէն սօղրա գապուլ օլունմուշ տուր :

Վու ատէթ՝ էդքի Քրիսթիանլարտան՝ փութփէրէսթ լէք մէղճէպինին իպատէթինէ մէրպութ պիր ամէլ տէյիւ իքրահ օլունուրուտու . վէ ծնուն իչիւն Քրիսթիանլոգտա աալա իճրասընա բուխսաթ վէրիլմէղ պիր շէյ սայրլըրտը : Տերտուզիանոս պունուն հագգընտա պու մինվալ իւզըէ սէօյլէր (ա) , վէ Աթէնագորասըն տաիսի պէյան էյլէտիյի զիւիւմ պունուն կիպի տիր : Վէ պունուն՝ տէյիլ սալթ Հայրապետէր զէմմ էտէրէր , իլա օլ տէհրին թէվարիսի տաիսի շէհատէթ էտէր քի , պու ատէթ՝ զէքր էթտիյիմիզ զէմանտէն էվլէլ մէյտանա ջըզմամըշ իտի :

Լաքին քիւնլիւք՝ ճէնագէլէրոտէ գուլանըլըր իտի . ամմա պու պիր տին սյնի իչիւն տէյիլ՝ իլա Ֆէնա գօգու վէրէն թէաֆիւնիւ քէսմէք իչիւն օլուրուտու : Տէօրտիւնճիւ տէհրին սօնունտա քիւնլիւք՝ իպատէթ վա գըթլարընտա եագըլմաղա իլք պաշանտը . լաքին պու՝

Իսպատեթէ միւթալիզ պիր շէյ սայրլարադ տէյիլ՝ Իլա պիր մահալտէ գալապալդդը պիր ճէմաաթտան հասըլ օղան հավա պօզուզըլդոլնու տէֆ էթմէք իչինն օլու քուտու (ա) : Աէ պունուն՝ Իլք իւչ տէհըլէրտէ իսպատեթէ միւթալիզ պիր շէյ սայրլմատըը՝ պազըլարըն իւչիննճիւ տէհըին սօնու՝ վէ ախերլէրին տէօրտիւնճիւ տէհըին էվլէլէրինէ աօղու՝ վէ ախերլէրին պէշինճի տէհըտէ պլիէ եազըլմըլ գըյաս էյլէտիքէրի Ռէսուլի Գանունլար Թապիր օլունան քիթապտա պու խուրտան զիքրի օլմատըլընտան աշիքեար տըր . Լաքին ալթընճը տէհըտէ պիր Քիլիսէ Թէվարիսի եազան էվազըրիտ նամ միւկերիս՝ հէմ ալթուն խաչար հէմ տէ ալթուն պուխուրտանլար զիքր էտէր . վէ պունտան աղ նաչըրը քի , խաչար վէ պուխուրտանլար հէման պիր տէհըլին հասըլաթը տըր , վէ իքիսի տէ հէման պիր զէմանտէ Քիլիսէյէ կիրտիլէր : Լաքին իսթիտա ինսանըն աաղըլընա Ֆայտէլի տէյիւ իտիսալ օլունան շէյ՝ սօղրատան պօզուլուպ պիր պաթըլ իթիգատէ Թէպտիլ օլունտու :

Բօմա Եպիսկոպոսու պիրինճի Լևոն պէշինճի տէհըտէ քիւնլիւք եագմանըն քիլիսէլէր պէյնինտէ ալէսսէվի պիր ատէթ օլունմասընա չօգ ճէհտ էյլէտի . վէ պու պիր քէյֆիյէթ տիր քի , օլ զէմանէ գատար տահա պու ատէթին ալէսսվի գապուլ օլունմամըլ օլտուղունու աշիքեար կէօսթէրիր : Պու զէմանտէն սօղրա պու պիր ազիզ ատէթ օլուպ՝ նէ զէման՝ նէրէտէ վէ նասըլ քիւնլիւք եազըլմալը օլտուղու խուսուսունտա Թարիֆլէր վէրիտի (բ) :

Իչպու ատէթին զուհուրինէ սէպէպ՝ պազըլարը Եհհուտիլքտէն՝ վէ ախերլէրի փութփիերէսթըքտէն ալընմա տէյիւ գըյաս էյլէտիլէր : Լաքին իհթիմալ տըր քի , պու սէպէպլէրին իքիսի տախի պու ատէթին գայիմ օլմասընա եօլու աչորըլընտան մաստա , ախեր սէպէպլէր տախի պէլքի պունա եարտըմ էյլէմիշ տիր :

(ա) Սիիւլ , Քիւ . է . Բար . ճիւլ Ա . սահ . 27 : վէ Մօսհայմ , ճիւլ Ա . սահ . 230 : (բ) Սիիւլ . ճիւլ Ա . սահ . 27 :

Քիլիսէէրտէ Կիւստիւսիան ընդհար էանի Տաճար վէ
 քանդիւնէր Եագճագ խուսուսու՝ իւք Քիլիսէէրին բուխ
 աթ վէրմէտիլի պիր շէյ խտի : Օնլար ըըդլարը՝ պիլ
 իգթիզա սալթ կէճէ իլէ դուլանըրլարրաթ . չիւն քի
 թարա ու դովալայըր սէպէպինտէն՝ իպատէթ ի
 չիւն գարանըգտա ճէմ՝ օլմաղա մէճպուր խտիլէր : Տէօր
 տիւնճիւ տէհրտէ պուլունան Լադթանթիսս՝ պու մի
 սիլու առէթին փութփէրէսթ այինլէրինտէն օլտուղու
 նու թագրիբ էտէր (ա) : Վէ իւչ եիւզ պէշ սէնէսին
 տէ ճէմ՝ օլան էլիպէն սինաթոսու օթուզ տէօրտիւն
 ճիւ գանունունտա պու առէթի մախսուսէն եասագ է
 տէր : Պէշինճի տէհրին իպթիտասընտա վէֆաթ էտէն
 Հերոնիմոս՝ պու մուճ վէ գանտիլ եագճագ խու
 սուսունտա՝ կիւնտիւզիւն սախի իճլա օլունույօր կիպի
 սէօլէյօր . լաքին օ՝ պու առէթէ նուֆուզ վէքէճէք
 պիր Քիլիսէ թէնպիհի եա ումուճի գապուլ օլունմուշ
 պիր գանուն վար տէյիւ իտտիա էթմէյօր . լաքին տէր
 քի , պունա պաղը մահալէրտէ պաղը տիւնեալի առէմ
 լէրին ճահիլէյինէ վէ զայիֆլիյինէ վէ ահմաղըրընա
 պինտէն միւսաառէ օլունուրուտու (բ) :

Պու առէթին՝ էանի քիլիսէէրտէ կիւնտիւզիւն մուճ
 լար վէ գանտիլէր եագճանըն սէպէպի խուսուսունտա՝
 տիւրլիւ տիւրլիւ զիւիւմլէր թագրիբ օլունտու : Պաղը
 լարը գըյաս էտէրլէր քի , եօգարրտա զիքր օլունտու
 զու միսիլու Քրիսթիանլար դովալայըր սէպէպինտէն կէ
 ճէ իլէ մաղարալարտա վէ ինլէրտէ կիղլիճէ ճէմ՝ օլուպ
 իպատէթ էթմէյէ մէճպուր իքէն , պիլ իգթիզա ըըդ
 լար եագճագ լաղըճ կէլէրիտի : Վէ իշպու տէրա ու
 միհնէթ կիւնլէրինին զիքրի հըֆղ օլունմագ՝ վէ ալէասէ
 վի օլմուշ պիր առէթի պօղմամագ իչիւն , տէնիյօր քի ,
 Քրիսթիանլար կիւնտիւզիւն ճէմ՝ օլմաղա սերպէսթիյէթ
 պուլտուգլարը զէման՝ իպատէթ վագթընտա ըըդլար
 եագճագ առէթինի հըֆղ էյլէտիլէր : Ախէրլէրի զիւ
 իւճ էտէրլէր քի , պունուն Քիլիսէէրէ իտիալ օլուն
 մասընա սէպէպ՝ փութփէրէսթլէրին Սըր թապիւր օ

(ա) Լագրան . Բիթ . 2 . պաղ . 2 : (բ) Հերան . Մէր . 53 .
 Բիթար վէ Վիլիւսի . Գարու . ճիւ 2 :

ընտուր ամին այնքերինի իճրա էթմէքտէ օլտուգլարընտա ալամումլարը վէ գանտիլէր եադմաղա օլան ատէթէրէ օլտու . զիրա Քրիսթիանլար իքինճի ակհրատէ՝ ակյիլ սալթ քէնտիլէրի տախի պունուն կիպի սըրըլար թալին էթմիլէր իտի , եախօսա Քրիսթիան օլմայանլարըն հուզուրունտա իճրա էյլէմէտիքէրի պաղը աղիղ այինլէրէ՝ մէսէլա Բապպըն Ախլամ թաամընա վէ վաֆթիղէ «ըր իսմինի վէրմիլէրիտի , իլլա օլփուլթփէրէսթլէք սըրըլարընտա իճրա օլունան այինլէրի տախի եալաշ եալաշ Քիլիսէյէ իտխալ էյլէտիլէր (ա) , քի Օնլարըն պիրի՝ իշպու կիւնտիւղիւն ըլըգ եադմաղ ատէթի տիր : Իշպու խուսուսա պաղը էօրնէքէր՝ սէքիղինճի ակհրատէ եաղան Բաադ Գասալպօն նամմիւլէլիֆտէն (բ) վէ ախերլէրինտէն վէրիլտի : Պաշգալարը տա պու ատէթի Եէհուտիլէրտէն ալլինմա սայարլար : Սայիրլէրի տախի ինանըլար քի , չիւն քի Բապպըն Ախլամ թաամը իպթիտա կէճէ իլէ օլունտու , վէ իլք Քրիսթիանլարըն հուսապէն պիլաֆէնլէրի ախլամտա իճրա օլունուրլարըլար , պունլարա սլամաղ իչիւն պու ատէթ օնտան սօլըրա տախի հըֆղ օլունտու :

Պալմումլարը եադմաղ ատէթի խուսուսունտա տիգգաթ օլունմալը տըր քի , պէշինճի ակհրատէ Գրիգոր Նաղիանղալը զիքը էտէր քի , վաֆթիղտէ՝ պու այնին բուսուամթլէրինտէն պիրի սայըլարագ՝ պալմումլարը եադարլարըտը : Հէմ տախի աշիքէար տըր քի , պու ատէթ ճէնաղէլէրտէ տախի ճարի իտի : Պունուն սէպէպի պու օլա պիլըր քի , Քրիսթիանլար Քրիսթիանլըղըն իլք ակհրատէ՝ քէնտի տիւլմէնլէրինին գօրգուսունտան էօլիւլէրինի կէճէ իլէ կէօմէյէ մէճպուր իտիլէր . վէ պու հալտէ ըլըգ եադմասը իգթիղալը իտի : Օնլար էկէրչի սօլրաստան էօլիւլէրինի կիւնտիւղիւն կէօմմէք սէրպէսթիլէթինէ նայիլ օլտուլար իտի իտէ աէ , պու իպթիտա իգթիղա սէպէպինտէն էթտիքլէրի շէյ պիր միւսթէմէլ ատէթ կիպի դալտը : Տէօրտիւնճիւ ակհրին

(ա) Մօսկայ՝ . ճիլա Ա . սահ . 162 , 163 : (բ)

Exercitat. XVI in Annales Baronii. սահ . 388 :

սօնունա տօղբու Վ. Իլիւանթիոս նամ միւսկի՞ շիքեա-
յէթ էտէր քի, փուլթփէրէսթլէրին քէնտի պաթըլ
փուլթարը էօնիւնտէ մուլմ եագմագ ատէթինի Վրիս-
թիանլար ալըպ շէհիտլէրէ գուլանըրլար • վէ աչըգ կիւն
ըչըլընտա շէհիտլէրին Վիլիսէլէրինտէ պալմուլարը եա-
գարլարըր : Հերոնիմոս պունա ճէվապ վէրիթ քի, զարպ
Վիլիսէսինտէ՝ կիւնտիւզիւն եա պիր ախէր զէմանտէ
շէհիտլէրին մէզարլարընտա մուլար եագմագ ատէթլէ-
րի եօղուտու • իլլա ծնլար պունու սալթ կէճէտէ էտէր-
լէրիտի, քի ճէմիյէթլէրինէ ըչըգ վէրսինլէր • լաքին
շարգ Վիլիսէլէրինտէ էյլէ տէյիլ իտի • իլլա շէհիտ-
լէրէ սալա պագմայարագ՝ Ինճիլ օգունտուլըլ զէմանտէ
մուլմ եագարլարըր, քի Ինճիլին կէթիրաիյի միւթ-
տէ իչիւն օլան քէնտի շաղըրգարընը պէյան էթսինլէր
(*) : Բասպըն Ախշամ Թաամը իճրասընտա տախի
մուլար եագըրըր ըրը : Պու միւսկի՞լէրտէն աղնա-
չըրը քի, ճէնագէլէրտէ՝ վաթթիզտէ վէ Բասպըն Ախ-
շամ Թաամընտա՝ վէ սալթ շարգ Վիլիսէլէրինտէ Ին-
ճիլին օգունտուլընտա մուլմ եագըրըրընտան մաատա՝
տէօրտիւնճիւ տէհրտէ Ալլահըն իպատէթինին ախէր
պիր զէմանընտա պու ատէթ միւսթէմէլ տէյիլ իտի :
Լաքին փէք գօլայ աղնաչըլա պիլըր քի, իչպու պաշ-
լանկըճտան պու ատէթ իպատէթին ախէր զէմանընտա
տախի եայըլա պիլըր : Իմտի պու ատէթին պաշանկը-
ճը իչիւն տէօրտիւնճիւ տէհրէ պագմալըրը • լաքին
օնուն ումումէն գասուլ օլունմասընըն թարիխի իպթի-
տասը՝ պէշինճի վէ ալթընճը տէհրլէրէ վէրիլմէլի
տիր :

Լաքին պու ատէթին իտխալ օլունմասընըն զէմա-
նը վէ սէպէպի հէր նէ օլմուշ իսէ տախի՝ օնուն նէ
Աղիզ Վիթասպարտա եէրի՝ նէ տէ սալա պիր վէճ-
իլէ իպթիզասը վար : Վիւնէշին միւնէվլէր ըչըլը շաֆգ
վէրաիյի զէման, շամանըն ըչըլը նէյէ՞ եարար : Պու
չէյ իպատէթտէ կէօղէ կէօրիւնիւր պիր սալթանաթ
սուրէթի կէօսթէրիթ, քի պու միսիլու շէյէ Ինճիլ

(*) Հերոն • Վ. Իլիւանթիոս գարըլ, պպ. 3. 4 :

բուխսաթ վերմէզ, վէ օնու հիչ Թալասս էթմէզ : Աւ-
 լահըն Թալասս էյլէտիյի՝ պիր ալլագ վէ գըրըզ էիւրէք
 տիր, վէ կէօզէ կէօրիւնէն սալթանաթը ինսան իճատը
 այինլէր տէյիլ տիր : Պագ Եսայ . Ա . 10—16 :

Իսպատէթ զէմանընտա քիւնլիւք գուլանմագ եախօտ
 կիւնտիւզիւն մում վէ գանտիլ եագմագ ատէթինին Ա-
 զիզ Քիթապլարտա էսէրի եօզ սուր . վէ պու՝ օնլա-
 ջըն իզթիզասըզ վէ Ֆայտէսիզ օլտուգլարընա քիֆայէթ
 էտէր պիր իսպաթ տըր :

ՊԱՊ ՕՆՏԻՕՐՏԻՒՆՃԻՒ

ԱԶԻԶԼԵՆՄԻՇ, ՍՈՒ, ԵԱՆԻ

ԽԱԶԱՀԱՆԳԻՍՍ

Եկհուստիւրին պէյնինտէ՛ էյի մալլւմ օլաուղու վէճէ
իւզրէ՛ արն այիննէրինտէ սու իսթիմալի ալէսսէվի պիր
շէյ իտի : Քէզալիք Եունանլար վէ Բոմալլարըն արա-
սընտա արնէ տայիր զուսլ վէ եայգանմագ ասէթ օլուն-
մուշուտու : Օնլար փութիսանէլէրինէ կիրտիքլէրի զէման
եայգանըրլար՝ եա հիչ տէյիլիտէ քէնտիլէրինէ սու սեր-
փէրլէր իտի : Իշպու եայգանմագ՝ ալէլիսուսու օնլարըն
փաքլէնմէք Սըրըրլարընտա իճրա օլունուրուտու :

Քրիսթիանլղըն իւք պէշ տէհրլէրինտէ Քիլիսէլէր-
տէ՛ պիր սըրրանի վէ աղիզէտիճի դուզվէթէ մալլիք մի-
սիլու աղիզ սոյուն իսթիմալի քիւլիւյէն նամալլւմ ի-
տի : Կէօսթէրլէ պիլիր քի՛ Քրիսթիանլղըն էսքի վա-
գըթլարընտա՝ Քրիսթիանլար փութիսանէլէրին էօնիւնտէ
քէնտի իւզէրլէրինէ սու սերփիլմէսինտէն իքրաս էտէր-
լէր իտի (ա) : Թէոգորէտոս միւէրրիս նագլ էտէր քի
(բ) սօղրատան տէօրտիւնճիւ տէհրին սօնունա սօղրու
Բոմա իմիէրաթօրու օլան Ալալէնթիանոս՝ Յուլիանոս իմ-
փէրաթօր իլէ օնուն պիր ըիճալը իքէն՝ ըհսմէն Փօր-
թունա նամ փութուն փութիսանէսինէ վարմաղա մէճ-
պուր օլմաղըլա, փութիսանէնին խըզմէթճիլէրինտէն պի-
րի՛ աղիզ սու սերփիլէք այնինի իճրա էտէր իքէն ,
Ալալէնթիանոսուն իւզէրինէ օ սուտան պիր դաշ

ազիզ սույու իլէ փաքլէնմէտիմ, իլա մուրաարանորմ : Տէօրթ էիւզ օթուզ սէնէսինտէ հօլէն Օգոստինոս՝ քէն-
տի պուլունտուզու զէմանլարըն Քիլիսէ այլինլէրի իչիւն
սէօյլէր իքէն տէր քի, « Վաֆլիդ այնինէ էմալ պիբ ապէլ-
էօֆ քոսբ », : Իմտի էկէր օլ ասիրտէ ազիզ սույուն ա-
տէթի մէլճուտ օլսայլար, Օգոստինոսուն իչպու թա-
պիրինտէ ասլա պիր մանա օլմազար . զիրա իտտիա օ-
լունույօր քի, պու ազիզ սու՝ վաֆթիլզ կիպի վաքլէ-
մէք միւլահազասընա տէլալէթ էտէր :

Պուրատա թագտիմ օլունան վուգուլաթլէրէ նազա-
րէն՝ գըյաս օլունուր քի, իչպու ատէթ ալլէնճը քէհրքէ
պէօյլէք տէնիլէն Գրիգորիոս Փափանըն զէմանընտա մէյ-
տանա ջըգար . լաքին Քրիսթիանըզըն էսքի թարիխի
իւզէրինէ եազան միւէրրիսլէրին էն մէշուրլէրին իթ-
թիֆագընա կէօրէ զարպ Քիլիսէլէրինտէ քօֆոսպանճոս
քէհրէ գոքսբ ումոմի օլմուշ տէյիլ իտի (ա) :

Ահտի ճէտիտտէ պու միսիլու սու իտսուսունտաս
հիչ պիր շէյ զէքր օլունմայօր . վէ Աուքեալլարըն հէմ
իւք Քրիսթիանըզըն տախի ամէլ ու իպրէթլէրինտէ պու-
նա սէպէպ վէրէճէք ասլա պիր էսէր պուլունմազ :

(ա) Սիլիւ . Քիլի . էսպի Ռարիլի , Ճիլդ Դ . սա . 644 , 645 :

ՊԱՊ ՕՆՊԵՇԻՆՃԻ

ԱՓՕՐՕԶ ՎԷ ԱՆԱԹԻՄԱ

Ափօրօզ՝ Գիլիսէնին ինչազըզընտան ըհտտ էթմէք տիր . վէ անաթէմա՝ ափօրօզ իլէ պերասպեր լանէթ օգունագ տըր . վէ ալէսսէվի պունչար իլէ պերասպեր թէքտիր ու թազիր վէ թէտիպ՝ վէ ազապ պիլէ իճրա օլունմասը աաէթ օլունմուշ տուր :

Իւք իւչ եա տէօրթ տէհրէրտէ ափօրօզ՝ ասըմա նասը իւզրէ՝ ալէսսէվի թէքտիր ու թէտիպսիզ սատէճէ գապահաթըլը Գիլիսէտէն ըհտտ էթմէքտէն իպարէթ պիր շէյ իտի : Արթըգ Գիլիսէնին պիր ազասը տէյիլ տէյիլ թադրիր օլունան քիմնէ՝ Բասպըն Ախշամ Թասա մընա վէ մուհասպպէթ զիյաֆէթէրինէ վէ ախէր տին այինէրինէ հիսսէտար օլմագտան ըհտտ օլունուր ուտու : Լաքին ծնուն թէքտիրի՝ հէփիսի պունտան իպարէթ իտի : Ափօրօզ օլան քիմնէ՝ հիչ պիր տիննեա վի թէտիպ եա զարարա կիրիֆթար օլմազ իտի : Ֆիլ վազի Գրիսթիանըզըն իւք տէհրէրինտէ պիր տիննեա վի թէտիպ ու ազապ վէրմէսի՝ Գիլիսէյէ քիւլիւյէն միւլքիւնսիւզ իտի : Գիլիսէնին հիչ դուվէթի եօղուտու . վէ տէվլէթ ծնա խուսումէթ էտէրիտի : Գիլիսէ՝ տէվլէթին վէքէնտի տիւլմէնէրինին էլինտէ իքէն՝ վէ պու տիւլմէնէր ծնուն քէօքիւնիւ դազըմաղա չալըչըր իքէն՝ նիճէ տիննեավի թէտիպ ու թէքտիր իճրա էտէ պիլըր իտի : Ափօրօզ իլէ պերասպեր լանէթէր օգունմասը՝ սօղըաքի տէհրէրին իճատը պիր շէյ իտի : Ոսկեքերան հէր վէճ՝ իլէ պունու ըհտտ էտէր : Օնուն պու խուսուս իւզրինէ պիր թէքթիլ վազը վար յ. քի ա.

տեմէր՝ կերէք տիրելէրէ վէ կերէք էօլիւլէրէ անաթէ մա եանի լանէթ օգուամալը տէյիլ տիրէր . ընլարըն զիւիւմէրինէ վէ պէտ ամէլէրինէ լանէթ օգույա պիւ լրէրէր , լաքին ընլարըն զաթընա լանէթ օգուամալը տէյիլ տիրէր : Իշպու վազընտա պու անաթէմա վէ լանէթ օգուամամասընա ալթը սէպէպ վէրիր , քի պունլար արը : 1 . Չիւն քի Քրիստոս՝ հէփ ատէմէր իչիւն՝ զալըմէր իչիւն՝ քէնտի տիւշմէնլէրի իչիւն՝ քէնտիսին տէն իքրահ էտէնլէր վէ ընու խազայանլար իչիւն էօլ տիւ : 2 . Չիւն քի Քիլիսէ Քրիստոսուն իպրէթինէ ույարագ՝ հէփ ատէմէր իչիւն տուա էտէր : 3 . Չիւն քի Քրիսթիան տինի պիզի մէճպուր էտէր քի , տիւշմէնլէրիմիզին էօմրիւնիւ դալարըրաճագ էէրինէ , քէնտի էօմրիւմիւզիւ ընլարըն ուղուրունա գօյալմ : 4 . Չիւն քի պու՝ Քրիստոսա մախսուս օլան պիր նուֆուզու դափմագ տըր : Լանէթ օգուամագ՝ պիր ատէմի հէլաքէ թէսլմ էթմէք տէմէք տիր . լաքին պու պիր գուվիթ տիր քի , եաընըզ Քրիստոսա մախսուս տուր : 5 . Առաքեսալար՝ պիր քիմանէյի Քիլիսէտէն ըէտտ էյլէտիքլէրի վադըթ՝ պու միսիլու պիր շէյ էթմէզլէր խտի : Օնլար պու վէճ՝ իլէ ըէտտ էյլէտիքլէրինի՝ պիզիմ պիր ազամըզը քէսէճէք օլտուղուամուզտա էյլէտիյիմիզ կիպի՝ ընու մէրհամէթ վէ գասավէթ իլէ ըէտտ էտէրլէր իտի : 6 . Չիւն քի պիր ադըլըրը իշ տիր (ա) : Պու տէհրին մէշուր զաթլարընտան ախէրլէրի տախի պունուն էմաալի զիւիւմէր թագրիր էյլէտիլէր (բ) :

Իլք տէհրլէրտէ ափօրօղ՝ եախստ Քիլիսէտէն ըէտտ էթմէք՝ Քիլիսէյի փաք հըֆը էյլէմէք իչիւն պիր իգթիզալը թէտպիր տէյիւ գուլանըլըրալը : Քրիսթիանլարըն օլ զէմանլէրտէ պուլունտուգարը թարտ ու գօվալայըլ վէ հիյպէթու միհնէթլէր սէպէպինտէն չօղլարը ալըր վէ գասպա կիւնահլարա վէ փութփէրէսթլէյէ պիլէ տիւշըլէր խտի : Պու միսիլու քիմանլէրին ճիւմէսի՝ պիրտէն Քիլիսէտէն քէսիլըլէր խտի , շէյլէ

(ա) Ա աղ 76 . Անտի . Իալ : (բ) Սիլի . էստի Քիլ . Բար . Քիլի 2 . սոս . 135 :

քի՛ Քիլիսէ իջնուէ աչոք պիր կիւնահ թէհամիւլ օլունամաարզընը հէր քէս կէօրսիւն : Լաքին պու թագտիրտէ լանէթէր օգունմազ իտի , վէ տիւնեամի ազապլէր վէ թէքտիրլէր իճրա օլունմազ իտի : Պու պապտէ օլունան սալթ պու իտի քի , Քիլիսէտէն ըէտտ օլունանլարտան՝ էկէր ծնլար թէքրար Քիլիսէնին իլհագլըննա տախիլ օլմաղա իսթէրլէր իսէ իտի՛ թալապ օլունուրուտու քի քէնտի փիւշման օլմալարընը պէյան վէ հալէրի իջնն գասապէթ չէքտիրլէրինի աշիքէար էթմէք իջնն պիր չօգ զէման աղըր պիր թէվպէ թէտիպի ալթընտա կէջնսինլէր : Լաքին պու պիլէ ծնլարըն հիւսնիւ ըիղալարընա պաղլը իտի , վէ պունտան պէյլէ լանէթ էա անաթէմայա պէնղէր հէր պիր շէյտէն չօգ ուզագ իտի :

Պիր արարդգ՝ իքի տիւրլիւ՝ էանի քիւջիւք վէ պէօյիւք տէնիլէն աֆօրօզ վար իտի : Քիւջիւլիւ՝ գասապհաթլը Բասպլըն Ախշամ Թաամընտան՝ վէ տինտարլարըն տուալարընտան ըէտտ օլմագասան իպարէթ իտի . լաքին էյլէ քիմսէլէր՝ քիւլիյէն Քիլիսէտէն ըէտտ օլունմազ իտի . իլա ծնլար տահա Քիլիսէտէ տուրուպ՝ տուալարը վէ Աղիզ Քիթապլարըն վէ իլահիլէրին օգունտուղունու վէ վաղարը տիյնէյէ պիլիբ իտի , քի պունլարը՝ գաթիգոմէնօլար թապիր օլունան տին թալիմի ալթընտա օլուպ՝ տահա վաֆթիղ իլէ Քիլիսէ ազալըղընա կիրմէյէնլէր տախի տիյնէրլէր իտի (ա) : Օպիր աֆօրօզ՝ Քիլիսէնին հէր պիր աղիզ շէյնտէն վէ ծնուն հէր պիր վէճհ իլէ իլհագլըղընտան ըէտտ օլունմագ իտի (բ) :

Սողտքի տէհըլէրտէ՝ իշպու պէյիւք աֆօրօզ՝ անաթէմա էախօտ լանէթէ թահվիլ օլունտու : Օնուն թէտիրաթը՝ ծնուն իլէ պէրատիբը կն հիյպէթլու պէտտուալարը՝ վէ էպէտի սաստէթտէն ըէտտ էթմէք իտախասընը՝ վէ տէվէթին գուվլէթինի վէ էարալմընը զամմ էթմէյիլէ զայէթ գօրգուլու պիր շէյ օլտու (գ) :

(ա) Պիլիհամ էսիթ Բարիթ , Քիլ . 16 . պապ 2 . 7 : (բ) Պիլիհամ . պապ 2 . 8 : (գ) Սիլէլ , էօգարըրտ զիգր օլունան ճահալպէ :

Լաքին պու միսիլու անաթէմա ու լանէթլէր պէշինճի տէհրէ գատար առէթ օլմաղա պաշլամամըշաքըր : Վէ էկէրջի իպթիտա օ ղէման եավաշ եավաշ կէօրիւնմէյէ պաշլամը իտի իտէ տէ , օ ղէման պիլէ օնուն իլէ պերապէր տիւնեավի թէքտիր ու աղապլէր իճրա օլունմաղըտը : Աֆրիգատէ Փթօլէմաիս նամ շէհարին Եպիսկոպոսու Սինէսիօս՝ Անարօնիգօս նամ պիր քիմնէյի էօյլէ հիյակէթլու թապիրլէր իլէ աֆօրօզ էյլէտի քի , օլ ղէմանէ գատար էմնալի իշիտիլմէմիշիտի (ա) : Լաքին պու աֆօրօզուն շիտտէթլի օլմասը՝ պաշլը ճա շունուն իջիւն սայրլմըշաքըր քի՝ օլ քիմնէյի Քիլի սէտէն րէտտ էյլէտիյինտէն մաստա՝ պիր թէհլիքլէ քիմնէ տէյիւ օնուն իլէ գօնուշմամաղա հէր քէստէն մաթլուպ օլունուրուտու : Պու աֆօրօզուն իջինտէ՝ մաիւսուսէն լանէթլէր եօղուտու . լաքին ալէսսէվի օլան ղիւիւմէ կէօրէ (բ)՝ օնտա գուլանրլան թապիրլէր՝ սօղըսաքի տէհրլէրտէ րէսմէն պէտտուալարըն ղուհրինէ գուլաղուղայան սէպէպլէրին պիրի օլաու : Լաքին օլ տէհրտէ պու առէթ տահա ումուլի տէյիլ իտի , վէ եավաշ եավաշ իտիալ օլունտու :

Քրիսթիանլըգ տէվէթին տինի օլտուղունտա պիլէ՝ պիր գաշ էիւղ սէնէ միւտտէթինէ գատար աֆօրօզ իլէ պերապէր տիւնեավի թէքտիր ու աղապ օլունմաղըտը : Մնաթէմա իլէ պերապէր Քիլիսէնին պէօյլէ պիր շէյ էթմէսինին ղիքրինի՝ իպթիտա տօգուղունճու տէհրտէ կէօրիւրիւղ : Աֆօրօզ օլմուշ պիր քիմնէնին շէհատէթի տիյնէնմէղ իտի , վասիյէթ էտէմէղիտի , վէ Փանիա նամ շէհրտէ սէքիղ էիւղ էլլի սէնէսինտէ ճէմօլան սինաթոսուն գանուսլարընա կէօրէ պիր մանսուպօս սէջիլմէղիտի , վէ ասքէր խըղմէթիննէ կիրէմէղիտի : Իշ պու սինաթոստան սօղրա՝ կիթտիքճէ առէթ օլմուշ իտի քի , քիւջիւք աֆօրօզ իլէ թէքտիր օլունան քիւլլիյէն Քիլիսէտէն րէտտ օլունուրուտու , վէ պէօյիւք աֆօրօզ իլէ անաթէմա եանի լանէթ օլմուշ օլան՝ պուն-

(ա) Անաթէմա Բագրիբինին րէտի իլիւն , պագ Պիւկհամ օ քիլի . 16 . պտպ . 2 . 8 : (բ) Սիկէլ , ճիւս . 2 . ստհ . 131 :

բռան մատառ տիւնեացի հաղէրինին պաղըսընտան մակ
բում օլուր խտի, հէմ խտաիա օլունուրուաու քի, օ՛ է-
պէտի խելաստէն տախի տիշարը դալըր (ա) :

Մէքիզինճի տէհրտէն սօզրա օլան անաթէմա վէ
լանէթ օգումանըն զոյէթ հիյպէթլու բուսումաթ ու
սուրէթլէրի՛ ալիմ միււլիֆլէրին պիր չօղունուն զիւիւմիւ-
նէ կէօրէ վութիւէրէսթլիքտէն ալընմըշարը (բ) : Աֆօ-
րօզ օլան քիմսէ՛ շէհրտէ մէլուն՝ գըրտա մէլուն՝ իչէ-
րի կիրտիյինտէ վէ տիշարը չրգտըղընտա մէլուն՝ էվի-
նին իչինտէ մէլուն վէ էվինտէն տիշարը մէլուն
թագրիր օլունուրուաու : Ալլահըն քէնտի էմըլէրինի
թէճավուղ էտէն խալգըն իւզէրինէ Մովսէսին վասիթա-
թի իլէ սէօյլէտիյի պէտտուալարըն ճիւմէսի աֆօրօզ
օլմուշ քիմսէնին իւզէրինէ պրաղըլըր խտի . օնլար էշէք-
լէր կիպի կէօմիւլմէլի՛ վէ եերին կիւարէ երղընլարը կիպի
սայըլմալը տէյիւ՛ վէ օնլարա պունուն կիպի տահա նէ-
չէ նէչէ պէտտուա՛ թագրիր օլունուր խտի :

Վու միսիլը անաթէմա վէ լանէթ օգումասը՛ էտէն
հէր քիմ օլուրգա օլուն , Ինճիլին բուհունա զըտտ կէլ-
տիյինի զիքը էթմէյէ հաճէթ եօգ տուր : Ահտի ճէ-
տիտին բուհու սէլամէթ վէ էյլլէքքէանիլլէքտէն խպարէթ
տիր : Օնուն լիսանը՝ « Տիւշմէնլէրինիզի սէվին , սիզէ
պէտտուա էտէնլէրէ խայր սուա էտին , սիզի պուղզ
էտէնլէրէ էյլլէք էտին , վէ սիղի ինճիտէնլէր հէմ սիզի
գօվալայանլար իչլան տուա էտին » տիր : Մափ . Ե :
44 : Պիր քէրրէ՛ էֆէնտիմիզին շայիրալէրինտէն իքիսի
օնա՝ « Խսթէրմիտին քի՛ Եղիանըն տախի էթտիյի կիպի
սէօյլէյէլիմ քի կէօքտէն աթէշ էնսին , վէ օնլարը թէ-
լէֆ էթտին » տէյիւ սիւալ էթտիքլէրինտէ , քի օնլար
պունու՛ օնու դապուլ էթմէյէնլէր իչլան սէօյլէմիշէր
խտի , « օ՛ տէօնիւպ օնլարը սպալապը , վէ տէտի . Սիղ
նասըլ բուհ սահիպի օլտուղընուղու պիլմէզսինիզ . զի-
րա առէմ Օղու՛ առէմլէր ճանլարը հէլաք էթմէյէ
կէլմէտի , իլլա խելաս էթմէյէ » : Ղափ . Թ . 54—56 :

Ահտի ճէտիտտէ պիր իքի մահալ վար քի , պու ա-
նաթէմա վէ լանէթ օգումագ զիւիւմիւնիւ թէսահհիւպ

էտէնէր իւրի սիւրբըրէր : քի սլունչար տրր . “ Պէշլէ քիմսէյի թէնին հէլաքի իջլւն շէյթանա թէսլիմ էտէն սինիզ , քի Բասպզ Յիսուսուն կիւնիւնաէ բուհ խէլաս սուլա ” : Ա Կորնթ . Ե . 5 : Իշպու թասպիրէր՝ Ա ՏԻՏ . Ա . 20տէ տախի պուլունուր : Վէ՛ “ Էյեր պիր քիմնէ Բասպզ Յիսուս Բրիստոսու սէվիզսէ , անաթէմա օլսուն , մարան աթա ” : Ա Կորնթ . Ժ . 2 . 26 : Լաքին Ալլահն Քէլամընըն իշպու մահալէրի սողրու աղնալըլարըլը թագ սիրաէ՛ հիջ քիմնէնին իւզէրինէ կէրէք տիւնեավի վէ կէրէք էպէտի պէտտուալար թագրիր էթմէյէ հիւքիւմէթ վէրմէզլէր : Եօգարրոսա Մասթէոստան վէ Ղուկաստան իսթիխրաճ՝ օլունան մահալէր զայէթ աշիքեարէ պու ա տէթի զէմմ ու բէտա էտէրէր : Վէ էալընըլ պու՝ իշպու սողրաքի մահալէրին սողրու աղնալըլարըլարըլը թագ սիրաէ իշպու անաթէմա վէ լանէթ էթմէնին առէթի նէ նուֆուզ վէրմէտիքլէրինի քիֆայէթ էտէր պիր իսպաթ տրր . Եօղիսէ Ազիզ Քիթապլարըն պիր մահալէ պիր սայիր մահալընէ մուզայիր վէ զըտտ օլմուշ օլուր : Պու վէճ՝ իլէ պու սողրաքի մահալէրէ էօյէ թէֆսիր վէրմէլիյիզ քի , օլ՝ մանասը աչըդ վէ զայէթ աշիքեար օլան էվիլէքի իսթիխրաճ՝ օլունամուշ մահալէրէ մուվաֆըդ օլուն :

“ Շէյթանա թէսլիմ էթմէք ” թասպիրի խոսուսունստա ալէասէվի զիւիւմ օլունան պու սուր քի , պիր քիմ սէյի աֆօրօզ էթմէքտէ՛ ծոուն վաֆթիզ վասիթասի իլէ Ալլահն Ճէմասթընա պիրէշմիշ պուլունմագտան բէտա օլուպ՝ քէնտի էսքի հալի օլան փուլթփէրէսթլիք տէրէ Ճէսինէ գօնուպ՝ շէյթանըն հէօքիւմէթինէ կիրիթար օլտուլունու պէյան էթմէք իջլւն գուլանըլըլը իտի . էանի պունու իշար էթմէք իջլւն քի , օլ քիմսէ արթըդ Բրիստոսուն փասիշահըդ սիւրսիւյիւ սահիհ Քիլիսէսինին Ճէմասթընտան տէյիլ իտի , իլլա շէյթամըն պիր թարզի մախսուսէ իլէ փասիշահըդ սիւրսիւյիւ տիւնեանըն թէպասարնտան իտի : Իշպու թասպիրտէն փէք փէք աղնալըլա պիլէն շու օլա սիլիր քի , Պօղոս օնլարա թէնպիհ էտէյօր քի , օլ քիմսէյի բէտա էթսինէր , վէ օնտան սողրա Պօղոս՝ քէնտիսինէ իհասն

օրունան միւճիւղաթ գուժվէթի վասիթասի իլէ օլ քիմ, սէյի շու դատար շէյթանըն գուժվէթինէ թէսլիմ էյլէսին քի, շէյթանն ծնա պիր ճիւմանի էյլէյէթ ու տէրտ իլէ աղապ էյլէսին (քի պու գուժվէթ շէյթանա՝ Յովրուն վիւճիւղաթ իւղէրինէ տասի վէրիլմիշ խի . Յովր . Ա . 12 :), շէյլէքի օլ քիսէ թէվսէ էյլէսին : Լաքին պուրատա պու սիգգաթ օրունմալը ալը քի, պու՝ գիր մաճիւղաթ գուժվէթի խի, քի ծու պիր մասսուս քէյթիլէթուէ Լաաթեալ իճրա էտէճէյիսի վէ իճրասընը՝ օլ քիմսէնին ճանընն իւլալը իւլէն էտէճէյիսի : Լաքին պունճիլէյին միւճիւղաթ գուժվէթի շիմաի հիւք քիմսէտէ եօյ աուր, վէ շիմաի օրունան պու էպէտի լանէթ՝ խէլասըն հէր պիր ումուտունու քէսաիրիր :

“Անաթէմա Մարանաթու ” լուղէթէրինն իւքի Եու- նանի պիր լուղէթ օրուպ՝ մանասը պիր ատէմ էախօա ,այիր պիր շէյ Լաաճըն լութֆունտան տիշարը պրա- դըլուպ հէլաքէ թէսլիմ օրունմալ ալը : Մարանաթու տասի՝ Սիրիանի պիր լուղէթ օրուպ՝ “ Բապպ՝ կէլի- յօր ” տէմէք սիր : Իքիսի պիր եէրաէ պու վէճճ իլէ թէֆսիր օրունա պիլիր . “ Հէր քիմ քի Բապպ Յիսու- սու սէվէզսէ, հէլաքէ թէսլիմ օրունմուշ՝ էախօա հէ- լաքէ միւսթաճապ ալը, վէ Բապպ էազըն օրուպ՝ թէզ հիւքմ ու շէրաաթը իճրա էտէճէք սիր ” : Պու մինվալ իւղրէ Լաաթեալ պու միսիլու պիր քիմսէյի աղիմ գա- պաճաթը վէ Քիլիսէ աղալըղընա լայըգսըզ թագրիր է- տէր իքէն, ծու էինէ Բապպըն էլինէ թէսլիմ էտէր, քի օ՝ ծուուն հիւքմ շէրաաթը մասլաճաթընը քէնտի է- լինէ ալաճապ ալը : Պունտան գաթը նազար Լաաթեալ տէր քի, “ Պանա նէ՞ քի տիշարըքի քիմսէլէրի՝ սա- խի ”, էանի Քրիսթիան օլմայանլարը՝ քի շիւպհէսիզ Քի- լաէաէն աֆօրօզ վէ րէատ օլանլար պու մագուէաէն սայըլըլար, “ հիւքմ էտէյիմ ” : Ա Կորնթ . Ե . 12 : Տէմէք իսթէր քի, օլ “ Տիշարըքի քիմսէլէրի Ալլաճ հիւքմ էտէր ” : Ա Կորնթ . Ե 13 : Լաքին պու վէճճ իլէ օ՝ պիր խուսուսի մասսուսէտէ՝ շիւպհէսիզ Ալլաճըն էմրի իլէ՝ աֆօրօզ վէ րէատ օլմուշ քիմսէ իւղէրինէ միւ-

Ճիւղաթլը պիր գուլվէթ իճրա էթմիշ օլա պիլեր, վէ պունուն իջին աշիքեարէ թագրիր էտեր քի, պու Ալլահա մախսուս օլան պիր հիւքիւմէթ տիր, վէ քէնտիսի ծնու սատեճէ Ալլահըն իճամընա իմ թիսալէն իսթիմալ էտեր:

Հէմ տախի Ա Կարնի . Ե . 4 խանէսինեան աշիքեար տըր քի, Քիլիսէտէն րէտա էթմէք սատեճէ Քիլիսէ խատեմէսինէ մախսուս պիր իշ տէյիլ տիր, նէ տախի Եպիսկոպոս իւնվանի իլէ սալթ պիր զաթա մախսուս տուր, իլլա պու՝ պի-Բիան Քիլիսէյէ մախսուս պիր իշ տիր . ջիւն քի Առաքեալ պու պապտէ տեր քի, “ Սիդ . . . . ճէճ օլտա ”, էանի պունուն իճրասը պիւթիւն Քիլիսէտէն օլունմալը տըր: Իլք Քիլիսէլէրին պու խուսուստա պէյլէ ամէլ էյլէտիքլէրի՝ թէվարիխտէն աշիքեար տըր (ա): Լաքին եավաշ եավաշ Քիլիսէ խատեմէլէրինին մէսնէտի եիւճէլտիյի կիպի՝ պու հեօքիւմէթին իճրասընը քէնտիլէրինէ հագդ էյլէտիլէր . Լաքին ալթընճը տէհրէ գատար՝ խալգըն տախի պու խուսուստա հագդը վար իտիյի ումումն ինքեար օլունմալը: Լաքին պէշ էիւղ իքի սէնէսինտէ Սիմմաքոս նամ Փապիանըն կիւնիւնտէ Բամատա ճէմ օլան սինաթոսուն պիր գանունու խալցտան պու հագդը գալտըրալ (բ):

Իլք պէշ տէհրէրտէ զաթիյէ պիր իըրս հասէպի իլէ հիջ պիր ափօրօղ թագրիր օլունմուշ տէյիլ իտի (գ): Կար թագիինէտէ 412 թարիխինտէ ճէմ օլան սինաթոսուն 30ունճու գանունունա կէօրէ, ափօրօղ վէ Քիլիսէտէն րէտա օլաճագ օլան քիմսէյէ րէտա օլունմալտան էվվէլ՝ սէյլէմէյէ րուխասթ վէրիլրիտի՝ վէ միւթէպեր շահիտլէր շէհատէթի իլէ ծնուն իւզէրինէ հիւքմ օլունուրուտու: Վէ Որոգինէս տեր քի (դ), “ Պիղ հիջ քիմսէյի Քիլիսէտէն րէտա էտեմէյիղ, քի ծնտա պիր գապահաթ իսպաթ օլունմամըշ տըր ”: Լաքին պէշինճի տէհրտէն սօղրա, ափօրօղ էթմէնին գուլվէթի զայէթ Ֆէնա պիր թարղ իլէ գուլլանըրը իտի, վէ զայէթ նահագ պիր թարիգ իլէ՝ հէմ քիւլլիյէն ույղունսուղ սէպէպլէր իջին իճրա օլունուրուտու: Պու՝ Քիլիսէ-

(ա) Սիլէլ . ճիւլ Բ . սահ . 134 : (բ) Հարպուին . Սինաթ . ճիւլ . Բ . սահ . 978 : (գ) Սիլէլ . ճիւլ . Բ . սահ . 132 : (դ) Որոգին . Քիլիսէտէն . Յօլտա :

նին փաթըղընը հըֆղ էտէճէք մէրամընտա բուհանի պիր շէյ օլաճագ եէրինէ՝ պիւթիւն պիւթիւնէ՝ նէֆսանիյէթ տէ գուլլանըրը պիր ճիսմանի սիլահ օլտու : Պուքէյֆիլէթէ՝ պու միսիլու ույղունսուզուգլարա գարշը օլան պէօյիւք շիքեայէթլէր գուլվէթլի իսպաթ տըր : Իշպու ույղունսուզուգլար օլ տէրէճէ չողալտըլար քի՝ տաղ կարողոտ նամիմիէրաթօր տօգուզունճու տէհրտէ պու քէօթիւլիւլիւյիւն էօնիւնիւ ալմաղա մախսուս ֆէրմանլար սատըր էթմէյէ մէճպուր օլտու , քի օնլարըն իչինտէ պու սէօզլէր պուլունուր , քի “ Հիչ պիր Եպիսկոպոսուն հիչ քիմսէյի՝ պիր սահիհ վէ աշիքեարէ եարամազլըգ սէպէպի օլմատըգճա՝ Քիլիսէ իլհագըղընտան ըէտտ էթմէյէ բուխսաթըր օլմասըն ” , (ա) :

(ա) Capitular L. VI. Tom. VII. c. 10 :

Պ Ա Պ Օ Ն Ա Լ Թ Ը Ն Ճ Ը

Փ Ա Փ Ա Ջ Լ Ա Ր Ը Ն Պ Ի Բ Ի Ր Լ Ի Յ Ի

Իշարու ատէթին Ազնիզ Քիթապարըն էօյրէթտիյի պիր շէյ օլմատըզը պու պապըն սօնունսա կէօսթէրիւ շէճէք տիր : Լաքին պիրի սիւալ էտէ պիւր քի , էօյէ իսէ նա՛սըլ իշթիհար պուլա պիւմիշ տիր : Մնա ճէվապ վէրիւրիզ քի , պու՝ եապաշ եավաշ մէյտան պուլմուշ պիր շէյ տիր , վէ օնա գուլաղուղայան սէպէպէրին պաղըսը պունլար տըր : Չօգ քիմսէլէր՝ պէքեարլըղա աղիմ՝ րաղպէթ վէ իթիպար էտէրլէրիտի . վէ էվէնմէմիշ գալմագ՝ էվէնմէքտէն տահա փաք վէ աղիզ պիր հալ սայըրըրտը , վէ պունտան էրքէքլէրտէն վէ գարըլարտան չօգլարը պու հալի սէչտիլէր (ա) : Պաղը էվէնմիշ քիմսէլէր պիւլէ օ գատարա վարալար քի , գարը գօճա՝ իթթիֆագ իլէ պէքեար էօմիլէ կէչրիւրլէրիտի , վէ պունու՝ վիւճիւտլէրին ագա պէնսինտէն փաք՝ պիր ճանլար նիքեահը սայարլարտը (բ) : Հայրապետլէրտէն Հերոնիմոս՝ Մմբրոսիոս վէ Օգոստինոս միսիլու քիմսէլէրին պաղըսը պունճիլէյին պէքեար հալէ էյլէտիքլէրի աղիմ մատիլէր իլէ պու ատէթին իտիսալինէ չօգ եարտըմ էթտիլէր : Պէքեարլըգ հալնինն աղիզլիյինէ տայիր պու միսիլու աղիմ իթիպար վէրէն զիւլիւմլէր ալէմէ տաղըլարգտան սօղրա , փափաղարա մախսուսէն պիր ֆարզ սայըլաճաղը մտսըհաթըն թապիաթընա մուվաֆըգ պիր հալ տըր : Լաքին էկէրչի պու թալիմ խուսուսունսա չօգլարը պու միսիլու զիւլիւմլէր հըֆը է-

(ա) Կիպր . Պիտրլէի հալի իւղ . վէ Եսէի . Demonst. Evangel. l. c. 8 : (բ) Մօսհայ՝ de Rebus Christ. p. 698 :

տէրէրիտի իսէ տէ՝ պաղը միւթէպէր քիմսէլէրին պու
 խուսուստա զիւիւմէրի վիէք Ֆարգը իտի : Կղեմէս Ա-
 ղէքսանդրացի պու պապտէ աղլ ու խորաքէ վէ Աղիզ
 Քիթապարա մուվաֆըզ րէյ ու զիւիւմթագրիբ էտէր
 (ա) , վէ Ոսկեբերան՝ Քիլիսէ խատէմէլէրի մախուու-
 սէն էօմիւրլէրինի պէքեար կէչիւրմէյէ պօրճլու սուր-
 ար տէյիւ զիւիւմ էտէնլէրէ աչըդտան աչըղա զըտա
 սէյլէր (բ) : Իւչ էիւզ էլլի սէքիզ թարիխինատէ էնկիւ-
 րիւտէ՝ վէ իւչ էիւզ պէշ սէնէսինատէ էլլպէնատէ ճէմ
 օլան սինաթոսլար՝ զիքր օլունանլարըն էլլքի՝ 14իւնճիւ
 վէ սօղրաքի ՅՅիւնճիւ գանունլարընտա Քիլիսէ խատէ-
 մէլէրինէ էվլէնմէյի եասագ էթմէք ուսուլունու րէատ
 էտէրլէր . վէ պու պապտէ գուլլանարգլարը թապիր-
 լէր պունլար սըր . “ Թէքիտէն գանուն օլունուր քի ,
 Եպիսկոպոսլարա՝ Իսթիարլարա՝ (եանի երէցլէրէ) վէ
 սարկաւագլարա վէ ճիւմէ Քիլիսէ խատէմէսի օլան
 զաթլարա՝ քի խըղմէթէ թային օլունմուչար՝ քէնտի
 գարըլարընտան վէ էվլատ եէթիշտիրմէքտէն կէրի չէքիւ-
 մէսի եասագ օլուն . հէր պէյլէ էտէն ” (եանի Քի-
 լիսէ խատէմէլէրինտէն քէնտի գարըսընտան պու վէճհ
 իւէ կէրի սուլան հէր քիմ օլուրսա օլուն) “ քէնտի
 մանսուպունտան աղլ օլունսուն ” : Իւչ էիւզ էիրմի
 տէօրթ թարիխինատէ Գանգրա սինաթոսու պիր գանուն
 գօտու քի , պիր էվլէնմիչ օլան փափաղըն տին խըղմէթ-
 լէրինէ վարըպ պուլունմագտան չէքիւնէն հէր պիր քիմ-
 սէ՝ Քիլիսէնին իլհագլըղընտան րէտա օլունմալը սըր
 (գ) : Բէսուլի թապիր օլունան գանունլար՝ թահմին օ-
 լունուր քի իւչիւնճիւ եախօտ տէօրաիւնճիւ տէհրտէ
 եաղըլարլար . պու գանունլարըն պէչինճիսի տէր քի ,
 “ հիչ պիր Եպիսկոպոս եա Իսթիար ” (եանի երէց)
 “ եա սարկաւագ՝ տինտարըզ պէհանէսի իւէ գարըսընը
 պօշամալը տէյիլ տիր . լաքին էկէր ծու պօշայան օ-
 լուրսա , օ՝ մանսուպունտան աղլ օլունսուն , վէ էկէր
 ինատ էտէրսէ՝ Քիլիսէտէն րէտա օլունսուն ” :

(ա) Կղէմ . Աղէմ . Սէրօմ . Է . սահ . 847 : (բ) Ոս-
 կէք . Ա Կորնի . Իւղ . լաղ ԺԹ . Ա Կորնի . Է , 1 Իւղէրիէ :
 (գ) Նեոնոբէր Քիլիսէ Ռէլարիի . Ճէպ Դ . սահ . 229 :

Կերէք երբէքլէրտէն վէ կերէք դարըլարտան զահիւ պ
 օլունան րուհսպանըդ թարիգի տախի պու առեթին գուվ
 վէթ պուվմասընա չօգ եարտըմ էյլէտի . զիւրա պուն
 ըար՝ քէնտի սիւրտիւքլէրի պէքեար հալ իչիւն մախսու
 սէն ազիզէր սայըլարըլը իչիւն՝ էվէնմիշ օլան Քիլիսէ
 խատէմէլէրի ծնլարտան տահա ազ ազիզ սայըլաճագ
 լարը աշիքեար տըր : Իշպու թարիգին թէքմիլէն նիզա
 մա կիրմէսինէ՝ կիւնտէն կիւնէ արթմագտա օլան Բօմա
 Եպիսկոպոսալարըն հիւքիւմէթի տախի զայէթ ազիմ եար
 տըմ էյլէմիշ տիր (*) :

Քիլիսէ խատէմէլէրին պէքեարըլը՝ պու միսիլու սէ
 պէպլէրտէն եավաշ եավաշ մէյտանա չըգտը . քի իպ
 թիտա՝ ալէմին իչինտէ իշթիհար պուլան զիւիւմ խտի ,
 քի պու հալ՝ տինտարըլըն իլէրիլէմէսինէ զայէթ Ֆայ
 տայը տըր . վէ ծնտան սօղրա՝ էտէպ ու էրքեանէ մու
 վաֆրդ պիր պօրճ տէյիւ պազը սինաթոսլարըն դա
 նունլարը ծնա նուֆուզ վէրտիլէր . վէ նիհայէթի՝ ծն
 պիրինճի տէհրտէ Հիլտէպրանտ Փափանըն եէտի իլէ՝ Փա
 վիս հիւքիւմէթի իլէ ճէպրան սապիթ վէ գայիմ
 օլունտու :

Քիլիսէ խատէմէլէրինին պէքեարըլընա հեր նէ գա
 տար ազիմ ըաղպէթ վէ իթիպար վէրիլեր խտի խտէ տէ ,
 հեր քէսին հիւանիւ իրատէթինէ պրաղըլմըջ օլուպ՝ տէօրթ
 եիւզ սէնէյէ գատար Քիլիսէ խատէմէսինին ըիւթպէ
 տէ էն էանասընտան Եպիսկոպոսունա վարընճայատէք
 էվլի օլմաղա ըուխսաթլարը վարըտը (բ) : Իշպու եիւ
 քիւ ծնլարըն իւզէրինէ եիւքլէթմէյէ իլք օլունան ճէհա
 335 սէնէսինտէ օլտու . լաքին պիւթիւն էօմրիւնիւ պէ
 քեարըլը իլէ կէչիքէն մուքիքէմ Փաւնութիոս պունա
 օլ գատար զայրէթ իլէ գարշը տուրտու , վէ ծնտան
 Քիլիսէյէ կէլէճէք զարար ու քէտէրլէրի վէ թէհլըքէ
 լէրի օլ տէրէճէ աշիքեար կէօսթէրտի քի , պու թէք
 լիթ ըէտա օլունտու : Օլ զէմանլէր մէհէլէրինտէ եա

(*) Սիլէլ, ճիւլ Բ. սահ . 15 : (բ) Գաթօլէդ Ռեւլիվ
 լէրպէն Thénier Einführung der erzwung. Ehelosigkeit, ճիւլ .
 Ա. սահ . 69 . վէ Մօսկոյ՝ Քիլ . Բար . ճիւլ . Ա . սահ .
 203 :

զան Սոկրատես (ա) վէ Սօզոմենոս (բ) միւլերրիսէր ի-
քիսի տէ պէջլէ շէհատէթ հտերլէր :

Պէքեարըզը դանուն իէ փարզ էթմէյէ իւք ճէհա
հտէն՝ 385 Բարիթիթիէ Բօմ Եպիսկոպոսոս Սիբիթոս իտի
(գ) . վէ պունտան սօղլա դարպ սեմթէրինտէ պիր
գաջ սինաթոսլար տախի պունա չալըշալլար : Լաքին
հիչ պիր վէճճ իւէ օ զէման ալեստվի օլմաար : Պու
դանունու պօզանլար ջոգ ի-ի . վէ ծնլարա պէջիւք հա-
զիմլըք իւէ մուամէլէ օլունուրուառ : Հէմտախի իգթի-
զալը պուլունտու քի , պու դանուն պիր ջօգ քերրէ
Թաղէ Էնսին , քի պունուն ճիւմէսի կէօսթերիր քի , պու
միսիլլու Թապիաթա զրտա վէ Աղիլ Բիթապլարա մու-
զայիր պիր առէթի իտխալ էթմէսի նէ դատար կիւճ պիր
շէյ իտի :

Լաքին շարգ Բիլիսէլէրինտէ պու պէքեարըզ դանու-
նու րէտա օլունառ : Օրալարտա էկէրչի պազը էվէնմէ-
միշ Եպիսկոպոսլար պուունուր իտի իսէ տէ՝ էքսերիտի
էվէնմիշ իտի (դ) : Տէօրաիւնճիւ վէ պէշնճի տէհրլէր-
տէ ջօգ էվի Եպիսկոպոսլար պուլունուրուառ (է) : Պառ-
զէմայիս նամ պէլտնին Եպիսկոպոսու Սինէսիս էվի
իտի (զ) : Վէ Գրիգոր Նաղիանդալընըն փէտերի փափազ
իտի : Հէմ Գանդրա՝ շիմաի Չանիլըրը տէիէն ա-
նաաօլուտա վազի շէհրին սինաթոսու տէօրաիւնճիւ գա-
նունունաա տէր քի , էկէր պիր քիմնէ Բապսըն Բի-
շամ Թաամըրը պիր էվի փափազըն էլլիտէն ալմազա
իմթինա հտերտէ , լանէթ օլունմալը (է) : Իշպու էյա-
լէթ սինաթոսու Թաղրիպէն 344 սէնէսինտէ ճէմ օլ-
տու :

Ալթը եիւզ օթուզ իքի Թարիխինտէ իսթանպօլտա
շարգ Փաթրիգէրինտէն վէ իքի եիւզտէն զիյտտէ Ե-
պիսկոպոսլարընտան պիր սինաթոս ճէմ օլտու : Պու սի-

(ա) Սոկ . Բիւ . Բար . Բիւ . 1 . 11 : (բ) Սօզմ . Բիւ .
Բար . Բիւ . 1 . 23 : (գ) Թարրագօմէիա Եպիսկոպոսոս Հիմեր .
Ֆէ . պապ . 7 . 9 . 13 : (դ) Կիւլէր Բիլիսէ Բէլլարիի . պապ .
4 . 95 : (է) G. Claxti de conj. clericorum ու 268 : (զ) Եւագր .
քիոս , Ա . 15 : (է) Սոկ . Բիւ . Բար . Բ . 43 . վէ Սօլ .
Բիւ . Բար . Գ . 24 :

նաթոսունն օն իւշինճիւ գանունու՝ օլ զէմանտէ դարագ
 Քիլիսէլէրինն չօղունտա ճարի օլանն աստէթէ մուղսյիլ՝
 փափազարա էվլէնմէյէ բուխասթ վէրիլր • Լաքինն օպիլր
 Թարաֆտանն տա՝ 12ինճի գանունու էվլէնմէյի Եպիս-
 կոպոսարա եասագ էտէր : Աէ Եպիսկոպոսարա պագի Քի-
 վսէ խապէմէսինպէն Քարգ օլունուայ ծնարա Էվլէնմէյի Էասագ
 էպէն իւք գանունն պոս պոս : Աէ չիւն քի պու սինա
 Թոսունն նուֆուզու շարգ Քիլիսէլէրիննտէն գասպուլ օ-
 լունմուշուտու , պու Քիլիսէլէրտէ Եպիսկոպոսարանն էվ-
 լէնմիշ օլմայրայ՝ փափազարանն էվլէնմիշ օլա պիլմէնին
 Թարիխի՝ պու զէմանտէն՝ եանի հէման 700 սէնէսին-
 տէն պաշանմըշ սայրլա պիլիլր : Իւշինճիւ գանունուն-
 տա՝ Քիլիսէ խատէմէսինէ Իփնճի պէՔո էվլէնմէյի՝ եա-
 խօտ պիլր տուլ գարը ալմայր եասագ էտէր • վէ կէօ-
 բիւնիւր քի՝ պու միսիլու իքինճի տէֆա էվլէնմէյի տա-
 խի եասագ էտէն իւք սինաթոս պու տուր : Աէքիզ
 եիւղ օն պիլր սէնէսինէ կէլէնէ գատար պիլր սինաթոս՝
 ագա էյլէտիյի գանունլարանն պիլիստէ Քիլիսէ խա-
 տէմէսինէ էվլէնմէյէ աշիքեարէ բուխասթ վէրիլր (ա) :

Լաքինն էկերչի Քիլիսէ խատէմէսինին էվլէնմէմէսի
 խուսուսունտա պիլի պիլի արարսըրա փիւրլիւ տիւրլիւ
 Թէրթիպլէր Թանղիմ օլունտու իսէ տէ , պու գանուն-
 լարը՝ հալա զիքը օլունտուղու միսիլու պօղանլար չօգ
 օլուրուտու : Չօգար վարլար քի , աշրգտանն աշրղա՝
 Քիլիսէ խատէմէսինին էվլէնմէսի խուսուսունտու հիմա-
 յէթ վէ Թէսահհիւպ էտէրլէրիտի • վէ ալէլ խուսուս
 Միլանօ շէհրինտէ պու պիլր աշիքեար ատէթ օլմուշուտու
 (բ) : Իշպու ատէթ 1074 սէնէսինէ գատար սապիթ վէ ու-
 մումի օլմամըշարը , քի պու Թարիխտէ Հիլտէպրանտ
 նամ էէտինճի Գրիգոր Թէսմիյէ օլունանն Փափա պիլր
 Ֆերման չրգարսըր քի , “ Պունտանն սօղրա հիչ պիլր փա-
 փաղըն գարսըր եա օտալղը օլմասըն , վէ հէր քիմտէ
 վար իսէ , եա ծնարըր եախօտ մանտուպունու պրագմա-
 լը տըր ” (գ) : Լաքինն • զէմանն պիլլէ՝ իգթիլլա

- (ա) Նէանքիւր Քիլիսէ Թէլարիիի • Ճիւ • Գ • սահ 229 :
 (բ) Վիւլէր Քիլիսէ Թէլարիիի գըմ Ք • 30 • սահ • 113, 114 :
 (գ) Ենէ օրագ • գըմ Գ • սագ 1 • 47 • սահ • 160 :

էյլէտիքի, Փափաքէնտի ֆերմանընա խալգը միւթի էթմէք իչիւն պէրտէվամ զայրէթ ու ճէհա էտէրէք ազիմ շիտաէթ իլէ հարաքէթ էյլէսին: Էվվէլա օլ էվլի օլան Բիլիսէ խատէմէլէրինէ՝ քի էվլէնմէյէ դարչը օլան էսքի գանուկարա իթաաթ էթմէմիլէրիտի, շիտաէթ իլէ հարաքէթ էյլէտի. Լաքին ծնուն պու շիտաէթի հէր պիր էէրտէ քէնտիսինէ դարչը իլթիլլալէթ թահրիք էյլէտի: Էրֆուրթ վէ Սէնչ շէհրլէրինտէ՝ Բիլիսէ խատէմէլէրինին էվլէնմէլէրի պապրնտա օլան ֆերմանը իճրա էթտիրմէյէ ճէմ օլան լիքի սինաթոստուն սօնու՝ ազիմ նիղալար վէ դարըչըզըզա գարար գըլաը (ա): Փարիզ շէհրինտէ տախի ճէմ օլան պիր սինաթոստուն սօնու պէօյլէ օլտու (բ): Ինկիլթէոա՝ Իթալիա վէ Հօլանտատա տախի պու միսիլու գարըչըզըզար վազի օլտու (գ): Լաքին Փափա՝ քէնտի մէրամընը իճրա էթմէյէ գարար գըլաը, վէ պու խուսուստա չօգ մէմէքէթլէրէ՝ թէքմիլ հիւքիւմէթ սահիպի վէֆլէր կէօնտէրաի, քի իթաաթսըզարը թէքաիր էյլէսինլէր. վէ պայալը խալգը՝ էվլէնմիլ Բիլիսէ խատէմէսի իւղէրինէ թահրիք էթտիրտի (դ): Վէ պուն՝ ճիլէյին շէտիա հարաքէթլէր իլէ՝ քէնտի ֆերմանընա կէօղէ կէօրիւնիւր ալէսսէվի պիր իթաաթ իճրա էթտիրմէյէ գատիր օլտու: Ազիլ Բիթապլարա մուղայիր օլան պէօյլէ պիր ատէթի խոխալ էթտիրմէք իչիւն պու սալոսլ վէ Նիղալար՝ ծնուն միւնասիպէթսիզ օլտուզոնա քիֆայէթ էտէր պիր իսպաթ տըր:

Բիլիսէ խատէմէլէրինին էվլէնմէմիլ զաւմալարընտան իպթիսա մէրամ օլունան՝ տինտարըզըն իլէրլէմէսի օլտուզոնա շիւպհէ էօգ տուր: Գլլաս օլունուրուտա քի, պու՝ ազիլ պիր էօմիւրէ մաստուսէն ֆայտալը տըր: Լաքին թէղ աղնաչըլաը քի, զըր իլէ իճրա էթտիրիլտիյի թագաիրտէ, քէօթիւլիւյիւն ազիմ պիր միւնարը օլուրուտու: Իւչ էիւղ էիրմի պէշ սէնէսինէ

(ա) De rebus German. ad ann. 1074 . p. 378 . (բ) Vita Galterii Abb. S. Martini juxta Pautisaram c . 2 . (գ) Martene et Durand Thesaur nov. anecdot. T. I. p. 231 : (դ) Մօսկոյ՝ Բիլ. Բար . Գիթ . 3 . Գըտ . 2 . սահ . 193 , 194 , 195 :

գատար էրքէն՝ Նիկիա սինաթոսու՝ պիր Եպիսկոպոսուն եա իխթիարըն (երէցին) եա սարկաւազըն էվինտէ զալիտէ եա գըզգարնաաշ իսմի իլէ պիր գարընըն պուլունտուլունու եասագ էտէր : Պու գանուն օլ զէմանըն շու ատէթի իչին ագտ օլունմուշուտու քի , Քիլիսէ խատէմէլէրինտէն պիր չօղու՝ քէնտի էվէրինէ՝ վէ պազըսը եաթագարընա պիլէ՝ տայիմա պիքիր գաւմաղա ահտ էթմիշ տիշէհլիլէրտէն ալըրլար իտի , լաքին պու ճիւմէ իլէ տախի՝ պու գըզգարընտաաշար իլէ պիր եարամազ մուամէլէտէ օլմատըգարընը զայէթ աղըր պիր թարզ իլէ թաստիգ էտէրլէրիտի (ա) : Պու ատէթէ՝ Հայրապետէրտէն տախի՝ Կիպրիանոս՝ Եպիսկոպոսոս՝ Յուստինոս վկայ վէ Ռսկէքերան կիպի զաթլար վէ ախէրլէրի շիտտէթ իլէ գարշը տուրտուլար :

Սէքիզ եիւզ օթուղ ալթը սէնէսինտէ ճէմ օլանն Եքս լա Շապիէլ սինաթոսու շիքեայէթ էտէր քի , իխթիարլար (երէցլէր) վէ բութպէսի տահա էանա Քիլիսէ խատէմէլէրի՝ Քիլիսէ խըզմէթճիլիյինէ զիւլ կէթիրէրէք՝ քէնտի էվէրինտէ գարըլար սագլարլար • վէ պունու տէֆ էթմէք իչին էսքի սինաթոսլար վէ հիւքիւմտարլար գանունլար ագտ էթմիշլէր իտէ տախի՝ ծըլարա աօլա բաղպէթ ու իթիպար էթմէյէրէք իճրա էյլէրլէր : Հէմ տախի պու սինաթոս տէր քի , “ Մանասթըրլար պաղը մահալլէրտէ տէյիլ մանասթըր՝ իլլա քէրխանէ կէօրիւնիլլէր ” (Բ) : Սէքիզ եիւզ սէքսէն սէքիզ սէնէսինտէ ճէմ օլանն Մէն սինաթոսու տէր քի , “ Հիւ պիր իխթիար (երէց) քէնտի էվինտէ եաթմաղա պիր գարըլա բուխասթ վէրմէլի տէյիլ տիր • շէյլէ քի Ֆէնա թէվաթըրլէրին վէ եարամազ իշլէրին Ֆուրսաթը պիւթիւն պիւթիւնէ քէսիլսին ” (Գ) : Պու խուսուստա պիր չօգ էօրնէքլէր տահա վէրիլէ պիլիլ իտի • լաքին պունճիլէյին խօշ օլմայան պիր մատտէյի պուրաստա պիթիրմէսի տահա միւնասիպ կէօրիւնաիւ :

Իշպու մատտէ իւղէրինէ Ահտի ճէտիտին էօյրէթտիյի՝ զայէթ աշիքէար ալըր : Քիլիսէ խատէմէսինէ էվլէն

(ա) Harduin. Concil. T. IV. p. 1397 : (Բ) Harduin Concil. T. VI. p. 1398 : (Գ) Եիւն օրոքոք T. VII. p. 406 :

Թիմոթէի պօրձ էտէն հէր պիւր գանուան՝ Ահաի ճէտիակ մաւ
 դայիր տիր : Ա ՏԷՃ . Գ . Ձտէ անկիրքի , “ Եպիսկոպոսա
 կէրէք տիրքի դուտուրսուզ՝ պիւր գարննն գօճաւ . . . . օ
 լա ” : Ա է ՏԷՔ . Ա . Ճառ սէյլէնիրքի . իսթիարլար էա
 թի երէցլէր “ պիւր գարննն գօճաւ , զլմայլ տրք : Ա Կրնի .
 Թ . Տան կէօրիւնիւրքի , կէրէք Պեարոս վէ կէրէք Ա
 ռաքեալարսան սայիրլէրի էվլի խաիլէր : Ա է Պօղոս տէր
 քի , քէնտիսինին հէմ Բառնարասըն տախի էվլէնմէյէ վէ
 դարլարլընը պէրապէրլէրիննճէ վարտըլարը եերլէրէ կէօ
 թիւրմէյէ հազլարը վարլար . լաքին քէնտիսի պու հազ
 դընը իսթիմայլ էյլէմէտի : Թաճիւպէ շայէսթէ եալընը շու
 տուրքի , Ինճիլին պու դասար ալըդ Թագրիլլէրինէ դար
 չը պու առեթ Քիլիսէ խատէմէտի իւզերինէ զօր իլէ նաւըլ
 էիւքլէնտիրէ պիլլնմիշ տիր :

Գ Ա Պ ՕՆԵԿՏԻՆՃԻ

ՐԱՏԻԳԼԻՔ ՈՒՍՈՒԼՈՒ

Րահիպելին թապիաթը՝ պու միւլահազարըն
Քյվէսի տիր քի, պիւճէր էանընպան պիւ Ռաբա ւե
Քիւիպ՝ տինէ տայիր ըյաղէթէրտէ վէ թէՖէքքիւր-
էրտէ մէշուլ ոլարադ էօմիւր սիւրմէք զայէթ սեվապ
պիր չէյ սիր: Լաքին իշպու միւլահազարըն Ազիզ
Քիթապարտա առա եերի եօզ տուր: Քրիստոս է-
Ֆինսօխիղին վէ ճնուն շայիրտէրիննն իսրէթի պունուն
մուղայիրի իսի: Օնար թէքքի տիննա էսիպ՝ էալը-
նըզըգտա էօմիւր կէջիւմէք իչին ստէմէր էանընտան
պիր էանա չէքիւմէտիւր. իլա տայիմա տինն-
էանըն իչինն գարըշուլար, վէ քէնտի էօնէրիննէ կէ-
լէնէրէ թալմ՝ ու նասահաթէր վէրտիւր, վէ ճնարը
կինահալարընտան՝ սպիղիյէ չէվիւմէյէ չարըշուլար:
Րահիպելք ուսուլու ազիզիյի էալընը ալնատըր: Ա-
զիզիք տէմէք՝ տինն տայիր կէրչէքիւր թէնհայէ չէ-
քիւրա թէՖէքքիւր էթմէք օ դատար տէյիւ սիր. իլա
տահա զիյասէ՝ կինահալն հէր պիր նէվնտէն իհթի-
րազ էթմէք՝ վէ պու էօմրինն տիւրլիւ տիւրլիւ մէսնեա
ու մերթէպէսինտէ վէ միւնասիպէթէրինտէ սըադ ու
զայրէթ իլէ պիղէ պօրճ՝ օլանը իճրա էթմէք տիր:
Ճէսարէթ իլէ սէյէրիւզ քի, Ազիզ Քիթապարըն հիչ
պիր մահալնտէ ըահիպիւրի պէնզէր հիչ պիր իպրէթ
պուլունմադ, նէ տէ օրատա տէրճ՝ օլունան դանուն ու
գավախին պիր թէքքի պունու պիր պօրճ էտէր: Պիլ-
աքս՝ Ազիզ Քիթապարըն ըունու վէ մէյլ՝ պիր սօ

Ֆուլուզ վէ վիւճիւտե իղթիզասըզ էզիյէթ վէրմէք թարս
 ցը իէ աղիզլէք խտտիասընտա օլմայը դէմմ ու բէտա
 էտէր : Բասպ Եֆէնտիմիզին Փարսիսէյիէրէ էյէտիյի
 շէտիտ թէքտիլէրի միւշասէտէ էյէ , քի ծնըարնն ախ
 լագէրիննն պիրի՝ քէնտի սօֆուլուդարը վաւթասի
 իլէ ազլմ աղիզլէք գազանմըշար տէյիւ էօյիւնմէք իտի :

Լաքին էկէրշի Սզիզ Քիթասպար պու միսիլու էօ
 մւր սիւրմէք թարիզինէ քիւլիյէն պիր սէպէպ վէր
 մէզէր իսէ տէ , պունուն էսէրլէրի Քրիսթիանըզն
 էքինճիտէհրինն սունունա վէ իւշիւնճիւ տէհրինն խաթիտա
 սրնա տօղբու կէօրիւնմէյէ պաշատը : Եմմա պունա
 շերմասըն չօպանը վէ Կղէմէս Սզէքսանդրացի կիպի
 միւէլիֆէք գարջը տուրտուլար , քի պունըարն սօզ
 րաքիսի 220 սէնէսինտէ վէֆաթ էյէտի : Իշպու բա
 հիպլիյէ գարջը պու զաթ տէր քի , շինալիւլէրինն ա
 բասընտա զայէթ սէրթ պիր էօմիւր կէշիրէն սօֆու
 լար վար , քի ծնըարս Սամէանի աէնիւր . վէ պունտան
 պու Հայրապետ պասթի քէլամ էտէր քի , ախէր տին
 լէրտէ տախի պուլունան՝ վէ սրթթըլ իթիգաալէր իէ
 գարբըզ օլանն աաթլէր՝ Քրիսթիանըզա իասս օլա
 մաղար : Փութփէրէսթլէրինն պաթըլ իպատէթլէրինտէն
 պազըր՝ միսիազըրնտանն սէքէարըզ՝ վէ էթտէն փէր
 հիզ թալապ էտէրլէրիտի : Հէմ աախի տէր քի , « Պօ
 դոս ադաքէալ թագրիւր էտէր քի , կէօթլէրինն փասի
 շահըղը թասամ վէ իչքի իւղէրիննէ մէպի տէյիլ տիր :
 վէ պունտանն պէօյէ էթտէն վէ շերաստանն փէրհիզ
 էթմէք իւղէրիննէ մէպի օլամազ . իլլա սասագաթ
 վէ սէլամէթ վէ Սզիզ Բուհաս սէվինճ իւղէրիննէ մէպ
 նի տիր : Կիճէ քի ալլագ կէօնիւլիւք վիւճիւտիւ սլ
 չագլաթմասան տէյիլ՝ իլլա ախլագըն միւլայըմըզնտանն
 աշիքնար օլար . պունունն կիպի փէրհիզ տախի ճա
 նըն պիր Ֆրազլէթի օլուպ՝ աաէվին տէյիլ ախլարտա ն
 կէօրիւնէն՝ իլլա իչէրիտէ օլանն շէյ իւղէրիննէ մէպի
 տիր : Փէրհիզ՝ սալթ պիր շէյտէն՝ սասէճէ սէֆասթ
 տանն կէրի տուրմագ տէյիլ տիր . Լաքին ազէյի
 թահգիր էթմէք՝ տիլ զապթ էթմէք՝ սոզ ու իա
 րաք իէ կիւնահա զալիպ օլմագ տախի փէրհիզ

տէն տիր ,, (տ) : Պու Հայրապետ՝ տիւնեա նիյմէթէրի-
նին թէրքինի Քրիսթիան թէքթիլլիյնտէն սայանլարըն
եադնըղ ղիւհիմիւնիւ սողրուլթմադ իչիւն մախսուտէն
պիր ըսալէ եազար , քի ծնուն իւնվանի պու տուր .
" Զէնկին առէմ " խելասս պուլմադ իչիւն նէ ախլադ
ու մէշրէպ սահլալի օլմալը տըր ,, : Պու ըխալէնին ծն
պիրինձի գըսմընաս տէր քի , " Պուրթարըձըմըղ չօդ
քիմսէլէրին հիչ պիր սէպէպ եօղ իքէն էյլէտիքէրի կի-
պի՝ տիւնեալի նիյմէթէրիմիղի եասանէ աթմաղու էմր
էթմէյօր , իլլա (էմր էտէր քի) ագչէնին արզուու-
նու՝ ծնուն իչիւն օլան խըրսը , քի ճանըն սըրըր փէնչէսի
տիր՝ տիւնեալի էօմլիւն գայկըլարընը՝ քի ալլահանի
էօմրինն թօխուսունու պօղան տիքէնէր տիր , տէֆ
էտէլիմ ,, : Օնտան սօլրա տէր քի , " Քրիստոսաւն էօյ-
րէթտիյի թալիմէրէ մախսուս օլուպ՝ ծնլարը պագիլէ-
րին ճիւմէպինտէն ֆարգըլ էտէն պու տուր քի , ծնլար
պիր տիշարտան կէօրիւնիւր ամէլ իճրասընը պօրձ
էթմէզլէր , նիձէ քի ախէրլէրի էտէրլէր . իլլա տահա
ալա՝ տահա ալլահանի՝ տահա թէքթիլ պիր շէյ (Թա-
լապ էտէրլէր) , քի ճանտա եասպանձը օլան հէր պիր
շէյի՝ քէօքիւ վէ տալէրի իլէ սէքիւպ աթար ,, :
Հէմ տախի տէր քի , քէնաի տիւնեալի նիյմէթ-
էրինի եասպանա աթըպ թէրք էթմիշ օլան քիմսէլէր՝
տահա ղիյատէ ֆօտուլուդ վէ մաղրուրլուդ վէ աիւր-
քէրի իչիւն թահպիր էթմէքըք իլէ սօլմուշար սըր :
" Պիր առէմ ,, (տէյօր) " քէնաի տիւնեալի էմլաքինի
եասպանա աթըպ տա՝ եինէ էիւրէյնտէ ծնլարըն
արզուսունու հըֆղ էթմիշ օլա պիլըր : Էկէր հիչ քիմ-
սէտէ վէրմէյէ դուարէթ դալմաղսա , (առէմլէրին) պիրի
պիրինէ իհասն էթմէյէ նէ՞ չարէլէրի գալըր : Վէ էկէր
Բապպըմըղըն էօրէթտիյի պու իսէ , ծնուն ախէր պուն-
ձէ ձէլիլ թալիմաթընա մուվաֆըդ օլմագտան նէ՞ գա-
տար կէրի գալըրլար ,, :

Լապին իչպու բահիղըք թարիգինէ Քիլիսէնին միւ-
թէպէր զաթլարը զրատ սէյլէտիլէր իսէ տէ՝ եինէ եա-
յըլմատա օլուս : Իպթիտա՝ տէօրտիւնձիւ տէհրտէ Մը-

սըրտա պաշտանոր : Հայր եօգարրտա իշարէթ օլունտու...
 դու վէճճ՛ իւզըէ՛ չօգ քիմսէլէր վիւճիւտէ էզիյէթ
 վէրմէք խուսուսունու՝ օրուճու վէ պէքեար էօմիւր
 սիւրմէք հայինի՛ սլունտան էվվէ՛ ազիմ՝ ֆազիլէթլէր
 սայմաղա պաշտամըշարրար : Իւչիւնճիւ տէհրտէ՛ Դե-
 կիոս իմֆիւրաթօրուն եէսի իլէ օլան ազիմ վէ շէտիտ
 գօվաշայրչ սէպէպինտէն Թէքաիս էյալէթինտէն օլան
 Պօլոս նամ պիր քիմսէ՛ զալըմ գօվաշայրճըլարըն էլին-
 տէն գուրթուլմագ իչիւն չէօլէ գաչըպ կիլլէնմէյէ մէճ-
 պուր օլտու : Օրատա ճէպը իւէ կէչինմէյէ գուլալուզ
 լանտըլըք եալընըզըգ էօմրիւնիւ՝ սօլըստան քէնպի հիսսի-
 բիպսը իւէ իխթիար էյլէտի (սէչտի), վէ օրատա քէն-
 տի վիւճիւտիւնէ շէտիտ էզիյէթլէր էտէր խտի (ա) :
 Գօվաշայրչ զէմանընտա պաղը սայիր Քրիսթիանըար տա-
 խի չէօլէ վարտըլար , լաքին ծնւարտան հիչ պիրի Պօ-
 զոս կիպի մէչուր օլմատը . վէ պունուն իչիւն չօգ
 քիմսէլէրին զիւիւմիւ պու տուր քի , բահիպլիք բու-
 հունուն Թէքմիլէն իլք զուհուրու՝ իշպու Պօլոստա կէօ-
 բիւնտիւ : Լաքին ատէթա բահիպլիյին վիէտէրի տէյիւ՝
 տէօրտիւնճիւ տէհրին իպթիտասընտա հայաթտէ օլան
 Անտոնիոս սէյլէնիլ . չիւն իլք պու՝ Մըսըրտա բա-
 հիպլէրի պիր եէրէ ճէմ էտիպ՝ ծնւարտան պիր ճէմա-
 աթ Թանդիմ էյլէտի , վէ ծնւարա մախսուս կէչին Ռք
 սապիթ գանունըարը ագտ էյլէտի (Բ) : Պիր Թագըմ՝
 չէօլտէ էօմիւր սիւրէն բուհպանլէր պէյնինտէ պիր
 քէրրէ պէյլէ պիր ալագա ի՛տաս օլտուգտան սօղ-
 րա , Անտոնիոսուն շայիրտլէրինտէն Պաքոմիոս նամ՝
 քիմսէ՛ Մըսըրտա Թապէննէսիս տէնիլէն պէլտէտէ՝
 340 սէնէսինտէ պիր գօվուչ եափտը , քի Քրիսթի-
 անըարըն պէյնինտէ եափըլան իլք մանասթըր պու ի-
 տի . վէ օրատա սաքին օլանըարըն իտարէսի իչիւն պա-
 ղը գանունըար Թանդիմ՝ օլունմուշուտու , քի ծնւարըն
 պաշը՝ օրանըն պէյիլիւնէ իթաաթ խտի (գ) : Բահիպ-
 լիք ուսուլու Մըսըրտան՝ Հիլարիոն նամ Անտոնիոսուն

(ա) Հէրոնիմոս , Պօլոստան էօմրիւ Իւլէրիէ : (Բ) Acta
 Sanctorum ad diem 17 Januarii, tom. 2, p. 17 : (գ)
 Հէրոն . Մէ + . 18 (սայիւլէրի 22) Եսսպաթիոս :

չայիրաւէրինն պիրի եկտի իլէ տէօրտիւնճիւ տէհրտէ
Պաղէաստինէ վէ Սիրիայէ կէթիրիլտի , վէ փէք ալ զէ-
ման իչինտէ պու մէմլէքէթլէրտէ տախի բուհպան-
լար՝ իլէք իճատ օլունտուգլարը մէմլէքէթտէքի գասար
չօգ պուլունուրուտու (ա) :

Պու ուսուլու տէօրտիւնճիւ տէհրտէ կրմէնխաթանա
վէ քիւչիւք Ասիայա իլէք իտխալ էտէն՝ սօղրատան Սի-
վաս (Սեբաստիա) Եպիսկոպոսու Եւստատիոս ի-
տի (բ) :

Իշպու ուսուլ իպթիտա՝ զարպ Քիլիսէլէրինտէ խօր
կէօրիւլիւր իտի . լաքին էվլէլա Աթանասիոսուն (գ)
վէ ճտան սօղրա Ամբրոսիոսուն վէ Հերոնիմոսուն նու-
ֆուղու վէ Ճէհտէրի իլէ՝ ճնլարն արասընա տախի
կիրմէյէ պիր եօլ պուլտու . շէօյլէ քի տէօրտիւնճիւ
տէհրին սօնունտա՝ ճնլարն արասընտա չօգ մանասթըր-
լար պուլունուրուտու : Ղարպ սէմթլէրինտէ իլէ մա-
նասթըրլար՝ Սան Հօնօրէ վէ Սան Մարկարէթ
վէ Հիէրէս տէնիլէն քիւչիւք ատալարտա իհ-
տաս օլունտուլար . վէ պաղըլարը տախի Իթա-
լիանըն պաղը մահալէրինտէ իհտաս օլունտուլար :
Տէօրտիւնճիւ տէհրին սօնունա տօղրու թօուր Եպիս-
կոպոսու Մարտինոս՝ շէհրին էանընտա պիր պէօյիւք գօ-
վուշ իհտաս էյլէտի (դ) . վէ պու թարիխաէն փէք ու-
զագ տէյիլ՝ Յովհաննէս Կասիանոս նամ քիմսէ տախի՝
Մարտիլէտա էքի գօվուշ իհտաս էյլէտի :

Բահիպլէք ուսուլու նագլիյէթի թարիխինի պուն-
տան զիյատէ իղլէմէյէ հաճէթ եօգ տուր . շու գա-
տարընը իշարէթ էթմէսի քեաֆի տիր քի , տէօրտիւն-
ճիւ տէհրտէն պաղայաբագ՝ փէք չալուք հէր թարա-
ֆա էայըլտը : Իշպու թարզ էօմրիւն զայէթ սէվապը
օլմասընըն պաթըլ վէ Աղիզ Քիթապլարա մուղայիր օլան
խիւլէասը՝ վէ պաղըլարընըն շէտիա բիաղէթտէ Քրիսթի-
անըլըն քէմալիյէթի պուլունուր տէյիւ թարիֆլէրի չօգ
քիմսէլէրի պայաղը էօմրիւն հալէրինի թէրք էտիպ՝ մա-

(ա) Հէրոն . Հիւար . էօմրիւն : (բ) Միլտա . Քիւլ . Թէլ .
Գ . 23 , 24 : (գ) Հէրոն . Մէմլէ-պ 96 (տիւրէրի 16)
Փրիւլիֆիոս : (դ) Severi Sulpicii Martini vita, Epistolae 3
de Martino.

Նասթըրըլարա սէյրամէյն գուլաժուղլատը : Պագըլարը տասի օ գատարա վարտըլար քի , լահիպլիք հալինէ՝ էկէրջի Առաքեալարըն կէջինախի էօմիւրէ քիւլլէյն մուղայիր իսէ տէ՝ Րէսուլի (ա)՝ մէլէքի վէ սէմալի էօմիւր իւնվանլարընը վէրտիլէր : Պու զիքը օլունան զէմանլէրտէ պուլունան լուհպանլարըն սայըսը՝ ինանըլմազ տէրէճէ չօղ իտի : Պսքոմիոսուն քէնտի մանասթըրընտա 1,300 լահիպի վարըտը , վէ օնուն նազարէթի ալթընտա օլանլարըն ճիւմլէսի 7,000է պալիղ իտի (բ) : Թէբախ նամ պէլտէտէ պիր մանասթըրտա տէնիր քի 3,000 լուհպան վարըտը (գ) . վէ Մըսըրըն պիր շէօլ մահալինտէ օլան Ղիթըբա նամ պէլտէտէ էլլի մանասթըր վարըտը (դ) : Հագիգաթ օլ գատար չօղալմըլարըտը , վէ պու գատար չօդ քիշինին իշլէրինի կիւճլէրինի պրաղըպ մանասթըրլարա էրղըլմալըլ չօդ իսուսուսլարտա օ տէրէճէ զարարը պիր շէյ օլմուշուսու քի , վալէնտիոս իմիէրաթօր պու քէօթիլլիլլիլն էօնիւնիլ ալմագ իջլան մախսուսէն ֆէրմանլար չըգարտը (է) : Լաքին օնուն ճէհա ու զայրէթլէրի չօդ պիր քեար էթմէտի :

(ա) Եռիթ . Հէրէրի . 61 . 4 : (բ) Սօլըմ . Գէլ . Թար . 3 . 14 : (գ) Գատիանու , de instit. Coenob. Գ . 1 : (դ) Սօլըմ . 6 , 31 : (է) Cod Theodos. XII. 1, 63 :

ՊԱՊ ՕՆՍԻՔԻՉԻՆՃԻ

ՄԵՌՈՆ , ՎԷ ՎԱՓԹԻՉՏԻ՝ ԵՊԻՍԿՈՒ

ՊՈՍ ՎԷ ՓԱՓԱՉ ԹԱԳՏԻՍ ԷԹՄԷՔ՝

ՏԻ՝ ՄԷՍՅ ԷԹՄԷՔ , ԽԱՍԹԱԼԱՐԸ

ԵԱՂ ԻԼԷ ԵԱՂԼԱՄԱԳ

Սափթիզոտէ իշպու ասէթին գուլանըմասը խուսուսունսա իշարէթ էատրիզ քի , միւլլիֆլէրին պիբ շողունուն րէյի պու աուբ քի , պու Եաղամագ ասէթի Քրիսթիանըդ ասընն քէնտիսինտէն զուհուրէ կէլմիշ տիր : Տերլէր քի Քրիստոս՝ Եսխոս Քրիսթիան լուդէթի պիր Եունանի լուդէթտէն ալնմը աըր քի , ծնուն մանասը Եաղամագ աըր . վէ պու սէպէպտէն իւք Քրիսթիանըր՝ փէք միւնասիպ սայմըշարըր քի , վափթիզտէն սողրա ամէլն պիր մէս էանի Եաղամագ տախի իճրա էթօինէր : Միւրլէրի թահմին էատրլէր քի , պունուն պաղանկըճը՝ իւք Քրիսթիանըրտան չըգմըշ օլմաը , քի ծնար՝ Քրիսթիանըրն իւք տէհըլէրինտէ պու ասէթի քէնտի կիղլի սըրըրաընտա գուլանըրըրըր : Պու զիւլմտէ օլանըր՝ Տերաուզիանոստան շէհատէթ կէթիրիրլէր , քի տէր . Սըրըրտա՝ Եաղ իլէ ալնտա պիր նիշան Էափըրըր իտի , քի վափթիզոտէ օլան նիշան կիպի օլուրուտու :

Լաքին պու ասէթին զուհուրինէ վէսիլէ հէր նէ օլուրտա օլուն , Ահաի ճէտիտտէ աղա պիր Եէրի Էօգ աուբ : Յովհաննէս Առաքեալն պիրինճի մէքթիւպիւնիւն իքինճի պապընն 20 վէ 27 խանէսինտէ զլքր օլան Եաղամագ՝ շիւպհէսիզ Իսիտուէ Ղէ Բէլլիկ ու Բէլլ

սիւ իւն աղնաշըմալը տըր , վէ մանասը՝ Գրիսթիանելա-
րա վէրիւնն Ազիզ Բուհուն լուծֆ ու ինսյեթլէրի տիր :
Պունտան՝ հէր պիր Գրիսթիան եաղ իւն մէսհ օւ-
մաղա պօրճու տուր տէյիւ աղնամալը տէյիւնը : Էկէր
պունտուն մանասը օ օլտայրար , Առաքեալ տախի հէպ
վաֆթիզ էյլէտիյի քիմսէյէրի եաղ իւն մէսհ էթմէլի
խաի : Լաքին պու միսիլու եաղամանըն պիր թէք
իճրասը վուգու պուլտուղու Ահաի ճէտիստէն կէօս-
թէրիւնէն : Չօգ տէֆա սու զիքր օլունույօր . վէ չօգ
քէյֆիյէթլէր պուլունուր քի , վաֆթիզտէ սու գուլ-
լանըլարղընը աշիքեար էտէրլէր . լաքին եաղըն հիչ պիր
քէրրէ գուլանըլարղը ասլա պուլունմալօր : Էկէր պու-
ատէթ Մաքեալարատան իճրա օլունմուչ օլտայրար , Ահ-
աի ճէտիստէ զիքր օլունմամալը միւմքիւն մի խաի :

Լաքին պու՝ հէր նէ գատար Ազիզ Քիթապարտա
պուլունմաղ պիր շէյ իսէ տէ , միէք էրքէն պիր ատէթ
օլտու : Իպթիտա պունու 220 սէնէպինտէ վէֆաթ է-
տէն Տերտուղիանոս զիքր էտէր (ա) . վէ պունտան կէօ-
րիւնիւր քի , իքիւնճի տէհրին սօնուտա՝ եախօտ իւչիւն-
ճիւ տէհրին իպթիտասընտա՝ իճրա օլունուր օլմալը ի-
տի . ամմա օնուն՝ պէօրպիւնճիւ պէհրպէն էվվէլ ալէսսէվի
օլտուղունա հիչ պիր իսպաթ եօգ սուր : Լաքին պու
թարիխտէ Քիլիսէնին պիր գապուլ օլունմուչ ատէթի
միսիլու ալէսսէվի օլտուղու՝ Վիւրեղտէն (բ)՝ Բէ-
սուլի թապիր օլունուր դանունլարատան (գ) վէ հէ-
րոնիստան (դ) աշիքեար տըր :

Լաքին իպթիտա եաղա՝ մասսուս պիր գուլվէթ ու
ֆաղիւնէթ վէրիւնէլ խաի : Պու՝ քէնտի իսմինին մանասը
« Եաղանմալ » տէմէք օլան պիր քիմսէյէ իճրա օլունմաղա
սապէճէ միւստիպ պիր շէյ սայրըպ՝ օնտա ալլահանի պիր
քէրամէթ վար դանն օլունմաղ խաի : Պու քէյֆիյէթին
պէօյլէ օլտուղու՝ իւչիւնճիւ տէհրին օրթասընա գատար
հայրապէտլէրին հիչ պիրինտէն պունա պունճիլէյին պիր

(ա) Տերտուղ . Վաքիւիլ Իււեր . պապ . 7 : (բ) Վիւրեղ ,
պին Բալիթ : (գ) Բէս . գան . գըս . 3 . պապ . 17 .
Վէ գըս . 7 . պապ . 22 : (դ) Հերոն . Եղեկէլ . Իււ .
թ :

գուլվէթ վերիվէտիլինտէն իսպաթ օլունուր : Օն-
լարըն պաղըսը զանն էտէր իտի քի , էաղլամագ՝
հէր վաֆթիղ օլմուշ քիմսէնին քեահին վէ փատիշահ ,
էանի՝ տինտար ամէլէր իլէ Ալլահա մագպուլ հէտի-
յէլէր թագտիմ էթմէք իջիւն քեահին՝ վէ քէնտի իըրա-
լարը իւղէրինէ հիւքիւմէթ սիւրմէք իջիւն փատիշահ
օլտուղունուն պիր նիշանէսի իտի : Պաղըլարը տախի պու-
նու՝ Գրիսթիանըն կիւնահ իլէ կիւրէշէճէք վէ աղիղիք
իճրա էտէճէք պիր փէհլիվան միսիլու՝ Եունանէրին
փէհլիվանլարը կիւրէշէ կիրէճէք օլտուգլարը զէման էաղ-
լանտըղլարընա պիր թէշպիհ սայարլարըաը :

Լաքին սօղրա՝ պու միսիլու բուպարլար իլէ
դանաաթ օլունմայրսլ , էաղ իլէ՝ Ազիզ Բուհ
վէրիլըր տէյիւ՝ աղնաշըլըր թապիրլէր գուլանըլ-
մաղա պաշլանտը : Պունճիլէյին աղնաշըլըր թապիրլէր
Կիպրիանոսաա (ա)՝ Ամբրոսիոսաա (բ) վէ Օգոստինոսաա
(գ) պուլունուր : Պէօյլէ պիր թալիմ պէյան էտէն՝ էա-
խօտ պէօյլէ աղնաշըլա պիլէն թապիրլէր պիր քէրրէ
մէյտան պուլտուգտան սօղրա , պունուն պէօյլէ ինա-
նըլաճաղը՝ մասլահաթըն թապիաթընա մուվաֆըգ օլտու-
ղու աշիքեար տըր : Վէ էաղլամագտա գուլանըլան պաղը
տուա սուրէթլէրի տախի պու զիւլիւմէ գուլվէթ վէր-
տիլէր (դ) : Լաքին խլթիտաարնտա ծնտա օ դատար
քէրամէթ ինանըլմաղըաը :

Լաթին Քիլիսէսինտէ փափաղ թագտիս օլմասընտա
փօգոստանճոս փէհրէ դատար Մեռան գուլանըլմատըղընա՝
հէփ միւկըրիլլէր պիլ իթթիֆագ շէհատէթ էտէրլէր :
Պունուն պէօյլէ օլտուղընու՝ պու ատէթի դապուլ է-
տէնլէր տէ էթմէյէնլէր տէ իգրար էտէրլէր : Էկէր
պու թարիխտէն էվլէլ պէօյլէ պիր շէյ վաղի օլմուշ
խսէ , նատիր պիր շէյ օլմալը իտի . ամմա ծնտան սօղ-
րա պու ատէթին մէվճուտ օլտուղունա չօգ շէհատէթ-
լէր վար : Լաքին Երմէնի Քիլիսէսինտէ պու թարիխտէ
տահա պու ատէթ կիրմէմիշ իտի . վէ պու՝ պիր դաչ

(ա) Կիպր . Մէս . 70 . ad Januar : (բ) Աճը . de iis
qui initiantur . (գ) Օգոս . բնասէն 6 . Յովնան .
Վէր . Իւղէր . (դ) Պիլիպոս , Քիլի . 1 . սահ . 371 :

տէֆա զիքը օլունան Բենեգիկոտոս Փախանըն Էրմէնի
 Կաթուղիկոսունա եաղորդը մէքթիւպտէն իսպաթ օլու-
 նուր : Օրատա աշիքեարէ տէր քի , Էրմէնիլէր արա-
 սընտա “ պիր Եպիսկոպոս վէ իխթիար (երէց) թադ-
 ախա օլունասուղու վագըթ տախի ընլարըն էլէրինի վէ
 պաշարընը եաղ իլէ եաղլամաղլար , (*) : Պու՝ 1341
 սէնէսինտէ իտի . իմաի ընլարըն արասընտա պու ա-
 տէթ ընտան սօղրա՝ եանի 500 սէնէտէն պէրու կիր-
 միշ օլմալը :

Լաթին Գիլիսէսինտէ խասթայը էօլիւմ տադիգա-
 սընտա իքէն եաղլամագ ատէթի տօգուղունճու տէհրտէ
 զուհր էթաի . վէ իտախա օլունուր քի , պու՝ Յակո-
 բոս Առաքեալըն մէքթիւպիւնիւն . Ե . 14 սէօղլերի իւ-
 ղերինէ պինա օլունուր : Լաքին Ահաի Ճէտիտին իշ-
 պու խանէսի պու միսիլու պիր ատէթէ թէմէլ օլամա-
 սըղը փէք աշիքեար տըր . չիւն քի պու այինէ սօ՝
 եաղլամագ տէնիլիպ՝ էօլէճէ՛ մէմիւլ օլունան խասթայա
 իճրա օլունուր . ամմա Առաքեալըն սէօղլերի պու՝
 խասթանըն սողալմաը իւլան օլունմալը իտիլինի պէյան
 էտէրլէր : Լաքին պունտան մատա պու խուսուստա
 իքի շէյ տահա տէնէ պիլիւր . վէ պիրի պու տուրքի ,
 օլ զէմանիլերտէ՝ եաղ ալէսսէվի պիր իլաճ կիպի գուլ-
 լանըլըրըալ . վէ իքինճիսի՝ սաղալթմայը Գէյիւ եաղ իլա
 “ իմանըն Գոսաը ” իճրա էտէր իտի : Իմաի պուրատա
 զիքը օլունան եաղլամագ՝ իշպու իւլ շէյին պիրի՝ եա-
 նի եա միւճիւզաթը շիֆանըն պիր թէշպիհի՝ եա Բապ-
 պըն իսմինտէ պայաղը ատէթ օլան չարէյի գուլանմագ՝
 եախօտ նիհայէթի շիֆայը իճրա էտէճէք օլան Ա
 ղիզ Բուհուն պիր բուհանի եաղլամասընըն թէշպիհ ու
 նիլանէսի իտիլի փէք աշիքեար տըր : Շէյլէ քի Ա
 ռաքեալըն իշպու սէօղլերի՝ պիր քիմսէյի էօլիւր Իքէն՝
 կիւնահլարընտան փաքլէմէք իչիւն եաղլամագ այնինէ
 իսպաթ օլամալ :

Իպթիտա պայաղը խալգտան հէր քէս՝ խասթա-
 լըգտա քէնտինէ վէ կէրէքքէնտի ատէմլէրինէ վէ տօսթ-

(*) Բայնալու , 1341 , Կոսմերօ 49 :

լարընա պու եաղլամայը իճրա էտէր իտի . լաքին սող
 րալարը պու ատէթի փափաղար պիր մուգաթա էթ
 տիլէր : Սէքիզ էիզ էլլի սէնէսինտէ Փազիա սինաթո
 սունտա էմր օլունտու քի , պու ային էօլլամէ եազըն
 օլան քիմնէլէրէ՝ վէ եալընը Րապպըն Ախշամ թաս
 մընը ալմաղա լայրգ օլանլարա իճրա օլունսուն . հէմ
 տէ սըրրար սըրասընա կէչիլիլի :

ՊԱՊ ՕՆՏՕԳՈՒԶՈՒՆՃՈՒ

ԱԶԻԶ ԷՍՎԱՊԼԱՐ

Նշտի ճեփտտէ՛ Առաքեալարըն՝ կերէք ան խըղ-
մէթէրի իճրասընտա իքէն՝ վէ կերէք աներ զէման-
էրտէ՛ պաղի խաղըն կիյտիյի էավապէրտէն Ֆարգը
քիավէթ վէ էավապ գուլանտըղարընա ասլա պիր իս-
պաթ էոգ տուր : Հէմ տախի Բրիտիանլըն էւ է-
ռէհրէրէնէ Բիլիսէ խատէմէսի տէ պու խուուստա
պէջլէ խի : Պունու կերէք Գաթօլըք վէ կերէք Բր-
թէսթանդ միւլլիֆիլէր իքիսի տէ պէջլէ իգրար էտեր-
լէր : Գաթօլըքլէր՝ էկերչի վիափաղ էավապարընը դա-
յէթ էլլէմ շէյլէր սոյարլար խէ տէ , ծնլարըն թ-
մասսինոս (ա) վէ Փէլլիքիա (բ) միսիլու միւլլիֆիլէ-
րի՛ պու ատէթին զուհրունու տէօրտիւնճիւ տէհրէ վէ-
րիրլէր :

Պէջլէք Կոստանդիանոսուն զէմանընտան՝ ալթընճը
տէհրաէ Պէջլէք Գրիգորիոս Փափանըն զէմանընա դա-
տար վիափաղ էավապարը կիթտիքճէ սալթանաթը վէ
աղըր օլմագտա օլաու : Բիլիսէ խատէմէլէրին հեր պիր
տէրէճէսինէ մախուս պիր քիավէթ վարլաը , քի օ-
նուն պահալը վէ սալթանաթը օլմասը՝ կիյէնին մէնէտ
ու ըութպէսինէ կէօրէ խի . շէյլէ քի՛ Եպիսկոպոս-
լարըն քիլիսէ քիավէթլէրի զայէթ սալթանաթը խիլէր :
Ելաու Բիլիսէ խատէմէսինին էավապտա զիյնէթ ու

(ա) Թոմասին . Բիլի . Բերլիպի , գլս՝ Ա . Բիլ .
2 . պապ 45 : (բ) Փէլլի . de Christ. eccles. politi. p. I
ասի . 120 :

սալթանաթ մոհապպէթի՝ ալէլուսուս ալթընճը
 տէհրտէ փէք չօդ կէօրիւնտիւ : Օ դէմանտէն շիմ-
 տիյէ դատար սյու առէթ տէվամ էթմէքտէ օ-
 լուս՝ խուսուսա շէրդի վէ Բօմա քիլիսէլէրինտէ ճա-
 րի աիր :

ՊԱՊ ԵՒՐՄԻՆՃԻ

Ե Ի Տ Ի Ս Ա Ր Ր Ր Ա Ր

Սըրբ լուղէթի կիզի պիր շէյ մանասընա տըր . վէ պու լուղէթ էսքի զէմանէրտէ պիր աղիզ ային պէյանն էթմէք իչիւն տախի գուլանըլըրըտըր : Պու մինգալ իւզըէ Օգոստինոս ճիննէրէ վէրիլէն անա տուասընա՝ (ա) վէ Գաթիգուլանոսլարա՝ էանի տին թալիմի ալթընտա օլան քիմանէրէ վէրիլմէյէ առէթ օլան թուզա (բ) սըրբ թէսմիյէ էտէր : Իւչ էիւզ տօգասն էէտի սէնէսինաէ Կարթագինէ շէհրինտէ ճէմ օլան իւչիւնճիւ սինաթոս տախի պու թուզա սըրբ տէր (գ) : Կիպրիանոս Բապպըն տուասընտա սըրըլար զէքր էտէր (դ) : Հէմ պու սըրբ լուղէթի հանկը այն ու առէթէրէ գուլանըլըր օլտուզու տէյիլ սալթ գարար վէրիլմէմիշ իտի , իլա պիր սըրբ նէ տէմէք օլտուզու տախի էյի պիլինմէզ իտի : Պու խուսուստա իխթիլաֆ վարըտը , վէ թա ան իքլինճի տէհրտէ Ղամպարտոս նամ քիմանէնին զէմանընա գատար պու քէյֆիյէթ իչպու հալտէ գալտը (է) : Պունուն մանասընա պիր գարար վէրէն հուլիօ նամ քիմանէ իլէ օլ զէմանըն պաղը քիմանէլրի իտիլէր , քի սըրբ տէմէք պիր լութֆ ու ինայէթ նիլանէսի , վէ օ ինայէթին վէրիլմէսինին պիր վէսիլէսի տէմէք իվիշ (զ) :

(ա) Օգոստ . Վաղ 83 , de Diversis Exorcismi . (բ) Օգոստ . de peccator meritis , Բէթ . 2 . պապ . 26 : (գ) Կարթ . Սին . 3 . Գան . 5 : (դ) Կիպր . de oral. Domini , սահ . 142 : (է) Կիւլէր Բէթ . Բէթ . ճիլ . 2 . սահ . 339 : (զ) Hugo de Sacramentis . lib. 2 . p . 15 . c . 3 .

Օն ալթընճը տէճրէ գատար օնա պու մանա վէրիլըր իտի, քի օ դէման՝ քէնտի իման ու ամէլլէրի նէ եալընըղ Ալլահըն Բէլամընը դանուն թութան քիմ սէլէր՝ պու զիւիւմիւ բէտա էթաիլէր, վէ թագրիթ էյլէտիլէր քի, սըրըր տէմէք՝ Բրիստոստան թային օլունմուշ պիր այինի տին տիր, քի օնտա կէօղէ կէօրիւնիւր նիշանէլէր իլէ՝ Բրիստոսուն Ինճիլ վասիթասի իլէ պիղիմ իչիւն քէսպ էյլէտիլի նիմէթ ու ինայէթլէրի կէօսթէրիլէր, վէ պու նիյմէթլէր ու ինայէթլէր՝ իման կէթիրէնէրէ պու ային վասիթասի իլէ միւհիւրլէնիլըր վէ սըրըրըն դուվլէթի օնլարըն զաթընտա եսխօտ օնլարը իճրա էտէն քիմսէտէ տէյիլ տիր, իլլա օնլարը իման իլէ դապուլ էտէնէրտէ Բրիստոսուն պէրէքէթի վէ Ազիղ Բուհուն իճրասը իլէ իչէր : Պու մինվալ իւզրէ կէօրիւրիւղ քի, պիր սըրըրա՝ սըրըրն դուվլէթի վէ օնու իճրա էտէն փափաղըն մէանէտի վասիթասի իլէ՝ օնու ալան քիմ օլուրսա օլուն՝ վէ իմանը օլուն օլմասըն՝ օնա լութֆ ու ինայէթ վէրիլըր տէյիլ օլան զիւիւմ՝ օն իքինճի տէճրէ գատար Բիլիւսէտէն պիր թալիմաթ տէյիլ ինանըլմալի . վէ սըրըրն մանասը պու աուր տէյիլ դանուն էտէն իլք սի նաթոս՝ 1438տա Ֆիօրէնչա սինաթոսու իտի (ա), վէ օն ալթընճը տէճրէ Տրիտենգ սինաթոսունտան մուգարէր օլունսու (բ) :

Լաթին Բիլիսէսինտէ սըրըրըրն «այլու հագղընտա չօգ ինթիլաֆ վարըսը : Սէքիղլինճի տէճրաէն սօգու զունճու տէճրէ գատար՝ եալընըղ տէօրթ սըրըր սայլլըրըսը, քի օնլար, 1 վաֆթիլը՝ 2 Բասպըն Ախլամ Թասամը՝ 3 իգրար՝ 4 փափաղ թագալիս էթմէք իտի : Իլք էէտի սըրըր թալիմաթընը՝ Փօմէրանիա մէմէքէթի նին էհալսինէ՝ 1124 սէնէսինտէ Պամպէրկի Օթթօ նամ Եպիսկոպոս վաղ էյլէտի (գ) . լաքին օնտան սօղրա կէլէն Պէարոս Լօմպարտոս վէ Գրատիանոս նամ

(ա) Սըրըր Իւլէրիէ Գիօրէնչա սինաթոսունտան գանուն լարընպան . գան . 1—13 : (բ) Սիլիւ . Բիլ . Բիլ . ճիլ . Բ . սահ . 8 : (գ) Vita S. Ottonis, in (Anisii) I electiones antiquae, ճիլ . 3 . գլմ . 2 . սահ . 61 :

քիմանէլէր՝ սրբրլարըն սայրսընը եէտիյէ չըգարտըլար (ա) . վէ Թօմաս Աբուինսար պու խուսուս իւզէրինէ Քիլիսէնին թալիմաթընը թէքմիլէն աջար (բ) : Էկէրջի պու զիքր օլունան սօղրաքի իքի միւթէպէր միւէլլիֆլէր միւսիլու քիմանէլէր պու զիւիւմլէրէ սահապէթլէք էտէրլէր խի խէ տէ , ծնլար սահա թէքմիլէն սապիթ օլմուշ տէյլլէրիտի : Զիրա ախէրլէրտէն մաստա՝ Աղէք սանդրոս Հալէս նամ՝ օլ զէմանըն զայլթ ալիմլէրինտէն պիրի՝ սրբրլարըն սայրսը եէտի օլմասընա գայլլ օլմայօր : Օ տէր քի , “ Էկէր եէտի սրբր վարըսա , նի՛չիւն Բասպըմըղըն քէնաի վէրտիյի սուրէթէ կէօրէ եալընըլ իքի վար , քի պիրի վաֆթիլ վէ պիրի Բասպըն Ախշամ Թասամը տըր , ” (գ) : Օնտան սօղրա՝ սրբրլարըն իքի օլուպ՝ ծնլարտան մաստա օլմատըղընա վէ ծնլարըն քիֆայէթ էթաիյինի իսպաթ էթմէյէ չալըրըր : Նիհայէթի՝ Փիօրէնչա սինաթոսու գանուէն էյլէտի քի , Քիլիսէնին գասուլ էտէճէյի սրբրլարըն սայրսը եէտի տիր . վէ պու պաստէ Քիլիսէ նուֆուլու իլէ վէրիլէն իլք գարար պու տուր . վէ եիւղ սէնէտէն սօղրա Տրիտէնգ սինաթոսու պու գանուէլարը սապիթ էյլէտի :

Պունտան կէօրիւրիւզ քի , սրբրլարըն նէ օլտուղու վէ ծնլարըն սայրսը պասընտա Քիլիսէլէրին շիմաթի թալիմաթլէրի՝ ծն պէշլինճի տէհրէ գատար թէքմիլէն սապիթ օլմամըլըար :

Իչպու խուսուս իւզէրինէ թագաիմ՝ օլունան պու ալէսսէվի միւլահաղալար քիֆայէթ էտէր , պախուսուս՝ պու եէտի սրբրլարըն հէր պիրի՝ նէ զէման պիր սրբր սայրմաղա պաշանտըղընըն վագթընը թատգիլգան պուլմայրլ : Վաֆթիլ վէ Բասպըն Ախշամ Թասամը՝ տայիմա հէր պիր Քրիսթիան Փըրգասընտան պէօյլէ սայրլըրլարըտը : Լաքին պագիլլէրին հէր պիրինին պաշգա պաշգա սրբր տէյիւ մէյտանա չըգարտըլարը սէնէլէրինի վէ ծնուէյլէ չըգարան քիմանէլէրի այնի այնինճէ պուլմասը՝ միւմքիւնսիւզ կիպի պիր շէյ տիր : Պու գատարը աշիքէար

(ա) Պէպ . Լօմպարպ , Sent . Քիլի . 4 : (բ) Թօմաս . Summa . Theol . P . 3 . Qu . 60—150 : (գ) Alex . Hales . P . 4 . Qu . 8 . Art 2 . 3 :

օլունմուշ տուր քի, եհաի սայըսը՝ օն իքինձի տէհրտէն էվվէլ թէքմիլէն գապուլ օլունմամըրար : Օլ զէմանէ գատար սըրըլարըն սայըսը հիչ պիր սինաթոսուն գանունու իլէ քէսիլմիշ օլմատըղընսան՝ պու մատտէ իւղէրինէ չօգ իխ թիլաֆ վարըսը, վէ պունա պիր գարար վէրմէնին կիւձ լիլիւ պունտան արիզ օլույօր : Չին քի եհաի սայըսը սապիթ օլմագտան չօգ եիւղ սէնէ էվվէլ՝ վաֆթիզ օլանը Վիլիսէյէ սապիթ էթմէք վէ փափազ թագտիս էթմէք ալինէրի սըրըլարըն սայըսընա գաթըլարըար : Իհթիմալ տըր քի սօն եաղլամագ՝ էվլէնմէք վէ իգրար՝ օն իքինձի տէհրտէ պու սըրայա կէչմիշէր իսէ տէ՝ ալէսսէվի գապուլ օլունմամըշ օլա պիլիր . չին քի օնլարը սըրը թագրիր էտէն սինաթոս օն պէշինձի տէհրտէ ճէմ օլունտու :

Ախէր առէթլէր տախի զէքր օլունա պիլիր իաի . լաքին պաչըձալարը իւղէրինէ սէյլէտիլիմիզ իչին՝ պունտան զիյատէսինի իշարէթ էթմէսինի իզթիզասըղ սայարըղ : Լաքին նէթիձէի քէլամ՝ զըմընտա պու գատարընը սէյլէրիզ քի, շարգ Վիլիսէլէրինտէ հալա ճարի օլուպ Ազիզ Վիթապլարըն իւղէրինէ պինա օլմայան այն ուատէթլէրին ճիւմլէսի քի օնլարըն իւղէրինէ սէյլէմէմիշիզ՝ փթօր-փիւնձիւ փէհրալէն պէրու՝ վէ օնլարըն լօղու օնպան փախի լօգ սօշրու դուհը էլիմիշ օլմալը փըրար :

Պ Ա Ջ Ը Մ Ի Ի Լ Ա Հ Ա Ջ Ա Լ Ա Բ

Ի շարու ընտանիքի՛ մատուցելին թապալաթընտան ի-
լերի կելեր սաղը միւլահազալար իլէ թէքմիլ էտե-
րիզ :

1 . Իլք իւչ տէհրտէ՛ Քրիսթիան տինի ղայէի փոք
վէ սոքէ իտի : Օնուն այն ու ատեթլերի վիք աղ վէ
սատէ իտիլեր : Կէօղէ կէօրիւնիւր ղիյնէթլերտէն վէ
սալթանաթ մագուլէսի օլան հէր շէյտէն սագընըլը-
րար : Օ ղէմանլարն Քրիսթիանլարնըն՝ մախուս Քի-
լիսէ պինալարը պիլէ էօղուտու (ա) , վէ քէնտի իպա-
տէթլերինի էվէրտէ վէ տաղարն մաղարալարնտա վէ
գայալարն ինլերինտէ իճրա էթմէյէ մէճպուր իտի-
լեր : Օնլարն իպատէթինին մէրամը՝ սատէլլի վէ աղը-
լըղը իլէ էիւրէյէ թէսիթ էթմէք իտի , վէ այն ու ա-
տէթլերին չօղլուղու վէ սալթանաթ ու կիւղէլլէյի իլէ
աղլը ճէլլ պէսի կիւրէյի էսքի հիյէթինտէ գօմագ
տէյիլտի : Քէնտի պաթըլ տինլերինին ղայէթ չօգ այն
ու ատէթլերինէ ալըշմըլ օլան վուլթիէրէսթլերէ օլղէ-
մանըն Քրիսթիան տինի հէր պիթ ղիյնէթտէն օլ տէ-
րէճէ չըփլագ վէ սատէ կէօրիւնիւրիւտիլ քի , պու խու-
սուստա ծու ղէմմ էտէրլերիտի :

Օնուն թալիմաթլերի տախի ալէստէվի պէօյլէ իտի-
լեր քի , ճիւմլէսի Ալլահըն Քէլամը իւղէրինէ պինա
օլընմուշարըր : Օ ղէմանըն Քիլիսէսի հագընտա՛
տայլմա ծնտա օղընան ինճիլին կէօսթէրալիյի թարի-
գէ զըտա ըէյ ու ղիւիւմլեր վէ ամէլ ու հարաքէթլեր

պուրունուրուտու տէյիւ շիբեայէթ օլունամալ : Օնուն գուլաղուղու տէյիւ ինսանլարըն թէնպիհէրի իլլա Ալլահն Քէլամը իաի , վէ ինսան սըփարըշէրի իլէ Ալլահն թէնպիհէրինի իալթալէթ մէզիտի :

2 . Լաքին էկերչի Քիլիսէնին սալիյէ սատէլլիյի վէ փաքըղը պէօլէ իտի իսէ տէ , փէօրփիւնճիւ փէհրփէ ծափա պիւր պէօլիւ Բէպպիլլիյ օլմարա պալլապը : Կոստանդիանոս իմփերաթօր թախթա չըգտըլտան սօղրա օլզէմա նէ գատար մէվճուտ օլան աղ այն ու աակթլէրէ պէօլիւք իլավէլէր օլունամալ պաշանար : Քիլիսէ իսասթիլինէ իլավէլէր օլունուպ տահա ուզուն օլտու , վէ մախսուս սալթանաթ վէ կէօլէ կէօրիւնէճէք զիյնէթ իլէ իճրա օլունուրուտու : Տիգրաթ իլէ օգույան իշպուրիսալէտէ կէօրէճէք տիր քի , այն ու աակթլէրին սայքի հէփիտի Կոստանդիանոսուն զէմանընտան սօղրա զուհրէթ մէյէ պաշատըլար : Տէօրտիւնճիւ տէհրտէ պու միսիլու աճայըլ վէ ափանսըղ այն ու աակթլէրին ջօլալմասընա Քիլիսէ միւկըրիլիլէրինին ճիւմլէսի շահիտ տիրլէր . վէ պու պաստէ դալլէ հէր շէյտէն զիյա տէ գասալէթ վէ աճը վէրէն շու տուր քի , ծնարըն պիր ջօղու փուլթիէրէսթլէքաէն ալընմըլարըար :

Շլէկէլնամ Գաթօլէք միւկըլիլէրինին պիր մէշուրու տեր քի , (ա) « Շիւպհէսիղ տիր քի , Կոստանդիանոս էօյլէ էաղնըլըլար էյլէտի քի , ծնարըն նէթիճէսի Գրիսթիանըլա զարարը օլտուլար : Քիլիսէ իստէմէլէրինէ՝ ծնտան ագտէմքի փուլթիէրէսթ փափաղարընա մախսուս օլան բուխսաթ վէ միւսասատաթընը վէրտի , վէ Եպիսկոպոսլարըն քէնալիլէրինէ աղամէթ ալարըլարընը կէօրմէքտէն հաղղ էտէր իաի . զիբա աիւշիւնիլէրիւտիլ քի , Եպիսկոպոսլար հէր նէ գատար ջօղ իթիպար սահիպլէրի օլուրլարսա , փուլթիէրէսթլէր աախի օ գատար զիյատէ Գրիսթիանըլը դապուլէթ մէյէ մայլ օլաճաղլար . վէ պու մինվալիլըրէ Քիլիսէ իստէմէլէրինին պէյնինտէ սալթանաթ վէ կէօսթէրիշ մուհապպէթիլի սօգտու » : Փուլթիէրէսթլէքաէն թլէրինին Քիլիսէ իլինէ պու սօգուլմասըլ լալ :

Թին միւսը իջէրտէն Պաթիթիսթա Մանթուաը (ա) վէ Պարոնիոս (բ) միսիլու քիմսէլէր վէ ախերլէրի իգարար էտէրլէր :

Կէսլէր միւսը իս տէր քի (գ) , “ Քիլիսէ շիմաի ” (եանի տէօրաիւնճիւ տէհրտէ Կոստանդիանոստան սողրա) “ քէնաի տիւշմէնլէրինին իւզէրինէ զաֆէր պուլուս ” զէնկին վէ դուվլէթլի օլտու , քի պու քէյֆիյէթլէրին հասըլաթը՝ ծնուն այն ու առէթլէրինին սալթանաթը չօղսլմասընտա կէօրիւնաիւ : Հէմ տաիսի Քրիսթիանըղա էէնի տէօնմիւշ քիմսէլէրտէն պիր չօղու պէրապէրլէրինճէ փուլթիէրէսթլիք իսթիտաաը օլան՝ տինտէ տիշարըտան կէօրիւնիւր սալթանաթ հավէսինի կէթիրտիլէր ” : Հէմ տաիսի պու միւսը իս տէր քի , “ Չօգ քիմսէլէր՝ եա փուլթիէրէսթլիք տահա գօլայ Քրիսթիանըղա ըազպէթ էտիպ կէլիլիլէր տէյիւ՝ եա իսօս ծնլարըն էտընըշ տինտարըգ տայա պիլմիշ օլտուգլարը պիր շէյէ ըազպէթ էթմէլէրի իչիւն՝ պու իսթիտաստէ միւսաստէ էյլէտիլէր :

Տէօրաիւնճիւ տէհրլին սօնու իլէ պէլինճի տէհրին իպթիտալարընտա օլան Քիլիսէ Հայրապէտի Օգոսաիլնոս տէր քի , պիր զէման Եէհուաիլէրին պօյնունա դօնուլմուշ օլան պօյնունաուրուգ՝ քէնաի զէմանընտա չօգ Քրիսթիանըղարըն պօյնունտա պուլունան պօյնունաուրուգտան չօգ հաֆիիի իտի (դ) :

Քիլիսէ միւսը իսի Մօսհայմ տէր քի (ե) , “ Եպիսկոպոսլար՝ տինէ չօգ այն ու առէթլէր իլսվէ էթմէլէրի իլէ՝ ծնուն սահիհ թապիսթընը դարարթաըլար , վէ իճրալարընա էնկէլէր դօտուլար . վէ վէք աղ պիր թէպտիլիք իլէ՝ Քրիսթիան իպատէթի սուրէթինէ շօլայինլէրի վէ դանունլարը զամմ էթտիլէր քի , էսքի զէմանտէ ծնլարըն վասիթասի իլէ Եունանլար վէ Բօմալըլար վէ սայիրլէրի քէնաի պսթըլ իլահլէրինէ տին .

(ա) Bapt. Mantuan. in fastis mense Feb. et Novemb. (բ) Պարոնիոս Բէլարիիի , 58 . 76 : (գ) Կէսլէր Text Book պոպ . Ե . 96 : (դ) Օգոստ . Ձգ . 119 ad Ianuarius . էսփի Բագսիիի իւլէ : (ե) Մօսհայմ , Քիլիսէ Բէլարիիի . Քիլիսայ 2իւնճի , պոպ 4 . 1 :

տարըգլարընը իզհար հտերէր խի . չիւն գըլաս էյէ-
տիէր քի՝ խալդ էկէր պապալարընտան գալմա օլան քէն-
տի այն ու առեթէրինի Վրիսթիանլարըն պէյնինտէ
տահա թէպտիլ օլունմամըլ գալմըլ կէօրիւրէրսէ , Վը-
րիսթիանլըղա տահա էյի գապուլ էտէճէքէր » : Վը-
րիսթիանլըղա պու մինվաէ իւզրէ օ գատար շէյէր իւ-
վէ օլտու քի , պու միւէրրիխ տէր . « Վրիսթիանլար
իլէ վուսթիէրէսթէրին իսպատէթ սուրէթի պէյնինտէ
վէք աղ Ֆարգ վար . զիրա իքիսինտէ տախի սալ-
թանսթըր էսվապէր՝ թաճար՝ պէօրքէր՝ պալմուվա-
րը՝ խալար՝ ալայար՝ ապտէսթէր վէ հիսապսըղ ախէր
շէյէր վար :

Պու խուսուստա տահա չօգ շէհատէթէր վէ ինա-
նըլըր միւէրրիխէրտէն իսթիլրաճէր կէթիլիլէ պիւր
խի . լաքին պու՝ օլ տէրէճէ ինքէար օլունմաղ սապիթ
պիր մատտէ աիր քի , պունտան զիյատէսինէ հաճէթ
էօգ սուր :

3 . Էկէր պու՝ Վրիստոստան վէ ծնուն շայիրալէ-
րինտէն պու գատար էիւզ սէնէ սօլրա իճատ օլունան
վէ Վիլիսէյէ սօդուլան՝ առեթէր վէ թալմամթէր Վը-
րիսթիանլըղըն սահիհան Ֆարղարընտան վէ պու գատար
իգթիղալը շէյէրտէն իտիէր խէ , նիճէքի չօլարը
զանն էտէյօր , օլմուշ օլույօր քի էֆէնսիմիլ օլ իհասա
էթմէյէ մախսուսէն տիւնէայա կէլմիշ վէ էօլմիւշ խի-
յի վէ Աւաքէալար օլ վաղ էյէլիպ ուղուրունա
էզիյէթ վէ էօլիւմ չէքալքէրի տինի ղայէն նօգսան պը-
րագմըլար ալը . վէ իլէրինի էարը պուչուգ դօմուլար :
Վէ ծնլար քէնսիլքէրինտէն կէլմէյիպ՝ Ալլահտան կէօն-
տէրիլմիշ օլտուգլարը հասէպի իլէ , տէնիլէ պիւր քի , Աւ-
սահն էլի ղայէն էտիէ կէօրիւմալ գիւր : Լաքին ծնուն
տա իլէրինտէ էքսիքլը վար տէնէ պիլլըմի : Պէօյլէ
սէօյլէմէյէ քի՞մ ճէսարէթ էտէ պիւր : Սզիղ Վիթապ
աչըգտան աչըղա սէօյլէր քի , « Օնուն ամէլի թէմամ տըր » :
Բ թէվ . ԼԲ . 4 : Ալլահըն էալարը պիր ամէլինէ
պադ , հէր հանկըսը օլուրսա օլտուն , վէ կէօր քի նէ՝
գատար թէմամ տըր : Պիր թէք Ֆիտան էա չիչէք
թէֆթիշ էյլէ , վէ տիգթաթ էյլէ քի ծնուն հէր պիր

Թարափը նէ՛ գատար թէմամ՝ արը : Օնտա հէր պիր շէյ միւմքիւնի մէրթէպէ թէմամ՝ օլուպ՝ ընտան զիյատէ թէմամ՝ օլամազ : Աէ պու ճիւմէէ իլէ՛ օ կիւղէլ վէ հէր խուսուստա թէքմէլ չիչէք պիր գաչ կիւնաէն սօղրա հէլաք օլունմաղա թագաիր օլունմուշ սուր : Բմտի պու գատար ազ զէման իչինաէ կէչէճէք օլան պիր շէյ պուն ճիլէյին հէր վէճ՛ իլէ գուսուրսուղ եպիրլմիւր իսէ , ճանա՛ էօլիւմսիւղ ճանա հէլաքտէն գուրթուլուպ իսէլաս էօլունու կէօսթէրմէք վէ կէօք սաստէթինէ հաղըրլամագ իչին մէրամ՝ օլունան Վրիսթիան տինի էփէնտիմիզտէն վէ ընուն շայիրտէրինտէն նօգսան պրաղըսըււ պիր տագիգէ պիլէ տիւշիւնիւլէ պիլիւրմի : Իշպու մէրհամէթ թանղըմաթը հագղընտա՛ ընու գուրանլարըն ազիզ էլէրինտէն գուսուր չըգար տէյիւ ազլտէն կէչէ պիլիւրմի : Աէ ճահիլ վէ նատան վէ հէր հալտէ գուսուր իլէ սօլու՛ վէ կիւնահ վասիթասի իլէ քէօրլէնմիւր ատէմէր ընու տահա էյի վէ տահա թէքմիլ էտէճէքլերի՛ խիւլեա օլունաճագ շէյ մի տիր : Վէրչէքլիքտէն ուղագ վէ ազլէ մուղայիր պունտան զիյատէ պիր շէյ օլամազ :

4 . Պու պապտէ թէֆթիշիմիզ պիղէ կէօսթէրիւքի իշպու ատէթէր՝ քի Ինճիլէ իլամլէրտէն իպարէթ շէյլէր տիր՝ էրմէնիլէր իչինէ Բումլար իլէ Լաթինլէր իչինէ կիրաիքտէն չօգ սօղրա կիրմիւշէր տիր : Թասվիրլէր՝ թէպաիլի զամ վէ Եպիսկոպոսլարը վէ վափաղալը թագաիստէ եաղլամագ հագղընտա պու իսպաթ օլունմուշ սուր : Թասվիրլէր՝ Բումլար պէյնիտէ սէքիլինճի տէհրտէ՛ վէ Լաթինլէր արասընտա սօգուղունճու տէհրտէ ումումի օլտուլար . լաքին էրմէնիլէր արասընտա ընտէօրտիւնճիւ տէհրէ կէլէնէ գատար՝ էանի պունտան ալթը Էիւղ սէնէ էվլէլինէ գատար գապուլ օլունմամըջար : Իշպու ըիսալէնին թասվիրլէր իւղէրինէ օլան տէօրտիւնճիւ պապընա պագ : Փափաղա մախֆիտէ իգրար էթմէք Բումլար վէ Լաթինլէր պէյնիտէ սօգուղունճու տէհրտէ ալէսսէվի օլտու . լաքին ըն իքինճի տէհրէ գատար պու ատէթ էրմէնիլէրին իչինէ կիրմիւշտէյիլ իտի :

Թէպտիլն զամ՝ իպթիտա սոգուզունճու տէհր-
 տէ զուհր էյէտի , վէ էնճամը օն իւչինճիւ տէհրտէ
 սապիթ օլտու . լաքին պու խուսուստա եէտինճի պապ-
 տա պէյան օլունսուզու միսիլու՝ օնսան էիւզ սէնէ
 միգտարի սողոսյա դատար պիլէ պու թալիմ՝ էրմէնի
 Քիլիսէսինտէ գապուլ օլունամըջար : Թագալատէ Մե-
 ռոն դուլանմասը սոգուզունճու տէհրտէ ախէր Քիլի-
 սէլէր պէյնինտէ ալէսսէվի օլմուշուտու . լաքին օն տէօր-
 տիւնճիւ տէհրէ դատար՝ էրմէնիլէրտէն գապուլ օնուն-
 մամըջար : Պազի առէթլէրին չօղու հադգընտա՝ էրմէնի
 Քիլիսէսինին նէ զէման գապուլ էթտիլիինն թարիսի-
 նի թահգիգան պիլէմէյիլ . չիւն պու պապտէ իշարէթ
 օլունմուշ թէլիֆաթլէր էօգ տուր : լաքին էօգարըտա
 զիքր օլունան խուսուսարտա աշիքէար օլուզունա կէօրէ՝
 օ առէթլէր էրմէնիլէր պէյնինէ Բումլար վէ լաթինլէր ա-
 րասընա էայլըտըգտան չօգ սօղոս կիրմիշ օլմալը տըրլար :
 Վէ պունտան տահա զիյատէ՝ էրմէնի միւէլիֆլէրին-
 տէն էիէր հէփիսինտէն տէյիլ չօղունտան իգրար օլուն-
 մուշ պիր կէրչէքլիք տիր քի , պու խուսուսարը էրմէ-
 նիլէր ալէսսէվի Բումլարտան վէ լաթինլէրտէն ալմը-
 լար տըր : Իմօի էկէր էրմէնիլէր պու պապտէ պէյլէ-
 ճէ ախէրլէրինէ ույտուլար իսէ , օլմուշ օլուր քի , Բում
 էա լաթին Քիլիսէսինէ կիրէն պիր տաէթ էա ային՝
 հէր հանկը զէմանտէ օլուրսա օլուն՝ էկէր էրմէնիլէր-
 տէն տախի գապուլ օլունտու իսէ , չօգ սէնէլէր՝ վէ
 պազը խուսուստա էիւզլէրճէ սէնէլէրտէն սօղոս օլմալը
 ալը . շէյլէ քի հէր պիր խուսուստա պունու՝ միւճատէլէ-
 յէ կէլմէլ պիր կէրչէքլիք սայմալըյըլ քի , պու այինէ-
 ռէ էրմէնէր՝ օ պէր Քիլիսէսինէն սօլրա գապուլ էթ-
 միլէր տիր : Օնլարըն պու վէճ՝ իլէ գարնտաշարը
 Բումլարա վէ լաթինլէրէ ույտուլարը՝ էրմէնիլէր
 պէյնինտէ զայէթ միւթէպէր օլան Ներսէս Շը-
 նորհալի վէ ախէր միւէլիֆլէրտէն իգրար օլու-
 նուր :

Ծ . Էկէր պու շէյլէր Քիլիսէսինանլըղըն Փարզլէրին-
 տէն օլուպ՝ պէհէր հալին իգթիզալը վէ էլզէմ շէյլէր
 իտիլէր իսէ՝ օնլար պահա Քիլիսէսինէ կիրմէնէ էպէն՝ էլ՝ էլ

Քեզին էսպի Բրիտանիանարն հաւի նի՞ճէ օշառ օշար : Օն-
 ւար խելաա սո՞ւլմարըլարմը : Ալլահոտան դապուլ օ՞լմա-
 տըլարմը : Օնլարոտա՛ աղիղէրին թասվիրէրի եօղու-
 տու : Օնլար փամիազա իզրար էթմէղէր խի : Թեւ-
 տիլի դաթա ինանմազարըտը : Աղիղէրէ շէֆասթճը-
 լար միսիլու տուա էթմէղէրիաի : Օնլարըն շիմախքի կիսի՛-
 փերհիզ էյամլարը եօղուտու : Իսլամէթ էտէճէք աղիղէր
 քէ՛լլքէրի վէ էսկըրի եօղուտու : Օնլարըն արասըն-
 տա սու՛ վէ տահա զէքր օլունա սիլէն պունճիլէյին
 սիլը չօգ շէյլէրին հիչ պիլի եօղուտու :

Լաքին ծնարոսա էկէր պու շէյլէր եօղիաի իսէ ,
 ծնարըն ալա սիլը տէրէճէ տինտարըղը վարըտը : Զօգ
 Վրիստիանլարըն Վրիստոսա վէ ծնուն տինլինէ վէ ախ-
 նինին իլէրէճէինէ օլան մուհապպէթի ուղուրունա շէ-
 հիսլէք իլէ էօլաիլքէրի զէմանլէր պունլար խի : Վրիսթի-
 անլըղըն պաշանարըղ զէմանտէն պէրու պունճիլէյին
 խալիս վէ փաք տինտարըղ օլմատը : Պու՛ Վրիսթի-
 անլըղըն ալթուն տէվրի խի :

Խմտի էկէր օլ զէման պու շէյլէր եօղիքէն պէօլէ
 սիլը տինտարըղ օլա սիլլաի իսէ , շիմաի տախի պուն-
 լարըղ օլա սիլլը : Օնլար օ զէման աղիղիլէ վէ իսէ-
 լասէ իգթիզասըղ օլտուգլարը կիսի՛ շիմաի տախի էօլէ
 օլա սիլլըրէր : Վէ տահա էյիսի՛ պու շէյլէր Կոս-
 տանգիանոստան սօղրա Վրիսթիանլըղա կիրմէրի իլէ՛
 պունլարըն արաըսրրա փաք թալիմաթըն վէ էօմլըր ա-
 ղիղիլինին սիլը ինգըրաղ պուլմասը կէլիլի միսիլու՛
 զայէթ աշքեսար տըր քի պու շէյլէր տէյիլ սալթ իգ-
 թիզասըղ՝ իլա զայէթ զարարը օլմալը տըրլար : Օնլա-
 րըն Վրիստէյէ կիրմէսի Վրիսթիան տինինին պօղուլմա-
 սընըն՝ սիլթիլն սիլթիլնէ տէյիլ իսէ՛ պաշըճա սէ-
 պէպի օլմուշ տուր : Պունա հէպի տինտար Վրիստէ միւ-
 էրրիսլէրի իթթիֆազ էթմիլէր սիլը :

6 . Իպու-ճապոէպէն՝ քահա պէր լօգ մուհիմ նէլիճէլէր
 ըգտը : Կէօրիյօրուզ քի՛ խիմէրի աղիմ իթիպարտէ
 օլան Գրիգոր Լուսաւօրիչ՝ Յուստինոս վկայ՝ Երանոս՝
 Տերաուղիանոս՝ Որոզինէս՝ Օգոստինոս՝ Աթանասիոս՝
 Գրիգոր Նաղիանդալը՝ Գրիգոր Կիւսալը՝ Ոսկէբերան՝

Բարսեղ Գայսերլի միտիլու վէ ախէր չօդ Բիլլան Հայ-
րապետէրի պիքիը Մարիամն շաննա պիը եօրթու
Թութմուշ օլամազար • ջիւն քի օնլարն կիւնէրինտէ
պէօլէ պիը եօրթու մալիւմ տէյիլ իաի : Պու ըիսա-
լէնին 24իննճիւ սահիֆէսինտէն 45իննճի սահիֆէսիննէ
գատար պագ : Հէմ օնա պիը շէֆաաթճը տէյիւ նի-
տա էթմիշ օլամազար • ջիւն օ՝ օնլարն սսիրինտէ մախ-
սուսէն իպատէթէ ըյըդ պիը զաթ սայըլմազար :
Օթուզըննճու սահիֆէսէն 35իննճի սահիֆէյէ գատար պագ :
Վէ օնլար Թասվիր ու սուրէթէր գուլանմըշ եախոս
գուլանմարնը Թէսահիլպ էթմիշ օլամազար • ջիւն քի
պոնլար՝ օնլարն ղէմաննտան չօդ սօղրա իտխալ օ-
լունտուլար • 58—66 սահիֆէլէրէ պագ : Վէ կերէք
պոնլար՝ կերէք պոնլարտան սօղրա կէլէն Ալերեղ՝ Թէ-
ոգորիտոս վէ ախէր Հայրապետէր միտիլու զաթլար
Թէպաիլի զաթա վէ փափազա իգրար էթմէյէ ինան-
մազարը • ջիւն քի օնլար պու Թալմիլը գուհուր
էթաիլի՝ վէ խաղասան ալեսսէվի գապուլ օլունտուլու
ղէմանտէն չօդ սէնէ իլէրի էպէաի ըահաթլէրինն վար-
մըշարը : Վէ պու Հայրապետէրին հիլպիլի՝ վիեր-
հիլին իգթիզար օլուզընու վազ էթմիշ օլամազ •
ղիրա վիերհիլէր՝ օնլարն վէֆաթընտան սօղրա Թային
օլունտուլար • 46—52 սահիֆէլէրէ պագ : Իհիթմուլ
արը քի օնլար չօդ քէրրէ օրոճ Թութտուլար • լալին
օնլարն կիւնէրինտէ վէ օնտան պիը չօդ սէնէլէր սօղ-
րա շիմոիքի վիերհիլէր Բրիսթիանլարն պէյնինտէ
քիւլլէյէն նամալիւմ իտիլէր : Հէմ օնլար վէ օնլարտան
սօղրա կէլէնլէրին պիը չօլու՝ պիը չօդ սէնէլէր Բայ-
պրն Ախչամ Թաամընըն էքմէյինն վէ շերապընա սէճ-
տէ գըլմաուլար • ջիւն քի պու՝ օնլարտան չօդ էիւզ
սէնէ սօղրա իճաս օլունտու • 98—102 սահիֆէլէրէ
պագ : Նէ տախի աղիզ էսերլէր տէնիլէն շէյլէրէ սէճ-
տէ էթմիշ՝ վէ պու ստէթի վազ էթմիշ օլա պիլլըլէր • ջիւն
քի պու՝ օնլարն ղէմաննտա եօլուաու • 121—124 սա-
հիֆէլէրէ պագ :

ՕԼ ղէմանլէրտէ ա՛րօրօղ Բիլլատէտէն սատէճէ պիը
ըէտա օլմազ օլուպ՝ օնուն իլէ պէրապէր հիլպիլ Թէք-

տիր իճրասը օլունմազ պիր շէյ օլմաղլա՛ պու Հայրա-
պետէր վէ պունլար միսիլու Կիպրիանոս՝ Եփրեմ Ա-
սորի՝ Եպիփան վէ պիր չօդ սսյիրէրի՛ Քիլիսէտէն
րէտտ էյլէտիքէրի դասրահաթլըլար իւղէրինէ անաթէ-
մա թագրիր էթմիչ օլամաղլար : Պու՛ Քիլիսէտէն րէտտ
օլունանլարըն պոչը իւղէրինէ լանէթ ու անաթէմա
եղլմանըն սաեթի ծնարըն ղէմանընտան չօդ սօղրա գուհը
էյլէտի :

Լաքին իչպու նէթիճէլէրին խթիխրաճը տէվամըն-
տան ֆէրաղաթ կէլըրիզ . պու քիթապըն սնունտա՛
պիրի պու առեթլէրին չըգտըը ղէմանը վէ օպիրի
Քիլիսէտէն մէշուր Հայրապետէրինին օլուղու ղէման
ու թարիխինի պէյան էտէն իքի ֆիհրիսթ իլավէ է-
տերիզ . վէ խթէյն՝ պու բուպարը արղուլէտիյի գա-
տար քէնտիսի էտէ պիլի :

7 . Լաքին պէլքի պիրի տէյլճէքքի , “ էկեր պու
միւլահաղալար կէրչէք խսէ , Քրիսթիան տինինին իւղէ-
րինաէն հէր պիր կիյիմի ալընտը , վէ պիր չըմիլագ վիւ-
ճիւտ գալըր ” : Պունա ճէվապըմըզ պու տուրքի , Ին-
ճիլին վէ Քիլիսէ թէվարիխինին պիղէ էօրեթաիյի վու-
գուլաթլար պունլար արը . վէ պու վուգուլաթլարը
թէպաիլ էթմէսի միւլքիւնսիւզ տիւր : Պիղիմ՝ մէրամը-
մըզ՝ Քրիսթիանըըն իլք տէհրէրինտէ սահիհան վու-
գուլ պուլուղլարը կիպի վուգուլաթլէր իղչար էթմէք
տիր : Պիղ Քրիսթիան տինինին իւղէրինաէն՝ Քրիստո-
սուն վէ՛ ծնուն Լուսքեալարընըն՝ վէ ծնարըն ագօ-
պինճէ իլք տէհրէրին ղէմանընտա օլան շէյլէրին հիչ
պիրինի դալարըմայօրուզ : Օնու սասեճէ՛ ինսան իլա-
վէլէրի վէ իճատլարը իլէ տահա աօգունուլմամըշ . օ-
լուպ՝ իլք կէօրիւնտիւլիւ ղէման նասըլ խի խսէ՛ էօյէ
կէօսթէրմիլիզ : Օլ ղէման ծու իգրար էտէնլէրին
իւղէրինէ ծուէն պիր աղիլէտիճի՛ վէ զսյէթ դուվվէթլի
վէ դանարըրճը թէսիրի վար ըար : Իմտի՛ էկեր օ-
նուն շան ու շէօհրէթի ծուէն սասեղիյի խի խսէ , օ-
նու՛ քէնտիսիլին օլ իլք հալինէ կէթիլմէք՝ թէքրարէն
օլ շան ու շէօհրէթինի ծնա պուլաուրմագ արը : Գալ-
պին ալին՝ պիր թագըմ սալթանաթլը այն ու առեթ-

էրին օրթասընտա հոյաթ ու սահաթ պուլամաղ : Ին սանըն էիւրէյի՝ փաք աչգըն եէրինէ այն ու ասէթէրին իճրասը իլէ խօշանմաղա՝ վէ տէրունի աղիղէք քիււլ լիյէն թէրք օլունմուշ իքէն սաստէճէ պիր տաշրամլի ի պատէթ սուրէթի իլէ դանմաղա զայէթ մայիլ տիր : Լաքին էիւրէք աղիղիյի կէթիրմէյէն իպատէթ սուրէթէրի՝ հէր նէ գատար խօշ կէօրիւնիւրէր իտէ ասէ՝ Ալլահա մագպուլ ասէյիլ տիրէր . վէ պունտան պէօյէ պիւթիւն պիւթիւնէ փայտասըղ տըրլար : Ալլահ քէնաթիսինէ սէճաս վէ իպատէթ էտէնէրտէն՝ ծնու բուհ իլէ վէ կէրէքլէք իլէ էթաթէրինի թալապ էտէր , Յո՛ւն . Գ . 24 , վէ սատէճէ այն ու ասէթ սուրէթէրինէն իքրահ էտէր : Եսայ . Ա . 11—17 :

Պիղտէն պու պապտէ շէքեայէթ էտէնէր՝ Ինճիլին քէնաթիսինէ վէ Ալլահըն մուգատտէրինէ վէ թէվարլիտէ գապահաթ պուլմուշ օլուրլար : Օնլար տէյիլ պիղամ իլէ՝ իլլա կէրէքլէյի Սահիպի աղիղի իլէ դավա էտէրլէր : ( ) ծնու էօյէ օլտուզու կիպի էթմիշ տիր . վէ պիղամ սաստէճէ արղունուզ պու սուր քի , Քրիսթիանըգ՝ ծնու գուրան Քրիստոս Էփէնաթիմիզ վէ ծնուն Առաքեալայը պրագաթըլարը հիյէթաս էգապուլ վէ օուտուտէ իճրա օլունսուն :

Ինսան խէլասընըն աղիմ չարէլէրի վէ վէսիլէլէրի՝ ինսան գըսմըն սաչգ վէ սատըգանէ վէ տէվամիլըրէ քէնաթի թապի սթարընըն սաստէլիյիտէ վալ օլունան Ինճիլին սաստէ վէ աղըր կէրէքլէքլէրի տիր . Աղիզ բուհուն գուլէթի իլէ ինսանըն խէլասընա պունլար գուրաղուղուզ էտէր , վէ տէյիլ տիշարքտան կէօրիւնէն այն ու ասէթէր սուրէթէրի : Քրիստոս Էփէնաթիմիզ՝ « Օնլարը կէրէքլէյի իլէ աղիլէ . սէնին քէլամըն կէրէքլէք տիր » տէյիլ տուա էյէթի , Յո՛ւն . Ժ . 17 , ծնլարը այն ու ասէթէր իլէ աղիլէ տէյիլ տուա էթմէթի : Պէարոս տէր քի , « Չիւրիւր թօխուման տէյիլ իլլա չիւրիւմէզ թօխուման՝ Ալլահըն էաշայան վէ էօլէտէն գալան սէօլիա իլէ թէքրար տօլտունուզ » (Ա Պէր . Ա . 23) . տէմէյօր քի , բուտու մաթէր վէ սաթմանաթը լիթուրիտար վաթիթասի իլէ

եկնիտէն տողարսընը : Պիղ ինսանլարն տիգգաթընը
 պու այն ու ատէթէր սուրէթինտէն վէ բուսուամաթ-
 լարտան՝ Ալլահն Քէլամընտա պուլունան պու
 ազիղէյիճի վէ խէլասէ գուլաղուղայան ճէլիլ
 կէրչէքլէքլէրէ չէվերմէյէ իսթէրիղ • զիրա իթիմատ է-
 տերիղ քի , ծնար ին՝ վէ եալընըղ ծնարըն վասիթա-
 սի ին ինսանլար էպէտի էօմիւրէ մալիք օլա պիլիւր-
 Էր : Էյ օգույան ազիղիմ՝ սէնին սիւրիւր ու սէվին-
 վէ հեր կիւնքի տէրսին պունլար օլտուն :

ՖԻՆՐԻՍԹ Ը

Ինչպես բխաւէպէ զիք օլանան այն ու արեւելքին
պաշտանիւնը թարթիտինն պէյանի :

ԵՕՐԹՈՒ ԼԱՐ

Պատեք լէ Պենպէկոսպէ իւր տէհրտէ մէվճուա ի-
տիւէր : Սահիֆէ 14 , 15 :

Պէօյի-ք ճս-ճաս իւրին տէօրտիւնճիւ տէհրտէ ալէս-
սէվի թու-թուրմաղա պաշտանար : 18 , 19 :

Բիւսպոսոսն Մէվլա-սոս՝ տէօրտիւնճիւ տէհրտէ թային
օլունաու : 19 :

Շէհիպաւերին զիւրինէ Եօրե-սար՝ տէօրտիւնճիւ տէհրտէ
զուհր էթաիւէր : 24 , 25 :

Ասսպեաւարըն Եօրե-սոս ալթընճը տէհրտէ զուհր
էթաի : 29 , 30 :

Պիտե Մարեման Եօրե-սար :

1 . Պիտե Մարեման քապանմար՝ ալթընճը տէհրտէ
թային օլունաու : 37 :

2 . Պիտե Մարեման Գիւթիւի՝ ալթընճը Էախոտ Էէ-
տիւնճի տէհրտէ զուհր էյլէտի : 39 :

3 . Մարեման Եւիտաբէկէ զիյարէի Էիմիտ՝ օն տէօր-
տիւնճիւ տէհրտէ ալէսսէվի պիր Եօրթու օլուու :
40 :

4 . Մարեման լէգաւը լէ Էօյե Լըգմար՝ պէշինճի
տէհրտէ զուհր էաիս՝ օն իւչիւնճիւ տէհրտէ գասար ու-
մուսի օլմամըղար : 40—43 :

5 . Մարիամըն մէջուստո՛ւ եկտինձի տէհրտէ պաշ-
լայլայ՝ օն պիրինձի եա օն իքինձի տէհրտէ ումուսի օլ-
տու : 43 :

6 . Մարիամըն՝ լեգեմիդ անա բահմենն իկմեմի՛ օն իքին-
ձի տէհրտէ զուհր էյլէտի : 43—45 :

Օ Ր Ո Ւ Ճ

Օրուձ ատէթի՛ քիլսէյէ ազար ազար կիրտի :
47 , 48 : — Պիլթիւնն պիլթիւննէ հէր քէսին իրատէթի-
նէ պրաղըմըրտը : 47 , 49 : — Իպթիտա՛ օրուձ իբի , իերհիդ
պեյիլ իբի : 50 : — Իւչիւնձիւ տէհրտէ իերհիդ օլտու :
51 : — Ալթընձը տէհրտէ պիր իդթիզալը ամէլ տե-
յիւ թային օլունտու , 52 , վէ օնտան էվվէլ հիչ պիր
միւային միերհիդ եօլուտու :

Ա Խ Ի Ր Ա Յ Ն Ո Ւ Ա Տ Է Թ Լ Է Ր

Աւիււերէ վէ Մեւեւերէ իպպեմին զուհուրու : Պու
ատէթ տէօրտիւնձիւ վէ պէշինձի տէհրտէ պաշլանտը :
53 : — Մարիամա՛ պէշինձի տէհրտէն էվվէլ պաղի
աղիզէրտէն զիյտաէ թաղիմ օլունմաղտը : 56 :

Թասվերերէ իպպեմին զուհուրու : Բոււլարըն արա-
տընտա սէքիզինձի տէհրտէ՛ վէ լաթիսիլերին արասընտա
աօգուզունձու տէհրտէ պաշլանտը : 64 : — Իրմե-
նիլէրին արասընտա օն իւչիւնձիւ եա օն տէօրտիւնձիւ
տէհրտէ կիրտի : 64—66 :

Խալա իպպեմին զուհուրու : Իպթիտա՛ տէօրտիւնձիւ
տէհրտէ խաչա իպատէթ օլունտու : 69 , 70 :

Փաթաղա իգրուր էմմենն վէ մաթեմաթ ամեւերինն զու-
հուրու : Պու այինլեր՝ օն իւչիւնձիւ տէհրտէ ալէսսէվի
օլտու : 71—78 : — Իրմէնիլեր արասընա՛ օն տէօրտիւն-
ձիւ տէհրտէն եարըսընտան սօղրա կիրտիլեր : 78 , 79 :

Թեպտիլի զաթըն զուհուրու : Թեպտիլի զաթ թայի-
մաթը՛ իպթիտա սօգուզունձու տէհրտէ իախալ օլուն-
տու . լաքին օն իւչիւնձիւ տէհրտէ գատար ումուսի օլ-

Մամբըշտը : 80—98 :

Բաղադրն Ախաւս Թասաճննն էրմէյինն իպապէլէին պահարտ :
Օն իւչիւնճիւ տէհրտէ զուհր էյլէտի : 98—101 :

Փաւլէյիճի ալէլ : Օն պէշինճի տէհրտէ սապիթ օլ-
տու : 106 :

Էօլիւլէր իւիւն լիթուրէտար : Օն ալթընճը տէհրտէ
թէքմիլէն սապիթ օլտու : 108—110 (ա) :

Էօլիւլէր իւիւն գոտար : Տէօրաիւնճիւ տէհրտէ վէ
ծնտան սօզրա կէօրիւնաիւ : 111—114 :

Հաճ ա ղիյարէլէր : Տէօրաիւնճիւ տէհրտէ իշթիհար
պուլտու : 115 , 116 :

Էպէրէրէ իւլէթ ա Բաղիճ : Տէօրաիւնճիւ տէհրտէ
իշթիհար պուլմաղա պաշաար : 121—Պէշինճի վէ ալթընճը
տէհրէրտէ հատան զիյատէ արթար : 122 , 123 :

Բիւնիւիս վէ գանպիւ Էագճագ : Տէօրաիւնճիւ տէհրտէ
իտիալ օլունտու : 125 , 126 :

Կիւնպիւիւն ճուար վէ գանպիւ Էագճագ : Կէ զէման
իտիալ օլունտու զունուն զէմանը էյիճէ մալիւս տէյիլ
աիւր : 127—130 :

Ալիւլէննիւ սա : Ալթընճը տէհրտէ մէյտանա չրդ-
ար : 132 :

Ափօրօլ վէ անալէճա : Ափօրօլ իւլէ տէհրէրտէ սալթ
գապահաթըլը Քիլիսէ աղալըլընտան ըհտտ էթմէք-
տէն իպարէթ իտի : 133 :—Ափօրօլ իլէ պէրապէր լանէթ
օգունմագ իպթիտա պէշինճի տէհտէ զուհր էթտի : 136 :

Փաթաղարն պիթիլէինն : Իւլէ տէօրթ տէհրտէ քիւլ-
լիյէն հէր քէսին ըիղասընա մէրպուլթ իտի : 144 :
—Իպթիտա 335 սէնէսինտէ պու շէյի պօրճ էթմէք
իտուտուտնա ճէհտ օլունտու : 144 :—Օն պիլիինճի
տէհրտէ զօր իլէ ֆարղու պօրճ օլունտու : 145—147 :

Բակիպլիս օտտուլտ : Պու իպթիտա՝ իքինճի տէհրին
սօնու վէ իւչիւնճիւ տէհրին էվլէլէրի թարիխինտէ

(ա) Սահիֆէ 110տա՝—1 սալթըրտա Օն ալթընճը տէհր
Ֆէրինէ՝ Էաղըրըլըղ իլէ Օն տօգուզունճու տէհր պօ-
արլըշտըր :

Կէօրիւնմէյէ պաշտար : 151 : Տէօրաիւնճիւ տէհրտէ
չօղալար : 154 , 155 :

Էաղլամագ վէ Ռան : Պու տախի իպթիտա իքինճի
տէհրին սօնունա վէ իւչիւնճիւ տէհրին էվվէլէրինէ սօղ-
րու զուհր էթմէյէ պաշտար : 157 :— Գիլիսէ խասէ-
մէլէրինի մեռն իլէ Էաղլամագ՝ սօգուղունճու տէհրէ
գասար առէթ օլմամըրար : 158 :— Սօն Էաղլամագ 159 :

Ասիւ Էսլապար : Տէօրաիւնճիւ տէհրտէ զուհր էյ-
լէտի : 161 :

Եէփի սըրար : Պու՝ ճն իքինճի տէհրտէ՝ Էէտիյէ
գարար վէրիլիպ սապիթ օլունաու : 163 . 166 :

ՖԻԶՐԻՍՈՒ Բ

Հայրապետներն Վե սայրի Դեււնքներն ստաւա-
նն Կեֆեներն, Վե սուրեն Վեֆաթ Էմպիւսներն Ռարի-
Խիւնի Գեհրիւնի :

ՊԻՐԻՆՃԻ ՏԵՀՐ

Ի Ս Մ Լ Է Ր

Վ Է Փ Ա Թ Լ Է Ր Ի
Ս Է Ն Է Ս Ի

Առաքէալար	
Բառնաբաս	65
Հերմաս	81

ԻՔԻՆՃԻ ՏԵՀՐ

Սուրբ Կղեմէս Հռոմալը	102
Սուրբ Իգնատիոս վկայ	108
Սուրբ Պօղոսկարպոս վկայ	170
Սուրբ Յուստինոս վկայ	161
Սուրբ Թէոփիլոս	169
Աթէնադորաս	181

ԻԻՉԻՆՃԻՒՆ ՏԵՀՐ

Սուրբ Երանոս	202
Սուրբ Կղեմէս Աղէքսանդրալը	220
Տերաուղիանոս	216
Սուրբ Գրիգոր սքանչէլագործ	265
Սուրբ Կիպրիանոս	258
Որոգինէս	254

Ստեփաննոսուն Փափա օլմասը	257
Արնոբիոս	297
Սուրբ Գիորնէսիոս Աղէքսանդրալը	232
Վէ հերեաիկոսլարտան՝ Սաբէլիոս , Պօղոս Սամու-	
աայի , Մանէս , Կելսոս , Մոնտանոս , վէ սայրիլէրի :	

ՏԵՕՐՏԻՒՆՃԻՒ ՏԵՀՐ

Սուրբ Աթանաս	371
Լագոսանաիոս	321
Եւսեբիոս	340
Սուրբ Կիւրեղ Երուսաղէմլի	385
Սուրբ Հիլարիոն	361
Սուրբ Բարսեղ Գայսերլի	378
Սեղեւարոս . Փափա օլմասը	314
Սուրբ Գրիգոր Նիւսալը	394
Սուրբ Գրիգոր Նազիանզալը	390
Սուրբ Ափրոսիոս	397
Վէ հերեաիկոսլարտան՝ Դոնատոս , Արիոս , Մակե-	
դոն , Յովնիանոս վէ սայրիլէրի :	

ՊԵՇԻՆՃԻ ՏԵՀՐ

Սուրբ Եղիսիան	403
Վիլէնցիոս	450
Յովչան Ոսկեբերան	449
Բուսիմոս	410
Սուրբ Օգոստինոս	430
Սուրբ Կիւրեղ Աղէքսանդրալը	444
Թէոդօրիոս	460
Սուրբ Իսիդորոս	440
Սուրբ Հերոնիմոս	420
Սոզոմենոս միւէրրիիս	450
Զոսիմոս . Փափա օլմասը	417
Վոնիփակիոս . Փափա օլմասը	418
Գելասիոս . Փափա օլմասը	457
Վէ հերեաիկոսլարտան՝ Եւաիբէս , Կեղեսաիոս , Նեա-	
սոբ , վէ սայրիլէրի :	

ԱԼԹԸՆՃԸ ՏԵՀՐ

Սուրբ Բենեդիկտոս	. . . . .	554
Պրեկատոս	. . . . .	523
Եւազրիոս	. . . . .	596
Սուրբ Գրիգորիոս պէցիւք Փափա	. . . . .	504

ՊՈՒՆՏԱՆ ՍՕՂՐԱՒԻ ՏԵՀՐԼԵՐ

Յովհաննէս Գամասկալը	. . . . .	750
Սուրբ Բերնարդոս	. . . . .	1154
Կիզուա աէ 1 իրա	. . . . .	1380
Յովհաննէս Թորեքրէմաթա	. . . . .	1400
Սքուարիոս	. . . . .	1460
Ջուսեր	. . . . .	1546
Մարտոնադոս	. . . . .	1583
Պարոնիոս Կարգինալ	. . . . .	1607
Պելարմինոս ճիզլիթ Կարգինալ	. . . . .	1621
Փերրոն Կարգինալ	. . . . .	1618
Պելթավիոս ճիզլիթ	. . . . .	1652

ԵՐՄԵՆԻ ՀԱՅՐԱՊԵՏԼԵՐ ՊԵ

ՄԻԻԵԼԼԻՖԼԵՐ

ՏԵՕՐՏԻԻՆՃԻԻ ՏԵՀՐ

ԻՍՄԼԵՐ

- Գրիգոր Լուսաւորիչ
- Յակոբ Մժբնայ հայրապետ
- Եփրեմ Ասորի
- Սահակ Պատթե հայրապետ
- Մեսրոպ վարդապետ
- Նգամանգեղոս միւլերբիս
- Զենոր Եպիսկոպոս Ասորի միւլլիֆ

ՊԵՇԻՆՃԻ ՏԵՀՐ

- Մովսէս Խորենացի՝ Աբբեպիսկոպոս Աբշարոնեայ
- Յովհանն հայրապետ Մանգակունի

ԱԼԹԸՆՃԸ ՏԵՅՐ

Կորին Միւկերբիս
 Մոլեէս Խորենացի Միւկերբիս
 Եղիշէ վարդապէտ Միւկերբիս
 Ղազար Փարպէցի Միւկերբիս
 Եղիկ Կողբացի Միւկելեֆ

ԵԿՏԻՆՃԻ ՏԵՅՐ

Կոֆաաս Կաթողիկոս
 Անանիա վարդապէտ Շիրակունի
 Սահակ Հայրապետ

ՍԵՒԻՉԻՆՃԻ ՏԵՅՐ

Յովհանն իմաստասէր Օձնեցի
 Սահփաննոս Եպիսկոպոս Նիւնեաց

ՏՕԳՈՒՉՈՒՆՃՈՒ ՏԵՅՐ

Յովհաննէս Զ. Կաթողիկոս

ՕՆՈՒՆՃՈՒ ՏԵՅՐ

Նիկոն Հայրապետ
 Գրիգոր Նարեկացի

ՕՆՊԻՐԻՆՃԻ ՏԵՅՐ

Պետրոս գեաադարձ Հայրապետ
 Մեծն Գրիգոր Մաղխարոս Պալջաւունի
 Գրիգոր վկայասէր Հայրապետ

ՕՆԻՔԻՆՃԻ ՏԵՅՐ

Ներսէս Կլայեցի շորհալի Հայրապետ
 Ներսէս Լամբրոնացի Արքեպիսկոպոս Տարսոնի

ՕՆԻՉԻՆՃԻՒ ՏԵՅՐ

Գրիգոր վարդապետ Սկեռացի
 Մեծն Վարդան արդիւնական վարդապետ
 Յակոբ վարդապետ Կլայեցի
 Յովհաննէս վարդապետ պլուզ

ՖԻՆՐԻՍԹ Գ

Մուգատակմէ	3
Տիպաճէ	5

ՊԱՊ ՊԻՐԻՆՃԻ

ԵՕՐԹՈՒԼԱՐ : Գրիստոստան էա Առաքեալարտան թային տէյիլ խաբէրի : Սահլիֆէ 9 : Իլը տէհըլէր տէ՛ ծնլարը թուլթմասը հէր քէսին իրատէթինէ արաղըլարը , 11 : Իպթիսա փէք աղ օլտուղու , 11 : Չօղլանմալէրինին սէպէպլէրի , 12 :

ՖԱՍԼ 1 . Պառէ՛ լէ Պէնփէլիսփէ Եօրթուարը , 13 : Առաքեալարտան թային օլմասըղլարը , 14 : Օնլարը թուլթմասը իրատէթէ պաղըլ օլտուղու , 16 :

ՖԱՍԼ 2 . Պէօլիս Ծոմաս Կիսիս , 18 : Պու Եօրթու Նիկիա սինաթոուլնեան սօղրա պապթթ օլտու , 18 , 19 :

ՖԱՍԼ 3 . Գրիստոստան Ֆէլլուսու , 19 : Ահաի ճէտիտան զիքրի Եօգ սուր , 19 : Պու Եօրթու իլէ՛ վաֆթիզ Եօրթուսու հապղընտա Գիլիսէնին իսթիլաֆը , 20 : Պու Եօրթուլնուլն իհասս օլմասընըն սէպէպլէրի 21 :

ՖԱՍԼ 4 . Շէփէլէրին Եօրթուարը , 24 : Ասըլ պաղանարըղլարը , 25 : Շէհիալէրէ իպատէթ օլունմասը՛ փուլթփէրէսթլըքանն ալընմա պիր առէթ օլտուղու , 27 , 28 :

ՓԱՍԼ 5 . Առաքեալաբ եօրթուսա , 28 : Պունա սէ-
պէպ վերէն քէյ Ֆիյէթէր , 28 :

ՓԱՍԼ 6 . Պիթի Մարիամն եօրթուարը , 30 : Ազգ
Քիթապարտա պունա սէպէպ վերէճէք պիր շէյ պու-
լունմազ , 30 : Քրիստոս էֆէնտիմիզն վալիսէպինէ՛
իւք տէհրէրտէ իպատէթ օլունմազար , 31 : Պունա
գարշը չօգ հայրապետէր զրատ սէյլէսի , 32 , 33 : Պու
իպատէթին զուհուրինէ սէպէպլէր , 35 : ք վէ ք .
36 : ք . 37 : Պիթի Մարիամն վաքլանմասը եօրթու-
սու , 37 : Միւժտէսի , 39 : Եղևաբէթէ զիյարէթի ,
40 : Վէֆաթը վէ կէյէ ալնմասը , 40 : Պու կէյէ ա-
լնմասը իւզէրինէ միւթէլէֆ զիւլմէր , 41 : Մա-
րիամն մէվլուու , 43 : Մարիամն անա ըահմինէ
լէքէսիզ տիւշմէսի եօրթուսու , 43 :

ՊԱՊ ԻՔԻՆՃԻ

ՕՐՈՒՃ , 46 : Ագաքեալարըն վէ իւք Քրիսթի-
անլարըն պու իուսուստա հարաքէթլէրի , 46 , 47 :
Դաջ կիւն օրուճ թութուլուզու , 49 : Երատէթէ պապ-
լը օլուուզու , 49 : Փէրհիզ , 50 :

ՊԱՊ ԻԻՉԻՆՃԻԻ

ԱԶԻԶԼԻՐԻ ՎԵ ՄԻԼԵՔԼԻՐԻ ԻՊԱՏԻԹ ,
53 : Պունա սէպէպ օլան շէյլէր , 53 : ք . ք .
վէ ք . 54 : Է , 55 :

ՊԱՊ ՏԵՕՐՏԻՆՃԻԻ

ԹԱՍՎԻՐԼԻՐԻ ԻՊԱՏԻԹ , 58 : Իւք տէհրէր-
տէ եօղուսու , 58 : Նասըլ պաշանարզը , 59 , 60 :
Իւք Քրիսթիանլարըն պունա գարշը տուրտուզու , 60—62 :
Էրմէնիլէրին արասընա պու այնին հէվիսինտէն սօղըպ
իիրմէսի , 64—66 :

ՊԱՊ ՊԵՇԻՆՃԻ

ԽԱԶԱ ԻՊԱՏԻԹ , 67 : Ազիզ Քիթապարտա հիւ

ղիքրի Եօդ , 67 : Խաչ չըգարմաննն ասլը , 67 : Իսլ
 թիտա սատեճէ պիր նիշան օլտուղու , 68 : Կոստան
 դիանոսուն կեօքտե խաչ նիշանընը կեօրմէսի , 68 :

ՊԱՊ ԱԼԹԸՆՃԸ

ՓԱՓԱԶԱ ԿԻՒՆԱՅ ԻԳՐԱՐԸ , 71 : Աղիղ Բի
 թապլար միւճիւպինճէ՝ Ալլահա օլունմայը , 71 : Փա
 փազա իգրարըն զուհրու վէ Աղիղ Բիթապլարտան օնա
 կէթիթիլէն իսպաթլար , 71 : Իգրար՝ շիմօի օլուն
 սուղու կիպի էսքի Բրիսթիանլարա մալիւմ տէյիլ ի
 սի , 72 : Օնլարըն նասըլ իճրա էթաիլլէրի , 72—73 :
 Օնլարըն զէմանընտա հէր քէսին զաժիրինէ պրաղըմը
 ըսը , 74 . 76 : Օնլար՝ փափազտա կիւնահ աֆվ էթմէք
 գուվլէթի վար զանն էթմէղէր իսի , 76 : Էրմէնի Բի
 լիսէսի պու սաէթի պագի Բրիսթիանլարտան սօղրա
 գապուլ էյլէսի , 78 :

ՊԱՊ ԵԿՏԻՆՃԻ

ԹԻՊՏԻԼԻ ԶԱԹ , 80 : ԻԼք Բրիսթիանլար՝ Բապ
 պըն ախչամ թաամընըն ըէսմինի՝ պու կիւնքի պաղը
 Բրիսթիան Բիլիսէլլէրինին էթաիլինսէն չօդ Փարգը
 իճրա էտէրլէր իսի , 80 : Օնուն հագգընտա օնլար
 նէ՞ ինանըբլարըսը , 81 : Օնլարըն Ֆիքրինի սէյան է
 սէն շէյլէր , 81 : Է . 82 : Հայրապետէրտէն պու խու
 սուստա իսթիսրաճլար , 83—86 : Է . 87 : Պու՝ հերետիկոս
 իճատը սըր , 88 : Պունու թէրթիպ ու նիզամա գօյանլար ,
 90 , 91 : Պիր զէմանէ գասար՝ պու խուսուստա հէր
 քէսին իսթէտիլի զիւլւմտէ օլմաղա ըուխասթը վարըսը ,
 92 : Էրմէնի Բիլիսէսի պու զիւլւմիւ փէք սօղրա գապուլ
 էյլէսի , 94 , 95 : Գանսըղ Գուրպան , 95 , 96 : Ահ
 սի ճէտիտաէն պունա գարը իսպաթլար , 96 : Բապպըն
 ախչամ թաամընըն էքմէյինի վէ շէրապընը Եօդարը գալ
 սըրմասը վէ օնա իպասէթ էթմէսի , 98 , 99 :

ՊԱՊ ՍԵՔԻՉԻՆՃԻ

ՓԱԲԼԷՅԻՅԻՃԻ ԱԹԷՇ , 103 : Փութիլէրէսթիլլը

տէն արճնման օրտուղու, 103 : Իսքի չայրապետէրին
պու թալիմէ ինանմարդարընա քէնաի թալիմաթէ-
րինտէն իսպաթար, 104, 105 :

ՊԱՊ ՏՕԳՈՒԶՈՒՆՃՈՒ

ԷՕԼԻԻԼԷՐ ԻԶԻԻՆ ԼԻԹՈՒԻՐԵԱ, 108 : Պու
ատէթէ ԷօԼ աչան շէյէր, 108 :

ՊԱՊ ՕՆՈՒՆՃՈՒ

ԷՕԼԻԻԼԷՐ ԻԶԻԻՆ ՏՈՒԱԼԱՐ, 111 : չայ-
րապետէրին պունա դարը սոյէտիքէրի, 111—113 :

ՊԱՊ ՕՆՊԻՐԻՆՃԻ

ՀԱՃ ՈՒ ԶԻՅԱՐԷԹԼԷՐ, 115 : Իսքի Քրիս-
թիանըրա մալիւմ տէյիլ իտի, 115 : Չեղինէ մէլիքէ-
նին խաչը պուլմագ իջիւն Երուսաղէմէ կիթմէսինտէն
պու այինէ աչըրան ԷօԼ, 115 : Չայրապետէրին պու-
նա գըտա սէոյէմէսի, 116—118 :

ՊԱՊ ՕՆԻՔԻՆՃԻ

ԷՍԷՐԼԷՐԷ ԹԱԶԻՄ ՈՒ ԻԶԶԷԹ, 120 : Պու
փութիքէթթիլքաէն արճնմա տըր, 120 : Պու ատէթ-
տէն չասըլօրան պաթըլըդար վէ ճիլէլէր, 121—123 :

ՊԱՊ ՕՆԻԻԶԻԻՆՃԻ

ՔԻԻՆԼԻԻՔ՝ ՎԷ ԿԻՆՏԻԻԶԻՆ ՄՈՒՄ
ՎԷ ԳԱՆՏԻԼԵԱԳՄԱԳ, 125 : Իսքի Քրիսթիան-
ըր իպատէթտէ քիւնլիք Էագմագ ատէթիլի մէքրուճ սա-
յարըրըրը, 125 : Լիւն Փափա պունու պիր ատէթ Էթ-
մէյէ չօգ ճէճտ էյէտի, 126 : Իսքի Քրիսթիանըր
թնւմ վէ դանալիլ իպատէթ վագթընտա սալթ կէճէ ի-
լէ Էագարըրըրը, 127 :

ՊԱՊ ՕՆՏԵՕՐՏԻՆՃԻ

ԱԶԻԶԼԷՆՄԻՇ ՍՈՒ, 131 : Պէոյէ պիր ային
փութիքէթթիլքաէ վարըրը, 131, 132 :

ՊԱՊ ՕՆՊԵՇԻՆՃԻ

ԱՖՕՐՕԶ ՎԷ ԱՆԱԹԻՄԱ, 133: Իւջ Գրիս-
թիանըրն աֆօրօղու՝ գապահաթըյը սալթ պիր Գի-
լիսէտէն ըհաս էթմէքտէն իպարէթ իսի, 133: Ասկէ-
բերանըն պու խուսուսաս տէտիյի, 133: Սօղրալարը
պունհա անաթէմա էանի լանէթ տախի իլալէ օլունտու,
135: Սօղրա տիւնեալի թէտիպ վէ աղպպ տախի իլա-
վէ օլունտու, 136, 137: Պու՝ Ինճիլին ըուհունա զըտա
օլտուղունա իսպաթլար, 137: Առաքեալըն՝ « Շէյթա-
նա թէպլիմ՝ էթմէք » թապիրինին մանասը, 137, 138:
« Անաթէմա մարանաթա » թապիրինին մանասը, 139:

ՊԱՊ ՕՆԱԼԹԸՆՃԸ

ՓԱՓԱԶԼԱՐԸՆ ՊԻՔԻՐԼԻՅԻ, 142: Հայրա-
պետէրն պաղըսը պէքեարըգ հալնի մէահ էթալէր,
142: Շարգ Գիլիսէլէրինտէ փափաղարըն էվի օլմա-
սը պապի գալը, 145:

ՊԱՊ ՕՆԵԿՏԻՆՃԻ

ԲԱՀԻՊԼԻՔ ՈՒՍՈՒԼՈՒ, 150: Աղիզ Գիթապ-
լարըն ըուհունա գարը տըր, 150, 151: Պու ուսուլա էլէ
մէպէպ՝ դօլալայը օլտու, 153:

ՊԱՊ ՕՆՍԻՔԻՉԻՆՃԻ

ՄԵՌՈՆ, ՎԷ ԵԱՂԼԱՄԱԳ, 156: Պու ատէթէ
սէսպէպ օլան շէյ, 156: Փափաղ վէ Եպիսկոպոս թագտիպ
էթմէքտէ մեռոն դուլանմագ, 158: Սօն եաղամագ, 159:

ՊԱՊ ՕՆՏՕԳՈՒՉՈՒՆՃՈՒ

ԱԶԻԶ ԷՍՎԱՊԼԱՐ, 161: Իւջ տէհրէրտէ
պէտլէ շէյ եօղուտու, 161:

ՊԱՊ ԵՒՐՄԻՆՃԻ

ԵԻՏԻ ՍԸՐՐԼԱՐ, 163 : Սըրըլարն սայըսը
հադդընտա իխթիլաֆ, 164 :

ՊԱԶԸ ՄԻԻԼԱՀԱԶԱԼԱՐ

Իւք իւչ աէհրաէ Գրիսթիանըդ դայեթ փաք վէ սա-
տէ իտի, 167 : Սողրատան Գիլիսէտէ սիր պէջիւք
թէսպիլիք օլունմաղա պաշանար, 168 : Էկէր պու՝ Գը-
րիսթիանըդա սողրատան կիրէն տտէթէր իգթիզալը Ե-
տէ, Գրիստոս քէնաի Գիլիսէսինի նօդսան սրադմը-
ջլմալը, 170 : Պու իլավէ տտէթէր՝ Էրմէնիլէր իչնէ
հէփիսինտէն սողրա կիրաիլէր, 171 : Էկէր պունլար
հէր հալտէ իգթիզալը շէյլէր իտէ, Էսքի Գրիսթի-
անլարըն հալի նի՞ճէ օլուր, 172 : Նէթիճէլէր, 173. 175 :

